

15 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1927

✦ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ✦ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ✦

✦ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ✦

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ
ΒΑΣΙΛ. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ :	Η ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΑΒΗΣ ::
ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ :	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ :: ::
Κ. ΚΑΘΗ :	Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΡΟΔΟΛΦΟΣ ΜΠΟΝΕ ::
ΠΕΡΜΕΝΙΔΗ :	ΤΑ ΠΡΟΣ ΑΛΗΘΕΙΑΝ :: :: ::
Κ. ΠΑΠΑΛΕΞΗΝΑΡΟΥ :	Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΙΠΟΥ :: :: ::
ΗΛ. ΗΛΙΟΥ :	ΠΩΣ ΓΡΑΦΕΤΑΙ ΗΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ :: :: :: :: ::
Π. ΚΑΦΗ :	Ο ΠΕΛΑΓΙΣΙΟΣ :: :: :: :: ::
ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ :	ΚΥΝΗΓΩΝΤΑΣ ΤΟ ΔΙΑΒΟΛΟ ::
ΑΛ. ΔΕΛΜΟΥΖΟΥ :	ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ :: :: :: :: ::
Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗ :	ΑΠΑΝΤΗΤΗ ΣΤΟΝ Κ. ΚΑΡΒΟΥΝΗ
Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ :	ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ, ΔΟΓΜΑ - ΠΡΑΓΜΑΤΑ, ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ, ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

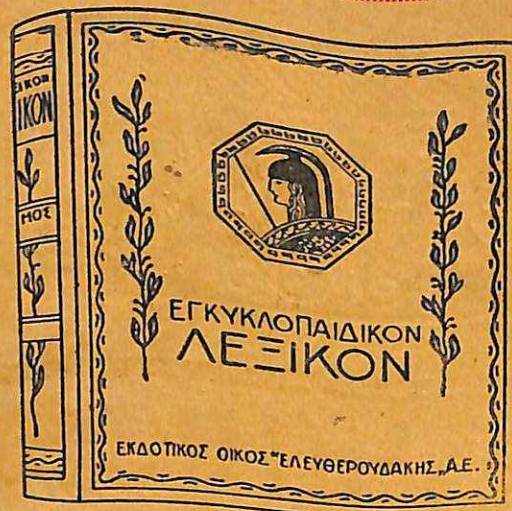

ΓΡΑΦΕΙΑ ΧΑΡΙΣΣΗΣ 3

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡ. 6

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ Α. Ε.

Μ Ε Γ Α
ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΝ
ΛΕΞΙΚΟΝ

ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΟΡΟΥΣ ΑΠΟΚΤΗΣΕΩΣ

“ΡΥΘΜΟΣ”

20, ΒΟΥΛΗΣ, 20-ΑΘΗΝΑΙ

Υφάσματα δι' επίπλώσεις.

Στόφες Μεταξωτές Σιμιλι Βελουτέ σχέδια
μοτέρνα, Κρετόν Toiles de Jouy Χάρτης Τα-
πεσαρίας, Τάπητες διάδρομοι, Στώρ, Ψάθαι
ποδοκαθαριστικά, Μουσαμάδες πατωμάτων και
Linoleum Δέρματα Ταπεσαρίας, Κοντάρια Όρει-
χάλκινα και λοιπά είδη.

ΣΧΟΛΗ ΓΛΩΣΣΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

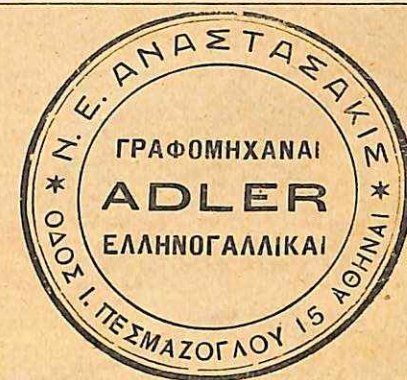
ΟΜΟΤΑΓΗΣ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΜΠΟΡΙΚΑΣ ΣΧΟΛΑΣ

ΜΕΤΑ ΜΟΝΟΤΑΞΙΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ

ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ

ΟΜΑΔΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ

3, ΦΕΙΔΙΟΥ 3

ΥΠΟΚΑΜΙΣΑ ΚΑΙ ΜΠΙΖΑΜΑΙ

ΕΚΛΕΚΤΑ ΑΝΔΡΙΚΑ ΕΙΔΗ *

ΑΔΕΛΦΟΙ ΔΕΛΟΥΔΗ

ΧΑΡΙΛΑΟΥ ΤΡΙΚΟΥΠΗ ΑΡ. 16

ΑΘΗΝΑΙ

ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΠΑΝΤΟΥ ΤΗΝ ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ

MOUSON

ΓΕΝ. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ Γ. ΚΑΡΑΜΟΥΖΑΡΗΣ & ΣΙΑ

ΟΜΗΡΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑΙ

Ν. ΒΑΣΙΛΑΤΟΣ & ΣΙΑ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΧΕΙΜΕΡΙΝΗΝ ΣΑΙΖΟΝ

Τὰ καλείτερα ΜΟΔΕΛΛΑ ΥΠΟΔΗΜΑΤΩΝ

ΣΠΟΡ, ὡς καὶ ΜΠΟΤΤΕΣ ΑΙΩΜΑΤΙΚΩΝ

καὶ AMAZONΩΝ

ΓΟΝΙΑ ΒΟΥΛΗΣ - ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ ΤΗΛ. ΝΕΟΝ 4-41

ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ ΚΑΠΕΛΛΑ
Δ^{ΦΟΙ} ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΙ

ΑΘΗΝΑΙ ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ
ΣΤΑΔΙΟΥ 58 ΑΚΤΗ ΜΙΔΟΥΛΗ 24

ΚΑΘΑΡΙΖΕΤΕ ΤΑ ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΣΑΣ

ΣΤΗΝ ΜΕΛΙΣΣΑ

ΟΔΟΣ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 11
ΚΑΙ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ 34

Pepsodent

Πωλείται εις ὅλα τὰ
κατὰ Φαρμακεία

Ἰδεώδης ἀμερικανικὴ
ὀδοντόκρεμα χωρὶς
Λασοῦνι καὶ Κιμωλίαν.
Ἡ τεχνολογία ῥέξιν
τῆς ὀδοντοϊατρικῆς ἐπι-
σλήμης.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΡΕΙΧΑΛΚΟΥΡΓΕΙΑ

ΘΑΥΜΑ ΤΕΧΝΗΣ

ΚΛΙΝΑΙ

ΚΑΠΕΤΣΩΝΗΣ

✦ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ✦ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ✦

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ
ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΖΩΓΡΑΦΟΥ ΗΑΥΤ

ΓΡΩ ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΚΑΒΗΣ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΥΣΤΕΡΑ ἀπ' τὸ πέσιμο τῆς Τροίας, οἱ Ἀχαιοὶ κρ-τιοῦνται στὰ θρακικὰ παράλια ἀπὸ τὸν ἥσκιο τοῦ Πολυδώρου. Μαζὶ μὲ τὶς σκλάβες Τρωαδίτισσες ποὺ σέρνουν εἶναι κ' ἡ Ἑκάβη, πρῶτα βασίλισσα τῆς Τροίας, γυναῖκα τοῦ βασιλιᾶ Πριάμου, μητέρα τοῦ ξακουστοῦ "Ἐκτορα. "Ἐχει χάσει ὅλα τ' ἀγόρια τῆς τὸν καιρὸ τοῦ πολέμου καὶ μπρὸς τὰ μάτια τῆς εἶδε νὰ κατακρεουργεῖται ὁ γηραιὸς Πριάμος. Σκλάβες πιά αὐτὴ κ' οἱ κόρες τῆς Πολυξένης καὶ Κασσάνδρα ζοῦν ἀνάμεσα στὶς ἄλλες σκλάβες στὶς κατασκευνώσεις τῶν Ἑλλήνων τρεῖς μέρες τώρα στὰ θρακικὰ λιμάνια.

"Ὅταν ἀρχίσει τὸ Δράμα, φαίνεται ὁ ἥσκιος τοῦ Πολυδώρου, τοῦ μικρότερου γυιὸς τῆς Ἑκάβης, ποὺ μιλάει γιὰ τὸν ἄδικο σκοτωμὸ τοῦ ἀπ' τὸν βασιλιᾶ τῆς Θράκης Πολυμήστορα καὶ προφητεύει τὸ γρήγορο θάνατο τῆς ἀδελφῆς του Πολυξένης, καὶ γι' ἄλλες ἀκόμα συμφορὲς μιλάει ποὺ θ' ἀκολουθήσουν. Χάνεται, καὶ φαίνεται ἡ γριά Ἑκάβη βγαίνοντας ἀπ' τὴν πόρτα τῆς τέντας. Μυρολογεῖ, γιατί τώρα τῆς ἀναγγέλλει ὁ χορὸς τῶν σκλάβων γυναικῶν πὼς οἱ Ἀχαιοὶ βουλῆθηκαν θυσία νὰ κάμουν στὸν Τύμβο τοῦ Ἀχιλλέα τὴν κόρη τῆς Πολυξένης. Φωνάζει ὀλοφυρομένη τὴν κόρη τῆς Πολυξένης ποὺ βγαίνοντας ἀπ' τὴν τέντα μαθαίνει ἀπ' τῆς μάννας τῆς τὸ τραγικὸ στόμα τὴν καταδίκη τῆς. Μ' ἀψηφισιὰ δέχεται τούτῃ τὸ πικρὸ μαντάτο προτιμώντας τὸ θάνατο παρὰ τὸ ζυγὸ τῆς σκλαβιάς.

"Ἐρχεται στὴν ὥρα ὁ Ὀδυσσεύς καὶ ἐπίσημα πιά ἀναγγέλλει τὴν ἀπόφαση τῶν Ἀχαιῶν γιὰ τὴ θυσία τῆς κόρης. Ὁ Ὀδυσσεύς ἀποσπᾷ ἀπ' τὴ μάννα τὴν κόρη ποὺ ἐθελούσια πιά τὸν ἀκολουθεῖ.

"Ἡ Ἑκάβη σωριάζεται ξεφωνώντας μέσ' στὸ σπαραγμὸ τῆς φρικτῆς κατάρα γιὰ τὴν Σπαρτιάτισσα Ἑλένη, αἰτία ὧν τῶν κακῶν.

ΜΕΡΟΣ Β'

"Ἡ Ἑκάβη κοιτάει κάτω σκεπασμένη. "Ἐρχε-

ται ὁ Ταλθύβιος, ὁ κήρυκας τῶν Ἀχαιῶν, μὴνυ-τῆς τοῦ Ἀγαμέμνονα νὰ πεῖ τῆς Ἑκάβης νὰ ὀρίσει τὴ θανή τῆς νεκρῆς πιά κόρης τῆς Πολυξένης. Μετὰ δραματικούς διαλόγους φέρνουν νεκρὴ τὴν Πολυξένη. Ἡ Ἑκάβη στὸ ἀντίκρουσμα τοῦ νεκροῦ παιδιοῦ τῆς φθάνει στὸ κατακόρυφο τοῦ πόνου καὶ τῆς θρηνωδίας τῆς καὶ παρακαλεῖ τὸν Ἀγαμέμνονα ποὺ φαίνεται κείνη τὴν ὥρα νὰ τὴν βοηθήσει νὰ ἐκδικηθεῖ τὸν ἄδικο θάνατο τοῦ παιδιοῦ τῆς. Τοῦ ἀραδιάζει τὶς τρομαχτικὲς συμφορὲς τῆς γιὰ νὰ τὸν μαλάξει καὶ νὰ ζητήσει τὴν τιμωρία τοῦ Πολυμήστορα ἀπ' τοὺς Ἀχαιοὺς.

Μὰ ὁ Ἀγαμέμνωνας ἀρνιέται.

Τότες ἡ Ἑκάβη κάνει μόνη τῆς τὸ σχέδιο τῆς ἐκδικήσεώς τῆς καὶ ἀποφασίζει μὲ τὶς ἄλλες Τρωαδίτισσες νὰ σκοτώσουν τὰ παιδιά τοῦ βασιλιᾶ τῆς Θράκης καὶ αὐτὸν νὰ τὸν τυφλώσουν.

ΜΕΡΟΣ Γ'

"Ἡ Ἑκάβη βγαίνει ἀπὸ τὴ σκηνὴ νὰ προῦπαντήσει τὸν Πολυμήστορα ποὺ ἔρχεται μὲ τὰ παιδιά του καὶ τὴν ἀκολουθία. Ἡ Ἑκάβη πείθει τὸν Πολυμήστορα νὰ τὴν ἀκολουθήσει μέσα στὴ σκηνὴ αὐτὸς καὶ τὰ παιδιά του γιὰ νὰ τοὺς ἐμπιστευθεῖ δῆθεν κρυμμένους θησαυροὺς τοῦ πεθαμένου Πριάμου. Ἐκεῖ ἐκτελεῖται τὸ σχέδιο τῆς ἐκδικήσεως τῆς Ἑκάβης. Σφάζουν τὰ δυὸ παιδιά του ἡ Τρωαδίτισσες καὶ αὐτὸν τοῦ τρυποῦν τὰ μάτια μὲ βελόνια καὶ τὸν τυφλώνουν. Ἀκούεται ἀπὸ μέσα: «Ὡμὲ τὸ φῶς χάνω τῶν ματιῶν μου». Ὑστερὰ βγαίνει τυφλός, χύνεται ἀκράτητος ἀλλόφρων στὴ σκηνὴ θρηνώντας. Ἡ Ἑκάβη σὲ μιὰν ἄκρη. Αὐτὴ δὲ θρηνεῖ τώρα. "Ἐχει ἐκδικηθεῖ. Ὁ χορὸς τὸν συμπονάει. "Ἐρχεται ὁ Ἀγαμέμνωνας γοργός. "Ἐχει ἀκούσει τὸ βογγητὸ τοῦ Πολυμήστορα. Τὸν παρακαλεῖ τώρα ὁ Πολυμήστορας νὰ θανατώσει τὴν Ἑκάβη, μὰ ὁ Ἀγαμέμνωνας ἀρνιέται.

Τὸ ἔργο τελειώνει μὲ τὴν κατάρα τοῦ Πολυμήστορα καὶ τὸ προμάντεμα τοῦ χαμοῦ τῆς Ἑκάβης, τῆς Κασσάνδρας καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονα.

Ἡ ΚΑ ΜΑΡΙΚΑ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ ἀπαγγέλλει στὸ ἀρχαῖο θέατρο τῶν Συρακουσῶν. ο ο ο ο ο ο

ΚΩΣΤΗ ΜΠΑΣΤΙΑ

Η ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΑΒΗΣ ΣΤΟ ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΟ ΣΤΑΔΙΟ

Η παράσταση τῆς Ἑκάβης στὸ Παναθηναϊκὸ Στάδιο δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ μᾶς συγκινήσει καὶ νὰ μᾶς ἐνθουσιάσει. Τὸ νεοελληνικὸ θέατρο πρῶτα, γιατί Ἕλληνες δραματοποιοὶ δὲν ὑπάρχουν ἄξιοι τοῦ ὀνόματος καὶ ἔπειτα γιατί ἐκεῖνοι ποὺ ἐδῶ καὶ

χρόνια διενθύνουν τὶς τύχες τοῦ θεάτρου μας δὲν στάθηκαν πάντα οἱ καλύτερα πληροφορημένοι καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο δὲν μπόρεσαν νὰ ἐπιμήσουν καλύτερα ποιά ξένη θεατρικὴ παραγωγή, ἐνῶ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά θὰ εἶχε κάποια σχέση μὲ τὴν τέχνη, ἀπὸ τὴν ἄλλη

Η ΚΑ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ
ΣΤΗΝ ΙΟΥΔΗΘ ::

θα είταν προσιτή στο άδιαπαιδωγώγητο ακόμη κοινό και κατά συνέπειαν όχι επιζήμια στη θεατρική επιχείρηση.

Κανείς φυσικά δεν θ' άρνηθεϊ ούτε θα τολμήσει να ξεχάσει ξεχωριστώς απολαύσεις γνήσια καλλιτεχνικές που μās έχει προσφέρει κατά καιρούς το Έλληνικό Θέατρο. Νά τι λέμε όμως εμείς. Αυτές τις παραστάσεις τις θέλαμε πιο συστηματικές, πιο συχνές, σταθερότερα οργανωμένες. Το πράγμα όμως έρχεται με τη φυσική του σειρά. Για, χρόνια τώρα το θέατρο το δραματικό παλεύει έναν αγώνα κάποτε άνισον προς την ανάλγη επιθεώρηση που ότως έχει πιά καταντήσει θα μπορούσε να συσταίνεται από τους γιατρούς σε κάθε σοβαρό άνθρωπο που μιά ή δυο φορές στη ζωή του θάχε ανάγκη από ιππεκακούνάνα. Ο κόσμος όμως άρχισε να βαριέται όλες αυτές τις ξυπνάδες της κακής ώρας και άναζητά παντού κάτι καλύτερο και κάτι που να ύψώνει και να τον απομακρύνει από όλη τη χυδαιότητα που συναντά καθημερινά στη ζωή του. Το δε κοινό, όσο κι αν το λένε άδιαπαιδωγώγητο, έχει μιá διαίσθηση διαβολεμένη και ξαίρει ίσως καλύτερα από όλους εμās τους ειδικούς να διακρίνει το καλό και το όραϊο κι ακόμα ξαί-

ρει άνυπόκριτα να ένθουσιάζεται, να ένισχύει, να προστατεύει, με φανατισμό πολλές φορές, εύγενικές προσπάθειες. Άμέτρητες φορές έχει δείξει το έλληνικό κοινό αυτά του τα προτερήματα, κι αν έτυχε ν' απογοητευθεϊ, να τραβηχτεί κατόπι, είναι γιατί εκείνοι που έπρεπε να του δώσουν όσα του ύποσχέθηκαν δεν του τάδωσαν, ή του νόθεψαν τις πρώτες επαγγελίες.

Και για να μην ανατρέξει κανείς στα μακρινά περασμένα, δεν έχει παρά να φέρει για παράδειγμα το φετινό καλοκαίρι. Κανένα θέατρο δεν δούλεψε καλά. Ειδικά το δραματικό, ο θίασος Μυράτ, μ' όλη την προσπάθεια που έκανε, δεν μπόρεσε να ένθουσιάσει το κοινό, γιατί τα έργα, αυτές οι περιφημες κωμωδίες του παρισινού βουλεβάρτου και τα γλυκανάλατα ψευτοαισθηματικά δράματα του τύπου Μερé, δεν μπορούν πιά να ξεγελάσουν ούτε τον πιο άπλοϊκό θεατή. Και μέσα στο ίδιο θέατρο που δεν μπόρεσε να δυνέψει με τόσα μοντέρνα έργα άνέβασαν, ίσως χωρίς να πιστεύουν στην επιτυχία της, μιá κλασσική κωμωδία του Μπωμαρσαί, τον Κουρέα της Σεβίλλης. Και όμως προς μεγάλη κατάπληξη όλων ή κωμωδία αυτή παίζεται σχεδόν δεκαπέντε μέρες με εισπράξεις περιφημες που δεν κατέβηκαν

Η ΜΑΡΙΚΑ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ
ΣΤΗΝ ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ :: ::

ούτε μιá μέρα κάτω από τις 9 χιλιάδες. Πολλοί θα μου πούν πως ή επιτυχία όφείλεται έν μέρει και στη μουσική. Καθε άλλο. Η μουσική, αν θέλετε να της αναγνωρίσουμε κάτι, είναι ότι εξασφάλισε ίσως μιá καλή προμέρα. Δεν θα στέκονταν ικανή να σώσει όμως την κωμωδία αν αυτή δεν άρεσε. Η επιτυχία όφείλεται αποκλειστικά στο γεγονός ότι το έργο άρεσε, στο γεγονός ότι το κοινό ξαίρει να ένθουσιάζεται σε ό,τι είναι πραγματικά καλό.

Έχω απόλυτη πεποίθηση πως, αν ο Βεάκης, ο απαράμιλλος αυτός ήθοποιός, εμφανίζονταν ως «Κατά φαντασίαν άσθενής» του Μολιέρου ή ως «Φιλόγυρος», θα άφινε εποχή στο θέατρο. Το ίδιο θα πώ και για τον κ. Λογοθετίδη ο οποίος πιότερο θα ένθουσίαζε ως Άρχοντοχωριάτης του Μολιέρου παρά ως κ. Γκροσάρ.

Για όλους αυτούς τους λόγους παραστάσεις σαν της «Εκάβης» στο Παναθηναϊκό Στάδιο, μπροστά σε χιλιάδες κόσμο, παραστάσεις που δίνουν εύκαιρία σε πλείστες προσωπικό ητες τόσο του θεάτρου όσο και της σκέψης να δυνέψουν και να παρουσιάσουν κάτι άρτιο, δεν μπορούν παρά να προκαλέσουν τον θαυμασμό μας, να μās ένθου-

Η ΚΑ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ
ΣΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΑ

Η ΚΑ ΦΩΤΕΙΝΗ ΛΟΤΗ

ΠΟΛΥΤΕΝΗ

σιάσουν, σε τρόπο που να τους χαρακτηρίσουμε ως φαινόμενα υγείας μέσα σε μιá ατμόσφαιρα βαρεία από χίλιων λογίων μολύσματα. Πιότερο όμως από μās άρμοδιότεροι είναι να μιλήσουν και για το έργο και γενικά για την προσπάθεια ή Κα Μαρίκα Κοτοπούλη, ή μοναδική τραγωδός μας, στον ένθουσιασμό της οποίας όφείλεται αυτό το δροσερό άγέρι το δλοκάθαρο που φυσά αυτή την ώρα και δροσίζει όλους μας και ο κ. Φώτος Πολίτης, ο μοναδικός Έλληνας σκηνοθέτης, με το λεπτό κριτικό πνεύμα και τη δυνατή ποιητική πνοή. Αυτοί ός μās μιλήσουν και για το έργο και γενικά για την προσπάθεια.

ΜΙΑ ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΤΗΝ Κ. ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ

Για προσπάθεια σαν αυτήν που άρχίζει με την «Εκάβη» έχουμε μιλήσει με την Κα Κοτοπούλη όχι μιá φορά αλλά πολλές, και όχι μόνο σήμερα και εξ άφορητης της παραστάσεως αλλά και πριν από δύο χρόνια και συνεχώς, όσες φορές κουβεντιάζουμε με την Μαρίκα, όταν τίθουμε το ζήτημα της τραγωδίας, ή Κα Κοτοπούλη με τον ένθουσιασμό που την διακρίνει μās έλεγε όλες τις σκέψεις της και όλα τα όνειρά της.

Έπαιξε πολλές φορές έργα που δεν της άρεσαν διάλου και επρόφερε τη λέξη «τρα-

ΠΟΛΥΤΜΗΣΤΟΡΑΣ

γωδία» όπως περίπου ένας δεσμώτης μιλά για την ποθητή ελευθερία, για τὸν ἀνοιχτὸν ἀγέρα. Γιατί ἡ τραγωδία γιατὴν Μαρίκα εἶταν ὁ ἐλεύθερος ὁρίζοντας, εἶτανε κείνο πού τῆς ζωογονοῦσε τὴν ὑπαρξή, ὅ,τι στάθηκε μοναδικὸ ἰδανικὸ στὴ ζωὴ τῆς. Καὶ ὁ πόθος τῆς γιατὸ ξαναζωντανέμα τῆς τραγωδίας, φλόγα ἀκοίμητη στὴν ψυχὴ τῆς, δὲν τὴν ἄφινε ποτὲ νὰ ἡσυχάσει. Ὁραματίζονταν τὴ μέρα μιᾶς παρόμοιας προσπάθειας σὰν μέρα ἀπολύτρωσης ψυχικῆς ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες τῆς ρουτίνας.

Κι ἀγωνίστηκε γιατὸ νὰ φτάσει ἐκεῖ, κι ἤπια ὅλα τὰ πότηριά μετὰ τὰ ἀτελείωτα φαρμάκια, κι ὑποχρέωσε τὸν ἑαυτὸ τῆς νὰ σηκώσει τὰ ἀσήκωτα, νὰ ζήσει μέσα στὴν ἀτμόσφαιρα πότε μιᾶς ἀτροφικῆς φιλογίας, πότε μέσα στὸν πνιγρὸ καὶ μουχλιασμένον ἀγέρα πού παρασκαύαζαν οἱ ἔμποροι τῶν γραμμάτων μέσα στὰ λαμπορττόρια τοῦ παρισινοῦ βουλεβάρτου. Ἀλλὰ ἡ Μαρίκα γεννήθηκε ἐλεύθερος ἄνθρωπος, ψυχὴ καμωμένη γιατὸ νὰ ζεῖ μέσα στὴν ἐλεύθερη ἀγκαλιά τῆς φύσης, νὰ ἀνασαίνει τὸν καθαρὸν ἀγέρα τῶν βουνῶν καὶ τῶν πελάγων καὶ

νὰ ποτίζεται ἀπὸ γάρφαρες πηγὲς καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ πράσινα νερά τῶν τελαμάτων. Κι ὅσοι τὴν γνωρίσαμε, κι ὅσοι τὴν ἀγαπήσαμε, κι ὅσοι μετὰ σιωπὴ καὶ μετὰ κατάνυξη ἀκούσαμε τὴ θεῖα τέχνη τῆς, κι ὅσων οἱ ψυχὲς ἐρρίγησαν στὶς τραγικὲς νότες τῆς φωνῆς τῆς, δὲν εἶχαμε τὴν παραμικρότερη ἀμφιβολία πὼς ἡ Μαρίκα θάσπαγε τὰ δεσμά τῆς. Τὸ βλέπαμε σὰν ὁμορφὴ πραγματικότητα, τὸ ὁραματίζομαστε σὰν πολύχρωμη ἀνθισμένη ἀνοιξή, καὶ τὸ ὄνειρο αὐτὸ μέσα στὸ βουρκο τῆς καθημερινῆς ρουτίνας στέκονταν γιατὸ μᾶς ρουμπίνι τετρακάθαρο, φῶς μυστικὸ πού ἄσβεστο ἐφύλαγε στὴν ψυχὴ τῆς ἡ ἱέρεια τῆς τέχνης.

Καὶ τὸ ὄνειρο γίνεται ἀγάλη-ἀγάλη σήμερα αὐγὴ ροδαλένια μιᾶς πραγματικότητας. Κι ἡ Μαρίκα μπροστὰ στὰ πλήθη τῶν Ἑλλήνων, σάρκα παλλομένη, θὰ ἐνσαρκώσει τὴν τραγικὴ ἡρωίδα τοῦ Εὐριπίδη, καὶ στὴν Ἀθηνᾶ τὴν Ἀθῆνα θ' ἀντηχήσει καὶ πάλι ἡ τραγικὴ νότα τοῦ θρήνου τῆς Ἑκάβης καὶ ἡ πονεμένη μάνα, μορφὴ ἀνάγλυφου μέσα στὶς μεγάλες μορφὲς τῆς τραγωδίας, θὰ σκορπίσει, ὕστερ' ἀπὸ αἰῶνες, πάλι σὲ τέκνα Ἑλλήνων τὸ ριγὸς τὸ τραγικόν.

Ο Κος ΠΕΡ. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

Ο ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ο ΣΚΗΝΟΘΕΤΗΣ
(Γελοιογράφος τοῦ
κ. Δημητριάδη) †

— Θέλω νὰ ἀφοσιωθῶ στὴν τραγωδία, θέλω νὰ ὁργανώσω μιὰ σειρά τραγικῶν παραστάσεων πού νὰ γίνονται κάθε χρόνο, θέλω νὰ προσφέρω στὴν πατρίδα μου, στὴν Ἑλλάδα, μιὰ μεγάλη δληροσία μετὰ τὸ ξαναζωντανέμα τῆς τραγωδίας. Εἶναι καιρὸς νὰ γυρίσουμε ὅλοι μας στὶς καθαρὲς πηγὲς τῆς μεγάλης τέχνης. Ἐδιάλεξα τὴν Ἑκάβη γιατί κεῖ μέσα ξεχειλίζει ὁ πόνος τῆς πληγωμένης μάνας καὶ πόσες μονάδες εἶναι πληγωμένες τριγύρω μας. Κι ἀκόμη διάλεξα τὴν Ἑκάβη γιατί ἐκτός ἀπὸ τὴ μεγάλη μορφὴ τῆς τραγικῆς μάνας ἡ μοῖρα, τὸ ριζικὸ τοῦ χοροῦ τῆς μοῦ θυμίζει τὸ σπαραγμὸ τῶν προσφύγων, μοῦ θυμίζει ὅλα τὰ δεινὰ τους, ὅλη τὴν τραγωδίαν τους. Γιατὸ μᾶς τοὺς Ἑλληνας δὲν ὑπάρχει πῶς σύγχρονο ἔργο ἀπὸ τὴν Ἑκάβη!...

Καὶ μετὰ τὴν ἴδια συγκίνηση καὶ τὸν ἴδιο ἐνθουσιασμὸ πρόσθεσε:

— Ἡ προσπάθεια πού κάνω ἔχει γενικότερη σημασία. Εἶναι ὁ μεγάλος σταθμὸς στὸν ἱστορικὸ μου ρόλο μέσα στὸ καλλιτεχνικὸ στερέωμα τῆς Ἑλλάδας. Δὲν εἶναι ἀπλὴ προσπάθεια ἐνὸς θεάτρου, οὔτε τυχαῖο γεγονός ὀφειλόμενο στὴν ἐπιθυμία μιᾶς πρωταγωνίστριας νὰ παίξει ἕνα ρόλο. Εἶναι ἀποτέλεσμα βαθύτερης ἀνάγκης, ἐπι-

ταγῆς ψυχικῆς πού ἐνίωσα ἔντονα καὶ μαζί μετὰ μένα ἐνίωσαν κι ἄλλες δυνατὲς φυσιογνωμίες μέσα στὸν κόσμον τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης. Εἶναι προσπάθεια νὰ ἰψώσει τὸ κοινὸ πρὸς κάτι ἀγνότερο, εἶναι προσπάθεια νὰ ξεκαθαρίσει τὸν καλλιτεχνικὸ μας ὁρίζοντα, καὶ ἡ παρουσία τῆς Ἑκάβης δὲν εἶναι ἡ ἀπαρχὴ τῆς προσπάθειας αὐτῆς, δὲν εἶναι παρὰ τὸ πρῶτο μὲ σταθερὸ βῆμα πρὸς τὴν πραγμάτωση τοῦ ὁνείρου, τοῦ μόνου ὁνείρου πού πλημμυρίζει τὴ ζωὴ μου. Καὶ στὴν προσπάθεια αὐτὴ δὲν εἰμαι μόνη. ἔχω γιὰ συνεργάτες ὅ,τι διαλεχτὸ ἔχει νὰ παρουσιάσει ἡ ἑλληνικὴ διανοήση. Δὲν χρειάζεται βέβαια νὰ Σᾶς μιλήσω, ἰδίως σὲ Σᾶς πού στενὰ συνεργάζεστε μαζί του στὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα», γιὰ τίς μεγάλες ἀρετὲς ἐνὸς Φώτου Πολίτη. Οὐδὲ χρειάζεται ἐπίσης νὰ πῶ ποῖος εἶναι ὁ Μελαχρινὸς ἢ ὁ Ριάδης ἢ ὁ Καλομοῖρης ἢ οἱ ἄλλοι καὶ δοκιμασμένοι ἡθοιοί, οἱ ἀγνοοῦν αὐτοὶ ἐργάτες τῆς τέχνης πού θὰ παίξουν μαζί μου στὴν «Ἑκάβη». Αὐτὰ εἶναι γνωστά. Τὸ μόνον πού θὰ πρέπει νὰ τονιστεῖ εἶναι πὼς ἡ πρὸς τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς τῶν παραγόντων δὲν εἶναι παρὰ ἀποτέλεσμα τῆς ψυχικῆς ἐπιταγῆς γιὰ τὴν ὁποία σᾶς μίλησα πάρα πάνω.

ΚΟΣ ΑΠ. ΜΕΛΑΧΡΙΝΟΣ

Και δεν είναι μονάχα αυτοί οι συνεργάτες μου. Συνεργάτης μου είναι κάθε Έλληνας που ποθεί να δει τον εαυτό του καλύτερο και νοσταλγεί την Τέχνη στην πατρίδα του. Και είμαι βέβαιη πως μετά το πρώτο βήμα την γενική προσπάθεια στον ομαδικό αυτό πόθο θα στηρίξω και στην επιθυμία του καλύτερου, του αγνώστου που βλέπω να εκδηλώνεται παντού στην Ελλάδα.

Νά γιατί συνεργάτες μου είναι όλοι οι αγνοί Έλληνες. Και μπορώ να πω πως τη στιγμή αυτή δεν εργάζομαι πια για τη Μαρίκα Κοτοπούλη μα εργάζομαι για την Ελλάδα. Όλα τ'άλλα θα τα δείξει ο χρόνος, όλα τ'άλλα θα συντελεστούν με αγώνα και πίστη.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑΣ.

ΤΙ ΛΕΓΕΙ Ο Κ. Φ. ΠΟΛΙΤΗΣ

Είναι γνωστό ότι τη σκηνοθεσία της Έκابهς έχει αναλάβει ο μοναδικός σκηνοθέτης και κριτικός του νεοελληνικού θεάτρου κ. Φώτος Πολίτης, ο διαλεκτός και τακτικός επίσης συνεργάτης των «Ελληνικών Γραμμάτων». Ο κ. Πολίτης για τα ζητήματα της σκηνοθεσίας μου είπε τα εξής:

— Η παράσταση της «Έκابهς» οφείλεται αποκλειστικά στο μεγάλο ένθουσιασμό της Μαρίκας Κοτοπούλη και στη θερμή αγάπη της για την αρχαία ελληνική τραγω-

Ο ΚΟΣ ΑΙΜ. ΡΙΑΔΗΣ

δία. Μια τόσο εξαιρετική καλλιτέχνης δεν ήταν δυνατό παρά να νιώθει βαθειά, πως τελικός καλλιτεχνικός προορισμός της είναι να ξαναζωντανεύει τις αρχαίες ηρωίδες και να οδηγεί τους σημερινούς Έλληνες στην κατανόηση κ' εκτίμηση της τεραστίας κληρονομιάς που τους άφησαν οι πρόγονοί τους. Γι' αυτό και πόθος της ήταν να παιχθεί η «Έκابه» μ' όλη τη μεγαλοπρέπεια και τον αυστηρό ρυθμό που απαιτεί το αρχαίο θέατρο—όχι πια σε σκηνές κλειστές αλλά στο υπαίθρο και μπρος σε χιλιάδες θεατές.

»Εννοείται, πως τέτοιο έργο δεν είναι εύκολο. Παρουσιάζει δυσκολίες πολλών ειδών, που κι αν υπερπηδηθούν τώρα πρόσκαιρα, δεν έπεται πως υπερνικήθηκαν κι οριστικά. Πολλά ζητήματα, φύσεως καθαρώς σκηνοθετικής, απαιτούν συχνότερη επαφή με το κοινό μας για να λυθούν καλύτερα, καθώς και μακρόχρονη μελέτη, που ακόμα δεν έγινε. Όπωςδήποτε, θα σάς πω όσο μπορώ συντομότερα τις σκέψεις που ακολούθησα για το ανέβασμα της «Έκابهς», θίγοντας μόνο μερικά από τα θέματα της σκηνοθεσίας της.

»Πρώτα πρώτα από απόψεως σκηνογραφίας. Η εμφάνιση τραγωδίας σε έλευθερο χώρο έχει ανάγκη αρχιτεκτονικών όγκων. Το σκηνικό πρέπει να είναι πλαστικό και να μην έχει από τη ζωγραφιά παρά μονάχα τα χρώματα, κι αυτά απλά και στοιχειώδη. Από την άποψη τούτη η Έκابه παρου-

ΠΡΩΤΗ ΚΟΥΡΦΑΙΑ

σίαζε δυσκολίες. Γιατί δεν είχαμε να σταθούμε σ' έναν όγκο παλατιού που να φαίνεται στο βάθος η ναού ή κάστρου κ. τ. λ. Σε κάτι δηλαδή βαρύ, πέτρινο, ογκώδες. Έξ' άλλου δεν υπάρχει και τώρα η αφελής εκείνη φαντασία ανών λαών που γεννοῖσε στην αρχαία ελληνική εποχή ή στην εποχή του Σαίξπηρ εύκολα κι από το τίποτα τη θεατρική φαντασίωση (illusion). Λοιπόν η Έκابه που πιέζεται σ' ένα στρατόπεδο ως μόνο ουσιαστικό σκηνικό έχει να παρουσιάσει τα τσαντήρια ή καλύβια των πολεμιστών ή των αιχμαλώτων. Μια ζωγραφική εμφάνιση τέτοιου σκηνικού με σνόρπια έδω και κεί τσαντήρια δεν θα μπορούσε με κανένα λόγο να δώσει την έννοια του τραγικού και του μεγαλειώδους που χαρακτηρίζει την αρχαία τραγωδία. Για τούτο ήταν ανάγκη να σταθούμε και πάλι σε όγκους πλαστικούς αλλά λιτούς και απεριττους. Από τις μακέτες που είχαν σταλεί η μόνη που κάπως πλησίαζε σ' αυτήν την αντίληψη ήταν κάποια των κ. κ. Σπαχή και Καστανάκη. Αλλά και αυτήν ακόμη δεν την υιοθέτησα αλλά επέφερα βασικωτάτας τροποποιήσεις την ήλλαξα τελείως εις τρόπον ώστε από την μακέτα των κ. κ. Σπαχή, Καστανάκη δεν απέμεινε παρά ένα τρίγωνον αφού και αυτά τα χρώματα τα έβαλε ο κ. Κόντογλου με

κυματισμό το επίπεδο της σκηνής ως δυο μέτρα από το έδαφος και πλαισιώνοντας την μ' έναν αρχιτεκτονικών όγκο εις είδος στυλιζαρισμένου δάσους. Μ' αυτό θέλησα να δώσω μίαν εικόνα στοιχειωδώς απλή (primitive) ελληνικού υπαίθρου, χρωματίζοντας ανάλογα μ' ελληνικό φως όλα τα επίπεδα.

— Και όσον αφορά το σκηνοθετικό μέρος;

— Στην αρχαία τραγωδία ένα από τα κυριότερα θέματα για την εμφάνισή της είναι κι ο χορός. Δεν παραδέχομαι πως ο χορός μπορεί σήμερα να χορέψει. Κι αν ακόμα αποδεχτούμε πως στους λαϊκούς χορούς μας υπάρχει αφθονο το μιμικό στοιχείο, ωστόσο επειδή δεν έμεσολάβησε κάποια προσωπική δημιουργία μεγάλου καλλιτέχνη που ν' ανυψώσει το λαϊκό χορό ως τις ανάγκες του τραγικού τόνου, γι' αυτό νομίζω πως δεν έχει δικαίωμα ο σκηνοθέτης να το κάμει αυτό. Υπάρχει κίνδυνος να φύγει τότε από την αλήθεια και να δώσει βέβαια ένα ωραίο θέαμα αλλά όχι και την τραγική ή την λυρική πνοή του χορού. Έξ' άλλου ειδικώς στον Εὐριπίδη ο χορός πέφτοντας σιγά σιγά σε δεύτερη μοίρα χάνει την αρχική του σημασία. Ειδικότερα ο χορός της «Έκابهς» που απαρτίζεται από αιχμάλωτες Τρωαδίτισσες έχει στα λόγια του ως κυριότερο στοιχείο τη δραματικότητα. Έτσι μου φάνηκε λογικό να τον

ΚΟΣ ΒΟΛΑΝΗΣ

ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΑΣ

ΤΑΛΘΙΒΙΟΣ

ζωογονήσω προσαρμόζοντάς τον προς τέτοια έρμηνεία και να του δώσω την αξία πολυπρόσωπης εμφάνισης ενός ενιαίου δραματικού συναισθήματος.

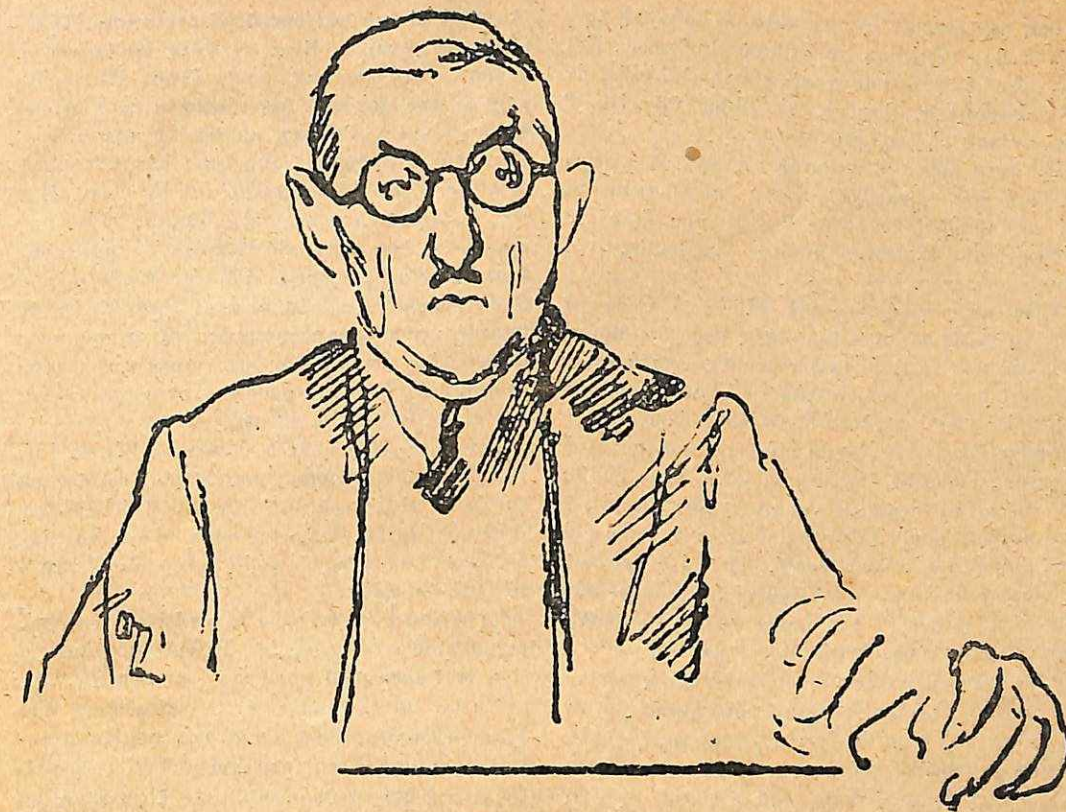
» Έννοείται πως τίποτε απ' αυτά δεν έχει στη συνείδησή μου σημασία έρμηνείας απόλυτα σωστής. Η Έλληνική Τραγωδία είναι ή ψηλότερη κορυφή του Θεάτρου. Για να συλλάβει κανείς την έκφρασή της και για να την καταλάβουν οι μάζες των ακροατών απαιτείται μακρά καλλιέργεια με μοναδική κατεύθυνση την αγνότητα του κάθε ατόμου, την απαλλαγή του από κάθε είδους πρόληψη, την ελεύθερη έπικοινωνία του με τη φύση.

ΗΕΚΙΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΤΑΩΡΟΥ

» Αν υπήρχαν τέτοιες προϋποθέσεις, τότε το φοβερό ζήτημα του χορού δεν θα ήταν τίποτε. Θα άρχοις ή άπλή και θερμή απαγγελία των χορικών για να συγκινήσει το ακροατήριο. Τώρα δυστυχώς είμαστε αναγκασμένοι, για να ζωογονήσουμε σύμφωνα με το σημερινό θεατρικό αίσθημά μας μιαν άρχαία τραγωδία, να καταφεύγουμε σε μέσα πολύτροπα και σε τεχνάσματα διάφορα που πρώτοι έμεις αντίλαμβανόμαστε το πρόσκαιρό τους. Η μόνη μας δικαιολογία είναι ή ανάγκη στην οποία βρισκόμαστε να καλλιεργήσουμε με κόπους και με μόχτους το έδαφος προς την ποίηση. Αν κάνουμε υποχωρήσεις γι' αυτό και μόνο το σκοπό πιστεύω πως θα μās συχωρεθούν.

ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ

Ο ΚΟΖ Π. ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΠΑΙΔΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Η αυτοβιογραφία, είπε σε κάποιο πρόλογό του ο Όσκαρ Ουάιλντ, είναι ταυτοχρόνως ή ύψηλότερη και ή ταπεινότερη μορφή της κριτικής. Μία αυτοβιογραφία... γλωσσική δεν ξέρω τι έπρεπε να είναι. Χωρίς άλλο όμως έπρεπε να είναι ή βαρετότερη. Ίσως μάλιστα το είδος αυτό να είναι και όλως διόλου άνυπαρκτο και άκατανόητο, για κάθε άλλον τόπο, έξω από την Ελλάδα. Έδω όμως το πράγμα αλλάζει. Όχι μόνο το είδος ήμπορεί να υπάρξει, έστω και σαν φαινόμενο πρωτάκουστο, μα να έχει και όλο το ενδιαφέρον, το πάθος, τις περιπέτειες, τα δραματικά στοιχεία, όλες τις συγκινήσεις μιās αυτοβιογραφίας έρωτικής, πολιτικής, φιλολογικής και ό,τι άλλο. Η γλώσσα στην Ελλάδα είναι λίγο απ' όλα: θεός, έρωτας, ζήλεια, δεισιδαιμονία, είδωλο, εικόνα, φάντασμα, θαύμα, έξωτικό. Χύνονται γι' αυτήν αίματα, λόγια, μελάνια και σπλάχνα ανθρώπων. Υψώνονται γροθιές και κλωτσιές, πέφτουν μπάρσοι και καλαμάρια, φλυτζάνια του καφέ πετούν

στον αέρα, έφημερίδες καίονται γι' αυτήν σαν καταράμενα σώματα αϊρετικών και έφημερίδες πλουτίζουν. Παλιοί φίλοι για το χατήρι της γίνονται από δυο χωριά, ανδρόγυνα χωρίζουν, ή μητέρα χάνει το παιδί της, το παιδί άπαρνιέται τη μητέρα του. Κυβερνήσεις πέφτουν και κυβερνήσεις σηκώνονται για την αγάπη της. Η μια Ακρόπολις τρέμει για τις κολώνες της και ή άλλη «Ακρόπολις» χάνει τα πιεστήριά της. Ο κόσμος έγέμισε από Τορκουεμάδες, από μάρτυρες κι από προφήτες. Οι Έλληνες πολεμούν με τους Ρωμιούς κι οι Ρωμιοί με τους Έλληνες. Κα μέσα στο μεγάλο κακό :

Η μάνα κρύβει το παιδί σφιχτά στην άγκυλιά της. Γιατί ήρθαν χρόνοι δίσεκτοι. Φοβάται μήν το χόση.

Ένας άνθρωπος, που ή τύχη τον έβριξε στην Ελλάδα να δουλεύει με τη γλώσσα και να παλαίβει μ' αυτήν όλη τη ζωή του, είναι τραγωδία και κωμωδία μαζί, όπως κάθε έξαιρετική ζωή. Είναι μιā ζωή γεμάτη περιπέτειες, κινδύνους, ξα-

φινικά, βάσανα και πόνους. Κάτι τι σάν τη ζωή του Σελύχ Θαλασσινοῦ και τοῦ Ρόβινσων. Και μιὰ γλωσσική αὐτοβιογραφία στὴν Ἑλλάδα, ἀν εἶνε ἀνιάρη και βαρετή, τὸ λάθος θὰ εἶνε σ' ἐκεῖνον ποὺ τὴν γράφει.

Γι' αὐτὸ πρὶν καταπιασθῶ νὰ γράψω κι ἐγὼ τὴ δική μου, γονατίζω ταπεινά κι ἐπικαλοῦμαι νὰ μὲ προβοδίσουν στὸν ἀγῶνα μου, ὅλες τὶς Μοῦσες τοῦ Ἑλικῶνος κι ὅλες τὶς ξωθιές τῆς Μαλλιαρῶσυνης.

Πῶς πρωτογνώρισα—ποῦ νᾶδινε ὁ Θεὸς νὰ μὴν τὴ γνωρίσω ποτέ μου—πῶς πρωτοαντίκρισα στὴ ζωὴ μου τὴ Γλῶσσα δὲν θυμοῦμαι καλὰ-καλὰ. Ὅταν ἄρχισα νὰ πρωτολέω τὰ λόγια, ποὺ λένε σήμερα κι οἱ κοῦκλες ὅταν τοὺς ξουλοῦνε τὸ στομάχι τους, δὲν ἤξερα πῶς τὸ πρᾶγμα αὐτὸ λέγεται: Γλῶσσα. Ἐμαθα νὰ μιλῶ, ὅπως ἔμαθα νὰ τρώω, νὰ περπατῶ και νὰ τραβῶ τὰ γένεια τοῦ πατέρα μου. Ὅλοι μιλοῦσαν γύρω μου και μοῦ φαινότανε πολὺ φυσικό. Τὸ μόνο ποὺ μοῦ φαινότανε ἀφύσικο εἶτανε, γιατί δὲν μιλοῦσε σάν ἐμὲ κ' ἡ γάτα μας. Τῆς ἔκαμα πολλές τυραννίες, τὴν ἐτοίμπησα, τῆς ἐσφιξα τὸ λαιμό, τὴ μάδησα γιὰ νὰ μιλήσει, μὰ ἐπειδὴ και καλὰ δὲν ἤθελε νὰ βγάλει λέξι, τὸ πῆρα ἀπόφαση: τότε ἡ μητέρα μου μοῦ εἶπε πῶς ἡ γάτα ἔχει τὴ δική της γλῶσσα. Εἶτανε ἡ πρώτη φορὰ ποὺ ἔλαβα κάποια ιδέα πῶς ὑπάρχει μιὰ γλῶσσα ποὺ μιλοῦσα ἐγὼ κι ἄλλη μιὰ ποὺ μιλοῦσε ἡ γάτα μας και πῶς μὲ τὸ στανὶδ δὲν μποροῦσα νὰ τὴν κάμω νὰ μιλάει σάν κι ἐμένα.

Ὑστερα ἀκουσα κι ἄλλους ἀνθρώπους, ποὺ μιλοῦσαν και δὲν τοὺς καταλάβαινα. Εἶτανε ἓνας Ἰταλὸς ψαρᾶς, μιὰ ξανθὴ δασκάλα κι ὁ γιατρός τοῦ σπιτιοῦ μας. Ὅταν τοὺς ἀκουγα, μ' ἐπιπᾶν τὰ γέλια. Εἶχαν κι αὐτοὶ τὴ γλῶσσα τὴ δική τους, κι ἐπειδὴ ὅλες ἡ ξένες γλώσσες μοῦ φαινόταν ἓνα πρᾶγμα, εἶχα τὴν ιδέα πῶς ἡ γάτα μας καταλάβαινε τί ἔλεγαν. Ὑστερα ἡ μητέρα μου μοῦ εἶπε πῶς ὁ ψαρᾶς μιλοῦσε ἰταλικά, ἡ δασκάλα γερμανικά κι ὁ γιατρός βαθεῖα ἑλληνικά. Αὐτὴ εἶτανε ἡ πρώτη μου γνωριμία, ὅπως θά'λεγα σήμερα, μὲ τὴ γλωσσολογία κ' ἡ πρώτη μου ἀντίληψη τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας. Ἐπειτα τὰ συνήθισα ὅλα αὐτά, ὅπως συνηθίζει καθένας κάθε παράξενο, και μοῦμενε ἡ διασκέδαση, ὅταν ἔβλεπα τὸν ψαρᾶ, νὰ φωνάζω ξεκαρδισμένος, πίσω ἀπὸ κανένα ἐπιπλο: Πέσι! πέσι! ὅταν ἔβλεπα τὴν δασκάλα: φοιλάιν, φοιλάιν! κι ὅταν ἔβλεπα τὸν γιατρό: φέψη, φέψη. Τὸ φέψη αὐτὸ ὑποθέτω τώρα πῶς ἤθελε νὰ πῇ: ἀφέψημα. Καὶ περνοῦσα ὥρα τὸν καιρὸ μου.

Ὑστερα ἀπὸ κάμποσο καιρὸ, ὁ πατέρας μου μὲ πῆρε μιὰ ἡμέρα στὰ γόνατά του και μοῦ εἶπε πῶς εἶνε καιρός ν' ἀρχίσω νὰ μαθαίνω γράμματα

Ἀφοῦ τὸ εἶπε ὁ πατέρας θὰ εἶτανε σωστό. Μέρα-μέρα νύχτα-νύχτα. Εἶχα τὴν ιδέα και τὴν ἔχω ἀκόμα, πῶς ὁ πατέρας μου τὰ ἤξερε ὅλα, καλύτερα κι ἀπὸ τὸν Θεό. Δὲν τολμοῦσα ποτέ νὰ ρωτήσω τὸ γιατί. Ρώτησα μονάχα τὴ μητέρα μου: Γιατί θὰ τὰ μάθω τὰ γράμματα; Κ' ἐκείνη φμῖνεται πῶς δὲν ἤξερε καλὰ-καλὰ τὸ γιατί. Μοῦ εἶπε μονάχα: «Ἀνθρώπος ἀγράμματος ξύλον ἀπελέκητον.» Δὲν κατάλαβα τίποτε. Τὸ μόνο ποὺ ἔκανα εἶτανε νὰ προσέχω ἀπὸ τότε στὰ ξύλα, ποῖα εἶνε πελεκημένα και ποῖα ἀπελέκητα. Κι ἐπειδὴ βαρύνονταν τοὺς νεωτερισμούς, και τὰ γράμματα μὲ τρώμαζαν λιγάκι, μοῦ φαινότανε πῶς τ' ἀπελέκητα ξύλα ἦσαν πὶδ ὁμορφα ἀπ' τὰ πελεκημένα. Μὰ δὲν τολμοῦσα νὰ τὸ πῶ.

Τὴν ἄλλη μέρα ἦλθε ὁ δάσκαλος. Εἶτανε ἓνας νέος λιγνός, κυτρινιάρης, σπανός και μιλοῦσε σὰ γυναίκα. Ἡ μητέρα μου τὸν ἔλεγε δασκαλάκη. Αὐτὸ μοῦ ἄρεσε. Ὅπως εἶμουν κ' ἐγὼ παιδάκι, ὁ δασκαλάκης δὲν μὲ φόβιζε τόσο. Μοῦ φαινότανε σάν παιγνίδι.

Ὁ δασκαλάκης μοῦφερε καὶ πλάκες, τετράδια, πετροκόνδυλα και μολύβια. Τέτοια παιγνίδια δὲν εἶχα ἰδεῖ ἀκόμη τὰ πῆρα στὸ χέρι μου, τὰ στριφογύριζα και τὰ καμάρωννα. Ὁ δασκαλάκης πῆρε δύο καρέκλες, τῆς ἔβαλε κοντὰ σπὸν τραπέζι, δίπλα-δίπλα, κάθισε κοντὰ μου και μοῦ εἶπε κάποια λόγια ποὺ δὲν τὰ θυμοῦμαι. Δὲν ξέρω γιατί, μὰ ὅταν ἄρχισε νὰ μοῦ μιλεῖ, θυμήθηκα τὸν Ναπολιτάνο τὸν ψαρᾶ και μ' ἐπίασαν τὰ γέλια. Ὁ δασκαλάκης μὲ χάρειψε στὴν πλάτη μὲ καλοσύνη, ἡ μητέρα μου μὲ μάλωσε. Ὁ δασκαλάκης εἶπε τότε—τὸ θυμοῦμαι καλὰ:

—Μὴ τὸ μαλώνετε, κυρία. Ἔτσι εἶνε ὅλα τὰ παιδάκια Ὅταν ἀρχίσουν νὰ μαθαίνουν ἑλληνικά, τοὺς φαίνονται παράξενα και γελοῦνα. Ὑστερα συνηθίζουν.

Και ξανάρχισε:

—Πρόσεξε, παιδί μου. Τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφάβητου τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας εἶνε εἴκοσι και τέσσαρα τὸν ἀριθμόν.

Ἐμένα μὲ ξανάπιασαν τὰ γέλια.

—Πές το και σύ, παιδί μου, ξαναεἶπε ὁ δασκαλάκης.

Τὸ ξαναεἶπα.

—Σιγὰ-σιγὰ θὰ συνηθίσεις. Δὲν σοῦ τὸ εἶπα ἐγὼ; Ὁ δασκαλάκης εἶχε δίκιο. Συνήθισα. Μήπως δὲν εἶχα συνηθίσει και τὸ μουρουνόλαδο; Ὁχι, μόνο συνηθισα, μὰ σὲ λίγο καιρὸ ἐπαιζα στὰ δάκτυλα παρατακτικούς, ὑπερσυντελικούς, μέσους μέλλοντας, δυτικούς ἀριθμούς: τῷ ἀνθρώπῳ, τοῖν ἀνθρώποιν, και χίλια δυὸ πράγματα, ποὺ δὲν τὰ θυμοῦμαι σήμερα. Ἀρχισα νὰ γίνωμαι σοφός. Σὲ μισὸ λεπτὸ ἔκλινα τόν: ἀνθρώπο, σὲ δυὸ λεπτά τό: τύπτω, τύπτεις. Ἡ γλῶσσα μου γύριζε σάν

ὄφοντύλι. Ἀπ' τὰ παιδιά εἶχα μάθει νὰ λέω γρηγορά κι ἄλλα πράγματα: «Ἀσπρη πέτρα ξεῖασπρη ἀπ' τὸν ἥλιο ξεῖασπρόσπρη. — Ἐκκλησιὰ πελεκητή, μαρμαροκοντυλοπελεκητή, και ἄλλα. Μιὰ φορὰ μάλιστα, ποὺ πῆρα τὸν κατήφορο σ' ἓνα συνηρημένο: «χρύσεος χρυσοῦς, τοῦ χρυσοῦ χρυσοῦ...» δὲν ξέρω πῶς κόλλησα στὸ τέλος: «Καὶ ποῖος τὴν ἐμολυβοκοντυλοπελέκησε;...» μὲ μιὰ γρηγοράδα καταπληκτική.

Ὁ δασκαλάκης μοῦ χτύπησε μιὰ μὲ τὸν χάρακα στὸ κεφάλι. Εἶτανε ἡ πρώτη φορὰ ποὺ μ' ἔδειρε.

Ὅστος εἶμουν αὐτὸς στὴ γραμματική. Πολὺς φορὲς ἔλεγα μέσα μου: γιατί τάχα νὰ τὰ μαθαίνω ὅλα αὐτά τὰ πράγματα; Μὰ ντρεπόμουν και νὰ ρωτήσω, μήπως μὲ περάσουν γιὰ κουτό. Ἔτσι θὰ εἶνε, ἔλεγα. Πρέπει νὰ τὰ μάθω. Ὅπως πρέπει νὰ βγάλω τὸ καπέλλο μου ὅταν μπαίνω σ' ἓνα σπίτι, νὰ τρώω μὲ τὸ πηροῦνι και ὄχι μὲ τὰ χέρια, νὰ σηκώνομαι ὅταν μπαίνουν μεγαλυτεροί μου, καθὼς ἔλεγε ὁ πατέρας, ἔτσι ἔπρεπε νὰ μάθω και τοὺς ὑπερσυντελικούς. Τὸ πῆρα ἀπόφαση. Τίποτε πιά δὲν μοῦκανε ἐντύπωση.

Πλησιόζει σὲ λίγο ἡ πρωτοχρονιά, θυμοῦμαι. Τάλλα χρόνια, κάθε πρωτὴ πηγαῖνα στὸν πατέρα και τὴν μητέρα μου, τοὺς φιλοῦσα τὸ χέρι και τοὺς ἔλεγα: «Χρόνια πολλὰ, νὰ ζήσετε». Κ' ἐπαιρνα τὰ δῶρα μου μ' ἓνα φιλί. Τώρα ὅμως εἶμουν γραμματισμένος. Ὁ δασκαλάκης μοῦ εἶπε πῶς πρέπει νὰ κάνω ἓνα γράμμα συγχαρητήριο στοὺς γονεῖς μου και νὰ τὸ δώσω ὁ ἴδιος τὸ πρωτὶ-πρωτὶ.

—Μὰ γιατί νὰ κάνω γράμμα; τοῦ εἶπα. Μήπως θὰ τὸ στείλω μὲ τὸ ταχυδρομεῖο; Δὲν εἶνε καλύτερα νὰ τὰ πῶ;

—Ὁχι, παιδί μου, εἶπε ὁ δασκαλάκης. Δὲν εἶσαι ἀκόμη δυνατός στὰ ἑλληνικά και δὲν θὰ μὴ πορῶσεις νὰ τὰ πῆς. Πιάσε και γράψε.

Μοῦ ὑπαγόρευσε, ἔγραψα, τὸ διόρθωσε, τὸ ἀντίγραψα και τὸ ἄλλο πρωτὶ τὸ πῆγα στὸν πατέρα μου, χωρὶς νὰ βγάλω λέξι. Στεκόμουν ὁρθὸς σάν στρατιώτης. Ὁ πατέρας μου ἐδιάβαζε τὸ γράμμα και δάκρυσε. Μὲ φίλησε και μοῦδωκε μιὰ λίρα. Πρώτη φορὰ ποὺ πῆρα τέτοιο μεγάλο δῶρο. Καὶ εἶπα μέσα μου: «Ξέρουν αὐτοὶ τί λένε. Οἱ ὑπερσυντελικοὶ βγάζουν χρυσάφι.» Ὁ πατέρας μου τὸ εἶχε φυλάξει τὸ γράμμα αὐτὸ σάν κειμήλιο. Εἶνε λίγος μάλιστα καιρὸς ποὺ τὸ βρήκα στὰ χαρτιά του και σὰς τὸ διαβάσω γιὰ νὰ κλάψετε και σῆς:

«Πόινιοι γεννήτορες,

Ἐπὶ τῇ πρώτῃ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἀνάπλεως συγκινήσεως και ἐγγνωμοσύνης, ἀνθ' ὧν πολλὰ τε μὲ ἡγάπησατε, πολλὰ τε δ' ἐὼ ἐποιήσατε, ἐπεύχομαι ὑμῖν ὑγιαίν, εὐδινχίαν και πᾶν τὸ καταθύμιον.

Ἐρρωσθῆς

Ὁ δασκὴς ἐγγνώμων υἱός.—

Καὶ τὸ συγκινητικὸν αὐτὸ κείμενον ἔφερε τὴν ὑπογραφή μου, μὲ ὥραϊα καλλιγραφικὰ στοιχεῖα.

Ἀπὸ τότε πρέπει νὰ τ' ὁμολογήσω, ἡ ἀγάπη και ἡ ὑπόληψίς μου γιὰ ὅλους τοὺς παρακειμένους και τοὺς ὑπερσυντελικούς, μὲ τὴ λάμψη τοῦ χρυσοῦ εἰκοσαφράγκου, αὔξησε σημαντικά. Κι ὅταν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ δασκαλάκη παραδόθηκα στὸ σχολεῖο, ὄνειρό μου εἶτανε νὰ μάθω νὰ γράφω γράμματα σάν ἐκεῖνα ποὺ μοῦ ὑπαγόρευσε ὁ πρῶτος μου, ὁ σπανὸς δασκαλάκης.

Δὲν ἄργησα νὰ τὸ καταφέρω. Μὲ τὴ βοήθεια τῶν κυρίων ἄρθρων τῆς «Παλιγγενεσίας», ποὺ παίρναμε ἐκεῖνο τὸν καιρὸ στὸ σπίτι, και μὲ κάτι σημειώσεις ποὺ κρατοῦσα ἀπ' ὅλες τὶς λέξεις ποὺ μοῦ χτυποῦσαν στὸ αὐτί ἀπὸ τὸν Ξενοφῶντα, τὸν Ἰσοκράτη και τὸν Λουκιανό, ἔγινα «λόγιος νέος» ἀπὸ μαθητῆς τῆς πρώτης τοῦ γυμνασίου. Αἱ ἐκθέσεις μου στὸ σχολεῖο ἔκαναν ἐντύπωση. Ἐνας καθηγητῆς μου και ἀγαπητὸς μου φίλος τώρα μοῦ εἶχε γράψει κάτω ἀπὸ μιὰ ἐκθεσή μου: «Ξένης χειρὸς ὄζει.» Ὁμοῦ πῶς τὸ βλέπω ἀκόμα μὲ κόκκινα ζωηρὰ γράμματα. Ποτέ στὴ φιλολογικὴ μου ζωὴ δὲν ἔλαβε τέτοιο θυμίαμα ἡ φιλοδοξία μου. Ἡ γλῶσσα ἄρχισε νὰ ὑψώνεται μπροστά μου σάν εἰδωλο. Τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφάβητου μοῦ φαίνονταν σάν κάποιες νότες, μὲ τῆς ὁποῖες ἐπαιζα μιὰ μουσική ποὺ λίγοι τὴν ἤξεραν. Ἡ τυπογραφικὴ μελάνη ἄρχισε τὸν ἴδιο καιρὸ νὰ μοῦ γαργαλίζει τὴν μύτη και ὁ συγγραφεὺς νὰ σκιρτᾷ στὰ σπλάχνα μου.

Δὲν εἶχα αἰσθανθεῖ τὴν ἀνάγκη νὰ πῶ κάτι τι, οὔτε εἶχα τί νὰ πῶ. Ἦθελα μόνο και μόνο νὰ γράφω, ὅπως ἔγραφε ἡ «Παλιγγενεσία». Οἱ φράσεις, οἱ λέξεις, τὰ σχήματα τοῦ λόγου πετοῦσαν μέσα στὸ νοῦ μου. Ζητοῦσα ἓνα σῶμα νὰ τὸ ντύσω μὲ τὰ ὥραϊα αὐτὰ κυριακάτικα φορέματα. Ἡ ψυχὴ μου δηλαδὴ ἐμοιάζε σάν ἐμπορικὸ ἐτοίμων ἐνδομάτων. Ἦσαν ὅλα κρεμασμένα ἓνα-ἓνα μὲ τὴ σειρὰ. Στὸ τέλος εὗρισκα μιὰ ἐννοία, μιὰ κούκλα. Ἡ κούκλα παρουσιαζότανε μπροστά μου μὲ πρόσωπα, φτωχικά ρούχα. Εἶχα τὴν ἀντίληψη ποὺ εἶχε ὁ Σούτσος γιὰ τὸν Σολωμό:

Ἰδέαι πλοῦσαι φτωχὰ ἐνδεδυμένοι.

Τῆς ἔβγαζε τὰ κουρέλια τῆς και τὴν ἔντυνα τὰ γιορτινά. Παραδείγματος χάριν: «Ἐνα πρωτὶ περπατοῦσαμε στὸ περιγιάλι». Τὰ ἔτοιμα ρούχα ἀμέσως σ' ἐνέργεια: «Ὁραῖαν τινὰ πρωτὶαν ἐβαδίζομεν παρὰ θίνα ἁλός». Κ' ἔτσι ἔβγαίνα ἓνα ἔργο. Οἱ ἐφημερίδες τοῦ τόπου μας τὴν ἄλλη ἡμέρα μὲ παρῆδιδαν στὴν ἀθανασία.

Ὁ τίτλος τοῦ «λόγιου νέου» μοῦ ἀνῆκε. Τὰ συγχαρητήρια ἔπεφταν βροχὴ στὸν πατέρα μου: «Νὰ χαίρεσθε τὸν υἱόν σας. Εὖγε του. Κατέχει τὴν γλῶσσαν μας.» Δὲν εἶτανε λίγο αὐτὸ ποὺ κατεῖχα. Θυμοῦμαι μάλιστα πῶς κάποτε ἦλθε στὸ

σπίτι μας ένας γείτονας μας, παλαιός οικονομικός
εμπόρος και κατόπιν γραμματεὺς λιμεναρχείου,
ένας άνθρωπος πού φημιζόνανε γιὰ τὰ ἑλληνικά
του καὶ εἶσαν μοναδικὸς γιὰ νὰ γράφει ἀναφορὲς.
Κόσμος καὶ κόσμος ἐρχόταν νὰ πιάσει σειρὰ στὸ
σπίτι του μὲ τὰ χαρτόσημα στὰ χέρια. Δὲν εἶτνε
δηλαδή, νὰ ποῦμε, σὰ δημόσιος γραφεὺς, ἀπ'
αὐτοὺς πού γράφουνε ἀκόμη σὲ κάποια μέρη τῆς
Εὐρώπης τὰ γράμματα καὶ τὰ ραβασάκια στὶς
ἀγοράματες γυναικοῦλες. Αὐτὸς ἔγραφε ἀναφορὲς
σὲ ὑπαλλήλους, σὲ γιατροὺς, σὲ σπουδαίους ἀνθρώ-
πους. Διότι «κατεῖχε τὴν γλῶσσαν», πράγμα πού
δὲν εἶχανε τοῦ καθενός. Ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ εἶχα
γεράσει καὶ ἐγὼ μιὰ ἀναφορὰ σ' ἕνα τελειοφοίτο
τῆς ἱατρικῆς πού ζητοῖσε ὑποτροφία. Ἡ ἀναφορὰ
μου ἔπεσε στὰ χέρια τοῦ ἐπισήμου ἀναφορογράφου.
Κι ὁ ἀναφορογράφος, πού ἔβλεπε νὰ κινδυ-
νεύει τὸ ψωμί του, ἤλθε νὰ συγκαρτεῖ τὸν πατέρα
μου καὶ νὰ τοῦ πεῖ ὅτι «κατέχω κι ἐγὼ τὴν γλῶσ-
σαν», ἀλλ' ὅτι ἀκόμη δὲν εἶμουν τόσο δυνατὸς γιὰ
νὰ γράφω ἀναφορὲς καὶ ἔτρεπε νὰ κοιτάξω πρῶτα
τὰ μαθήματά μου. Αὐτὸ εἶχανε ἕνας διύτερος
τίτλος τιμῆς. Εἶχαν ὀρχίσαι νὰ μὲ φθονοῦνε.

Ἀπὸ τότε πῆρα τὸν ἀνήφορο Δύο βήματα μου
ἔλειπαν νὰ φθάσω τὸν Ξενοφῶντα. Περπατοῖσα
περήφανος στὸν δρόμο. Ἡ φήμη μου σὴν μικρὴ
μας κοινωνία εἶχε ἀλωθεῖ. Μερικοὶ, πού μὲ
σύστααν οὐδ' ἄλλους, ἐπρόσθεταν: «ένας νέος
πού κατέχει τὴν γλῶσσαν μας». Καὶ οἱ ἄλλοι μὲ
κοίτοζαν μὲ σιβασμό. Μόνο κάποιος ξένος, πού
μὲ σύστησαν μιὰ φορὰ μὲ τὸν ἴδιο τίτλο, μού γά-
νηκε σὸν ἀδιάφορο. Φθινεῖται πὼς τέτοιος τίτλος
δὲν εἶχε πέραση στὸν τόπο του. Ἀργότερα κατ' ἐ-
λαβα τὸ γατί. Ὁ δάσκαλός μας, μὰς ἐδιάβαζε
μιὰ φορὰ τὸν Ὀμηρο καὶ σιγὰ, σιγὰ, ἐφθασε ἐκεῖ
πού λέει: *μελισσῶν ἀδινάων...*

Ὁ δάσκαλος ἐνθουσιώθηκε, χτύπησε τὸ χέρι
του σὴν καθέδρᾳ καὶ φώνηξε μὲ στομφό:

— Ἀδινάων, ἄων, ἄων. Να γλῶσσαι, βρε παιδιά.
Μπρεῖ νὰ τὸ πῶ αὐτὸ ὁ σκυλόφραγκος;

Ἐπὶ τὴν αὐτοὶ οἱ Φυγάχοι εἶπα καὶ ἐγὼ μέσα
μου. Πού νὰ καὶ αὐτοὶ αὐτοὶ ἀπὸ γλῶσσαι.

Ὡς ἰότι ἐγὼ ἐνιθθα πὼς καὶ μὲ ξ' ἤρριζε
ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους: «Κατεῖχον τὴν
γλῶσσαν».

Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι πού περνοῦσαν κοντὰ
μου ἦσαν τιποτένιοι. Ἀθῆναιοι χωρὶς γλῶσσαι,
πρόστυχοι ἀγελαῖοι, μηδυμνοί. Ἐπηγοῖνα μόνος
μου περὶπατο «παρὰ θῖν' ἄλός». Ἐβλεπα μπρο-
στά μου τὸν ἀτρυγέτον πότον. Ἀιάπνεα τὴν
«πονηριάδα αὐρα». Καὶ καθὼς φοροῖσα καὶ γου-
λιά ἀπὸ τότε, ὑποθέτω πὼς θὰ ἔμοιαζα σὸ μικρὸς
φιλόσοφος «τῆς ἐλευσίνης μορφῆς». Ἀλλὰ καὶ ἡ
δόξα ἔχει τὰ κακά της. Ἡ καρδιά μου, μὲ δλο
αὐτὸ τὸ φορτίο τῶν ἑλληνικῶν, ἄρχισε νὰ χτυπᾷ.

Τὰ κορίτσια πού περνοῦσαν σὴν ἀκρογιαλιά, μὲ
τὰ κοντὰ φορέματα καὶ τῆς μακριῆς πλεξίδες, μ'
ἔκαναν νὰ ξεχάσω τὴ σοφία μου.

Λόγια γλυκὰ ἀνέβαιναν στὰ χεῖλη μου, κάποιες
λέξεις πού δὲν θὰ ταίριαζαν οὔτε στὶς ἀναφορὲς
τοῦ ἑλληνιστῆ τοῦ γειτονά μου, οὔτε στὰ σπου-
δαῖα ἔργα πού ἔγραφα ὅλη τὴ νύχτα. Γύριζα νὰ
κοιτάξω τὰ κορίτσια, μὰ ἐκεῖνα ἀντὶ νὰ μού χαμο-
γελάσουν, μὲ κοίτοζαν — ἔτσι μού φαινότανε — μὲ
σεβασμό. Εἶμουν: ὁ νέος πού κατεῖχε τὴν γλῶσ-
σαν. Τί μαριύριο νὰ εἶνε κανένας μεγάλος ἀνθρώ-
πος! Τὸ ἴδιο εἶχε πάθει ὁ Μωϋσῆς, ὅπως λέει
σιὸ γνωστὸ ποίημά του ὁ Ἀλφρέδος δὲ Βινιύ.
Ἀπλωνε τὰ χέρια του σ' ἐναγκυλ σμούς, κι οἱ
γυναῖκες τῆς Ἰουδαίας γονάτιζαν καὶ τὸν προσκυ-
νοῦσαν. Εἶχανε ὁ ἄνθρωπος πού εἶχε μιλήσει μὲ
τὸν Θεό. Καὶ παρακαλοῦσε τὸν Θεὸ νὰ τὸν λυτρώσει
ἀπ' αὐτὸ τὸ μαριύριο:

*Ma main laisse l'effroi sur la main qu'elle touche
L'orage est dans ma voix, l'éclair est sur ma bouche.
Aussi, loin de m'aimer voilà qu'ils tremblent tous;
Et quand j'ouvre les bras, on tombe à mes genoux.
O Seigneur! j'ai vécu puissant et solitaire,
Laissez-moi m'endormir du sommeil de la terre.*

Σὲ μιὰ τέτοια στιγμή παρακάλεσα καὶ ἐγὼ τὸν
Θεὸ νὰ μὲ γλυτώσει ἀπὸ τῆς... Γλῶσσαι. Οἱ παρα-
καίμενοι, οἱ ὑπερσυντέλικοι καὶ οἱ μονολεκτικοὶ
μέλλοντες ἄρχισαν νὰ μὲ πνίγουν. Γύρισα σὶὸ
σπίτι μελαγχολικός. Ἄνοιξα τὰ παράθυρά μου
ν' ἀναπνεύσω.

Ἀπάνω σὶὸ τραπέζι μου ἕνα μεγάλο περιοδικὸ
τῆς Δειψίας, ἀνοικτὸ, εἶχε ἕνα κομμάτι ἀπὸ κά-
ποια μετάφρασή μου τοῦ «Τορκουεμάδα» τοῦ
Οὐγκώ. Εἶχανε δηλαδή ἡ μετάφρασή τοῦ καὶ Βου-
τυρᾶ, διορθωμένη σὲ σειχοῦς. Μπροστὰ μὲ ἐπι-
στολὴ μου πρὸς τὴ συνταξία, πού τελείωνε: «Περὶ
τῆς μεταφράσεως ἄλλοι... κρινόντων». Δηλαδή
κρινέτωσαν καὶ κρινόντων. Τὸ αἶμα μού ἤλθε σὶὸ
κεφάλι. Ἀρπαξα τὸν Τορκουεμάδα καὶ τὸν ἔκαψα
σὶὸ φωτιά τοῦ κειοῦ.

Μοῦζι του ἔκτισαν μέλλοντες, παρακαίμενοι,
«κρινέτωσαν», «κρινόντων» προσηλατικές, εὐκαι-
κές ἀνυρίθμητες. Ἐνὶ βάρος ἔφυγε ἀπολάνω μου.
Οἱ μυρωδιὲ τοῦ κήπου πλημμυροῦσαν τὴν κάμα-
ρά μου. Τὰ τραουδία τοῦ δρόμου ἔμπαιναν μὲ
θύρρος ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸ παράθυρο καὶ τερέτιζαν
στ' αὐτιά μου. Ἀπ' τὸ ἴδιο παιάθυρο ἔφευγε ἡ
σοφία μου. Εἶμουν σὰ μεθυμένος.

Ἐπιτρέψατε μου νὰ παρωδήσω τὴν παροιμία:
«Ὅταν ἡ ὠραιότης μπαίνει ἀπ' τὴ θύρα, ἡ ψειτιά
φεύγει ὀπ' τὸ παράθυρο. Δὲν μποροῦσα νὰ ὑπο-
φέρω πιά τὴν ἰδέα, πὼς τὰ ὠραία κορίτσια, πού
περπατοῦσαν σὴν ἀκρογιαλιά, εἶχαν ῥῆας, ὅμματα
καὶ ὤτα. Ἡ τελευταία μάλιστα λέξη, πού μού

ἔτυχε πάντα σὶὸς χρηστομάθειες νὰ τὴν ἀπαντήσω
δεμένη μὲ τὴν ἐννοία κάποιου τετραπόδου, μού
ἔκανε φρίκη αὐτὴ τὴ στιγμή. Δὲν μποροῦσα νὰ
χωρῶμαι ἀκόμα, πὼς εἶχαν τὰ ὠραία κορίτσια
πολοκάμους — ὅπως τὰ ὀχτάποδια — καὶ πὼς κάθε
μετάξι τῶν πολοκάμων αὐτῶν μποροῦσε νὰ λέγεται
θριξ. Ὅταν συλλογιζόμουν πὼς κάτω ἀπὸ τὰ
ὠραία τους χεῖλια ἔκρυβαν ὀδόντας, χωρὶς νὰ
θέλω μοῦρχότανε στὸν νοῦ μου ἡ ζωολογία, οἱ
κάπροι, τὰ χαυλιόδοντα καὶ οἱ μασέλες πού
ἔβλεπα σὴν προθήκη τοῦ ὀδοντοῦατροῦ: «Κα-
τασκευάζονται τεχνητοὶ ὀδόντες». Ἐπειτα συλλο-
γιζόμουν τοὺς πόδας των, τὰς χεῖρας των, τὰς
γαστροκνημίας των, καὶ θαροῦσα πὼς μού ἄδει-
αζαν κρύα νερά σὶὸ ῥάχη μου. Χωρὶς νὰ θέλω
ἔπειτα συλλογιζόμουν, πὼς τὰ ὠραία κοριτσάκια
ἔκρυβαν κάτω ἀπὸ τὰ μαβιά φορέματα τοῦ σχο-
λείου ὀμοπλάτας καὶ μ' ἔπιανε μελαγχολία: θυ-
μόμουν τὸν πτωχὸν ἐκεῖνο, τὸν Κλεάνθη, πού
ἔγραφε «εἰς ὄστρακα καὶ βοῶν ὀμοπλάτας». Καὶ
δὲν ἔφθανε οὐτό. Τὰ ὠραία κορίτσια φοροῦσαν
ἑσθῆτας, ἄλλα εἶχαν «τὴν κόμην ἀναδεδεμένην
εἰς κοσσύμβους» καὶ ἄλλα «ἄνετον, καλύπτουσαν
τὰς ὀμοπλάτας», ἐβάδιζον σὸν στρατιῶτες, ἔθε-
ῶντο τῆς ἀκτῆς, ἐμεδίῳν, ἐλάλουν, ἦδον καὶ
κάποτε ἐκάγχαζον. Ἀλλὰ πάλι «κύπτοντα ἔδρε-
πον δράκας ἀνθέων», τὰ ὠσφραίνοντο καὶ ἐκάμ-
μουν τοὺς ὀφθαλμούς». Ἀλλὰ ἐκλασανχερίζοντο.
Ὅλα μαζί, τὰ ὠραία κοριτσάκια, εἶχον τὴν ψυχὴν
ἐμπλεων ἔρωτος καὶ ὠνειρεύοντο τὸν νεανίαν,
ὅστις θὰ ἔφερε πρὸς αὐτὰς τὸν διάπυρον ἔρωτα
τῆς τετρωμένης καρδίας του. Καὶ γύρω ἀπ' τὴν
ὠραία αὐτὴ ζωγραφιὰ ὁ οὐρανὸς προσεμεδίῳ,
τὸ κύμα ἐνυπτε τὴν ἀκτῆν, ἡ αὔρα προσέπνεε
θυμῆρης, οἱ πυργίται ἐπαλλον κεκρυμμένοι ἐπὶ
τῶν κλάδων καὶ οἱ πρῶτοι ἀστέρες ἔστιζον τὸ
κυανὸν στερέωμα.

Κ' ἐγὼ αὖριο τὸ βράδυ, σὶὸ μυστικὴν αὐτὴ
ῥα, «ἐμπλεως ἔρωτος» θὰ ἐπλησίαζα τὴν ἀπο-
πλανηθεῖσαν ἐπὶ τῶν βράχων νεανίδα καὶ θὰ
τῆς ἔλεγα διὰ τρεμούσης φωνῆς: «Δεσποινίς (ἡ
δεσποσύνη) τὰ ἀγνὰ ὤμων βλέμματα, ὡς πύρινα
βέλη, ἔτρωσαν βαθέως τὴν καθημαγμένην καρδίαν
μου. Ὅταν ἀτεινίζω μακρόθεν τὴν κυανὴν ὤμων
ἐσθῆτα, ἡ ψυχὴ μου σκιρτᾷ. Τὰ ὄμματα ὤμων
εἰσὶν εἰσέροπτε γοητευτικά. Ἐκάστη θριξ τοῦ κοσ-
σύμβου ὤμων πλέκεται εἰς χουσοῦν ἀμφίβληστορον
περὶ τὴν αἰμάσουσαν καρδίαν μου. Ἀφετε, ὦ!
ἄφετε ἐπὶ τῶν λευκῶν, μαργαριτωδῶν, μικρῶν
ὀδόντων σας, νὰ ἐπανθίσῃ δι' ἐμὲ τὸ μειδίαιμα
τοῦ ἔρωτος». Ἐτσι θὰ μίλησε καὶ ὁ Ζεὺς σὶὸ
Λήδα!... Χωρὶς ἄλλο ἔτσι.

Ὁ «Τορκουεμάδας» εἶχε γίνε στάκτη μέσα σὶὸ
πλατάκι τοῦ σιγάρου. Ἡ κνῖσα του μὲ γαργα-
λοῦσε, μού ἔδινε ἄγριες ἐπιθυμίες νὰ κάμω ὅ,τι

βρισκότανε τριγύρω μου. Ἄνοιξα ἕνα συρτάρι μὲ
χαρτιά καὶ ἔκαψα κόμας, ὀδόντας, ῥῆας, ὤτα,
ὀμοπλάτας. Μία θριξ, καθὼς ἐκάηκε, γέμισε ἀπὸ
τοῖκνα τὴν ἀτμοσφαῖρα. Ἡ ψυχὴ τοῦ Τορκουε-
μάδα ξυπνοῦσε μέσα μου. Ἄνοιξα μὲ μανία τὴ
βιβλιοθήκη μου καὶ ἄρπαξα τόμους καὶ τόμους.
Ἡ φωτιά ἐφούντωνε. Ἐνα κομμάτι ἔξφυγε ἀπὸ τὶς
φλόγες καὶ ἔπεσε μπροστὰ μου. Τί ἤθελε νὰ μού πεῖ:

Κ' ἔβλεπες δύο οὐρανοὺς

Ὁ εἶς ἦν ἄνω κυανοῦς

Γλαυκὸς ὁ ἄλλος κάτω.

Τὸ ξανόρριζα σὶὸ φωτιά. Ἡ βιβλιοθήκη μου
ἄρχισε νὰ ἀναπνέει. Ἐνας παλιὸς Ὀμηρος, ἕνας Σο-
φοκλῆς, ἕνας Πίνδαρος, στριμωγμένοι ὡς τώρα
μέσα σ' ἕνα σωρὸ ἔπη, τραγωδίες καὶ λυρικά
ἅπαντα τῶν ἀπογόνων τους, μού φάνηκαν πὼς
ἀνάσαιναν μέσα στὸν καθαρὸν ἀέρα. Ἐγυραν καὶ
ἀκούμπησαν φιλικὰ ἀπάνω σ' ἕνα Σολωμό, σ' ἕνα
Βαλαωρίτη, σ' ἕνα Τυράλδο. Κάτι τι σὸν ἀνα-
στεναγμὸς βγήκε ἀπ' τὴ βιβλιοθήκη μου. Ἡ φωτιά
ἔκαιε ὡς τόσο καὶ ὁ καπνὸς εἶχε γεμίσει τὸ σπίτι.
Ἡ ὑπηρετρία ἔτρεξε τρομασμένη.

— Τί τρέχει, κύριε, πιάσατε φωτιά;

— Ὁχι, κορίτσι μου, τῆς εἶπα. Ἡσυχάσε. Ἀνῆκα
σὶὸν εἰαρία πού καίει τοὺς νεκρούς. Δὲν βλέ-
πεις; Καίω τοὺς πεθαμένους.

Ἡ ὑπηρετρία κοῦνησε τοὺς ὤμους της καὶ ἔφυγε.
Τὴν ἄκουσα νὰ λέει σὶὸ σκάλα:

— Ἐγὼ τὸ εἶπα. Ὁ ἀφέντης θὰ τρελαθεῖ ἀπ'
τὰ πολλὰ τὰ γράμματα.

Δὲν εἶχα τρελαθεῖ. Καὶ ὅμως ἀπ' τὴν ἡμέρα
ἐκεῖνη πολλοὶ μὲ σταματοῦσαν σὶὸ δρόμο μ' ἕνα
παραπονετικὸ ὕφος, μὲ μιὰ συμπάθεια παράξενη
καὶ μούλεγαν.

— Τί ἔπαθες, ἀδελφέ; Γιατί αὐτό;

— Τί ἔπαθα;

— Πὼς ἐχάλασες ἔτσι τὴ γλῶσσαι σου;

Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶχαν φανερὸ πὼς μὲ εἶ-
χαν βγάλει ἀπ' τὴν ὑπόληψή τους. Τὸ καταλά-
βαινα καὶ ἐγὼ.

Καὶ μού ἔλεπε. Ὡς τώρα εἶχα καὶ τι παρα-
πάνω ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμο. Κατεῖχον τὴν γλῶσ-
σαν. Ἐνα διαβατήριον γιὰ τὴν ἀθανασία. Μπο-
ροῦσα νὰ λέω κάθε κουταμάρα, κάθε ἀνοσιτία,
κάθε ἀνοησία, κάθε τρέλα, μποροῦσα νὰ μὴ λέω
καὶ τίποτε, ὅλοι ἀνοίγαν τὸ στόμα τους μὲ θαυ-
μασμό: «Ὁ διάβολος, ἡ ὠραία πού τὰ λέει».

Κάποτε θυμοῦμαι, σ' ἕναν ἐπικηδεῖο, ἔχασα τὴ
σειρά μου καὶ ἄρχισα ἀπάνω - κάτω νὰ λέω: «Ἐν
τῇ συναισθήσει τῶν θλιβερῶν ὑπὲρ τὰ θλιβερά,
αἱ ἐγκόσμοι δυνάμεις ἀνατεινόμενοι πρὸς τὰ θέ-
σφατα, οἱμοὶ! τὸ τέρμα τῶν ἀγῶνων ἀφ' ὧν ὀρ-
μαῖται ἀελλόπους ἡ ἰδέα, φορτικὰ καὶ λωφίζεαι ἀνε-
φικτος τοῦ οὐρανοῦ φανός, τῶν μαργαριτῶν τὸ
σέλας, πέραν, πέραν ἐκεῖ πρὸς τὰ αἰθέρια ὕψη,

πρός τὰ βάθη, τὰ σκότη τ' αὐτὴν, πέραν. Γαῖαν ἔχοις ἐλαφρὰν, ἀξιομακάριστε φίλε». Τὰ δάκρυα ἔσταζαν σὰ βροχὴ ἀπ' τὰ στασίδια τῆς ἐκκλησίας. Καὶ ὅταν ὁ παπᾶς ἔξεφώνησε: «Δεῦτε τελευταῖον ἀσπασμόν», οἱ ἄνθρωποι ἔξαλλοι, ὡς κι αὐτοὶ οἱ συγγενεῖς τοῦ νεκροῦ, ὥρμησαν ἀπάνω μου, ἔκαναν τὸν σταυρὸ τοῦ καὶ ἀντὶ νὰ φιλοῦν τὸν νεκρὸ. φιλοῦσαν ἐμένα.

— Μπράβο, μπράβο, αὐτὴ τὴ φορὰ ἐπέρασες καὶ τὸν Φιλήμονα.

Τώρα τὰ εἶχα χάσει ὅλ' αὐτά. Ἦμουν κ' ἐγὼ ἕνας ἄνθρωπος σὰν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Μιλοῦσα ὅπως μιλοῦσε ὁ τελευταῖος ἄνθρωπος. Ἐγραφα τὸ ἴδιο.

Οὐτεμποροῦσα πιά νὰ βγάλω λόγο χωρὶς χαρτί: ἄν τὰχανα στὴ μέση, ἀλλίμονό μου. Θὰ μ' ἐπαιρναν μὲ τὰ λεμόνια.

«Ὅσοι μ' ἀγαποῦσαν μὲ λυποῦνταν κατάκαρδα.

Ἐνας σεβαστὸς μου φίλος μὲ πήρε μιά φορὰ κατὰ μέρος.

— Ἐγὼ νὰ σοῦ πῶ καὶ τι σοβαρό.

Ταράχθηκα.

Δὲν κάνεις καθόλου καλά. Ἐπῆρες κακὸ δρόμο. Ὁλὴ ἡ κοινωνία τάχει μαζί σου.

Ἐγὼ ἄρχισα νὰ κινεῖμαι. Καθένας κρύβει πάντα κάτω ἀπ' τὴ σκούφια τοῦ καὶ πού τὸν ἀνησυχεῖ.

— Τὶ θέλετε νὸ πῆτε; Δὲν ἐννοῶ.

— Μ' ἐννοεῖς πολὺ καλά. Τί σοῦ ἤλθε νὰ χαλάσεις τὴ... γλῶσσά σου;

Ἀνάσταν. Ὁ σεβαστὸς μου φίλος ἐξηκολούθησε: — Ἐγραφε τόσο ὥραϊα. Σὲ καμαρώνουμε ὅλοι.

Κατεῖχε τόσο λαμπρὰ τὴν γλῶσσάν σου, τὴν θεῖαν γλῶσσάν τῶν πατέρων μας. Δὲν θυμάσαι τὸν τελευταῖο σου θρίαμβο, στὸν ἐπικηδεῖο τοῦ Α; Πρῶτος ἐγὼ ἀντὶ νὰ φιλήσω τὸν νεκρὸ, ἀπ' τὸν ἐνθουσιασμό μου σὲ φίλησα ἐσένα. Καὶ τώρα ἔγινες χυδαῖος. Ὅλοι σὲ περιφρονοῦν. Σὲ θεωροῦν ἀγράμματο. Δὲν κάνεις καλά. Ἀλλάξε κεφάλι. Ἐλα στὸν ἴσιο δρόμο...

Τοῦ τὸ ὑποσχέθηκα κι ἔτσι μ' ἄφησε. Εὐτυχῶς σὲ λίγες ἡμέρες πέθανε κι αὐτὸς κι' ἔτσι γλύτωσα ἀπὸ ἕνα ἐφιάλη. Θέλησα μάλιστα νὰ τοῦ βγάλω κι ἕνα λόγο, σὰν τὸν παλαιό, γιὰ νὰ εὐχαριστήσω τὴ ψυχὴ του. Καὶ θὰ τῷκανα ἂν δὲν μὲ περνοῦσε ὁ φόβος μήπως καὶ νεκρὸς σηκωθεί καὶ μὲ φιλήσει. Δὲν εἶναι φρόνιμο πρᾶγμα νὰ συγκινεῖ κανέναν τοὺς πεθαμένους.

Μὲ τὸν θάνατον ὅμως τοῦ σεβαστοῦ μου φίλου, δὲν ἐγλύτωσα ἐντελῶς. Τὰ συλλυπητήρια κ' οἱ συμβουλὲς ἐξακολουθοῦσαν. Οἱ παλαιοὶ θαυμασταὶ μου δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν γιατί χάλασα τὴ γλῶσσά μου. Καὶ γιὰ νὰ ποῦμε καὶ τοῦ στραβοῦ τὸ δίκιο, δὲν εἶχαν ἄδικο. Ἄν εἶτανε νὰ μὴν ὑπάρχουν στὴν Ἑλλάδα παρὰ γιατροὶ, δικηγόροι,

φυσικομαθηματικοὶ καὶ δὲν ξαίρω τί ἄλλο, γλωσσικὸ ζήτημα δὲν θὰ ὑπῆρχε. Ὅταν κάνει κανεὶς τὴ δουλειά του, θαυμάζεται καὶ μισθοδοτεῖται μὲ μιά γλῶσσα εἶνε περὶ τὸ βέλαια νὰ ζητεῖ μιὰν ἄλλη. Τὶ τὸν μέλει τὸν γιατρό ἢ τὸ νομικὸ ἂν ἢ γλῶσσα πού γράφει δὲν εἶναι ἢ γλῶσσα πού μιλεῖ. Μία ἀνατομία, μία φυσιολογία, ἕνα κληρονομικὸ δίκαιο, μία φυσική, μία χημεία, μία φαρμακολογία μπορεῖ ἀξιόλογα νὰ γραφεῖ καὶ στὴν Βολαπὺκ καὶ στὴν Ἑσπεράντο. Εἶναι κι αὐτὸ ἕνα ἰδανικὸ στὴν Εὐρώπῃ νὰ γίνῃ μιά διεθνὴς ἐπιστημονική γλῶσσα γιὰ ὅλον τὸν κόσμον. Ἐγὼ μάλιστα, σὰν Ἕλληνα, θὰ πρότεινα τὴ δική μας τὴν ἀττικίζουσα, πού σὰν ἀπλούστερη ἀπὸ τὴν ἀρχαία καὶ πιὸ κοντὰ στὴς νέες εὐρωπαϊκὲς, ὡς σύνταξις, ἔχει κι ὅλες τὶς ἀρετὲς μιᾶς τεχνητῆς γλώσσας καὶ ὅλον τὸν πλοῦτο τῶν ἀρχαίων ὁρων, πού εἶναι τόσο γνῶριμοι στὰ ἐπιστημονικὰ αὐτιά ὅλων τῶν Εὐρωπαίων. Οἱ σοφοὶ μου φίλοι, ὅσο γι' αὐτὸ εἶχαν δίκαιο. Φυσική ἢ τεχνητὴ ἢ γλῶσσα τους, τοὺς ἔφθανε.

Μίλησα κάποτε μ' ἕναν ἀπ' αὐτούς, ἕνα νομικὸ συγγραφέα ἀπὸ τοὺς πιὸ καθαρολόγους. Ὁ φίλος μου ὅμως εἶταν ἀπὸ τοὺς συζητητικὸς καὶ τοὺς ἡμερους ἀνθρώπους.

— Εἰσαίτε ἐγώ; τοῦ εἶπα.

— Γιατί;

— Γιατί δὲν βλέπετε παραπέρα ἀπ' τὴ δουλειά σας. Ὁλος ὁ κόσμος εἶναι γιὰ σὰς ἐπιστήμη. Καὶ ὁ λόγος ἐδόθηκε στὸν ἄνθρωπο ὅχι μόνο γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ πῇ, ὅτι ὁ «ὕποκατάστατος τοῦ ὑποκαταστάτου» εἶναι κτλ. καὶ ὅτι «τὸ ἡπαρ ἀδὴν ἐστὶ διπλοῦς» καὶ ὅτι «πᾶν σῶμα ἐμβαπτίζομενον ἐν τῷ ὕδατι ἀπόλλυται τὸσον ἐκ τοῦ βάρους τοῦ κτλ.»

— Ἀλλὰ γιὰ τί ἄλλο ἐδόθηκε;

— Ὑποθέτω πὼς ἐδόθηκε καὶ γιὰ νὰ ἐκφράζει, ὅτι πλάττει μέσα μας ἡ φαντασία καὶ τὸ αἶσθημα.

— Καὶ ποῖος τὸν ἐμποδίζει νὰ τὸ ἐκφράσει; Μία γλῶσσα, πού ἐκφράζει τόσα ὑψηλὰ πράγματα, μπορεῖ νὰ ἐκφράσει τὸ καθετί.

— Εἰσθε βέβαιος;

— Παραβέβαιος. Ἀρκεῖ ἐκεῖνος πού θὰ τὴν μεταχειρισθεῖ νὰ τὴν κατέχει στὴν ἐντέλεια.

— Σὰν ποιὸς ἔξαφνα;

— Ὅποιος.

— Ἐκτιμάτε τὸν Ραγκσβῆ;

— Καὶ τὸν θαυμάζω.

Ἐπῆρα ἐπάνω ἀπ' τὸ τραπέζι μου μιά μετάφραση τῆς «Κολάσεως» τοῦ Λάντε. Τοῦ εἶπα:

— Ἀκουσε ἕνα ἀπὸ τὰ λυρικότερα κομμάτια. Τὸ ἐπεισόδιό τῆς Φραντσεσκάς.

«Στραφεῖς δὲ εἶτα πρὸς αὐτούς, τοῖς εἶπον:

» Φραγκίσκα, τὰ σὰ βάσανα ἀθυμίας

» καὶ εὐλαβῶν δακρύων μὲ πληροῦσι.

» Εἰς τῶν ἡδέων στεναγμῶν τὰς ὥρας,

» εἰπέ, πῶς, πόθεν ἔδωκεν ὁ ἔρως

» νὰ μάθῃτε τοὺς ἀμφιβόλους πόθους; »

Ἡ δ' εἰς ἐμέ: «Ὅν ἔστι θλίψις μεῖζον

» τοῦ ἐνθυμιοῦσθαι χρόνον εὐδαιμόνων

» ἐν συμφοραῖς. Τὸν ποιητὴν ἔρωτα.

» Ἀλλ' ἂν τὴν πρώτην νὰ γνωρίσης εἶζαν

» τοῦ ἔρωτός μας τόσον ἔχῃ: πόθον,

» θὰ πράξω ὡς ὁ λέγων ἐν ᾧ κλαίει.

» Ἀνεγνώσκοντες ποτε πρὸς τέρπιν

» περὶ τοῦ Λαγγηλότου, δεῖ ἡγάπα.

» Εἴμεθα μόνοι ἄνευ ὑποψίας.

» Πολλάκις ἡ ἀνάγκη τοῦ βλέμμα

» ἡμῶν συνῆψε, κ' ἤλλαξε τὴν ὄψιν.

» Ἀλλ' ἐν μᾶς κατενίκησε χωρίον,

» ἢ φράσις ὅτι ὁ γλυκὺς τῆς γελως

» ἀπεφιλῆθ' ὑπὸ τοῦ ἔραστοῦ τῆς.

» Τότε καὶ οὗτος, ὁ ἀχώριστός μου

» μ' ἐφίλησε τὰ χεῖλη, ὅπως τρέμων.

» Προαγωγὸς ἦν ὁ τὴν βίβλον γράψας.

» Καὶ τότε δὲν ἀνέγνωμεν παρέκει.»

Ἐν ᾧ δ' ὠμίλει ταῦτα τὸ ἐν πνεῦμα,

τὸ ἔτερον ἐθρήνηε τόσον, ὥστε

ἐγὼ ἐλυποῦμουν ἐξ ἑλέου,

κ' ἔπεσα ὅπως σῶμα θηήσκον πίπτει.

— Κ' ἕνα ἄλλο κομματάκι ἀπ' τὸν κύκλο τῶν προδότην, πού εἶνε βυθισμένοι στὴν παγωμένη λίμνη:

«Προέβην ὅπου ὁ πάγος ἄλλους

» δεινῶς περιζωννύει κατατρυχῶν,

» οὐχὶ κυπτούς, ἀλλὰ ὑπτιούς τούτους.

» Ὁ θρήνης εἶργει παρ' αὐτοῖς τὸν θρήνον,

» κ' εἰς τῶν ὀμμάτων τὸν φραγμὸν ἢ θλίψις

» ὁπισθοδρόμει κ' ἠῤῥεαν τὸν πότον.

» Τὰ δάκρυα τὰ πρῶτα συμπυκνοῦνται,

» καὶ ὡς ἂν ἦσαν δίοπτρα κρυστάλλου,

» τοὺς σκύφους ὑπὸ τὰς ὀφρὺς πληροῦσι.»

Ὁ δικηγόρος εἶτανε καὶ ἰταλομαθὴς κ' εἶχε πάντα δύο στίχους τοῦ Λάντε στὸ ἐτόμα. Μουρμούρισε:

Francesca, i tuoi martiri a lacrymar mi fano.

— Σὰς ἀρέσει;

— Δὲν φαντάζομαι πὼς θὰ ἦτο καλύτερα. Αὐτὴ εἶναι ἡ γλῶσσα μας.

— Ἀφῆσέ με νὰ σοῦ διαβάσω τώρα τὰ ἴδια κομμάτια, μεταφρασμένα ἀπὸ ἕνα νέον, πού οὔτε τὸ ὄνομά του δὲν ξαίρεις.

Ἐπῆρα δύο φύλλα ἀπὸ ἕνα δοκίμιον μεταφράσεως, πού μοῦ εἶχε στείλει τελευταῖα ὁ φίλος μου κ. Ζουφρέ, καὶ πού σ' αὐτὴν, ἀκριβῶς ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες, ἔβλεπα τὴν ποιητικότερη ὡς τώρα ἑλληνική ἀπόδοση τοῦ μεγάλου ποιητοῦ. Καὶ τοῦ διαβάσα:

— Ἀπὸ τὴν ἔπειτα γύρισα καὶ φιλικὰ τῆς εἶπα:

Φραντσεσκα, τὰ μαρτύριά σου μὲ κάνουν νὰ δακρύζω. Στὴν ἐποχὴ τῶν στεναγμῶν, γιὰ πές μου πὼς ἐστάθη Κι' ὁ ἔρωτας σὰς ἔσπρωξε τὸν ποθὸ σας νὰ πῆτε Κι' αὐτὴ, βαρεῖα στενάζοντας, λυπητερὰ μοῦ εἶπε Δὲν εἶνε μεγαλήτερος γιὰ τὴν ψυχὴ μας πόθος Μέσα στὴ δυστυχία τῆς, ἀπὸ τὸ νὰ θυμᾶται Καλοὺς καιροὺς πού πέρασαν. Τὸ ἔξερει ὁ Δάσκαλός σου Κι' ἂν ἐπιμείνης νὰ σοῦ πῶ τὴν πρώτη-πρώτη αἰτία Τῆς δυστυχίας ἀγάπης μας, τὴ χάρι θὰ σοῦ κάμω. Θὰ ἰδῇς τὰ μαῦρα λόγια μου μὲ δάκρυα νὰ τὰ βρέχω. Περνοῦσαμε τὴν ὥρα μας, διαβάζοντας μιά μέρα Τὸ πὼς εἶχεν ὁ ἔρωτας τὸν Λαντσελότο μπλέξει, Κι' εἴαστε οἱ δύο κατὰμονοι χωρὶς κακὸ σὸ νόμους. Μὰ ὅπως προχωροῦσαμε, πολλὲς φορὲς τὸ βλέμμα Ἐνας τοῦ ἄλλου ἀντίκρυξε, μὲ μιά κρυφὴ λαχτάρα. Καὶ οὐκ οὐκ μέρος φτιάσαμε, πού τέτοιος ἐρωμένος Τὸ ἐρωτικὸ χαμόγελο τῆς φίλης σὲ χεῖλη, Ὁ ἀχώριστός μου τρέμοντας μὲ φίλησε σὸ στόμα. Ὁ πειρασμός μας σιάνηκε τὸ πλάνο αὐτὸ βιβλίο Καὶ πιά δὲν ἐδιαβάσαμεν ἐκείνην τὴν ἡμέρα... Κ' ἐνῶ, βαρεῖα στενάζοντας, ἡ μιά ψυχὴ μιλοῦσε, Κοντὰ τῆς ἐτεκόνταν πικροδρηγῶντας ἡ ἄλλη Τόσο πολὺ, πού σ' ἔπασσε τὰ μάτια μου σκοτάδι Καὶ κατὰ γῆς σωρᾶντοκα σὰν πεθαμένο σῶμα.

Ἀκουσε καὶ τὸ ἄλλο κομματάκι. Εἶνε πάλι οἱ προδότες μέσα στὸν πάγο τῆς Κολάσεως, χωρὶς τὸν πάγο τῆς γλώσσας, αὐτὴ τὴ φορὰ:

Εἶδα πολλοὺς ἀνάσκελα στὸν πάγο καρφωμένους. Τα ἴδια τους τὰ δάκρυα νὰ κλαῖν δὲν τοὺς ἀφίνουν. Γιατί τὰ πρῶτα δάκρυα στὰ μάτια ἔχουν παγώσει Κι' ὅλη τὴν κόγχη τῶν ματιῶν σὰν κρυστάλλο σκεπάζουν.

Κι' ὁ πόθος πού, ἀνεβαίνοντας, βράζει φραγμὸ, γυρίζει

Στὰ βάθη πάλι τῆς καρδίας καὶ μέσα πλημμυρίζει.

Ὁ φίλος μου ἔμεινε σκεπτικός.

— Ποιὰ σοῦ ἀρέσει ἀπὸ τὶς δύο μεταφράσεις;

— Ἡ δεύτερη. Θέλω νὰ εἶμαι εἰλικρινής.

— Ὡστε...

Ὁ κύριος πού ἦταν δικηγόρος, βρῆκε ἕνα κοινὸ σόφισμα, τὸ σόφισμα ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

— Δὲν σοῦ λέω... Γιὰ μερικὰ αἰσθηματικὰ πράγματα μπορεῖ νὰ ἔχετε δίκαιο.

— Γιὰ μερικὰ; Μὰ ὅλη ἡ τέχνη δὲν εἶναι τάχα αἶσθημα; Καὶ ὑπάρχει τίποτε ἔξω ἀπὸ τὸ αἶσθημα;

Ὁ φίλος μου φαινότανε στενοχωρημένος.

— Καὶ λοιπὸν θέλετε νὰ πετάξουμε τὴν ὥραιότερη γλῶσσα γιὰ τὸ χατίρι σας;

— Ποιὰ;

— Τὴν ἀρχαία.

— Καὶ νὰ θέλουμε δὲν μποροῦσαμε, καλὲ μου φίλε. Αὐτὴ ζεῖ μαζί μὲ τοὺς θεοὺς. Καὶ ζεῖ μέσα στὴν ψυχὴ μας. Τὸ μόνο μέρος πού δὲν ζεῖ εἶναι τὰ βιβλία πού γράφετε. Κοίταξε ἐκεῖ ἐπάνω στὸν

τοίχο. Είπε ή εικόνα του παππού σου. Καί του μοιάζεις καταπληκτικά.

» Πού νομίζεις πώς ζή περισσότερο ό πρόγονός σου; Μέσα στά παράξενα ρούχα, τά κακοζωγραφισμένα σ' ένα μουσαμά; » Όχι, ό πρόγονός σου ζεί μέσα σου, μέσ στό αίμα σου, μέσα στην ψυχή σου. Ή ζωγραφιά είναι ένα άψυχο πανί.

» Ο φίλος μου χαμογέλασε. Δέν ήθελε νά μου πη πώς είχα δίκιο.

» Όταν έφυγε μου έσφιξε τό χέρι και μου είπε: — Μου γεννησες την όρεξη νά μελετήσω τό περαιογο αυτό ζήτημα. Στείλε μου όσα σχετικά βιβλία έχεις. Μίαν άλλη ήμέρα θά τά ξανα συζητήσωμεν.

» Ο ρωμίδς και μάλιστα ό δικηγόρος που είχε δυό φορές ρωμίδς, θέλει πάντα νά « μελετᾷ » και νά « συζητῇ », κι έχει ακόμα που φθάνει μόνο νά αισθανεται Ή περιφρόνησις του αισθήματος είναι ένα σημείο βαρβαρότητας. Μά έγώ, Θεέ μου, τί έφταιγα νά καταδικασθώ σέ ισόβια γλωσσική συζήτηση.

Δέν του έστειλα ποτέ τά βιβλία αυτά. Και πόσα βιβλία. Τόμοι άπάνω σέ τόμους, χαρτί άπάνω σέ χαρτί. Και όλο γιά γλώσσα, γιά γλώσσα, γιά γλώσσα. Βιβλία που γεννούν άλλα βιβλία, μέ την γονιμότητα που έχουν, όπως είπε ό Σαίξπηρ, οι κνίγες των κρεοπωλείων, που γεννούν δέκα φορές τό δευτερόλεπτο. Γιατί νά του στείλω όλ' αυτά τά βιβλία; Έγώ που τά διάβασα έμεινα στό τέλος τόσο σοφός όσο και πρωτύτερα. Τι νά την κάμει την έπιστήμη ό φίλος μου; Για νά γίνει γλωσσολόγος; Άρκετούς έχουμε. Ή έπιστήμη γιά μερικά πράγματα δέν εί αι τίποτε. Τό πᾶν είναι ή αποκάλυψις. Ή άγάπη, τό φῶς, ό αέρας, ή ζωή. Τό πᾶν ή ωραιότης.

» Η ωραιότης, είναι πάλι ό Όσκαρ Ουάιλντ, είναι άνώτερη από τό πνεύμα. Γιατί δέν έχει άνάγκη νά ποδευχθεί. Ή τέχνη γι' αυτό μίλησε πρώτη τή γλώσσα της άληθείας και της ζωής, παντού και πάντα, πριν την μιλήσει και πριν την αποδείξει ή έπιστήμη. Γιατί ή ποίησις βαδίζει πάντα μπροστά, άνοίγει και φωτίζει τον δρόμο των πολιτισμών. Ο Γάλλος φιλόσοφος Ίζουλέ τό υποστήριξε σ' ένα έναρκτηριο μάθημά του. Ή ποίησις, είπε, άρπάζει πρώτη τά σκιρτήματα των ψυχών, αυτά που άργότερα δημιουργούν τά ήθη, από τά όποια κατόπιν γίνονται οι νόμοι και μ' αυτούς τά κράτη. Ή ποίησις — είναι μία κοινοτοπία πιά αυτό — μίλησε πρώτη τή γλώσσα της ζωής στην Ίταλία μέ τον Δάντη, στην Έλλάδα μέ τό δημοτικό τραγούδι και τον Σολωμό. Ή Τέχνη θά πλάσει τό τέλειον όργανο, θά τό υψώσει, θά τό έξευγενίσει, γιατί ή Τέχνη πηγάζει κατ' εὐθειαν άπ' τή ζωή. Όχι ή Έπιστήμη.

» Η Έπιστήμη αναλύει, ξεχωρίζει, μελετά. Ή

Τέχνη συνθέτει, πλάττει, δημιουργεί. Γι' αυτό δέν έστειλα τά βιβλία του φίλου μου. Φοβήθηκα μήπως γεννηθεί ακόμα ένας έμπειρικός γλωσσολόγος στην Έλλάδα. Καί δικηγόρος γλωσσολόγος είναι ένα διπλό κακό.

Αυτή ή δικηγорική τής γλώσσας στάθηκε τό μεγαλύτερο βάσανό μας. Καί τά δικά μου τά βάσανα, μία ζωή, που ή μισή πέρασε μέ τίς φροντίδες τής γλώσσας, σ' αυτήν τά χωστώ. Είδα πώς τό πράγμα δέν μπορεί νά πάει έτσι έμπρός. Καλύτερα νά φάει κανείς τή γλώσσα του, είπα, παρά νά τον στή αυτή.

Τά είχα διαβάσει κ' έγώ, ένας πτωχός τεχνίτης του λόγου, όλα αυτά τά βιβλία, βουτήχθηκα κ' έγώ όλόκληρος μέσα στά μυστήρια τής Γλωσσολογίας, σπούδασα τους νόμους της, χάθηκα μέσα στον λαβύρινθο όλων των ύπερ και των κατά, άκουσα καθαρεύοντας και δημοτικιστάς, αντίκρουσα τά δύο είδωλα της Δημοτικής και της Καθαρευούσης, περικυκλωμένα από τή βοή των όπαδών τους και στό τέλος έμεινα « τόσο σοφός όσο και πρωτύτερα ». Ρώτησα στό τέλος τον έαυτό μου τί είναι Καθαρεύουσα και τί είναι Δημοτική και ό έαυτός μου, μέ όλη τή σοφία του, δέν είχε τί νά μου άπαντήσει. Ο όρος « Καθαρεύουσα » δέν μου έδειχνε παρά μία προσπάθεια χρεοκοπημένη, που μέ τον καιρό είχε άρχισει νά χάνει την πρώτη του σημασία και που σήμερα δέν έξέφραζε πιά τίποτε. Έμεινε σ' ένα πουκάμισο φιδιού που μέσα του δέν έκρυβε τίποτε. Ο όρος « Δημοτική » έξέφραζε πάλι όλα τά πράγματα, χωρίς νά ξεχωρίζει τίποτε καθαρά και πρό πάντων εκείνο που ήθελε νά έκφράσει: τή γλώσσα που ζεί μαζί μας και κινείται και ζυμώνεται και αναπτύσσεται γύρω και μέσα μας. Έτσι σέ μία στιγμή απολυτρώθηκα από δύο εφιάλτες που βάραιναν τό στήθος μου και σκότιζαν τό μυαλό μου. Γύρισα και είδα όλο τό χαρτί που είχα μουντζουρώσει τόσα χρόνια σέ όλες τις νεοελληνικές γλώσσες, έμπειρικά, και έπιστημονικά, μέ κανόνες και χωρίς κανόνες, μέ άρχές και χωρίς άρχές. Είδα ακόμα σελίδες γραμμένες κάτω από τον τρόπο του γλωσσικού νόμου, φοβισμένες, παγωμένες από μία τρομάρα θρησκευτική, άποστειρωμένες μέσα σέ κλίβανο. Κάθε λέξη τους είτανε φεμμένη από τό γλωσσικό μικροβιολογικό εργαστήριο, μέ την έτικέτα της αναλύσεως κολλημένη άπάνω της. Και μου ήλθε νά κλάψω. Πρέπει λοιπόν, συλλογίσθηκα, νά μη μπορώ νά αναπνεύσω τον άέρα που μέ τριγυρίζει χωρίς νά περάσει πριν από τό εργαστήριο του χημικού και του μικροβιολόγου; Πρέπει λοιπόν νά μη βάλω την τροφή στό στόμα μου χωρίς νά μου δώσει την άδεια τό μικροσκόπιο; Δέν φταίνει τάχα ή όρρασίς μου, δέν φτάνει ή όφρησίς μου νά καταλάβω ποιό είναι γερό και ποιό σάπιο.

τί είναι ζωντανό και τί ψόφιο; Ή γλώσσα ζεί γύρω μου μέ την υγεία και την άρρώστια της, μέ τά στοιχεία της τά ζωντανά και μέ τά στοιχεία της τά σάπια. Τό αυτί μου, ή αίσθησίς μου, ή ψυχή μου μου φθάνουν, συλλογίσθηκα. Σιγά-σιγά ένιωσα πώς μία άρρώστια έφυγε άποάνω μου. Έπηρεα μία δυνατή άνάσα. Έτσι γιατρέυθηκα από τή γλωσσική όποχονδρία, ια νεοελληνική άρρώστια που κάνει θραύση τριγύρω μας.

Καλή και άξια, συλλογίσθηκα, κάθε Έπιστήμη. Μά τί έχει νά μοιράσει ή Έπιστήμη του Λόγου μέ την Τέχνη του Λόγου; Κάθε μία τραβάει τον δικό της δρόμο. Τι έχει νά μοιράσει ή Φυσιολογία μέ τή Ζωή; Όλοι οι άνθρωποι δέν είναι φυσιολόγοι, και όμως ζούν καθέννας μέ την δύναμη των οργάνων του, χωρίς νά υποπεύονται σέ περισσότερους πώς υπάρχει και μία έπιστήμη που τή λένε Φυσιολογία. Ή φυσιολογία δέν κανονίζει τά φαινόμενα της ζωής, τά ερμηνεύει και τάκολουθεί και στά πιο παράξενα και άσυνήθιστα φανερώματά τους. Οι κόσμοι ακολουθούν τον δρόμο τους μέσα στό άπειρο, χωρίς νά υποπεύονται την Άστρονομία και τους υπολογισμούς της. Ένας πτωχός κ' έγώ οργανισμός μέσα στην άπειρία των κόσμων, ζω μέ τή ζωή που άντλησα άπ' τή μεγάλη πηγή της δημιουργίας. Δέν μέ μέλει γιά τους νόμους που μέ κυβερνούν. Ο νόμος είμ' έγώ. Ο λόγος, ένα χάρισμα της ζωής, ζέ μέσα στά βάθη της ψυχής μου, φανερώνεται, ξεχειλίζει, άνθίζει στά χείλη μου. Τό άνθισμά του είναι της ψυχής μου τό άνθισμα. Γιατί φανερώνεται έτσι ή άλλιως; Δέν ξαίρω ούτε θέλω νά ξαίρω. Παρωδώ τά λόγια του Λουθήρου: « Έτσι μιλώ, δέν μπορώ νά μιλήσω άλλιως. Ο Θεός νά μου είναι βοηθός και τό άγιον αυτού Εὐαγγέλιον. Άμήν. »

Γι' αυτό σάν μιλήσει τώρα κανένας γιά γλώσσα, χαιρετώ και φεύγω βιαστικά. Ένας τρόμος μέ πιάνει σάν τά παιδιά, που τους ζητάει ό γιατρός νά ιδεί τή γλώσσα τους. Τώρα όμως έγιναν όλοι γιατροί. Όλοι ένδιαφέρονται γιά τή γλώσσα σου. Και ως που νά ξεφύγεις από τον ένα, πέφτεις στά χέρια του άλλου. Αυτοί που γράφουν μόνο μία γλώσσα σχολαστική, χυμένη στό παλαιό καλούπι — και είναι παράξενο πώς ύστερα από τόσα χρόνια δέν κατάφεραν νά την καθαρίσουν αρκετά, ώστε νά την λένε καθαρή — έχουν την ήσυχία τους. Διβανίζουν ένα είδωλο, και ό κόσμος, που είναι φυσικά είδωλαλάτρη, δέν παραξενεύεται καθόλου, δέν τους ένοχλεί, δέν του ζητεί έξηγήσεις και δέν τους συμβουλεύει.

Ο κόσμος ζητεί νά τους φθάσει. Όσο λιγό-

τερα γράμματα ξαίρει, τόσο περισσότερο. Ο μπακάλης, όταν θέλει νά μάθει τό παιδί του γράμματα, τ' όνειρό του είναι νά τό άκούει μιάν ήμέρα και νά μην τό καταλαβαίνει. Τότε λέγει: « Νύν άπολύεις τον δούλον σου, Δέσποτα ». Νοιώθει πώς τό παιδί του έγινε κάτι παραπάνω άπ' αυτόν. Όχι στή σοφία, όχι στή μόθηση, όι στή γνώση, όχι στην άρετή. Αυτά είναι δευτερεύοντα. Στή γλώσσα. Και όπως πάντα ή δίψα της άριστοκρατίας είναι φυσική στον άνθρωπο, ό χωριάτης όνειρεύεται νά ιδεί τό παιδί του άριστοκράτη. Άριστοκράτη του γένους; Όχι. Τέτοια άριστοκρατία δέν έχουμε. Τού πνεύματος; Όχι. Αυτή δέν την καταλαβαίνουμε Του πλούτου; Σάν δύσκολο. Έκαμε μία άριστοκρατία εύκολη. Την άριστοκρατία της γλώσσας. Τί ωραίο όνειρο νά ιδεί κανείς τό παιδί του νά μιλεί στό δικαστήριο, στον άμβωνα, στό μπαλκόνι, στό σχολείο, στό ιατρικό συμβούλιο και νά μην καταλαβαίνει ό ίδιος. Νά μιλεί μονάχα, αυτό φθάνει. Νά μην τό καταλαβαίνει μόνο, αυτό είναι ή απόλαυσις.

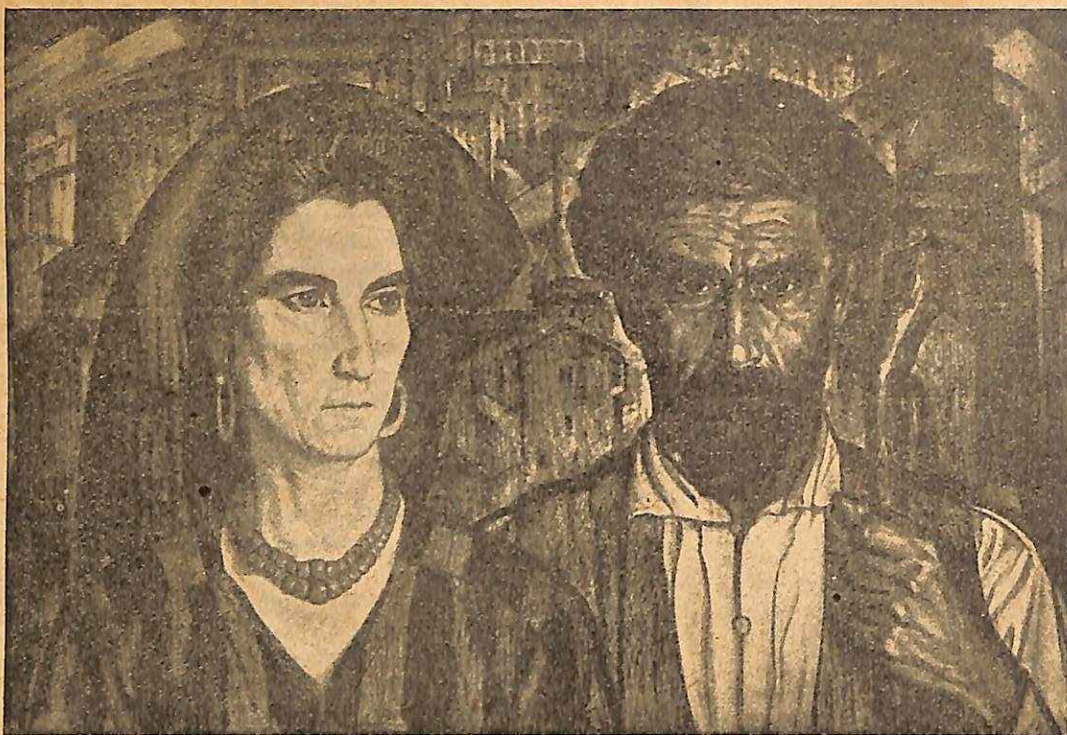
Την είχα κ' έγώ αυτή τή δόξα κι αυτόν τον τίτλο μία φορά. Και όταν έκαμα νά την πετάξω, όλοι μέ κοιτάζαν παράξενα, όπως κοιτάζουν τους τρελούς που σκορπίζουν τά πλούτη τους στον δρόμο. Και δέν είτανε μόνον δόξα, είτανε και ένδυμα γάμου. Αυτό τό κατάλαβα άργότερα. Πολλοί άρχισαν νά μέ κοιτάζουν, όπως κοιτάζουν σ' ένα έπίσημο μέρος, τον άνθρωπο που έρχεται μέ τά ρούχα του περιπάτου. Με περιφρόνηση. Οι θυρωροί μου έκλειναν κάποτε τις θύρες στά μουτρα μου. Τότε κατάλαβα πώς στην Έλλάδα ή γλώσσα είναι και ρούχο. Ο Σούτσος είχε δίκιο. Πρέπει νάχει κανένας και τό φράκο του, γιά κάθε ένδεχόμενο. Έτσι συμμάζεψα κ' έγώ πάλι την κυριακάτικη γλώσσα μου, την ξεσκόνισα και την έκρυψα μαζί μέ τό φράκο μου. Σκοροφαγωμένα και τά δυό, μά δέν πειράζει. Μου κάνουν τή δουλειά μου. Με τό σακκάκι μου ζω, αναπνέω, ξεκουράζομαι, τρέχω στό βουνό, στό περιγιάλι. Με τό έπίσημο ρούχο μου όμως έχω τιμές, οι θυρωροί σκύβουν μπροστά μου, ό κόσμος μου κάνει τόπο νά περάσω. Τό ίδιον έκαναν στον Νασρεδίν-Χόντζα, όταν φορούσε την καινούρια γούνα. Κι ό Νασρεδίν, που είτανε σοφός άνθρωπος, έπιασε τό φαρδομάνικό του και του έλεγε:

— Όρίστε, γούνα μου, όρίστε.

Έτσι κ' έγώ. Μπροστά στις τιμές και στις υποκλίσεις, που μου κάνουν, όταν παρουσιάζομαι μέ την κυριακάτικη γλώσσα μου, πιάνω τό φαρδομάνικό μου, τό χαιρετώ ταπεινά και του λέω:

— Όρίστε, Γλώσσα μου, όρίστε...

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΡΟΔΟΛΦΟΥ ΜΠΟΝΕ, —ΑΓΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΓΚΟΛΙ

Ο ΖΩΓΡΑΦΟΣ ΡΟΔΟΛΦΟΣ ΜΠΟΝΕ

ΤΟΝ νεαρό Όλλανδό ζωγράφο Ροδόλφο Μπονέ τον φέρουμε παράδειγμα στους δικούς μας νέους καλλιτέχνες, οι οποίοι ήδη κατέχονται από τις ανησυχίες των προβλημάτων της Τέχνης : της φόρμας, του όγκου και του χρώματος. Γιατί η μέχρι τούδε εργασία του, σφραγισμένη με την πλέον απλή έκφραση, είναι άθελγη απάντηση στα ψηλαφήματα των κάθε σχολών. Η Τέχνη του, συνδυάζοντας γραμμές αξίες και θετικές, με σχήματα εκφραστικά και αρμονικούς χρωματισμούς, περιέκλειε την δική της συνείδηση. Με εύγενή τρόπο ιστορούσε τόσον απλά πράγματα.

Καθένας άνθρωπος καλλιτέχνης αφηγείται με τον τρόπο του τον δικό του μύθο. Όταν επιζητεί να συνθέσει και να προεκτείνει τις αλήθειες της φύσεως, και είναι ο ίδιος μια άπορία και μια απάντηση.

Τα σχεδιάσματα του Μπονέ είναι μια τέτοια μαρτυρία. Ψάουν τις καθαρότερες συγκινήσεις. Είναι γνώριμα γιατί η μεγαλοπρέπιά τους αναπηδά από την πραγματικότητα, και διυλίζονται ανάμεσω μιας συνειδήσεως πλούσιας και ειλικρι-

νούς. Όταν λοιπόν πριν τρία χρόνια παρουσίασε γυρισμένος από την Ιταλία τις συνθέσεις του, απέδειχθη μια διπλή εκπληξη. Τό πόσο η αδέσμευτη εργασία του, μοντέρνα στο συνθετικό της και τόνπλαστικό της χαρακτηρη, περιέκλειε αληθινή μαεστρία και τελειότητα, και ακόμη πώς ύψωμένη από την περιοχή μιας προικισμένης ατομικότητας ήταν πράγματι επιβλητική.

Είναι προφανές πώς και οι διάφορες επιδράσεις του πρώτου περιβάλλοντος στο οποίο ο Μπονέ ανεπύχθη έγιναν γόνιμες, ενώ γρήγορα μετά τα χρόνια της μαθητευσέως του άνευρε τον εαυτό του.

Για την κίνηση της Ζωγραφικής στην Όλλανδία μας πληροφορεί ο συμπατριώτης του Ζύστ Αβελαρ.

Μεταξύ των νέων καλλιτεχνών, η εξέδα από τους Ζάν Σλούτερ, Τοϋροπ, Βάν Χέρβικεν, Σουλμάσερ, Βέρστερ και Μάνκ εργάζεται με πᾶσα ευσυνειδησία και είχε γνωστοί ως ὅξω από τα σύνορα του τόπου τους. Άκόμα η σύγχρονη Όλλανδία παρουσιάζει μίαν ενδιαφέρουσα κί-

νηση στη νέαν αρχιτεκτονική.

Άπό τους πρώτους ο Μπονέ δεν πήρε τίποτε δανεικό ἐξόν από την προτίμησή του στην αναλυτική παρατήρηση που του δίδαξε ο πρεσβύτερος Τοϋροπ. Άπό την επίδραση της αρχιτεκτονικής διεμόρφωσε ένα στυλ «σφιχτό» που είναι κιόλας χαρακτηριστικό όλολήρου της συγχρόνου ζωγραφικής. Κατά τρίτο λόγο το αυστηρό αισθητικό του στυλ συγγενεύει προς εκείνο των ζωγράφων της πρώτης Ιταλικής αναγεννήσεως. Άλλά το ούσιωδες του έργου του Μπονέ ὑπῆρξε τελείως διαφορετικό, ἐνῶ και το περιεχόμενό του και ο τρόπος του δεν ἔχουν τίποτε το αινιγματικό. Άκριβώς η επιστροφή του από την Ιταλία το 24 ἔδειξε πόσο εἴτανε ικανός νά ἀνευρίσκει σέ κάθε τόπο τὸν «ἄνθρωπο», και ειδικά τότε τὸν ἐπίγονο ἀγρότη μιᾶς φυλῆς ὑπερήφανης και ἁγνῆς. Ζωγραφίζει ἐκείνον που δένει

τὴν τύχη του με τὴ γῆς, τὸν τραχὺ χωρὶνὸ που ἡ μορφὴ του αὐλακώνεται ἀπὸ τὸν κόπο, ἐνῶ συγχρόνως ἐξιλεώνεται στὴν ἀποθέωση τῆς ἐργασίας. Δίπλα του, τὴν γυναῖκα σύντροφο, πὸν στὸ μέτωπό της μόλις προδίδεται ὁ εὐγενὴς διαλογισμὸς και στὰ μάτια της κατοπτρίζεται ἕνας ἐλαφρὸς ὑγιὴς ρομαντισμὸς και ἡ περηφάνεια τῆς γενιᾶς της. Ἀναπαριστᾷ τὴ ζωὴ τῆς ὑπαίθρου χώρας ὅπου τὸ ζῶο και ὁ ἄνθρωπος ἀδερφώνονται, τὴ ζωὴ στὸ σπιτί—και στὸν κόμπο. Νά βραδυάξει τὴν ὥρα τούτη ὁ πατέρας νά κάθεται κουρασμένος στὸ τραπέζι που τὸ στρώνει ἡ γυναῖκα. Δίπλα νά βρίσκονται τὰ παιδιὰ, τὸ σκυλί και τὰ ὀρνίθια. Ἡ Μάννα νά γνέθει και ὁ ἀδερφὸς νά ἐπιστρέφει ἀπὸ τοὺς ἀγρούς.

Οἱ γυναῖκες μέσα στὸ μεσημέρι νά ἐπιστρέφουν στὰ στενὰ σοκάκια με τὰ λαγῆνια στὸν ὁμο τους.

ΡΟΔΟΛΦΟΥ ΜΠΟΝΕ

SCENA PASTORALE.

Κοπάδια να βόσκουν ανάμεσώ στη γλωριίδα
και ο βοσκός να σφυρίζει

Παλληκάρια μελαψά και δεμένα να χορεύουν
στά πανηγύρια. Να παίζουν το όργανο.

Παιδιά φορτωμένα καρπούς να έρχονται στις
άγορές.

Ένας κύκλος έπικός—άνθρώπων που αντιμε-
τωπίζουν με τόν δικό τους τρόπο τη μοίρα.

Και όλην αυτή τη σειρά της τελευταίας του
εργασίας την διακρίνει μια προσπάθεια να περι-
στρέψει και να ταξινομήσει τα θέματά του, μια
ικανότης να διεκδικεί στη φύση, και η αυστη-
ρότης του βλέμματός του. Συνθέτει με μια κλίση
διακοσμητική και τα περιγράμμάτα του είναι
πάντοτε καθαρά και συγκεκριμένα. Δεν τόν δε-
σμεύει κανένα στυλ γιατί ζωγραφίζει με μια φυ-
σική αυθορμησία, και πάντοτε τα σχήματά του
είναι δουλεμένα και έκφραστικά. Άνευρίσκει τις
κεντρικές γραμμές της φύσεως και τις τονίζει
κατά τρόπο επίχαρι και μελετημένο.

ΡΟΔΟΛΦΟΥ ΜΠΟΝΕ — Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Ή παρατήρησή του φέρεται από μια συγ-
κίνηση και κάποτε μια περιπάθεια, γιατί το θέμα
της προτιμήσεώς του πρώτα τόν δονεί καθώς
αυστηρά διοβλέπει τα πράγματα.

Ή σύνθεσή του ύστερα είναι μια ένδραση: πώς
αυτός θέλει να έρμηνεύει τη φύση.

Ή κλασική του στην αναπαράσταση διάθεση
άποφεύγει τούς όξεις τόνους και περισσότερο του
δέοντος: κάποτε επιτρέπει να κυριαρχεί το μοτίβο.

Χρωματίζει ευγενικά και ανεπιτήδευτα, έπιξη-
τεί δέ πάντοτε την άρμονία που μπορεί να με-
ταφράζει τα συναισθήματά του.

Όλος του ο τρόπος είναι ως μια προηγούμενη
αυτοκριτική του έργου του, που περικλείει ως
τόρα τόσες δυνατότητες και τόσα κέρδη που να
επισύρει αδίσακτη την έκτίμηση τών άλλων.

Ό Ροδόλφος Μπονέ επαναλαμβάνει την άπλού-
στερη αλήθεια: πώς πάντοτε υπάρχει μόνο η
καλή και η κακή Τέχνη.

ΚΑ. ΚΑΩΝΗΣ

ΠΑΡΜΕΝΙΔΗ

ΤΑ ΠΡΟΣ ΑΛΗΘΕΙΑΝ

Παρμενίδης δέ μοι φαίνεται το του Όμηρου
«αἰδοῖός τέ μοι» είναι ἅμα «δεινός τε».

Πλάτων

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ή μετάφραση αυτή, στο σύνολό της, είναι
ή πρώτη, όσο ξαίρω, που γίνεται ελληνικά.
Έξω από λίγους στίχους που έχει μεταφράσει
σε δεκαπεντασύλλαβους ο κ. Σ. Μενάρδος,
άλλη ελληνική μετάφραση δεν απάντησα.
Καμωμένη σε λόγο πεζό, χάνει από το μεγα-
λείο της—που πάντα δύσκολα θα μπορούσε
ν' αποδοθεί—μια κερδίζει σε σαφήνεια και
σε πίστη. Για να μείνω μάλιστα απόλυτα
πιστός στο αρχαίο, όπου νόμισα πως χρεια-
ζότανε κάποια εξήγηση ή ανάλυση, την έβαλα
μέσα σε αγκύλες, ώστε το κείμενο να είναι
όπωςδήποτε καθαρό.

Για να κάνω τη μετάφραση, χρησιμοποίη-
σα όλες τις εκδόσεις, παλιές και καινούργιες,
και τις περισσότερες ξενόγλωσσες μεταφρά-
σεις. Όπως είταν έπόμενο, άκολούθησα στο
κείμενο τόν Diels, όχι στη χωριστή έκδοση
του Παρμενίδη αλλά στην τελευταία έκδοση
των «άποσπασμάτων» του. Άν άριά και
που προτίμησα άλλη γραφή—που τότε σημει-
ώνω—είναι σχεδόν πάντα η κοινότερη ή λιτό-
τερη. Συνηθίζω οι μεταφραστές, άφου
πουνε ότι οι μεταφράσεις τους δεν είναι
άριστες, κατόπι να εξηγούν τις δυσκολίες
που άπαντήσανε για να τις κάνουν. Κι εγώ
πρέπει να πω με τη σειρά μου πως η μετά-
φραση τούτη έγινε δίχως καμιά λογοτεχνικήν
απαίτηση: την έκανα γιατί νόμισα πως
έπρεπε να γίνει: τίποτ' άλλο. Έτσι περιορί-
ζοντας τις φιλοδοξίες μου, θαρῶ πως μό-
ρεσα να τις ικανοποιήσω, γιατί η υπερέπ-
δηση τών άλλων δυσκολιών—όσο μεγάλες
κι αν βοήθησαν—είτανε πια ζήτημα μοναχά
ευσυνειδησίας και υπομονής: κι αυτά τα δυό
προσόντα στο χέρι του καθενός είναι να τα
προσφέρει ἅμα δουλεύει. Άπό τις διάφορες
έρμηνειες που προταθήκανε για μερικά σκο-
τεινά χωρία, πάντα με τράβηξε ή πιο άπλη

ή ή πιο φυσική, εκείνη δηλαδή που τίποτε
καινούργιο δεν παρουσάζει και τούτο για
να μην κινδυνέψω, βασισμένος σε άμφίβο-
λες γραμματικές υποθέσεις, να βάλω, στο
ίδιο του Παρμενίδη το κείμενο, νοήματα
που να μην έχουνε παραδοθεί έντελῶς κατη-
γορηματικά.

Για την ποιητική αξία του τραγονιδιού
του Παρμενίδη—έξω από το προοίμιο όπου
όλοι όμολογούνε τη θρησκευτική του πνοή
και το μεγαλείο—οί γνώμες, σχεδόν όμόφω-
νες από τα αρχαία χρόνια, είναι πως είναι
μικρή.

Πρέπει, θαρῶ, ο καθένας να όμολογήσει
πως η ποίηση βρίσκεται πιότερο στο ύψηλό
νόημα παρά στη μορφή, και πως αν μās
δίνει κάποιαν αίσθητικήν απόλαυση το τρα-
γούδι του Παρμενίδη, η απόλαυση αυτή έχει
σχεδόν μόνο ρομαντικές τις ρίζες. Είναι σύμ-
μετρη με την αίσθητικήν απόλαυση που
μπορεί να δώσει το διάβασμα της «Ήθικης»
του Σπινόζα.

Κ. Θ. Δ.

Άπ. I.

Το ἄρμα που με πηγαίνει όσο μακριά
μπορούσε η καρδιά μου να το ποθήσει,
μ' έφερε άφου με οδήγησε σ'όν περιόφημο
δρόμο της θεάς, που μέσ' άπ' όλους τούς τό-
πους πηγαίνει το σοφό τόν άθροπο· εκεί
έπηγα γιατί εκεί με πηγαν οι πολύεστες
φοράδες (5) σέρνοντας το ἄρμα, και μου
έδειχναν κόρες το δρόμο. Κι ο ἄξονας
καυτός μέσα στις χνῶδες ήχοῦσε σφυριχτά
(γιατί άπ' τις δυό μερις είταν σφιγμένος
μέσα στις δυό στροβιλισμένες ρῶδες) καθώς
έσπευδαν να με πάν οι Ήλιάδες κόρες
πρός το φῶς, κι άπήκανε τα δώματα της
νύχτας (10) άφου έβγαλαν με τα χέρια τους
τά πέπλα άπ' το κεφάλι. Εκεί είναι οι θύ-
ρες τών δρόμων της νύχτας και της μέρας

τις περιβάλλει υπέρθυρο καὶ πέτρινο κατώφλι· καὶ αὐτὲς αἰθέριες γεμίζουν με μεγάλα θυρόφυλλα πὺν ἢ δίκη ἢ αὐστηρὴ κρατεῖ τὰ κλειδιά τους [παίρνοντας] μιὰ τὸ ἓνα καὶ μιὰ τ' ἄλλο [γὰρ ν' ἀνοίγει μιὰ τῆς μέρας τῇ θύρα καὶ μιὰ τῆς νύχτας]. (15) Σ' αὐτὴν λοιπὸν ὡς μίλησαν οἱ κόρες με λόγια ἀπαλά, τὴν ἔπεισαν ἐπιτήδεια νὰ βγάλει ἀδίσταχτα ἀπ' τὴς θύρας τὸ ἀσφαλισμένο μάνταλο. Κι' ἐκεῖνες ἀνοίγοντας ἕκασταν ἓνα χάος τεράστιο καθὼς γύρισαν μέσα στοὺς σωλῆνες τοὺς ἄξονες ἕναν ἕναν τῶν χαλκῶν θυρόφυλλων (20) τῶν στολισμένων με καρφία καὶ πόρπες. Τότες ἀπὸ τὴς θύρας ἴσια στὸ φαρδὺν τὸ δρόμο ὁδήγησαν οἱ κόρες τὸ ἄρμα καὶ τὴς φοράδες. Καὶ μένα καλόγνωμη με δέχθηκε ἡ θεὰ καὶ τὸ δεξιὸν χερὶ πῆρε μέσ' στὸ χερὶ τῆς καὶ τέτοια λόγια μοῦ εἶπε καὶ μοῦ μίλησε: «Παλικάρη, πὺν συντροφιά μ' ἀθάνατους ἡνιόχους ἔρχεσαι (25) με τὸ ἄρμα πὺν σὲ πηγαίνει στὸ δικό μας σπίτι, καλῶς ἦρθες· γιατί δὲ σ' ἔσπρωξε μοῖρα κακὴ ν' ἀκολουθήσεις αὐτὸ τὸ δρόμο (τὴ ἀλήθεια ξεμακραίνει ἀπὸ τὴ στροφή τῶν ἀνθρώπων), ἀλλὰ ἡ δίκη καὶ ὁ νόμος. Καὶ πρέπει ὅλα νὰ τὰ μάθεις· ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά τῆς πειστικῆς¹ ἀλήθειας τὴν ἀλάθητ² καρδιά (30), ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴς δοξασίης τῶν θνητῶν πὺν δὲν κλείνουν μέσα τους τὴν ἀληθινὴ γνῶση. (Ἄλλ' ὅμως καὶ αὐτὰ θὰ μάθεις, ποιὲς θὰ ἔπρεπεν δλοῦθενε τὰ πάντα μελετώντας νὰ εἶναι οἱ γνῶμες μας γὰ νὰ εἶναι ἀποδεκτές³). Ἀλλὰ ἐσὺ ἐμπόδιζε τὸ νοῦ σου ἀπ' αὐτὸ τὸ δρόμο τῆς μελέτης, καὶ μήτε νὰ σὲ σπρωῖει ἡ πολυπείρη συνήθεια νὰ ὁδηγήσεις κατ' αὐτὸ τὸ δρόμο (35) ἄσκοπο βλέμμα, ἡχηρὴ ἀκοή καὶ γλώσσα, παρὰ νὰ κρίνεις με τὸ νοῦ τὴν περιμάχητὴ ἀπόδειξη πὺν θὰ σοῦ ἔχω πεῖ. Καὶ μόνος πιά λόγος⁴ γὰ ἓνα δρόμο μένει...

Ἀπ. 2.

Κοίταζε ὅμως με ἐπιμέλεια με τὸ νοῦ σου αὐτὰ πὺν εἶναι μακριὰ [ἀπὸ τὴς αἰσθήσεως σου], σὰν νὰ εἶταν κοντά. Δὲν μπορεῖς νὰ χωρίσεις τὸ ὄν ἀπὸ τὸ ὄν ὥστε νὰ πάψει νὰ εἶναι πιασμένο [ὅπως εἶναι] καὶ οὔτε σκορπίζει καθόλου ἔξω οὔτε σμίγει.

¹) εὐπειθέος.

²) ἀτρεκέας.

³) Βλ. σ. Willamovitz Leserfrüchte στὸν Hermes XXXIV (1899) σ. 204—205.

⁴) μῦθος.

Ἀπ. 3.

Ἔνα εἶναι ὁποῦθε καὶ ἂν ἀρχίσω γιατί πάλι ἐκεῖ θὰ ξαναφτάσω.

Ἀπ. 4.

Ἐμπρὸς τώρα ἐγὼ θὰ σοῦ εἰπῶ, καὶ σὺ πάρε μαζί σου καὶ φύλαξε ἀφοῦ ἀκούσεις τὰ λόγια μου, ποιοὺς μόνους δρόμους στὴ μελέτη μπορεῖ κανεὶς νὰ στοχαστεῖ· ὁ ἓνας, πὺν ὑπάρχει καὶ πὺν δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ὑπάρχει, εἶναι ὁ δρόμος τῆς πίστης (γιατὶ ἀκολουθεῖ τὴν ἀλήθεια)· ὁ ἄλλος, πὺν δὲν ὑπάρχει καὶ πὺν πρέπει νὰ μὴν ὑπάρχει, αὐτὸς μάθε πὺν εἶναι μονοπάτι ἀνήμερο, γιατί δὲν μπορεῖς νὰ γνωρίσεις κείνο πὺν δὲν εἶναι (αὐτὸ δὲ γίνεται), οὔτε νὰ τὸ πεις. (Ἀποσπ. 50). Γιατὶ τὸ ἴδιο εἶναι ἐκεῖνο πὺν μποροῦμε νὰ σκεφθοῦμε καὶ πὺν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει.

Ἀπ. 6.

Πρέπει νὰ λὲς καὶ νὰ σκέπτεσαι πὺν τὸ ὄν ὑπάρχει, ¹ γιατί μπορεῖ νὰ ὑπάρχει, ἐνῶ δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ὑπάρχει τίποτε². αὐτὰ σὲ συμβουλεύω νὰ ἔχεις στὸ νοῦ σου. Ἀπομάκρυνε τὴ σκέψη σου πρῶτ' ἀπ' αὐτὸ τὸ δρόμο τῆς μελέτης· ³ ὕστερα καὶ ἀπὸ κείνον ὅπου ἀνῆξεροι ἄνθρωποι (5) δίνωμοι παραδέρνουν· γιατί ἡ ἀμναλοσύνη μέσα στὰ στήθια τους ὁδηγεῖ τὸν ταραγμένο νοῦ τους· καὶ ἐκεῖνοι πᾶνε ξαφνιασμένοι σὰν τυφλοὶ καὶ κουφοί, ἄκριτα γέννη ὅπου θαροῦν πὺν εἶναι καὶ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο καὶ διαφορετικό, καὶ πὺν ὅλων ὁ δρόμος πάει μιὰ πάνω καὶ μιὰ κάτω.

Ἀπ. 7.

Γιατὶ ποτὲ δὲ θὰ ὑπεριοχύσει τοῦτο: πὺν ὑπάρχουν ἐκεῖνα πὺν δὲν ὑπάρχουν. Μὰ ἐσὺ ἐμπόδιζε τὴ σκέψη σου ἀπ' αὐτὸ τὸ δρόμο τῆς μελέτης.

Ἀπ. 8.

Μόνος πιά λόγος γὰ ἓνα δρόμο μένει [νὰ γίνει], πὺν ὑπάρχει Σ' αὐτὸν εἶναι σημάδια πάρα πολλὰ πὺν ὄντας ἀγέννητο εἶναι καὶ ἀνώλεθρο, ὅλο ἀπὸ μιὰν οὐσία, καὶ ἀκίνητο καὶ ἀτελεύτητο (5) οὔτε εἶταν ποτὲ οὔτε θὰ εἶναι, γιατί εἶναι τώρα ὁλάκερο μα-

¹) Χρὴ σὲ λέγειν τε νοεῖν τὸ ὄν· ὅσο γὰρ τὴν ἀτοπὴ σύνταξιν τοῦ νοεῖν, θὰ τὴ δικαιολογήσουμε ὁπωσδήποτε με τὴ γειτονία τοῦ λέγειν. Ἔτσι ξαναλέει ὁ Παρμενίδης ἓνα βασικὸ μοτίβο τῆς σκέψης του: τὴν ταυτότητα τῆς νόησης με τὴν ὑπόληψιν. Ἀλλιῶς δὲν βγαίνει νόημα ὑποφερτό.

²) ἴσως: ἐνῶ τὸ τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει.

³) Πρῶτ' ἀπ' ὁδοῦ ταύτης διτήσιος εἶργε νόημα.

ζὶ καὶ μόνο ἀδιάκοπο. Γιατὶ πὺν ἀρχή του θὰ γύρευες, ἢ ἀπὸ πὺν θὰ πλήθαινε; οὔτε ἀπὸ ἐκεῖνο πὺν δὲν εἶναι θὰ σ' ἀρήσω νὰ πεις ἢ νὰ σκεφθεῖς γιατί οὔτε νὰ πει κανεὶς οὔδὲ νὰ σκεφθεῖ μπορεῖ πὺν δὲν ὑπάρχει [κάτι]. Γιατὶ καὶ ποῖα ἀνάγκη θὰ τὸ ἔκανε νὰ γεννηθεῖ (10) νωρίτερα ἢ ἀργότερα, ἀφοῦ θὰ ἔβγαине ἀπὸ τὸ τίποτε; Ἔτσι ἢ πρέπει ἐντελῶς νὰ εἶναι ἡ καθόλου. Οὔτε ποτὲ ἢ δύναμη τῆς ἀλήθειας θ' ἀρήσει ἀπὸ κείνο πὺν δὲν εἶναι νὰ γεννηθεῖ κατὶ ἄλλο κοντὰ του· γι' αὐτὸ οὔτε τὴ γέννηση οὔτε τὸ χαμὸ ἐλευθέρωσε ἡ Δικαιοσύνη, χαλαρώνοντας τὰ δεσμά τους, (15) ἀλλὰ τὰ κραταί γερά. Τὸ ζήτημα γι' αὐτὰ τίθεται ἔτσι: ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει; Ἐκρίθηκε, λοιπὸν, ὅπως εἶναι ἀνάγκη, τὸν ἓνα δρόμο ν' ἀρήσουν ἄσχετο καὶ ἀνωνόμαστο, γιατί δὲν εἶναι ἀληθινός, καὶ ὁ ἄλλος νὰ ὑπάρχει καὶ νὰ εἶναι ἀληθινός. Γιατὶ πὺν θὰ ἐρχόταν ὕστερα τὸ ὄν ἢ πὺν θὰ εἶχε γεννηθεῖ; (20) γιατί ἂν ἐγεννήθηκε, δὲν ὑπάρχει, οὔτε [ὑπάρχει] ἂν πρόκειται κάποτε νὰ ὑπάρξει. Ἔτσι κ' ἡ γέννηση χάθηκε, καὶ ὁ χαμὸς ἀνάκουστος [ἔγινε]. Οὔδὲ διαιρετὸ εἶναι [τὸ ὄν] γιατί εἶναι ὅλο τὸ ἴδιο, οὔδὲ [εἶναι] περισσότερο σ' ἓνα μέρος, πρᾶγμα πὺν θὰ τὸ ἐμπόδιζε νὰ συνέχεται, οὔδὲ λιγότερο, μὰ ὅλο εἶναι γεμάτο ὄν. (25) Ἔτσι εἶναι ὅλο ἀδιάκοπο γιατί τὸ ὄν πλησιάζει στὸ ὄν καὶ μέσα στὰ ὅρια τῶν μεγάλων δεσμῶν εἶναι ἀναρχο καὶ ἀτέλειωτο, ἀφοῦ ἡ γέννηση καὶ τὰ ἴδια ἡ γνῶμη ἢ ἀληθινή. Ὅμοιο [δηλ. ἀνάλλαγο], στὸν ἴδιο τόπο μένοντας κουρνιάζει μέσα στὸν ἑαυτό του (30) καὶ ἔτσι μένει ἀκίνητο· γιατί ἡ δυνατὴ ἀνάγκη τὸ κρατᾷ μέσα στὰ δεσμά τοῦ ὅριου πὺν τὸ ἐμποδίζει ἀπὸ τὴς δυὸ μεριές· γι' αὐτὸ οὔτε μπορεῖ τὸ ὄν νὰ εἶναι ἄπειρο· γιατί καμιά χρεια δὲν ἔχει,

ἐνῶ ἂν εἶταν, ὅλα θὰ τοῦ ἔλειπαν.

Κ' εἶναι τὸ ἴδιο ἐκεῖνο πὺν μποροῦμε νὰ σκεφθοῦμε κ' ἐκεῖνο πὺν γεννᾷ τὴ σκέψη μας, (35) γιατί χωρὶς νὰ ὑπάρχει κατὶ ἀπὸ ὅπου πῆρε τὸ ὄνομα, σκέψη δὲν μπορεῖ νὰ βρεθεῖ γιατί τίποτε δὲν ὑπάρχει ἢ θὰ ὑπάρξει ἄλλο ἀπὸ κείνο πὺν εἶναι, γιατί ἡ μοῖρα τὸ ἔχει δέσει νὰ εἶναι ὁλόκληρο ἀνάλλαγο. Ἔτσι ὅλα εἶναι λόγια ὅσα εἶπαν οἱ ἄνθρωποι νομίζοντας πὺν λένε τὴν ἀλήθεια: (40) γέννηση καὶ χαμὸς, εἶναι καὶ μὴ εἶναι, τόπου ἀλλαγῇ, μεταβολῇ τοῦ λαμπροῦ τοῦ χρώματος.

Ἀκόμη, ἀφοῦ τὸ ὅριο εἶναι τελειότατο, [δηλ. ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει τίποτε ἔξω ἀπὸ τὸ ὅριο], εἶναι [τὸ ὄν] τελειωμένο ἀπὸ ὅλες τὴς μεριές, ὅμοιο στὸ σχῆμα με ὁλοστρογγυλὴ σφαῖρα, ὅμοια δυνατὸ πρὸς ὅλες τὴς μεριές¹ ἀπὸ τὴ μέση, γιατί οὔτε μεγαλύτερο (45) οὔτε μικρότερο μπορεῖ νὰ εἶναι δῶθε ἢ κείθε· γιατί οὔτε τὸ τίποτε² ὑπάρχει πὺν θὰ ἐμπόδιζε [τὸ ὄν] νὰ φτάνει παρόμοια [σ' ὅλες τὴς μεριές], οὔτε μπορεῖ νὰ ὑπάρχει ἐδῶ περισσότερο, ἐδῶ λιγότερο ἀπὸ τὸ ὄν, ἀφοῦ ὅλο εἶναι ἀγγιχτό· γιατί ἐκεῖνο τὸ σημεῖο πὺν ἀπέχει ἴσια ἀπὸ παντοῦ, σύμμετρο³ τείνει πρὸς τὴς ἄκρες⁴).

Μετάφραση Κ. ΔΗΜΑΡΑ

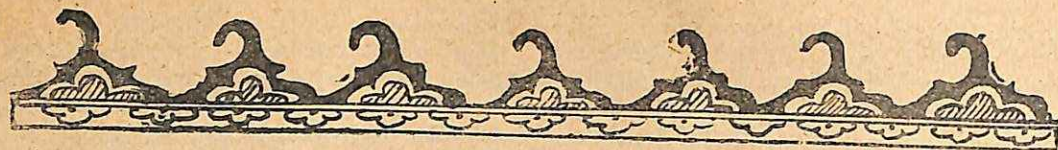
¹) Ὁ Πλάτωνας (Τίμ. 34 α, Παρμεν. 145 β) πολὺ λίγο μᾶς βοηθεῖ νὰ ἐξηγήσουμε τὸ σῆμα τοῦτο.

²) Οὔτεον. Βλ. Diels Parm.

³) Βερναρδ. λέξ. 676 α.

⁴) Τὰ πρὸς δόξαν ἀρχίζουν ἔτσι: Ἐδῶ σταματῶ γὰρ σένα τὸ σωστὸ τὸ λόγο καὶ τὴ σκέψη γύρω στὴν ἀλήθεια· καὶ ἀπὸ τώρα τῶν θνητῶν τὴς γνῶμες μάθαινε, ἀκούγοντας τὴν αἰατηλὴ τάξιν τῶν λόγων μου. (Μὴ ξεχνᾷς πὺν εἶναι πάντα ἡ θεὰ πὺν μιλάει σὶν Παρμενίδη).

Κ. ΠΑΠΑΔΕΞΑΝΔΡΟΥ

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Α.

(ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ)

Η Ιστορία του Τύπου εγγράφηκεν ελληνικά—έγινεν απόπειρα τουλάχιστο νὰ γραφῇ—μόλις σχεδὸν πού πρωτοβγήκαν ἑλληνικὲς ἐφημερίδες. Στὸ πρῶτο φύλλο—1η Ἰανουαρίου 1819—τῆς «*Καλλιόπης*» πού βγήκε στὴ Βιέννη τέταρτη σὴν σειρά ἐφημερίδα καὶ περιοδικὸ πρῶτο ἑλληνικὸ—δύσκολο νὰ ποῦμε ἂν περιοδικὸ εἶταν ἡ ἐφημερίδα—στὸ πρῶτο λοιπὸν φύλλο τῆς «*Καλλιόπης*», ὁ ἐκδότης τῆς Ἀθανάσιος Σταγειρίτης, «*καθηγητὴς τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἐν τῇ ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας Καίσαροβασιλικῇ Ἀκαδημίᾳ τῶν Ἀνατολικῶν γλωσσῶν*» ἐγραψεν ἱστορίαν τοῦ Τύπου—τῆς *Τυπογραφίας* ὅπως ἔλεγαν τότε—τοῦ ἐν γένει καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ἡ συνέχεια καὶ τὸ τέλος τῆς μελέτης αὐτῆς δημοσιεύθηκε στὸ δεύτερο φύλλο τῆς «*Καλλιόπης*» (15 Ἰανουαρίου 1819). Ἀργότερα δημοσιεύθηκαν σ' ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ ἀρκετὲς μελέτες ἱστορικῆς περὶ τύπου, ξένου καὶ Ἑλληνικοῦ, ὡς πού ἐδῶ καὶ λίγα χρόνια (1921) ὁ κ. Πετρακάκος στὸ βιβλίου πού ἐβγαλε «*Δημοσιογράφοι καὶ Δημοσιογραφία*» ἔδωσε μίαν ἱστορίαν τοῦ Τύπου πῶς πλήρη. Μὰ καὶ αὐτὴ παρουσιάζει ἀρκετὲς ἐλλείψεις στὸ ὅλικό της καὶ μερικὲς ἀσάφειες καὶ σφάλματα στὸ σύστημα τῆς κατάταξης, κυρίως ὅσον ἀφορᾷ τὶς ἀρχὲς τοῦ τύπου.

Ἡ ἐφημερίδα εἶναι δημιούργημα τοῦ 19^{ου} αἰῶνα, ἡ μᾶλλον τῆς ἐποχῆς πού οἱ λαοὶ ἀρχισαν ν' ἀποκτοῦνε συνείδηση τῶν δικαιωμάτων τους καὶ ν' ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῆς ατομικῆς καὶ ὁμαδικῆς ἐλευθερίας. Ἐπικράτησε νὰ τοποθετεῖται στὸν 19^{ον} αἰῶνα αὐτὸ τὸ ζήτημα τῶν λαῶν—γιατὶ στὶς ἀρχὲς αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος συνέβη τὸ κοσμοϊστορικὸ γεγονός τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως—, μὰ πραγματικὰ αὐτὸ τὸ λαϊκὸ ζήτημα ἀλλοῦ (Ἀγγλία, Ὀλλανδία κ. ἀ.). ἀρχισε ἐνωρίτερα, καὶ ἀλλοῦ (Ἰταλία, Γερμανία, Ἰσπανία κ. ἀ.) ἀργότερα. Ὅπως καὶ νᾶναι ὅμως δὲν κάνει λίθος νὰ πει κανεὶς πὼς ἡ ἱστορία τοῦ τύπου ἀρχίζει μὲ τὸν 19^{ον} αἰῶνα. Κ' εἶν' ἀλήθεια πὼς

οἱ ἀπανωτὲς μηχανικὲς ἐφευρέσεις πού γενήκανε στὸν αἰῶνα αὐτὸν ἐβοήθησαν τὸν τύπο στὴν ὁλοκλήρωση τοῦ προορισμοῦ του καὶ τὸν ἀνέβασαν στὴν περιωπὴ πού εἶναι σήμερα.

Ὅμως αὐτὸ δὲ θὰ πῶς δὲν ὑπῆρχανε καὶ πρωτότερα ἐφημερίδες. Ἡ γὰρ νᾶναι πιδ ἀκριβής: ὑπῆρχανε οἱ πρόγονοι τῆς ἐφημερίδος· καὶ ἡ ἱστορία τους μπορεῖ νὰ ὀνομασθεῖ ἡ *προϊστορία* τοῦ Τύπου.

Μὰ πρὶν νὰ μποῦμε στὴν προϊστορία τοῦ τύπου, ἂς ξεμπερδέψουμε σὲ λίγα λόγια μὲ τὶς *μυθολογίες* του, γιατί ἔχει καὶ τὴ μυθολογία του ὁ τύπος. Πὼς ἀλλιῶς νὰ ὀνομάσουμε αὐτὸ πού ἀναφέρει ὁ κ. Πετρακάκος στὸ βιβλίου του μὲ κάποιον Stieler πού στὸ Στρασβούργο, στὰ 1695, μὲ ἓνα φυλλάδιο πού ἐβγαλε «*Zeitungslust und Nutz*» ὑποστήριξε—οὔτε λίγο οὔτε πολὺ—πὼς δημιουργὸς καὶ τοῦ τύπου εἶναι ὁ Θεός, «*ὅστις μᾶς ἔδωκε καὶ τὴν πρώτη ἐφημερίδα διὰ τῶν Ἀγίων αὐτοῦ προφητῶν καὶ Ἀποστόλων*». Σύμφωνα μὲ τὸ Stieler αὐτὸν ἐφημερίδες ὑπῆρχαν «*ἀπὸ καταβολῆς κόσμου*» διότι πὼς ἄλλως ἡδύνατο νὰ μάθῃ περὶ τῆς σοφίας τοῦ Σολομῶντος ἡ βασιλισσα τῆς Ἀραβίας καὶ νὰ προσφύγῃ εἰς αὐτόν; Μὲ τὴ λογικὴ αὐτὴ καὶ μὲ λίγη καλὴ θέληση ἀκόμα, γιατί νὰ μὴν ποῖμε πὼς καὶ ὁ Νῶε ἀπὸ τὴν κιβωτὸ ἔστειλε τὴν περισσότερὰ νὰ τοῦ ἀγοράσῃ παρὰρτημα μὲ ὅλες τὶς λεπτομέρειες τοῦ κατακλυσμοῦ;... Ἄν ἔλεγε κανεὶς τοῦλάχιστο πὼς ὁ πρῶτος δημοσιογράφος εἶταν ὁ ὄφις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πού ἐβγαλε στὰ φόρα τὰ μυσεῖα τῆς δημιουργίας καὶ πρῶτος ἀσκήσε τὴν παντιέρα τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἐνάντια στὸν οὐράνιον μονάρχη τοῦ Παραδείσου, τὸν Ἰεχωβά—παντιέρα πού τὴν ξανασήκωσαν ὕστερα σὲ πραγματικὴ ἀνταρσία ὁ Ἑωσφόρος καὶ οἱ ὁπαδοί του—ἔτσι μὰ τὴν ἀλήθεια, ὁ μῦθος αὐτὸς θάχε κάποιον νόημα...

Μὰ οἱ Ἑλληναὶδες ἐμεῖς οὔτε στὸ Μεγαλοδύναμο δὲν παραχωροῦμε τὰ πρωτεῖα. Κι ἄλλος μῦθος πλασμένος στοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους—μὲ τὴ συ-

νέχεια τῆς ἱστορίας θὰ ἴδουμε πὼς ἐπλάσθηκε—υἱοθετημένος κατόπιν ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς θέλει ἑλληνικὴ τὴν πρώτη νῆσι ἐφημερίδος:

Ὁ Δίφους ὁ Κρής καὶ Δάτις ὁ Φρύξ, γράφει στὰ 1819 καὶ ὁ Ἀθανάσιος Σταγειρίτης στὴν «*Καλλιόπη*» πού εἵπαμε, ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι δημοσιογράφοι, γιατί καθημερινῶς ἐχάραξαν πάνω σὲ πλάκες—ὁ μὲν πρῶτος γιὰ τοὺς Ἀχαιοὺς, ὁ δὲ δεύτερος γιὰ τοὺς Τρῶες—τὰ συμβάντα τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

Ἐδῶ τελειώνει ἡ μυθολογία τοῦ τύπου, ὅση ἔστω τοῦλάχιστο.

Μὰ καὶ ἀλήθεια νὰ εἶταν πὼς ὁ Δίφους ἐγραψε τὴν ἐφημερίδα τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, πάλι οἱ πρῶτες ἐφημερίδες ἐβγήκαν ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ μάλιστα πολλὰ χρόνια πρωτότερα. Στὴ συλλογὴ τῶν παπύρων τοῦ Μουσείου τοῦ Λούβρου ὑπάρχει ἓνα ἐγγράφο χρονολογίας 1750 π. Χ. πού μέσα σ' αὐτὸ κάποιος ἀνώτερος Αἰγύπτιος ὑπάλληλος σχολιάζει διάφορα δημοσιεύματα ἐπισήμου ἐφημερίδος τῆς αἰγυπτιακῆς αὐλῆς. Ἐξακόσια λοιπὸν χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν Τρωϊκὸ πόλεμο βρίσκονται ἔχνη ἐφημερίδος στὴν Αἴγυπτο: καὶ ὅχι μῦθοι, γραπτὰ εἶναι στὰ χέρια τῆς ἐπιστήμης. Κι ἄλλοι ἀκόμα πάπυροι ἀναφέρουν πὼς στὴ Μέμφι ὑπῆρχεν ὅχι μόνον ἡ ἐπίσημη αὐλικὴ ἐφημερίδα τοῦ Φαραῶ, μὰ καὶ ἀντιπολιτευομένη ἀπὸ τὸν λεγόμενον «*πάπυρον τοῦ Τουρίνου*» φαίνεται πὼς κάποια τέτοια ἐφημερίδα τὰ ἔβραζε μὲ τὸ Ραμσή τὸν 3ον. Μὰ καὶ ὁ Ἡρόδοτος μιλεῖ γιὰ σατυρικὲς ἐφημερίδες πού ἐβγαίναν στὴν αἰγυπτιακὴ αὐλὴ. Μιὰ μάλιστα ἀπὸ αὐτὲς περιέγραφε τὰ σκάνδαλα τῆς αὐλῆς καὶ τῆς πόλης τὰ νυχτοπερπατήματα καὶ τὰ ὄργια τοῦ Φαραῶ Ἀμασι. Τὴν εἰσύνταζε κάποιος γραφίης τῶν Ἀνακτόρων δωροδοκούμενος ἀπὸ Ἑβραίους κολλυβιστὲς τῆς Αἰγύπτου γιὰ νὰ ἐξεγείρουν τὸν αἰγυπτιακὸ λαὸ ἐνάντια σ' ὃν Φαραῶ. Μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι ἔδινε στὸ λαὸ διασκεδαστικὸ ἀνάγνωσμα ἔκανε τὴν ἀντιβασιλικὴν προπαγάνδα αὐτοῦ.

Ἐκτὸς τῶν Αἰγυπτίων, καὶ οἱ Βαβυλώνιοι, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ Φλάβιος Ἰώσηπος, φαίνεται πὼς εἶχαν τέτοιους χρονικογράφους πού ἐγραφαν καθημερινὰ τὰ νέα.

Στὴν Ἑλλάδα τέτοιο πρᾶγμα δὲν ἀναφέρεται μικρὲς οἱ πολιτείες καὶ διαδίδοντα τὰ νέα καὶ συζητοῦνταν ἀπὸ στόμα σὲ στόμα καὶ σχολιαζότανε στὴν ἀγορὰ: τὰ ἀρθρα, ἀντὶ νὰ τὰ γράφουν, τὰ ἀπάγγελναν οἱ ρήτορες ἀπὸ τὸ βῆμα. Ὁ προφορικὸς λόγος ἔχει τὴν ἐπίδραση ἀσυγκρίτως ἰσχυρότερη. Ἀνάγκη γραπτῆς ἐπικοινωνίας προσβάλλει, ἐκεῖ ὅπου τὸ Κράτος ἐκτείνεται μεγάλο καὶ οἱ πολῖτες εἶναι σκορπισμένοι σὲ μεγάλη ἀπόσταση οἱ μὲν ἀπὸ τοὺς δέ. Ἐτοί οἱ αυτοκράτορες καὶ οἱ βασιλεῖς μεγάλων κρατῶν εἶχαν γραφεῖς πού ἐσημείωναν καθημερινῶς ὅ,τι ἐγινότανε. Κάτι

τέτοιο πρέπει νὰ ὑποθέσουμε γιὰ τὰς «*βασιλείους ἐφημερίδας*» τοῦ Ἀρριανοῦ καὶ Φιλίνου πού ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος στὴν ἱστορία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

Ἐδῶ χρειάζεται μιὰ παρένθεση. Ἐφημερίς στὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ ἐσήμαινε τὸ ἡμερολόγιο πού κρατοῦσαν στὰ σπίτια γιὰ τὰ διάφορα καθημερινὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα. Ἐνα εἶδος *ἡμερολογίου* πού βαστοῦν οἱ ἔμποροι στὰ μαγαζιά των: ἡ μᾶλλον ἐφημερίς ἦταν αὐτὸ πού λέγεται *ἡμερὰ* στὴ λογιστικὴ *Πρόχειρον*. Μὰ ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς λογαριασμοὺς τῆς ἡμέρας κατέγραφαν καὶ τὶς σπουδαιότερες εἰδήσεις. Τὸ θεωροῦσαν μάλιστα αὐτὸ ἀσχολία ὅχι σοβαρῶν ἀνθρώπων. Γι' αὐτὸ ὁ Λουκιανὸς μερικὸς συγχρόνους του φιλοσόφους τοὺς ὀνομάζει κοροϊδευτικὰ «*ἐν ἐφημερίσι φιλοσοφοῦντες*»—ψιλικατζήδες φιλοσόφους, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα.

Φυσικὰ τὰ χρονικά αὐτὰ ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τὴ σημερινὴν ἐφημερίδα καὶ μόνον γιὰ προγόνους της μποροῦμε νὰ τὰ δεχθοῦμε καὶ πάλι ὑπάρχουν καὶ ἀντιφρονούντες. Ἄν πάρουμε αὐτὴ τὴν ἐποχὴ γιὰ σωστή, τότε καὶ τοῦ Ξενοφῶντος τὴν Κύρου Ἀνάβασι καὶ τὴν Κάθοδο τῶν Μυρίων μποροῦμε νὰ τὴ θεωρήσουμε γιὰ ἓνα εἶδος ἐφημερίδος—προγόνου ἐφημερίδος μᾶλλον. Ἐπίσης καὶ τοὺς Βυζαντινοὺς χρονικογράφους κατόπιν, καὶ ἀργότερα μετὰ τὴν Ἀλωσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὰ *Χρονικά*, ὅπως τὸ περίφημο *Χρονικὸ τοῦ Μορέως*. Ἀκόμα καὶ οἱ *Πράξεις τῶν Ἀποστόλων* θὰ μπορούσαν νὰ καταταχθοῦν στὴν προϊστορία τοῦ τύπου.

Αὐτὰ γιὰ τὸ εἰδησιογραφικὸ μέρος τῆς ἐφημερίδος. Ὅσοναφορὰ τὸ ἀρθρογραφικὸ, μὲ λίγη τόλμη μποροῦμε νὰ χαρακτηρίσουμε προγόνους τῶν σημερινῶν ἀρθρογράφων τοὺς *ρήτορας* τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν, τοὺς *προφήτας* τῶν Ἑβραίων. Ἀκόμα καὶ αἱ *ἐπιστολαὶ* τοῦ Παύλου καὶ τῶν ἄλλων ἀποστόλων ἔχουν μέσα των στοιχεῖα ἀρθρογραφίας. Αὐτὸ ὅσο καὶ ἂν φαίνεται παράξενο, παράλογο ἀπολύτως δὲν εἶναι, ἂν συλλογισθοῦμε πὼς τὸ εἶδος αὐτὸ τῶν ἐπιστολῶν, πού ἐστέλλονταν νὰ διαβασθοῦν ἀπὸ πολλούς, ἐν εἰδει ἐγκυκλιῶν, ἔγινε σπάνιο φιλολογικὸ εἶδος μετὰ τὴν ἀνθρῶπ τοῦ τύπου. Ἀποδείχθηκε ἀκόμα ἀπὸ τὴ στατιστικὴ πὼς μὲ τὴν πρόοδο τῆς κυκλοφορίας τῶν ἐφημερίδων στὰ πρῶτα χρόνια ἐλαττώθηκε παρὰ πολὺ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐπιστολῶν.

Ἀς γυρίσουμε ὅμως λίγο πιδ πίσω γιὰ νὰ βροῦμε τὸ πραγματικὸ *ὑπότυπον* τῆς σημερινῆς ἐφημερίδος.

Οἱ Ρωμαῖοι κατὰ τοὺς κλασσικοὺς τῆς Ρώμης χρόνους εἶχαν ἀναθέσει στὸν ἀνώτατον ἀρχιερέα νὰ γράφει ἐπάνω σὲ ἀσπρες σάνιδες, πού τὶς ἐκρεμοῦσαν ἔξω ἀπὸ τὰ σπίτια, τὰ σπουδαιότερα

γεγονότα της ημέρας· αυτές οι πινακίδες λέγονταν *annales maximi*. Έπειδή δε μέρα με την ημέρα γινότανε πιο έκτενη και συχνότερα, άρχισαν να διορίζονται και συντάκτες των, οι *actuarii* λεγόμενοι. Από τα *annales maximi* αυτά έβγῆκαν άργότερα τα *acta diurna populi Romani*, τα «υπομνήματα», ή «δημόσια γράμματα» όπως τα μετέφρασε Δίων ο Κάσιος στη Ρωμαϊκή Ιστορία του. Τα *acta diurna* έγράφονταν επί της έποχῆς του Ίουλίου Καίσαρος και πιο πριν ακόμα, και βαθμδόν έμεγάλωνεν ή κυκλοφορία τους. Έβαζαν δούλους να κάνουν αντίγραφα και τάσσελαν στις έπαρχίες του Ρωμαϊκού Κράτους. Αποσπάσματα των *acta diurna* βρίσκονται αυτούσια στα συγγραμματα διαφόρων Ρωμαίων Ιστορικών. Δείγμα των μᾶς δίνει και τὸ «Σατυρικόν» του Πετρωνίου. Τὸ άρχαιότερο άπόσπασμα *acta diurna* χρονολογείται από τὸ 131 π. Χ. Περιείχανε έπισήμους πληροφορίες περί μαχών, έκλογών, άγώνων, πυρκαϊδών, ιεροπραξιών κλπ., ὅλη δηλαδή τὴν ὅλη μιᾶς σημερινῆς έφημερίδος, έν ὀλίγοις—έκτός της άρθρογραφίας. Ὁ Ἀθανάσιος Σταγειρίτης έδημοσίεψε στὴν «Καλλιόπη» τὴ μετάφρασηένός πλήρους από τὰ *acta diurna*, χρονολογούμενου από τὸ 168 π. Χ., ή αὐθεντικότης του ὅμως άμφισβητεῖται. Ὁπωσδήποτε, κι αν δέν είναι γνήσιο, μᾶς δίνει μιᾶ σωστή ιδέα τοῦ τί εἶταν αὐτὰ τὰ *acta diurna*, γιατί από τὰ άποσπάσματα πού υπάρχουν στους Ρωμαίους Ιστορικούς, βλέπουμε ὅτι τέτοια άκριβῶς πρέπει νά ἦσαν. Νά ή μετάφραση τοῦ Σταγειρίτου:

«29 Μαρτίου Ὁ ὕπατος Δικίνιος ανέλαβε σήμερον τὴν ὑπάτην ἀρχήν. Σφοδρὰ καταιγίς έξερράγη σήμερον μετὰ μεσημβρίαν, κεραυνὸς δὲ πσών κατέκαυσε δρυῖνα έν τοῖς πέριξ τοῦ Οὐελιανοῦ λόφου. Εἰς τι καπηλεῖον κείμενον παρὰ τοῦ πρόποδας τοῦ Λόφου Ἰανοῦ ἐπῆλθε ρῆξις, καθ' ἣν ἐπληρώθη ἐπικινδύνως ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ καπηλείου «Ἡ κεραυνοφόρος Ἀρκτος». Ὁ άγορευνόμενος Τιτιανὸς ἐτιμώρησε τοὺς κρεοπώλας πωλήσαντας εἰς τὸν λαὸν κρέας πρὶν ὑποβάλωσιν αὐτὸ εἰς τὴν ἀρχὴν πρὸς ἐπιθεώρησιν. Τὸ πρόστιμον διετέθη εἰς οἰκοδομὴν ναΐδίου τῇ θεᾷ Λαβερνία. Ὁ κολλυβιστὴς τῆς τραπέζης «Ἡ Κιμβρική άσπίς» Δουκρίδος ὀνόματι κατάρχεος ὧν ἔδραπέτευσε, πλὴν συνελήφθη σήμερον. Ἐπειδὴ τὰ παρακατεθειμένα παρ' αὐτοῦ ποσὰ ἦσαν άκέραια, ὁ πράκτωρ Φοντέγος κατεδίκασεν αὐτὸν νά ἐπιστρέψῃ άμέσως τὰς παρακαταθήκας. Ὁ ὑπὸ τοῦ λεγάτου Νέβρα συλληφθεὶς άρχιληστὴς Λημοφῶν ἐσταυρώθη σήμερον. Ὁ στόλος τῶν Καρχηδονίων εἰσῆλθε σήμερον εἰς τὸν λιμένα

τῆς Ὀστίας.
Ὅπως βλέπετε, δὲ λείπει τίποτε ἀπ' ὅ,τι άποτελεῖ τὴν εἰδησεογραφία μιᾶς σημερινῆς έφημερίδος.

Μὲ τὸν καιρὸ τὰ *acta diurna* δέν ἐχρησίμευαν μόνο γιὰ νά γνωστοποιεῖ τὸ Ρωμαϊκὸ Κράτος στοὺς πολίτες του διάφορα αξιοσημείωτα γεγονότα, μᾶ και γιὰ ψυχαγωγία. Ἀντίγραφα των ἐκυκλοφοροῦσαν στὰ πέρατα τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας, τῆς Οἰκουμένης δηλαδή. Οἱ Ρωμαῖοι Αὐτοκράτορες σιγά-σιγά ἔβαλαν περιορισμοὺς στὰ *acta diurna* και τέλος, λίγο μετὰ Χριστόν, ἔπαψαν πιά νά βγαίνουν.

Εἶπαν πῶς τὰ *acta diurna* εἶταν καθαρῶς εἰδησεογραφικά: Βρίσκουμε ὅμως τὴν έποχὴν ἐκείνη και προγόνους άρθρογραφίας. Ὁ Κικέρων π. χ. ἔβαλε κι ἀντέγραψαν τοὺς κατὰ Κατρίνα λόγους του και ἐμοίρασε τὰ ἀντίτυπα στις έπαρχίες τοῦ Ρωμαϊκού Κράτους. Πρῶτος δηλαδή μεταχειρίσθηκε αὐτὸ πού λέμε σήμερον φέι—βολάν.

Τὴν έποχὴ αὐτὴ τῶν *acta diurna* κάτι γραμματικοὶ ἔχαραξαν πάνω σὲ πέτρινες πλάκες τις έφημερίδες τοῦ Δίρφυος τοῦ Κρητὸς και τοῦ Δάτιδος τοῦ Φρυγός· ἔγραψαν δηλαδή δυὸ περιλήψεις τῶν συμβάντων τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, στὴν πρώτη ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν άποψη και στὴ δευτέρῃ ἀπὸ τὴν άποψη τῶν Τρώων, κι εἶσαι ἐδημιουργήθη και ὁ μῦθος πού εἶδαμε παραπάνω. Αὐτὸν τὸν μῦθο τὸν ἐπίστεψαν μερικοὶ Βυζαντινοὶ κι ἔμεινε κατόπι σημάδι τῆς άδυναμίας πού ἔχουμε ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες νά τὰ θέλουμε ὅλα δικὰ μας—πολλές φορές, ἀλήθεια, μὲ τὸ δικίο μας...

Μετὰ τὰ *acta diurna* τῶν Ρωμαίων μεσολαβεῖ μεγάλο διάστημα ὡς πού νά βροῦμε ἱχνη τοῦ τύπου τόσο καθαρὰ και ἀναμφισβήτητα. Γιατί, ὅπως εἶπα και παραπάνω, σύμφωνα μὲ μιᾶν ἔκδοχή, στοὺς προγόνους τῶν έφημερίδων θά μπορούσαμε νά κατατάξουμε τὰς «*πράξεις τῶν Ἀποστόλων*», τις «*Επιστολές*» τοῦ Παύλου και τῶν ἄλλων Ἀποστόλων, τὰ ἔργα τῶν Βυζαντινῶν χρονογράφων και τὰ κατοπινὰ διάφορα *Χρονικά*.

Στὴν Κίνα ὅμως ή ἔκδοση έφημερίδων άρχισε πολὺ ἐνωρίτερα παρὰ στὴν Εὐρώπη. Ἡ «*Έφημερίς τοῦ Πεκίνου*» ἔβγαине ταχτικά και κανονικά ἐπὶ τῆς Δυναστείας τῶν Τάγκ (618—905 π. Χ). Ἀρχαιότερη εἶναι ή «*Τσιγκ—Πάο*» («*Νέα τοῦ Πεκίνου*») πού τὴν ἐμφανισή της τὴν τοποθετοῦν μετὰ τοῦ 500 και 600 μετὰ Χριστόν. Ἀπὸ τὸ 911 π. Χ. κ' ἐδῶθε ή «*Τσιγκ—Πάο*» βγαίνει ἐντυπῇ (πρὶν εἶταν χειρόγραφη) και ἀπὸ τὸ 1351 ή ἔκδοσή της δέν διακόπηκε ποτὲ ὡς τὰ τῶρα. Σήμερα βγαίνει σὲ 24 σελίδες ὄγδου

σχήματος μὲ κίτρινο ἐξώφυλλο κ' εἶναι ή ἀρχαιότερη έφημερίδα τοῦ κόσμου. Οἱ πρῶτες έφημερίδες στὴν Κίνα ἔβγαιναν κατὰ διαταγὴ τῆς Αὐτοκρατορίας πού δημοσίευε σ' αὐτὲς νόμους διάφορους και διαταγές και ἔξασκοῦσε ἀπάνω των αὐστηρὴ λογοκρισία. Ένας πού δημοσίεψε κάτι στὴν έφημερίδα χωρὶς τὴ διαταγὴ τοῦ Αὐτοκράτορα ἀποκεφαλίσθηκε άμέσως. Δεσπόζοντας πάνω σὲ ἀπέραντο Κράτος οἱ Κινέζοι αὐτοκράτορες εἶχαν ἀνάγκη ἐνὸς δργάνου νά γνωστοποιοῦν τὰς θελήσεις τους· κι αὐτὸν τὸν προορισμὸ εἶχεν ὁ τύπος ἐκεῖ.

Στὴν Εὐρώπη έφημερίδες ὑπότυπα δηλαδή έφημερίδων) πρωτοφανήκαν κατὰ τὰ 1400 μ. Χ. Ἔταν φυσικὰ χειρόγραφες.

Ἀνάμεσα στοὺς προγόνους τῶν έφημερίδων λογαριάζονται και τὰ ἡμερολόγια τῶν άστρονόμων πού περιείχανε παρατηρήσεις γιὰ τις κινήσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων και προβλέψεις ἡλίου και σελήνης, ἐμφανίσεις κομητῶν κλπ. Ένα τέτοιο ἡμερολόγιο τυπώθηκε τὸ 1474 στὴ Νυρεμβέργη κ' εἶχε κυκλοφορήσει πολὺ. Πρωτύτερα στὰ 1462 ἀναφέρεται μιᾶ γαλλικὴ φυλλάδα πού δίνει πληροφορίες γιὰ τὴν παράδοση τῆς Γρεμάνας στὸ Φερδινάνδο και τὴν Ἰσαβέλλα τῆς Ἰσπανίας. Μά κυρίως οἱ έφημερίδες γεννήθηκαν ἀπὸ τις ἐμπορικὲς ἀνταποκρίσεις.

Στὴ Βενετία φάνηκαν πρῶτα-πρῶτα, πούταν τὸ μεγαλύτερο ἐμπορικὸ κέντρο τῆς έποχῆς, κ' ὕστερα σ' ἄλλα ἐμπορικὰ κέντρα μεγάλα ἐπίσης: Παρίσι, Λονδίνο, Νυρεμβέργη, Βρυξέλλες, Ἀμβέρσα, Φραγκφούρτη, Στρασβούργο, Λειψία κ. ἄ. Οἱ ἐμποροὶ ἔγραφαν μετὰς τοὺς γράμματα γιὰ ὑποθέσεις ἐμπορικῆς, στὸ ὕστερόγραφον ὅμως ἐπληροφοροῦσαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον και γιὰ γεγονότα μεγάλα πού ἐνδιέφεραν λίγο-πολὺ τὸ ἐμπόριο. Σιγά-σιγά ἔγιναν και γραφεῖα πού συνεκέντρωναν εἰδήσεις ἀπ' ὅλα τὰ μέρη· τις ἔγραφαν και τις ἐδιναν σ' ὅποιον ἤθελε νά τις διαβάξῃ· ἀρκεῖ νά πληρώνῃ ἓνα μικρὸ νόμισμα, μιᾶ *γαζέττα*. Τέτοια συγκέντρωση εἰδήσεων άρχισαν νά κάνουν και τὰ Κράτη μὲ εἰδικούς ταχυδρόμους ἐπίπλους, πού λεγόταν *ordinari*. Οἱ εἰδήσεις λεγόταν *novissima* (νεώτατα), τις ἔσσελναν δὲ οἱ κατὰ τοποὺς ἀνταποκριτές. Έτσι οἱ ἐπιστολές ἔχασαν μὲ τὸν καιρὸ τὸν προσωπικὸ χαρακτήρα τους κ' ἐπῆραν μιᾶ γενικότητα. Τὰ νέα τῶν ἐπιστολῶν άρχισαν νά τὰ ἐκδίδουν σ' έφημερίδες ἑβδομαδιατικῆς συνήθως οἱ ταχυδρόμοι πούταν πάρεϊ κληρονομικὸ προνόμιο γιὰ τὴν ἐξάσκηση τοῦ επαγγέλματός των χειρόγραφα φυσικὰ γιατί ή τυπογραφία δέν εἶταν γνωστὴ ακόμα. Καὶ ὅταν γινόταν ὁ πόλεμος τῶν Ἑνετῶν ἐναντίον τοῦ Σουλτάνου Σουλεϊμάν άρχισε στὰ 1563 νά κυκλοφορεῖ στὴ Βενετία έφημερίδα μὲ πολερικὰ νέα:

Ο κ. ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΟΤ

χειρόγραφο, γιατί αν και εἶτανε γνωστὴ πιά τότε ή τυπογραφία ή ἐνετικὴ ὀλιγαρχία ὅμως δέν ἐπέτρεπε τὸ τύπωμα. Ἡ έφημερίδα αὐτὴ δέν ἐπουλοῦταν σάν σήμερα, παρὰ τὴν ἐδιάβαζε ὅποιος ἤθελε πληρώνοντας, ὅπως εἶπαμε παραπάνω, ἓνα δῖλεπτο (*gazetta*)

Λίγο άργότερα ὅμως, τὸ 1566, ή Ἑνετικὴ Κυβέρνηση ἔδωκε διαταγὴ νά ἰδρυθεῖ ή πρώτη εἰδησεογραφικὴ έφημερίδα («*Notizie crite*») πού ὅπως τὰ ρωμαϊκά *acta diurna* ἐγράφονταν σὲ πολλὰ ἀντίγραφα και ἐτοιχοκολλοῦνταν στὰ κεντρικὰ μέρη τῆς πόλης· γιὰ νά τὸ διαβάσῃ κανεὶς πρὸς τὴν πληρώσει τὸ δῖλεπτο, τὴ *γαζέττα*. Μά ἐπειδὴ εἶτανε μεγάλη ή ζήτηση ή Κυβέρνηση ἐπέτρεψε τὸ τύπωμα. Στὰ 1600 ἐβγῆκε στὴ Βενετία ή «*Gazetta*», έφημερίδα ἑβδομαδιατικὴ. Γιὰ τὴν ἐτυμολογία τοῦ ὀνόματός της τρεῖς ἐκδοχές ἀναφέρει ὁ Ἀθανάσιος Σταγειρίτης.

α) ἀπὸ τὸ γάζα, πού Περσικὰ θά πει θησαυρὸς (ἐξ οὗ και τὸ εὐαγγελικὸ γαζοφυλάκιον=θησαυροφυλάκιο). Σύμφωνα μὲ τὴν ἔκδοχή αὐτὴ *γαζέττα* θά πῇ ἀποθησαύριση, και βέβαια θησαυρὸς γνώσεων και εἰδήσεων ἦταν ή έφημερίδα.

β) ἀπὸ τὸ *gazetta* πού στὴ Βενετιάνικη διάλεκτο ἐσήμαινε νίσσα, πουλὶ πασίγνωστο γιὰ τὴ

φυλσρία του και τη μανία να μαζεψει στη φω-
λειά του λογής λογής πράγματα.

και γ) από το μικρό νόμισμα gazetta (δίλε-
πτο). Αυτή δε η έκδοχή προφανώς είναι και η
σωστή: το όνομα από την τιμή μεταφέρθηκε και
στο παλούμενο είδος.

Αυτού του είδους οι έφημερίδες ήταν ει-
δησιογραφικές. Το αρθρογραφικό μέρος της
σημερινής έφημερίδας έχει άλλη καταγωγή. Στο
Μεσαίωνα έβγαζαν στη Γερμανία ιδίως καί
φυλλάδες (relationes=άναφορές, εκθέσεις.) που
ήταν ένα είδος υπομνήματα για διάφορα ζητή-
ματα, θρησκευτικά, πολιτικά, εμπορικά κ. λ. π.
Με τέτοιον τίτλο έβγινε στα 1462 ένα μανιφέστο
του αρχιεπισκόπου της Κολωνίας. Αργότερα (στα
1584) μια τέτοια relatio εύπανε κ' ένας έμπορος
στην Κολωνία επίσης κ' έδινε πληροφορίες για
την εμποροπανήγυρη που γινόταν κάθε Μάρτη
και Σεπτέμβριο στην Φραγκφούρτη: ήταν όλιγο-
σέλιδη κ' είχε τίτλ. relatio historica Έπικρά-
τησε να βγαίνει για κάθε εμποροπανήγυρη και
γι' αυτό ονομάσθηκαν αυτές οι φυλλάδες «έξά-
μηνες αναφορές» relationes semestrales)

Με τον καιρό απόκτησαν και ειδησιογραφική
ύλη και έπουλιούνταν στάς εμποροπανηγύρεις που
μοζούντανε πολύ κόσμος. Άτακτα σε διάφορες
πόλεις της Γερμανίας έβγαζαν λογής-λογής rela-
tiones (σ' 800 τις υπολογίζουν όλες που βγήκαν).
Άκόμα κ' ο Λουθηρος έβγαζε τα λεγόμενα Flug-
blätter για να διαδώσει τη θρησκευτική μεταρ-
ρύθμιση. Στο Βρετανικό Μουσείο υπάρχει μια
τέτοια Γερμανική Relatio, ο Neue Zeytung die
Schlact des turkischen Keyzers τυπωμένη στα
1526, κ' άλλη μια, ο Neue Zeytung της 21
Ιουλίου 1554. Στα 1609 στο Στρασβούργο ο Johans
Carolus έβγαλε ένα — περιοδικό θα λέγαμε σή-
μερα — δωδεκάσέλιδο με τίτλο «Ordinary Avis»
όπου κανιχέται κ' όλες οι προ πολλών ετών έκ-
δίδει τακτικά έφημερίδες το έντυπο αὐτὸ ὁ έβγαίνει
τετρασέλιδο σε μικρό σχήμα και δημοσίευε αρ-
κετὲς ειδήσεις. Μεταξύ άλλων δὲ ὑπάρχει και
εἰδησι για την ἀνακάλυψη και την τιμωρία τοῦ
Γαλιλαίου, που τὸν ἐπαίδευσεν ἡ Παπαδοκρατία
τῆς ἐποχῆς του γιατί ὑπεστήριξε πὼς ἡ γῆ κινεῖται
καὶ ὅχι ὁ ἥλιος. Λίγο πρῶτα ἔρα σ' ἡν Ἀμβέρσα
τὸ τυπογραφεῖο τῆς χήρας Christozzel van Re-
mund ἐξέδιδε κάθε τόσο τετρασέλιδα καρτόνια
(σχήματος ὀγδού) με πληροφορίες για κάθε με-
γάλο γεγονός που συμβαίνει ἀπορρίπτεται σε
κάθε τεῦχος ἦτανε μία ξυλογραφία σχετική με
τὸ γεγονός που ἐξιστορεῖτο. Τεύχη αὐτῆς τῆς
ἀνωνύμου ἐφημερίδας σώζονται με χρονολογία
1542. Μὰ ἀξιώση τοῦ ὀνόματος τῆς ἐφημερίδας
ἦταν ἐκείνη που ἄρχισε στα 1605 νὰ ἐκδίδει σ' ἡν
Ἀμβέρσα τὸ τυπογραφεῖο τοῦ Abraham Wer-

hodven με τὸν τίτλο «Nieuwe Tizdingen». Ἡ
ἀγγελία τῆς ἐγγραφῆς πὼς ἡ ἐφημερίδα αὐτὴ ἐβγαίνει
για νὰ διασκεδάσει τοὺς Ἀμβερσιανούς που
ἐπλητταν ὅταν τὴ πόλη τους τὴν πολιορκεῖσαν
ἀπὸ ξηρὰς καὶ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Essaut οἱ δύο
δούκες τοῦ Νασσάου. Εἶχαν ἐμβλημα ἕνα χρυσὸν
ἥλιο ἐβγαίνει σ' ἄτακτα διαστήματα ἀναλόγως τῶν
γεγονότων καὶ τῆς ὕλης, ἐφρόντιζε δὲ με ἀρθρα
νὰ ἀναπτέρωνει τὸ ἥθικὸ τῶν κατοίκων τῆς περι-
ορισμένης πόλης. Ἡ ἐκδοσὴ τῆς ἐξακολουθῆσε
πολλὰ χρόνια ἂν κ' ἐβγαίνει δὲ σ' ἄτακτα δια-
στήματα, ἐτύχαινε ὅμως καὶ ἴδια μέρα νὰ βγάλει
πολλὲς ἐκδόσεις: ἔτσι τὴν 9 Ὀκτωβρίου 160
ἐβγαλε τέσσερες ἐκδόσεις. Ἐπώλετο ἀντὶ δύο
σολιδίων. Ἐδημοσίευε ἀρθρα σοφῶν, εἰκόνες
πολλές, γελοιογραφίες, χάρτες γεωγραφικούς καὶ
ἀνταποκρίσεις ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ καὶ ἀπὸ τὸ ξω-
τερικὸ (ἀπὸ τῆς Διανοσῶνας, ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς
Ἰ. διέξ κ.λ.π.) Γενικῶς δὲν ὑστεροῖσε σὲ τίποτε
ἀπὸ μιὰ σημερινὴ ἐφημερίδα. Μόνο που δὲν
ἐβγαίνει τακτικά. Ἡ πρώτη τακτικὴ ἐβδομαδια-
τικὴ ἐφημερίδα που εἶχε καὶ νῆα τῆς ἡμέρας
εἶταν ἡ «Frankfurter Journal» που τὴν ἀρχισε
στὰ 1615 ὁ Eyenolph Emmel.

Στὴν Ἀγγλία ἐφημερίδα ἐβγῆκε για πρώτη
φορὰ στα 1622 τὰ «Weekly News» ἀπὸ τὸν
χαρτοπῶλην καὶ τυπογράφον Νθανιὴλ Βότερ
(Butter). Στα «Weekly News» συνερχάζονταν κ
ὁ νεαρὸς τότε συγγραφεὺς τοῦ «Ἀπολεσθέντος
Παραδείσου» Μιλτον. Στὸ Βρετανικὸ Μουσείο
βρίσκονται μερικὰ φύλλα τοῦ «Ἀγγλικῆς Ἐρμῆς»
ἐφημερίδα που ἐβγῆκε στα 1588 με τὴν ἄδεια
τῆς Βασιλείας «Εἰσιόβητ κ'» ἐγγραφῆς νῆα για τὴν
καταστροφὴ τῆς Ἰσπανικῆς Ἀρμάδας, ἀμφισβη-
τεῖται ὅμως ἡ γνησιότης των. Ἐπίσης ὁ Βίκτωρ
Οὐγκὼ (ὁτὸ ἔργο φιλοσοφία καὶ φιλολογία) ἀνα-
φέρει πὼς ὁ δορυφῶν umon Forman, παρὲς τοῦ
Σαίξπηρ σ' ἡν περιφρήση «Τοβέρνα τοῦ Ἀπόλλω-
νος», ἀρσε χειρόγραφον ἐφημερίδα που περι ἔχε
κριτικὰς τῶν πρῶτων παραστάσεων τοῦ «Εὐπόρου
τῆς Βενετίας» (στα 1598, καὶ τοῦ «Χειμωνιάτικου
Παραμυθιοῦ» (στα 1611). Μὰ ἡ πρώτη Ἀγγλικὴ
ἐφημερίς πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ Oxford Gayette
που ἐβγαλεν ἐπίσημὸς τῆς ὄργανο ἡ Ἀγγλικὴ Κυ-
βερνήσις για νὰ δῆξιν ἐκ τῶς ἐπὶ τῆς πάλω
σ' ἡν κοινὴ γνώμη καὶ ἰδιωτικῶν προσημεριδίων
ὅπου, τοῦ «Weekly News» καὶ ἄλλης κατοπινῆς.
Ἡ ἐφημερίς τοῦ Λονδίνου μένη ἀκόμα ἐπίσημο
Κυβερνητικὸ ὄργανο.

Εἶδαμε ὡς τώρα πὼς ξεκινῶντας ἀπὸ τὰ Ρω-
μαϊκὰ acta diurna που ὅλοι συμφωνοῖν πὼς
εἶναι τὸ πρῶτον «ὑπότυπο» τῆς σημερινῆς ἐφη-
μερίδας καὶ βίσιονας σὲ δρόμο διάφορες φυλ-
λάδες τοῦ Μεσαίωνα, που βέβαια πρ ἐτοίμασαν
τὴν ἐμφάνιση τῆς ἐφημερίδας, μὰ ἐφημερίδες

δὲν μπορεῖ νὰ εἰπωθοῦν, πρέπει, ἀφήνοντας κατὰ
μέρος τὴν Κίνα καὶ για τὴν Εὐρώπη ἐξετάζοντας
μόνο νὰ φθάσουμε ὡς τὴ Βενετσιάνικη «Gageta»
τοῦ 1600 για νὰ ποῦμε πὼς βρισκόμαστε μπρο-
στὰ ἂν ὅχι σ' ἐφημερίδα, ἀλλὰ σὲ ἀναμφισβή-
τητο πρόγονο τοῦ σημερινοῦ τύπου. Κατόπιν ἄξιος
νὰ σημειωθοῦν, ὡς προσημερίδες πάντα, εἶναι
«Ordinary Avis» τοῦ Johans Carolus σὲ
Στρασβούργο τὸ 1609, ἡ «Frankfurter Journal»
τοῦ 1615 καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὲς στα 1609 τὸ «Nieuwe
Tijdingen» τῆς Ἀμβέρσας. Ἡ δὲ ἐκδοσὴ τους
ἐπιβλήθηκε ἀλλοῦ μὲν ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς Κυ-
βερνήσεως νὰ ἐρχεται σ' ἐπικοινωνία με τὰ διά-
φορα μέρηματα κράτους ἐκτεταμένου ὁπωσδήποτε,
ἀλλοῦ για ἐξυπηρέτηση τοῦ ἐμπορίου, ἀλλοῦ
για ψυχαγωγία καὶ ἀλλοῦ για τὴ διάδοση ἰδεῶν
καὶ φρονημάτων καὶ γενικὰ για τὴν ἐγκατάσταση
μῆς ἐπικοινωνίας ἐμπορικῆς, πολιτικῆς, πνευμα-
τικῆς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Τοὺς σκοποὺς
αὐτοὺς φυσικὰ κομμιὰ ἀπὸ ὅσες ἀνέφερα παρα-
πάνω δὲν τοὺς πέτυχε ὁλοκληρωτικά, οὔτε ὅλες
μαζὶ ἐξασφάλισαν μιὰ συνέχεια (χρονικὴ τοῦλάχισ-
του), ὥστε νὰ μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς ὑπῆρχε
τότε τύπος. Προσημερίδες ναί, ἴσως τὸ πολὺ
καὶ μερικὲς ἐφημερίδες, μὰ τύπος ὅχι δὲν
ὑπῆρχε. Γιατὸ τὴν περιόδο αὐτὴ τὴν λέω προ-
στορία τοῦ τύπου.

Ἡ προϊστορία τοῦ τύπου κλείνει με τὴ Gazette
de France που ἐβγαλε σὲ Παρίσι τις 3 Μαΐου
τὰ 1791 ὁ Θεόφραστος Ρενωντὸς με τὴν ἴδια δὲ
ἐφημερίδα ἀρχίζει καὶ ἡ ἱστορία τοῦ τύπου σύμ-
φωνα με τὴ γνώμη ὅχι τῶν Γάλλων μόνο που
θεωροῦν τὸ συμπαιριῶν τους Ρενωντὸς ἱδρυτὴ
καὶ πατέρα τοῦ παγκοσμίου τύπου, μὰ καὶ τῶν
Ἀγγλων καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἱστορικῶν, ἂν καὶ
στὴ Γερμανία καὶ σὲς Κάτω Χῶρες φανῆκαν,
ὅπως εἶδαμε πολλὰ χρόνια πρὶν ἐφημερίδες, ἂν
ὅχι καλύτερες, ἴδιες τοῦλάχιστον με τὴ «Gazette
de France».

Ὁ Θεόφραστος Ρενωντὸς, γιατρός καὶ ἱστοριον
γράφος τοῦ βασιλῆ τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου
13ου εἶχε ἀνοίξει πρῶτα, ἀπὸ εὐστολαχία, γρα-
φεῖο εὐρέσεως ἐργασίας για τοὺς φτωχοὺς που
τοὺς συνιστοῦσε σὲ διάφορους πλουσιοὺς φίλους
του. Κατόπιν ἀνοίξεν ἕνα εἶδος παραγγελιοδοχι-
κοῦ γραφείου, πληροφορῶντας τὸν κόσμο που
μποροῦσε ὁ καθένας νὰ βεῖ διάφορα εἶδη. Σ'
αὐτὸ τὸ μετοξὺ ἐκοίτιζε καὶ τὴν πελατεία του.
Γιατὸς σωμάτων καὶ ψυχῶν, ὅπως λεγόταν καὶ
εἶταν τότε οἱ «ντοτόρ», δὲ χρησιμοποιοῦσε μόνο
φάρμακα για τὴν γιατρειὰ τῶν σωματικῶν πόνων
τῶν ἀρρώστων του. μα ἐφρόντιζε νὰ τοὺς παρη-
γορεῖ καὶ νὰ τοὺς διασκεδάσει με διάφορα ἀνέκ-
δοτα καὶ με τὰ νῆα τῆς ἡμέρας καὶ τὰ σχετικὰ
του σχόλια. Ἐτσι εἶδε τὴν πελατεία του ν' αὐ-

ξάνει καὶ μὴ προφθάνοντάς τὴν σκέφθηκε νὰ τυ-
πώνει τις «παρηγορίες» του αὐτὲς καὶ νὰ τις
μοιράζει στοὺς ἀρρώστους του. Κ' ἔτσι ἐβγαλε
τὴ «Gazette de France» που εἶταν προωρι-
σμένη ὅπως ἐγγραφῆς σὲ πρῶτο τῆς φύλλο ὁ Ρε-
νωντὸς, ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ «ν' ἀνακουφίσει τοὺς
γράφοντας πρὸς τοὺς φίλους των καὶ ἀναγκαζο-
μένους νὰ ἐφευρίσκουν διάφορα νῆα πρὸς ἱκανο-
ποίησιν τῆς καινομανίας τῶν φίλων των». Ἡ
ἐφημερίδα ἐγινε περιζήτητη ὅχι μόνον ἀπὸ τοὺς
ἀρρώστους, μὰ καὶ ἀπὸ τοὺς γεροῖς καὶ ὁ Ρε-
νωντὸς ἀποφάσισε νὰ τὴν ὁργανώσει καλύτερα.
Σ' αὐτὸ τὸν βοήθησε καὶ ὁ πανίσχυρος πρῶθυ-
πουργὸς Καρδινάλιος Ρισελιέ που κατάλαβε πόσο
εἶταν ὠφέλιμο στὴ διάθεση τῆς Κυβερνήσεως—
μὰ καὶ τί δόλεθρο ἂν εἶταν ἐθνικὸ τῆς—τὸ ὁρ-
γανὸ αὐτὸ τοῦ Ρενωντὸς καὶ τὸν ἐπῆρε στὴν προ-
στασία του. Τοῦ ἔδωσε προνόμιο, τοῦ ἔκρινε ἐπί-
δομα κ' ἐγγραφῆς καὶ ὁ ἴδιος στὴ «Gazette de
France», που πότε-πότε τὴν τιμοῦσε με τὴ συν-
εργασία του καὶ ὁ ἴδιος ὁ Λουδοβίκος 13ος δημο-
σιεύοντας σ' αὐτὴ ἀρθρα ἀφοῦ περνοῦσαν ὅμως
πρῶτα ἀπὸ τὴ λογοκρισία τοῦ Ρενωντὸς.

Ἐτσι ἡ «Gazette de France» ἐπρόκοβε. Μὰ
ἤμθανε καὶ τὰ δίσεχτα χρόνια: ὁ Ρισελιέ πέθανε
καὶ ὁ Ρενωντὸς ἔπρεσε σὲ δυσμένεια: τὸ ἐπίδομα
διακόπηκε καὶ αὐτὸς κατεδιώχθηκεν. Ἀκλόνητος
ὅμως καὶ θαρραλὸς ἐξακολουθοῦσε τὸν ἀγῶνα
του για τὸ λαὸ καὶ τοὺς δυστυχισμένους, ἐνα-
ντίον τῶν ἰσχυρῶν καὶ τῶν τυράννων. Χίλια
ἐμπόδια τοῦ ἐβγαζαν οἱ ἰσχυροὶ τῆς Γαλλίας καὶ
τοῦ ἐξωτερικοῦ, μὴν ἀφήνοντας νὰ περάσει ἀπὸ
τὰ σύνορά τους ἡ «Gazette de France». Μὰ
αὐτὸς ἐγγραφῆς σ' ἕνα ἀρθρο του:

«Μόνο μιὰ παράκληση ἔχει νὰ κάνει στοὺς
ἡγεμόνες τῶν ξένων Κρατῶν: νὰ μὴ χάνουν τὸν
καιρὸ τους θέλοντας νὰ φράξουν τὸ δρόμο στὴν
ἐφημερίδα μου. Γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἕνα ἐμπόρευμα
που ἡ διάδοσίς του δὲν εἶναι βολετὸ νὰ ἐμπο-
δισθεῖ καὶ ἡ κυκλοφορία του εἶναι κατὰ σῶν τῶν
ποταμίων τὸ ρεῦμα που αὐξάνει με τὴν κάθε
ἀντίσταση. Καὶ τὸ ἐμπόρευμά μου αὐτὸ θὰ περά-
σει τὰ σύνορα καὶ θὰ φθάσει ὡς τοὺς πύργους
καὶ ὡς τὰ ὑποστατικά τῶν ἰσχυρῶν καὶ θὰ διαδοθεῖ
μεταξύ τῶν ὑπάρχοντων καὶ τοὺς προσδοπιῶ
για νὰ τὸ ξέρουν: ἡ διάδοσίς του δὲ θάναί για
τὸ συμφέρο τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν ἰσχυρῶν».

Προφητικὰ λόγια που τὰ διαβάζει κανεὶς τώρα
στὸ βῆθος τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Ρενωντὸς ποῦναι
στημένο στὴν καρδιά τοῦ Παρισιοῦ, ἀπέναντι
τοῦ Δικαστικοῦ Μεγάρου, ὅπου ἄλλοτε εἶταν τὰ
γραφεῖα τῆς «Gazette de France».

Ἡ ἐφημερίδα τοῦ Ρενωντὸς ἐξακολούθησε κ' ἕνα
χρόνο μετὰ τὸ θάνατό του (1653) ὡς τὰ 1654. Ἡ
«Gazette de France» ἐβγαίνει κάθε βδομάδα,

ημίφυλλο σχήματος τετάρτου και έπουλοῦνταν και στοὺς δρόμους γιὰ 2 λιάρδα ἀπὸ παιδιὰ πού τὴν διαλαλοῦσαν κι ὁμως ὅπως οἱ σημερινοὶ ἐφημεριδοπῶλες,

Ἄπ' ἐδῶ κ' ἐμπρὸς ὁ τύπος ἀκολούθησε μὲ συ-

νέχεια πιά τὸ δρόμο του, στὴν ἀρχὴ μὲ σημειωτὸ βῆμα, ἀλλ' αἰέτως κατότιν μὲ ἄλματα γιὰ νὰ φθάσει στὴ σημερινή περιόπῃ. Τὸ πῶς ἐφθασε θὰ τὸ ποῦμε σὲ προσεχὲς ἀρθρο.

Κ. Δ. ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΗΛ. Φ. ΗΛΙΟΥ

ΠΩΣ ΓΡΑΦΕΤΑΙ Η ΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΣΤΟ ΝΕΟ ΜΟΥ ΦΙΛΟ

ΜΟΥ ἄρεσαν πολὺ τὰ πρῶτα ποιήματα τοῦ φίλου μου κι ὁμολογῶ πῶς τοῦ ἔδωσα θάρρος γιὰ νὰ συνεχίσει τὸ δρόμο πού ὀδηγοῦσε στίς κορφές τοῦ Ἑλικῶνα. Ὁμολογῶ ἀκόμα πῶς ἡ συνέχεια αὐτὴ δὲν εἶτανε κατώτερη ἀπ' ὅ,τι μποροῦσα νὰ περιμένω κι ἤρθε ἐποχὴ πού κι ἄλλοι ἐπιφανεῖς κριτικοὶ μας σχηματίσανε γνῶμὴ γιὰ τὸ φίλο μου ὅμοια μὲ τὴ γνῶμὴ τοῦ ὑποφαινομένου ταπεινοτάτου σχολιαστῆ τῶν ὅσων γράφονται σὴ γλῶσσα μας. Πάνω σ' αὐτὰ κάτσια σχολὴ κριτικοφιλοσοφικὴ βασιζόμενη στὴν ἀρνηση θέλησε νὰ διακηρύξει πῶς τάχα μόνο ὅσα ἔργα τῆς πένας βγαίνουν ὕστερ' ἀπὸ συλλογὴ καὶ θυμασμο καὶ γεννιοῦνται ἀπὸ ἀγνὸ αἶσθημα εἶναι ἀληθινὰ καλλιτεχνήματα. Καὶ καθὼς διεκήρυξε τίς θεωρίες αὐτὲς μὲ πεποίθησι καὶ μὲ πεισιτι κότητα, ὁ φίλος μου ταράχθηκε σφόδρα. Μοῦ γράψε μάλιστα ἓνα γράμμα γεμάτο παράπονο θέλοντας μ' αὐτὸ νὰ λεί πῶς ὁ καιρὸς πού ἔδωκε γιὰ νὰ γράφει στίχους πῆγαινε χαμένος καὶ πῶς ἴσως-ἴσως ἡθικὸς αὐτοσυγκριτικὸς εἰμὺνα ἐγώ. Γιὰ νὰ τὸν καθησυχάσω καὶ καθοδηγήσω τοῦγραψα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἐπαρχίας μου τὸ ἀκόλουθο ἀναλυτικὸτατο γράμμα καὶ νομίζοντας πῶς κι ἄλλοι θὰ βροῖσκονται στὴν ἴδια περίπτω θέση, τὸ δίνω στὴν δημοσιότητα καὶ τὸ ἀφιερώνω στοὺς ποιητικὸς νεοσσὺς τῆς Ἑλλάδας γιὰ τοὺς ὁποίους μὲ περιφάνεια τὸ λέω πῶς τὸ γράμμ' αὐτὸ θὰ σταθεῖ συνταγὴ δροσιστικώτατη καὶ συμβουλευτὴ κ' ἐνθάρρυνση ἀκαταμάχητη].

Α'.

Ἀγαπητὲ φίλε,

Οἱ καινούργιες θεωρίες σὲ ταράξαν, ὅπως βλέπω ἀπὸ τὸ γράμμα σου, τόσο πολὺ, πού νομίζω καθῆκον μου γιὰ τὴν ποιητικὴ τέχνη, καταστάλαγμα μελετῶν καὶ κόπων, νὰ διαλύσω μιὰν ὥρα ἀρχύτερα τοὺς σκιῶδεις ἰσχυρισμούς τῆς νέας σχολῆς καὶ μαζί μ' αὐτοὺς τίς ἀνησυχίες σου.

Ποίηση λοιπὸν λένε πῶς εἶναι ἡ συλλογὴ καὶ ὁ θαυμασμός καὶ τὸ αἶσθημα, καὶ λένε πῶς ἡ σχολὴ τους εἶναι νέα.

Μολαταῦτα ἐνῶ σ' ἄλλη, παλιὰ ἐποχὴ τὰ στοιχεῖα αὐτὰ μπορεῖ νάχανε κάποια πέραση, τώρα τάχουμε καταργήσει. Καὶ θὰ εἶτανε κρίμα τὰ δόγματα αὐτὰ νὰ σοῦ κόβανε τὰ φτερά πρὶν ἀκόμα νὰ ξετάσεις ἀν στηρίζονται κάπου.

Ἄς δοῦμε ὅμως τί μᾶς λέει ἡ εἰς ἄτοπον ἀπαγωγή.

Αἶσθημα+συλλογὴ+θαυμασμός=ποίησις, μᾶς λένε, πάνω κάτω ὅπως λένε οἱ χημικοὶ $O+H_2=νερό$. Ἄν μᾶς τ' ἀποδείχναν ὅπως κι οἱ χημικοὶ, πού εἰνόνοντας τὰ στοιχεῖα αὐτὰ στὴν πρέπουσι ποσότητα καὶ ὑπὸ ὁρισμένους συνθήκες μᾶς δίνουν νερό, δὲ θάχε νὰ πει κανεὶς τίποτα γιὰ τὸν ὅρισμό τους. Μὰ θὰ ξέρεις τόσους ἀνθρώπους πού συλλογιούνται κι αἰσθάνονται καὶ θαυμάζουν χωρὶς νὰ κάνουν ποιήματα καὶ τόσους πάλι πού ἀσυλλόγιστοι καὶ ἀναίσθητοι δὲν παύουν νάσαι ποιητὲς, ὅχι μόνο κατὰ τὴ γνῶμὴ μου ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὁμόφωνη κρίση τῆς νεοελληνικῆς κριτικῆς καὶ τοῦ κ. Ρουσσελ, ὥστε δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ ὁ παραπάνω ἰσχυρισμός.

Γιὰ νὰ μᾶς δόσουν τὸν ὅρισμό τοῦτον οἱ νέοι θεωρητικοὶ ὑποπέσανε στὴν πλάνη νὰ ἐκλάβουν ἐν' ἀπὸ τὰ πολλὰ μέσα τῆς ποίησης γιὰ σκοπὸ τῆς. Σκοπὸς τῆς ποίησης εἶναι μὲ πρωτότυπους συνδυασμούς ἰδεῶν καὶ λέξεων νὰ προκαλέσεις τὴν ἐκπληξὴ τοῦ ἀναγνώστη.

Ἄν μὲ τὴ συλλογὴ καὶ μὲ τὸ θαυμασμό προκαλεῖται τὸ συναίσθημα αὐτὸ εἶν' ἓνα μεμονωμένο γεγονός πού δὲν παίρνει, μεγάλῃ σημασίᾳ στὴ θεωρίᾳ τῆς ποίησης. Τὰ μέσα εἶναι πολλὰ, καὶ μάλιστα γιὰ τὴ νοοτροπία τοῦ Ρωμοῦ ποιητῆ ἄλλο εἶναι τὸ ἀπλούστερο καὶ πῶς συνηθισμένο μέσο πού ὀδηγεῖ σὲ ποιητικὸ ἀποτέλεσμα. Ἀλλὰ γι αὐτὸ παρακάτω.

Θὰ πρόσεξες πῶς ἔκανα ἓνα λογικὸ ἄλμα βεβαιώνοντας ὅτι ποίηση εἶναι πρῶτα πού μὲ πρωτοτυποὺς συνδυασμούς προκαλεῖ τὴν ἐκπληξή, κ' ἔδωσα τὸν ὅρισμόν αὐτὸν χωρὶς νὰ τὸ ἀποδείξω. Θὰ τὸ πρόσεξες ἀν εἰσάγεις λογικὴ. Μὰ τί λέγω, ἀν ἤξαιρες λογικὴ...

Τέλος πάντων ἔδωσα ἓνα ὅρισμό χωρὶς νὰ τὸν ἀποδείξω, κι ὀφείλω, ἀν ἔχω καλὴ πίστι, νὰ μὴ προχωρήσω πρὶν ἀποδείξω τὸν ὅρισμό μου. Θὰ τὸν ἀποδείξω μὲ τὴν πειστικότερη μέθοδο τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τὴ μέθοδο τῆς ἐξαγωγῆς. Θὰ πάρω δηλαδὴ κομμάτια πού χωρὶς ἀμφισβήτηση εἶναι ποίηση, ὅχι μόνο κατὰ τὴ γνῶμὴ τῆ δικῆ μου ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν μαρτυρία τῶν κ. κ. Κλ. Παράσχου, Γρ. Ξενοπούλου, Ἀλκ. Θρύλου κι ἄλλων, καὶ θὰ πιασίσω νὰ τάπαλλάξω ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τὰ τυχαῖα καὶ νὰ κρατήσω τὰ στοιχεῖα τὰ κύρια πού ἀποτελοῦν τὴ βάση τους καὶ πού δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι κοινὰ, ἀφοῦ κοινὴ

εἶναι ἡ κατηγορία ὅλων αὐτῶν τῶν κομματιῶν, ἀφοῦ ὅλα τὰ κομμάτια αὐτὰ εἶναι ποίηση. Ἄς δοῦμε λοιπὸν τί λένε τὰ κείμενα:

Λοιπὸν τὸ Μανιτόμπα 7 καὶ 5 σέντες

Καὶ τὸ Χάρτ Βίντερ ἔξη καὶ σαράντα, Τσίφ Πειραιᾶ, τέλος μηνὸς παραδοτέα.

Ῥιμέ, μὲ δίνουν πάντα

Τὰ μάτια καὶ τὰ νάζια σου, Μεντέα.

Ἔτσι μονάχα μὲ συμφέρει. Καὶ τὸ κέρδος

Ἀσήμαντο. Καὶ γύρω μας κερδίζουνε γενναῖα

Σὰν ἔχεις τοὺς Σμυρνιοὺς μὲς στὸν Περαιᾶ

Σὰν ἔχεις τοὺς Ὀβρινοὺς στὴ Σαλονίκη

Ποὺ δίνουνε μικρὲς τιμές. Τί φρίκη!

Καὶ πῶς νὰ δόσω ἐγὼ τιμὲς ἀνθρωπινές;

Μὰ καὶ σὲ τέτοιο κέρδος πῶς νὰ φχαριστηθῶ;

Εἶναι μικρὸς λογαριασμός δέκα χιλιάδες τόνοι;

Ποῦχω καὶ τὴ Μεντέα, ματιὰ πού μαχαιρώνει,

Καὶ τὴν ποθῶ καὶ τὴν ποθῶ

Καὶ πῶς μπορῶ νὰ τὴ δυσχερῶσῃ

Καὶ πῶς νὰ μὴ τῆς πάρω τὰ κερβὰ γουναρικά

Καὶ τὴν κομπὴ τὴν Καντιλὰν γιὰ τὸν περίπατο

Καὶ τὸ κολιέ μὲ τὰ μαργαριτάρια

Ποὺ βλέπω ἀπὸ τὰ λάβαστρα ν' ἀνθεῖ.

Ἀπὸ τὰ κέρδη τόχω ὑποσχεθεῖ.

Νὰ βάλω ἀκόμα 10 σέντες στὸ Μανιτόμπα ἀπάνω!

Μὰ ἔχεις καὶ τοὺς Σμυρνιοὺς μὲς στὸν Περαιᾶ

Μὰ ἔχεις καὶ τοὺς Ὀβρινοὺς στὴ Σαλονίκη

Φρίκη!

Ῥ, τί μαρτύριο ποῦναι πάντα

Τὰ μάτια καὶ τὰ νάζια τῆς Μεντέας

Κ' οἱ σμιλεντὲς γραμμὲς τοῦ ποδαριοῦ

Ῥ, τί ἀγωνία καὶ τὸ ἐμπόριο τοῦ σταριοῦ.

Ῥ, θλιβερὰ ἀπογεύματα σᾶγνωστες χώρες μακροννὲς

Χειμερινὰ βραδιάσματα μὲς σᾶρμα σαλόνια,

Μὲ μόνῃ συντροφίᾳ τὸν ἀργὸ θεῖο τῆς βροχῆς

Τοὺς πόθους τοὺς σκεβρούς, τίς σκευραμμένες

[τίς ἐλπίδες.

Ἀπόβραδα μέσα σὲ βιβλιθῆκες σκυθρωπές

Ποὺ ἀπ' τὰ πανύψηλα παλαιὰ παράθυρά των

Στὰ χαλκοπράσινα νερὰ ἀφρισμένων θαλασσῶν

[κ.τ.λ.

Θυμᾶμαι κάποια κάμαρα Παρισινῶν σπιτιῶν

Χτισμένον ἀπάνω στὸ νησί τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου.

Ἄπ' τὸ παράθυρο ἔβλεπα ἓνα τεφρὸ οὐρανὸ

Καὶ τὰ κλαριά ἐρημικοῦ μοναστηριοῦ κήποα

Κ' ἔζησα ἐκεῖ δλάνερο ἓνα χρόνον, ξεχασμένος

Σ' ἐπιπλά μέσα Γοτθικὰ καὶ σὲ τοιχογραφίες

Ποὺ παρασταλοῦν ἀνοιξὲς μὲ εἰδύλλια ποιμε-

[νίδων κτλ κτλ.

Νὰ συλλογιόμαστε δὲν πρέπει μὲ ταπεινώση

Κάποιες φιλοδοξίας πού συντρίβοντ' ὁλοένα,

Μόνο πρέπει νὰ κάνουμε καρδιά καὶ νάχουμε

Ῥς γιαιτρικὸ ἀνίκητο ἀπ' τὸν χρόνον

Τίς θύμησης τῶν πρῶτων μας ἐρώτων,

Τῶν ἀνοιξιότικων, πού ἴσως τώρα

Νὰ μᾶς φαίνονταν

Πράγματα παιδιανίσιᾳ ἐντελὸς

Καὶ πού ντρεπόμαστε ἴσως γι' αὐτὰ

Μὰ πού εἶτανε τὰ μόνα περιστατικὰ

Τῆς ζωῆς μας πού σταθήκανε ἀγνὰ

Μὴν ἔχοντας τὴν περηφάνεια καὶ τὸν ἐγωισμό

Ῥς μόνο τοὺς σκοποὺς.

Τώρα εἶναι ἡ ἀρρώστια. Λίγο φῶς

Μονάχα πρέπει, κι αὐτὸ νὰ μαντεύεται.

(Ἔτσι ὥρισε πρὶν φύγει ὁ γιαιτρός) κτλ.

Φεγγαροκερὰ

Καλὴ ποθοκεράστρα,

Ποὺ μὲς στὰ νερὰ

Πᾶς νὰ τραγγήσης τᾶστρα

Θεὰ ἐσάρκωσες

Τῶν λουλουδιῶν τὴν ἄκρη.

Τί ἀπονάρκωσες

Τινάζει ἡ δροσοπάχνη

Κι ἀλλοπαρήθηκα

Νὰ κλείσῃ ὁ νοῦς μου θέλει

Σ' ἀδειον νάρθηκα

Τοῦ φεγγαριοῦ τὸ μέλι.

Γύναι, μὴν κλαῖς κι ἀν πέθαναν Ἐκεῖνος

Ἄλλοι θὰ ρθοῦν μὲ πιδ γλυκὰ φιλιὰ

Νὰ σὲ μεθύσουν,

Ἄλλοι μὲ πιδ περίτεχνα γλωττίσματα

Τῶν κοιμισμένων ἡδονῶν

Τίς πηγὲς θάναρσιτήσουν κτλ. κτλ.

Ὁ Μαῖτο στὴν ἡρεμὴ θωριά ἔχει στργνὴ μιὰ θλίψη.

Στίς ζοφερὲς γιὰ τὴ ζωὴ σκέψεις του βυθισμένος

Ὁ ἀναρχικὸς ὁ φοιτητὴς πού τρώει κοντὰ του

[ἀπ' ἄλλον.

Κουνάει τὸ χέρι λέγοντας πῶς εἶναι ἀπελπισμένος.

Στὸ φῶς κοντὰ τὸ ρόλο του ὁ ἀρτίστας ἀπαγγέλλει

Δίπλα στὸ γέρο ρεζισσέρ πού ὀρθὸς ἀποκοιμῆται

Κι ὁ Ἀλφόνσος λάγνες μολυβιὲς χαράζει στὸ

[καρνεῖ του

Τοῦ Ρέμπραντ κάποια ἐρωτικὴ σκηνὴ καθὼς

[θυμίζεται κλπ.

Σ' ἀγαπῶ

Ποὺ ἀντηχεῖς

Μίᾱς ψυχῆς

Μοναχῆς.

Τὸ σκοπὸ.

Ποὺ θρηνεῖς

Μυστικὰ

Καὶ γλυκὰ

Τραγικὰ

Σαν πονεῖς.
Στὴ χαρὰ
Δὲ μιλᾷς
Μὰ γελᾷς
Πᾶς γελᾷς
Ολιβερά!
Ποιὰ γητεῖα
Στὴν πικρὴ
Τρυφερή
Σταθερὴ
Σου ματιὰ κτλ.

Παιδάκι μου, ἔχουμε καὶ μεῖς παιχνίδια,
Δὲν ἔχεις μόνο ἐσὺ.

Ἄν καρτερεῖς νὰ πέσει τὸ φεγγάρι
Στὰ χέρια σου, τὸ τότε αὐτό σου τὸ χρυσό,
Ἐμεῖς ἔχουμε ἐσένα πού σέ ρίξαν
Στὰ χέρια μας στὸ ρέμα τῆς ζωῆς
Κ' ἐμεῖς ἔχουμε ὅπως καὶ σὺ μιὰ κούνια
Ἐχουμε τὶς παλάμες μας κτλ.

Ἐρχόνταν πάντα πρόσχαρη σιὲς ἐξ ἐμὲ τὸ μετρὸ
Ἐπαίρναμε ἓνα ἀπεριτίφ στὸ ἀντικρινὸ μπιστροῦ
Κι ἀνθίζε ἐντὸς μας ἡ στοργή, τὰ νειῶτα κ' ἡ
[πραότης
Μιὰ καμαρούλα τόση δὰ στὴ Rue du Pot-de Fer
Ποὺ μιὰ ὑποψία τὴ ζέσταινε ἀπὸ καλοριφέρ κτλ.

Τὴν ἡδονὴ πού ἐφώλιασε μέσα στὴ σάρκα σου
Θάρῳ ἓνα βραδυὸν νὰ σοῦ τὴ σβήσω
Σὰ μιὰ σκιὰ ἀόριστη, χιμαιρικὴ
Ποὺ νοσταλγεῖ τοῦ δλιέθρου τὴν κραιπάλη
Θὰ μοιάζει ἡ ὄψη μου κείνῳ τὸ βραδυόν,
Τὸ πρόσωπο θάλείρω μ' ἄγρια μύρα
Καὶ τὴ χλαμύδα μ' νὰ βάνω πορφυρή...
Θάσουν ἐντὸς τὸ φεγγοβόλημα τῆς Σκέψης μου,
Ἐσὺ τῆς φαντασίας μου ἡ Ροδίλη,
Ἐσὺ τῆς ἀσελγείας μου τὸ νόημα,
Ἐσὺ τοῦ βίου μου ἡ ἀκολασία. κλπ.

Ἐγινε μαθητὴς τοῦ Ἀμμωνίου Σακκά δυὸ χρόνια,
Ἀλλὰ βαρέθηκε καὶ τὴ φιλοσοφία καὶ τὸ Σακκά,
Ἦστερα μπήκε στὰ πολιτικά,
Μὰ τὰ παράτησε. Εἴταν ὁ ἐπαρχος μωρὸς
Κ' οἱ πέριξ του ξόανα ἐπίσημα καὶ σοβαροφανῆ,
Τρισβάρβατα τὰ ἑλληνικά των, οἱ ἄθλιοι.

Κοκκινόβολο ἡ συννεφιά μουστοβαραίνει
Κι ὅπως συνωρογέννητη καλογεννοῦσα σκύλα
Τ' ἀμπέλι κοίτεται γνοιασμένο
Καὶ σὲ ἀρισμένο τὸ μελὶ κορμί σου
Στὴν ἀγνουσιάτικη κουφόβραση
Κατελοκαίει ξεστομεθυμένο.

Γέροντες τὰ χρυσάνθεμα ἀπ' τὴν εὐγενικότη
Στὸ χιονισμένο τῆς χλωμῆς μου Μαργαρίτας κήπο
Καὶ στὸ θαμπὸ παράθυρο μὲ μιὰν ἀσθενικότη
Ἀργονιάει τὸ λεπτό, τὸ μυρωδάτο χέρι
Καὶ μᾶς φαντάζει ἀνδρα τοῦριπιδίου τὸν κτύπο.
Μαῦρο διαμάντι στὴν καρδιά τῆ μεθυμένη φέρε
Τῶν κουρασμένων τῆς ματιῶν τὴν πεθαμένη θλίψη
—ὦ, τὰ γερά ἡλιοτρόπια—καὶ μάταια θὰ μᾶς
[κρύψει.
Ἡ κίτρινη μαντίλλια τῆς, οἱ πλούσιοι φαλμπαι
[λάντες
Πῶς κνήμην ὕψωσε λευκὴν σὲ πλημυτικὲς μπαλ-
[λάντες.

Γιὰ τ' ἀνείπωτα
Σὲ νερὰ τοπάξι
Ποὺ τ' ἀναταράζει
Ἐνα μουσικὸ τίποτα
Πῆγε ὁ ὕπνος σου κ' ἐκλώσα
Τῶν ἀφρῶν τὰ κρόσα
Κ' εἶδες μύθων μίμησης
Σὲ κομμάτια σαρδωνύχων
Στὸ ρυθμὸ τῶν στίχων
Πῶς ἀλαφροκοίμησης
Μὰ στὴν ὄψη ἀνάδευε ὅτι
Στὴν ψυχὴ σου ἐμυροδότει.
Πὰ στὴ λίμνη
Ποὺ ἡ Σελήνη ἐλιποθύμει
Καὶ βαράκωνάν την ὕμνοι
Τῶν μορφῶν πού ἀπομερμύει
Ἡ μνήμη
Εἴμασταν οἱ μίμοι κτλ. κτλ.

Τώρα θέλω νὰ προσέξεις καλὰ ὅλ' αὐτὰ τὰ
κομμάτια πού εἶναι ποίηση καὶ νὰ μοῦ πεῖς ἂν
βρίσκεις ἄλλο κοινὸ μετοξύ τους ἢ ἄλλο σ-
οι-
χειο πού κατὰ τὴ γνώμη σου δίνει στὰ κομμάτια
αὐτὰ τὸ κατηγορηματικὸ ποιήματα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν
πρωτοτυπία πού ἔχουν καὶ ἀπὸ τὴν ἐκπληξὴ πού
προκαλοῦν.

Ἀλήθεια, σάλλα κομμάτια ὑπάρχουν οἶμες γιὰ
νὰ γαργαλίσουν τὴν ἀκοή σου καὶ σάλλα δὲν
ὑπάρχουν. Πολλὰ σὲ κάνουν νὰ συλλογίζεσαι
κάτι, τὰ πὺ πολλὰ δὲν σὲ κάνουν νὰ συλλογίζε-
σαι τίποτε, ἓνα δυὸ κινεῖνε κάποιο αἶσθημα μέσα
σου καὶ σὲ καθένα ἀπ' αὐτὰ μπορεῖ νὰ βρεθοῦν
μερικὲς ποιότητες, ὅχι ὅμως καθολικὲς καὶ κοινὲς
σὺν τὰ ποιήματα. Ἐνῶ καὶ ὁ ἔρωτας τοῦ στα-
ρέμπορα ταράσσεται ἀπὸ τὸν ἐφιάλτη τῶν
Ὀβριῶν τῆς Σαλονίης καὶ τὸς ὑποσημενῆς
Cadillac, καὶ οἱ σκελετοὶ κουνᾶνε τὰ κόκκαλα
τοὺς σὲ σурт—τί σуртός!—καὶ τὸ ψυχικὸ περι-
βάλλον τοῦ ποιητῆ εἶναι «τῶν σκυφτῶν τετραπό-
δοι ἀδελφοὶ καὶ γι' αὐτὸ δὲν παίρνουν τὰ κίτρινα
σάγονια τους γιὰ τροφὴ τὴ σάρκα τοῦ Νοζω-
ραίου σὰ ρόδο μοσκομύριστο», καὶ τὰ θλιβερά
ἀπογεύματα μὲ τοὺς σκεβρούς του πόθους τὰ
περιὰ σὲ χώρες πού δὲν τίς ξέρει, ἀγνωστες, καὶ οἱ
ψυχικὲς του στιγμὲς ἔχουνε ὡς ἀναγκαῖο περι-
βάλλον τὴν κάμαρα ἐνὸς παρισινοῦ σπιτιοῦ μὲ

τοιχογραφίες ποιμενίδων, καὶ παρηγοριὰ τῶν συν-
τριμμένων φιλοδοξιῶν γίνονται τὰ παιδιάστικα
καμώματά του, γιὰτί ἔτσι ὥρισε ὁ γιαιτρός ποῖν
φύγει, καὶ ὁ νοῦς του θέλει νὰ κλείσει τὸ
μέλι τοῦ φεγγαριοῦ σ' ἄδειο νάρθηκα, κ' ἡ Μα-
γδαληνὴ παρηγοριεῖται γιὰ τὸν θάνατον Ἐκεῖνου
μὲ ὑποσχέσεις πὺ περιτχῶν γλωττισμάτων, καὶ
ὁ ἀρίστας ἀπαγγέλλει τὸ ρόλο του πλάι στὸ γέρο
ρεξισσέρ πού ὀρθὸς ἀποκοιμείται, κ' ἡ κοπέλα
στὴ χαρὰ δὲ μιλᾷ μὰ γελᾷ, πῶς γελᾷ θλιβερά,
κ' ἔρχεται πάντα πρόσχαρη σιὲς ἐξ ἐμὲ τὸ μετρὸ
γιὰ νὰ πάρει ἓνα ἀπεριτίφ στὸ ἀντικρινὸ μπιστροῦ
κ' ἔπειτα νὰ ξεκινήσει γιὰ τὴν καμαρούλα τῆς
rue du Pot-de-fer καὶ εἶναι ἡ ἀκολασία τοῦ βίου
καὶ τὸ νόημα τῆς ἀσελγείας τοῦ ποιητῆ, καὶ ὁ
μαθητὴς τοῦ Ἀμμωνίου Σακκά καὶ ὕστερα πολ-
τικὸς ἀνὴρ βαρεῖται καὶ τὴ φιλοσοφία καὶ τὴν
πολιτική, καὶ ἡ συννεφιά μουστοβαραίνει κοκκινο-
βάλω, καὶ ἡ κεντητὴ μαντίλλια τῆς Μαργαρίτας
καθὼς καὶ οἱ πλούσιοι φυλμπαλάντες τῆς μάταια
θὰ μᾶς κρύψουν πῶς κνήμην ὕψωσε λευκὴν σὲ
πλημυτικὲς μπαλάντες, καὶ γίνονται ὅλ' αὐτὰ καὶ
ἄλλα περισσότερα μὲ μοναδικὸ καὶ κοινὸ σκοπὸ
νὰ μᾶς προξενήσουν ἐκπληξή.

Δικαιοῦμαι λοιπὸν τώρα νὰ δώσω τὸν ὅρισμό
ἀφοῦ τὸν ἀπέδειξα πρῶτα. Κι ἀκολουθώντας τὸ
μεγάλον σύγχρονον αἰσθητικὸν καὶ πού δημοσιεύει
ἀποσπάσματα ἔργου μὲ τὸν τίτλον «Κριτικὴ τῆς
Τέχνης» πού ἀλάετο οὔτε γραφτικὴ οὔτε καὶ θὰ
γραφεῖ καὶ τὸν ὅποιον τοὺς ὁρισμοὺς μιμήθηκε
καὶ ὁ μακαρίτης ὁ Στινὸζας, ὀρίσω τὴν ποίηση
μὲ τὸν ἀκόλουθον τρόπο:

Μὲ τὸν ὅρο ΠΟΙΗΣΗ ἐννοῶ τὰ γραψίματα
πού προκαλοῦν στὸν ἀναγνώστη τοὺς ἐκπληξή
παρασκευαζόμενους μὲ διάφορα μέσα τὰ ὁποῖα
σοφίζονται οἱ ποιητές.

Σοῦ εἶπα στὴν εἰσαγωγὴ πῶς ἡ ἐξίσωση αἰ-
σθημα+συλλογῆ+θαυμασμοῦ=ποίηση δὲν εἶναι
σωστὴ. Καὶ πῶς τὰ τέσσαρ' αὐτὰ στοιχεῖα εἶναι
ἀπλῶς ἀπὸ τὰ μέσα πού μεταχειρίζεται κανεὶς
γιὰ τὴν ποίηση. Πρέπει νὰ σοῦ ἐξηγήσω τὸ πῶς.
Καὶ πάλι θάμαι πειστικός, γιὰτί δὲ θὰ κάνω
βήμα χωρὶς argumenta επιστημονικά. Θάκολου-
θῶσιν αὐτὴ τὴ φορὰ τὴ μέθοδο τῆς παρατήρη-
σης τῶν ἱστορικῶν καὶ κοινωνικῶν ἐπιστημῶν.

Ἡ τέχνη γενικὰ ἔχει τὴ γέννησίν της στὸ περίσ-
σεμα τῆς δραστηριότητος τοῦ χειροτέχνη. Ὁ
ἀγριοὺς ἀνθρώπος χρειάστηκε ἓνα εργαλεῖο ἀπὸ
πέτρα εἴτε ἀπὸ μπουνίτζο κ' ἔκαν' ἓνα μαχοῖτο
ἀποβλέποντας μόνον στὴν ὠφελιμότητά του. Μὲ
τὴν πρόοδο τοῦ πολιτισμοῦ ἄρχισε καὶ ὁ καταμε-
ρισμὸς τῶν ἔργων καὶ ἀντὶς ὁ κάθε ἀνθρώπος νὰ
κατασκευάζει τὸ μαχαίρι πού θὰ τοῦ χρειάζο-
ταν, ἡ κατασκευὴ μαχαιριῶν ἔγινε δουλειὰ ἐνὸς
χειροτέχνη πού προμήθευε στοὺς ἄλλους κοφτερά
εργαλεῖα. Τὸ περίσσεμα τῆς δραστηριότητος του
σιγὰ σιγὰ τὸν ὀδήγησε στὸ νὰ κατασκευάζει πλά-
στ' ὠφέλιμο, τὸ κοφτερὸν εργαλεῖο, καὶ τις ἀνώ-
τερες, μιὰ λαβὴ σκαλισμένη εἴτε ζωγραφισμένη.
Τὸ ἴδιον ὁ πρωτόγονος ἀνθρώπος αἰσθάνθηκε τὴν
ἀνάγκη νὰ λατρεύει ἓνα Θεὸ καὶ πῆγε στὸ κα-
λύβι του ἓνα κούτσουρο ἢ μιὰ πέτρα καὶ τὴν
προσκυνούσε. Ἀργότερα, μὲ τὴν πρόοδο τοῦ πο-
λιτισμοῦ, ἔπλασε τὸ Θεὸ «κατ' εἰκόνα καὶ
ὁμοιωσὴν του» καὶ σκάλισε τὸ ξύλο ἢ τὴν πέτρα
κ' ἔκανε τὰρχαιότατα ξόανα, ὁ κάθε πιστὸς στὴν
ἀρχή, εἰδικὸς τεχνίτης ἔπειτα μὲ τὸν καταμερι-
σμὸ τῶν ἔργων. Τὸ ἴδιον ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ παρα-

καλέσει τὸ Θεὸ τοῦ τὸν ὀδήγησε νὰ λείει διάφο-
ρες κουβέντες ἀκατέργατες καὶ ἄεστες, ὥσπου
πάλι ὁ καταμερισμὸς τῶν ἔργων δημιούργησεν
ἄλλη τάξη ἐπαγγελματιῶν, τοὺς παπάδες, πού
δουλειά τους εἶχαν νὰ διερμηνεύουν σὲ Θεὸ τὰ
παρακάλια ὅλου τοῦ κόσμου καὶ πού ἐπλάσαν
τὴν ἀρχαιότερη ποίηση προσθέτοντας στὰ ἀπλά
λόγια τῆς προσευχῆς (τὰ ὠρελίμα) τὰλλα περίτε-
χα καὶ ἀνώφελα λόγια πού ἀποτελοῦν τὴ θρη-
σκευτικὴ ποίηση σιὲς ἀρχαιότερες τῆς ἐκδηλώσεως.

Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ τέχνη ὡς πρὸς τὴν γέν-
νησίν της καὶ ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ τεχνίτη. Ἀπὸ τὸ
μέρος τοῦ κοιντοῦ τώρα ἔγινε ἡ ἀνακάλυψη πῶς
τὸ ἀνώφελο αὐτὸ γιὰ τίς σωματικὲς μας ἀνάγκες
περίσσεμα τῆς δραστηριότητος τοῦ τεχνίτη δὲν
εἴτανε διόλου ἀνώφελο γιὰ τίς πνευματικὲς μας
ἀνάγκες.

Συζητιέται πολὺ μετὰξὺ τῶν αἰσθητικῶν τὸ ἂν
ἡ τέχνη, χρησίμη πάντως σιὲς πνεῦμα, ἔχει ὡς
πρὸς αὐτὸ μιὰ θέσι ἀπλῆς τέρωσης ὡς ἓνας
πνευματικὸς νοργιλὲς μὲ βαρὺ γλυκὺ νὰ ποῦμε,
ἡ τροφοδοτεῖ τὸ πνεῦμα γιὰ τὸν πλουτισμόν, τὴν
ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ὁμοίωσιν του μὲ τὴν θεοῦ.
Κ' ἐγὼ δὲν ἔχω καταλήξει ἀκόμη σὲ ὀριστικὴν
γνώμην πάνω αὐτό. Ἀποβλέποντας ὅμως στὴν
πλοῦσιν ἀνῆλθσιν τῆς τέχνης σιὲς τὸν τόπον μας, τέχνης
ἀληθινῆς ὅχι μόνον κατὰ τὴν γνώμην μου (τὸ ἐπα-
νασμβάνω) ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴ μαρτυρία τῶν
Ἀγίων Πάντων τῆς νεοελληνικῆς κατανόησης,
μὰ πού βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ χαρακτηριστεῖ
ὡς πνευματικὴ τροφή (εἰ διὰβολο, γουροῦνι εἶναι
τὸ πνεῦμα;) κλίνω νὰ δεχθῶ τὴν πρώτην γνώμην.
Καὶ μάλιστα τὴ δέχομαι καὶ διατυπώνω τὸν ὀρι-
σμὸν μου ἔτσι:

Μὲ τὸν ὅρο ΤΕΧΝΗ ἐννοῶ εἶδος τέρωσης τοῦ
πνεύματος, καὶ ἀνάλογο μὲ τὸ νοργιλὲ καὶ τὸν
βαρὺ γλυκὺ.

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ φλυαρήσουμε πάνω στὸ
ὀλοφάνερο γεγονός, πῶς ἡ τέχνη δὲν εἶναι κατὰ
τὴ πού μᾶς παρέχεται ἔτοιμο ἀπὸ τὴ φύσιν, ἀλλὰ
μεσολαβεῖ ἡ ἐπεξεργασία τοῦ ἀνθρώπου πάνω
στὰ δεδομένα τῆς φύσεως. Κεῖνο πού ξεχωρίζει
τὰ δημιουργήματά της ἀπὸ τὰ προϊόντα τῆς φύ-
σεως εἶναι ὁ ἐξευραγμένος τόνος πού δίδουν αὐτὰ
στὸ ὅλιν πού δανειζονται ἀπὸ τὴ φύσιν ἢ, ὡς
ποῦμε, ἡ ΜΟΡΦΗ, ἡ ὅν ἐκεῖνο πού μᾶς κάνει
νὰ βλέπουμε τὸ γνωστὸ καὶ τὸ συνηθισμένον μὲ
ἄλλον τρόπο ἀπὸ κείνον πού τὸ γνωρίζαμε καὶ τὸ
συνήθισαμε, πού μᾶς παρουσιάζει τὰ παλιὰ ὡς
νέα, διαφορετικὰ ἀπ' ὅτι εἶναι, ἢ καλῶς μᾶς
δίνει αὐτὴ τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων ὥπως εἶναι
καὶ ὥπως ἐμεῖς δὲν μπορούμε νὰ τὴ διακρίνουμε
κ' εἶναι ὡς ἂν προβολὴς στὰ σκοτάδια τῆς συνεί-
δησης πού μᾶς κάνει ν' ἀνακαλύπτουμε ἢ νὰ θυ-
μόμαστε πράγματα σκεπασμένα καὶ ἐκχωσμένα καὶ
προπορισμένα ὥστε νὰ μείνουν γιὰ πάντα στὸ σκο-
τάδι χωρὶς αὐτὴ.

Καταλήγουμε καὶ πάλι ἀπ' ἄλλο δρόμον σιὲς ὀρι-
σμὸν καὶ ὀρισμὸν: ποίηση = πρωτοτυπία + ἐξ-
φάνισμα.

Βέβαια καὶ ἡ συλλογὴ καὶ ὁ θαυμασμός, τὰ
στοιχεῖα τῆς ἐξίσωσης πού μᾶς δίνει ἡ νεοσχολή,
καὶ αὐτὰ εἶναι δυνατόν νὰ γεννήσουν τὸ ἴδιον ἀπο-
τέλεσμα μὲ τὴ δύναμιν πού ἔχουν νὰ παρουσιάσουν
μιὰ κορυμμένη γιὰ τὸ ψυχρὸ καὶ ἐπιπόλαιον βλέμμα
σχέση τῆς ψυχῆς πρὸς κάποια πράγματα κοινά,
γεννώντας ἔτσι τὴν ἐκπληξή, ἀλλὰ, ὥπως ἀρεκετὰ
ἀπέδειξα ἴσαμε τώρα, εἶναι μέσα μόνον πού φέρ-

νουν στο ποιητικό αποτέλεσμα κι όχι αυτή ή ποίηση γιατί μη δντας μέσα στον τελικό τύπο της εξέλιξης που ήβραμε για την ποίηση, δεν αποτελούν στοιχεία της αναγκαία, ούτε αποκλείουν οποιοδήποτε άλλο μέσο. Και μάλιστα για τη νοοτροπία του Ρωμίου άλλο είναι το απλούστερο μέσο που φέρνει στο ίδιο αποτέλεσμα. Πρέπει λοιπόν να σταματήσω και πάλι, να σου υποδείξω αυτό το μέσο και να σου το αποδείξω.

Πολλά πρώτα όμως ως εξηγηθούμε, για μερικούς δρους. Είπα πως ή συλλογή, ή θαυμασμός και κάτι άλλο απλούστερο για το Ρωμίο είναι τα μέσα που φέρνουν στην ποίηση. Δεν ακριβολόγησα απόλυτως.

Ας παραστήσουμε την εργασία του ποιητή με μια ευθεία γραμμή, την ΑΒ.

A B
α' β'

Η αρχή είναι το μαθηματικό σημείο Α. Παρ-
σάνει εκείνο που σ' αναγκάζει να γίνεις ποιη-
τής. Το ποιητικόν αίτιον. Το μαθηματικό σημείο
Β είναι το αποτέλεσμα, το ποίημα. Το τελικόν
αίτιον. Αν υποθέσουμε πως άμέσως μετά το ση-
μείον Α είναι το σημείον α' κι άμέσως πριν από
το σημείον Β το σημείον β', το τμήμα α' β' της
ευθείας είναι ο δρόμος που θ' ακολουθήσει κα-
νείς για να κάνει ποιήματα.

Από τα τρία τμήματα της γραμμής ΑΒ: το ση-
μείο Α, το τμήμα α' β' και το σημείο Β, μόνο του τε-
λευταίου τμήτου το περιεχόμενο μās είναι έντελώς
γνωστό. Είναι ή ποίηση, δηλ. κατά την εξέλιξή
μας ή πρωτοτυπία και το ξάφνισμα. Πρέπει να
εξακριβώσουμε τώρα και το περιεχόμενο των δυο
άλλων τμημάτων. Υποθέτω νάσαι σύμφωνος πως το
τμήμα α' β' θα περιλαμβάνει τα μέσα με τα οποία
φτάνουμε στην ποίηση. Κι αν ή συλλογή, ή θαυ-
μασμός, ή συγκίνηση, είναι, όπως πρωτίτερα
είπα, μέσα που φέρνουν στην ποίηση, θα βρι-
σκονται μέσα στο α' β'. Νά γιατί λέω πως
δεν ακριβολογούσα λέγοντας ότι τα στοιχεία
έκείνα είναι μέσα που μās φέρνουν στην ποίηση.
Θάμουν ακριβέστερος αν σου λέγα πως είναι αίτια
που φέρνουν στην ποίηση. Τα μέσα για να πα-
ρουσιάζουμε το κοινό και γνώριμο ως νέο και
πρωτότυπο είναι πάντα διάφοροι τρόποι της φρά-
σης και της λέξης, λογική άφαιρηση από την
πραγματικότητα στοιχείων άχρήστων ως υλικό
της ποίησης, συνδυασμοί καινούργιοι γνωστών
πραγμάτων, έκλογη φράσεων και λέξεων, στίχος,
ρίμα, μεταφορά, παρομοίωση, όλα τέλος τα μέσα
που σοφίζονται οι ποιητές για να γεννήσουν την
έκπληξη. Αυτά στο σύνολό τους είναι τα στοιχεία
του τμήματος α' β'.

Τή συλλογή, το θαυμασμό και ο,τι άλλο άργό-
τερα ανακαλύψουμε όχι ως μέσον παρά ως άρ-
χικό αίτιο της ποίησης πρέπει να τα τοποθετή-
σουμε στο σημείο Α της γραμμής ΑΒ κ' έτσι μās
γίνεται γνωστό το περιεχόμενο και των τριών
τμημάτων της.

Δε χρειάζεται βέβαια επιχειρηματολογία για
να καταλάβεις πως μέσα στο ποίημα δεν παίρνει
καμιά θέση το περιεχόμενο του πρώτου τμήμα-
τος τός γραμμής, δηλ. του σημείου Α. Άλήθεια,
οποια και νάσαι τα αίτια (Α), όταν χρησιμοποιη-
θούν τα υλικά μέσα (α' β') και παραχθί το άπο-
τέλεσμα Β (=πρωτοτυπία+έκπληξη) έχουμε ποίη-
ση, άσχετως αν περιέχεται στο Α ή συλλογή, ή
θαυμασμός, ή συγκίνηση ή ο,τι άλλο.

Φαντάσου τώρα ένα ποικίλο συνδυασμό όλων
των δυνατών ψυχολογικών αίτιων που μπορούν
να μπουν στο Α, στη θέση της συλλογής κλπ., με
τα πάντα όρισμένα τμήματα α' β' και Β. Αν
είναι σωστοί (και είναι) οι παραπάνω συλλογι-
σμοί μου, μπορεί νάληθίμει κάθε τέτοιος συνδυ-
σμός Μπορεί λ. χ. να γίνει ή ποιητική εργασία
με τον ακόλουθο μηχανισμό: Στο σημείο Α δε
βοίσκεται παρά ή συνειδητή επιθυμία του ποιητή
νάσαι ποιητής για ένα λόγον οποιοδήποτε Μετα-
χειρίζεται λοιπόν τα υλικά μέσα (α' β') που είδε
να μεταχειρίζονται κι άλλοι ποιητές, α' φτάνει
στο ποιητικό αποτέλεσμα Β.

Αν εξετάσουμε λοιπόν τη διανοητικότητα του
Ρωμίου ποιητή, θα δούμε πως το πιο άπλο και
συνηθισμένο γι αυτόν αίτιο είναι ή συνειδητή
επιθυμία του νάσαι ποιητής για διαφόρους λό-
γους, είτε γιατί τουπε κάποιο μεγαλύστερό του
ποιητής πως έχει τάλεντο, είτε για ν' αποκτήσει
μ' εύκολο τρόπο τη δόξα, είτε για να κάνει σύλ-
λογο με τους άλλους συντεχνίτες του και να γυ-
ρέψει παράδες από το κράτος, είτε για να πάρει
μιά θέση στην κοινωνία, μιά άλλη στον πρού-
πολογισμό και να τραβήξει πρίμα για την κα-
χτηρησή του άριστέου και μιάς πολυθρόνας στην
Ακαδημία.

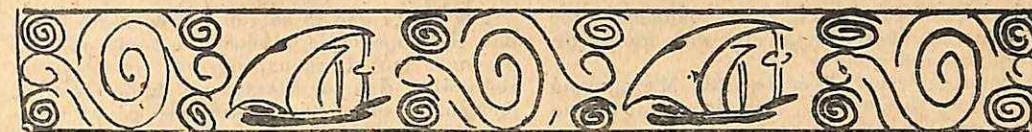
Επαναλαμβάνω: Σου απέδειξα πως το αίτιο
της ποίησης (Α) δεν παίρνει καμιά θέση στο πε-
ριεχόμενό της. Επομένως πως μπορεί το αίτιο
αυτό νάσαι κάθε λογής και να ρās δώσει ως άπο-
τέλεσμα την ποίηση. Οι δυο αυτές ποστάσεις
μās δίνουν την απόδειξη μιάς τρίτης: Πως είναι
δυνατό να είναι αίτιο της ποίησης και κείνο το
μέσο που όπως παραπάνω απέδειξα είναι το πιο
ταιριαστό για το ρωμείο χαρακτήρα. Κι αφού
πρωτ' απέδειξα τη δυνατότητά του, δουλειά μου
θάσαι προχωρόντας να το κατονομάσω, να το
δώσω ένα σύμφωνο προς τα παραπάνω όρισμό
και να το αναλύσω.

Το σύνθημα λοιπόν άρχικόν αίτιο της ποίησης
στον τόπο μας τ'ονομάζω Μπαγαποντία και το
δρίζω έτσι:

Με τον όρο ΜΠΑΓΑΠΟΝΤΙΑ έννοώ τη συ-
νειδητή πρόθεση του να γίνεις ποιητής, που
είναι αίτια να μεταχειρίζεσαι τα διάφορα τεχνικά
μέσα με τα οποία κατασκευάζεις ποίημα,
ήγουν δημιουργήμα πρωτότυπο που προκαλεί
ξάφνισμα.

Ηθελα νάχα όλα τα λουλούδια των κάμπων και
των βουνών και των άρχοντικών μπαξέδων για να
ταιριάξω στεφάνι σαυτό το άνθος του ρωμείου
πνεύματος, στο ακρότατο και τελειότατο δημιούρ-
γημά του. Κ' ήθελα νάχα όλα τα διαμάντια και
τα ρουμπίνια, όλα τα πολύτιμα πετράδια και τα
μαργαριτάρια που «άνθουν από σταλάσσειρα»,
για να κάνω κορώνα στο διαμάντι των διαμαν-
τιών του μυαλού μας, στην περφάνεια της Ρω-
μιοσύνης, που άπόκτησε το μέσο νάσαι ποιητής
σε δέκα χρόνια μέσα, όσους δε δόσανε σόλο τον
κόσμο οι αιώνες. Κι αυτόν των ποιητών ήθελα
νάχα όλα τα σοφά διαλεγμένα και συνθεμένα λό-
για, τα λαμπρόχρωμα επίθετα και τις ήλιγγιώ-
δεις παρομοιώσεις, για να σ' όνοματίσω και να
σ' εξυμνήσω, ω ΜΠΑΓΑΠΟΝΤΙΑ.

Είς το ερχόμενο το δεύτερον μέρος.

ΠΑΝΤΕΛΗ ΚΑΨΗ

Ο ΠΕΛΑΪΣΙΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΟΛΟΙ οι γέροι καπετάνιοι της Σύμης θυμού-
νται το στραβό караβούρη με τα γένεια του
τ' άσπρα, με το από άσπρο караβόπανο βραχί
του και με τη χρυση άνελέτα στ' αυτί, που με
μιά παλιά λυρίτσα έτραγουδούσε σε κάθε γιορτή
τη ρίμα του καπειάν Δευτέρη του Πελαΐσιου:

»Ποιός θέλει για ν' άκούση και να μάθει

»τη ρίμα του Δευτέρη και να κλάψει

»Είτανε καπειάνιος ξακουμένος

Μιά νύχτα χειμωνιάτικη, σ' ένα μικρό καφε-
νεδάκι, που είταν κοντά στο Μοναστήρι του Πα-
νομήτι, ο στραβός τραγουδιστής μου διηγήθηκε
την ιστορία, που την τραγουδούσε με την άτεχνη
λύρα του και με τους άπλοϊκούς στίχους του.

I

«Το νησί μου, που λέτε, τα Κιόπτε, έχει το
πιο σίγουρο λιμάνι του Λεβάντη. Φυσικό λιμάνι,
με βουνά άντις μουράγια, στενόμακρο και πα-
στρικό, ούτε ξέρες, ούτε λένες έχει σ' ό έμπα του
σαν άλλα, και μπορεί να μπει κανείς μέσα όσο
σκοτεινά νάσαι. Γι' αυτό και δε του βάλανε ποτέ
φανάρι. Κανένας καιρός δεν το πειράζει και τα
μπάρκα που άράζουνε μέσα δεν έχουν ανάγκη
να βγάλουνε πριμάτσες.

Το πιο πολύ καιρό το λιμάνι του Κιόπτε
είταν άδειο γιατί ξένα μπάρκα δεν έρχόντανε
ποτέ. Μόνον άμα είταν τρικυμία και τρώγανε κα-
μιά κατσάδα από τη Νοτιά το θυμούνανε.

Τα ντόπια πάλι, όλο ταξιδεύανε. Μόνο δυο
φορές το χρόνο έρχονταν στην Πατρίδα, τα Χρι-
στούγεννα και των Άγίων Άποστόλων. Και πάλι
έμεναν 15-20 μέρες, αλλάζανε τσούρμα, κάνανε
έπισκενή και ύστερα δρόμο. Στο άναμεταξί αυτό
οι ναύτες γλεντούσανε, κάνανε τους άρραβάνες
τους, τους γάμους των, και ξέσχαλα ταξίδι.

Οι γκαγκάβες τραβούσαν για τη Μισοράτα, οι
άνεμότρατες για τη Ρούμελι, οι τράτες για τα
νησιά και τα έμπορικά για όπου εύρισκαν αύλο,
Έτσι έκει από βραδύς το πόρτο είταν γε-
μάτο από σκάφη, το πρωί έμενε άδειο.

Κάτι μικροπατέλιο μοναχά μνέσκανε άλλοι
τραβηγμένοι στη στεριά για να γίνουν ξύλα και
άλλοι μισοβουλιαγμένοι στο Γιαλουνάκι—έτσι το
λέγανε ένα ξεχωριστό λιμανάκι, που είχε μέσα
μέσα στο πόρτο—άνικανοι για ταξίδι πιά. Με
το φευγί των καϊκιών, κλούσανε τα καφενεία
του νησιού, οι παιγνιδιάρχοι με τα βιολιά των
και με τα σαντούρια των φεύγανε στα χωριά των,
και τα κορίτσια βάζανε τσπεροσιά και άρχίζανε
το μπλέξιμο του δικτυού και δεν βγαίνανε από
το σπίτι καθόλου ίσα με που να τελειώσει το

ταξίδι για να στολιστούν πάλι και να βγούν
στο ξεροβγάλα.

Κοί πάλι, όχι όλα τα κορίτσια.

Μονάχα οι φαντίνες.

Αυτές άμα έσίμωνε ο καιρός του γυρισμού,
κάθε βράδυ βάζαν τα καλά τους τα ρούχα, αν
είταν καλοκαιρι, στολίζανε τα μαλλιά τους με
άγριολούλδα και κοπαδιαστές βγαίνανε ίσαμε
το Μπυνταράκι—έτσι έλεγαν τη δεξιά άκρη του
λιμανιού—και από έκει άγναντεύανε το πέλαγος
καρτερόντας να ξεχωρίσουν άνάμεσα στα κύ-
ματα το άσπρο πανί της μπρατσέρας που σί-
γουρα μέσα θάτανε ο άγαπημένος τους.

Ξέχασα να πώ, πως πολλές γκαγκάβες, όσες
είταν από 600 κοιλώ και πάνω, έκαναν χρονιά-
ρικο ταξίδι, γιατί δουλεύανε τη Μπαρμπαριά.
Είτανε τα Λαμπηδούσικα—έτσι τα λέγανε,
γιατί το πρώτο λιμάνι που άράζανε άμα περ-
νούσαν το κανάλι της Μπαρμπαριάς είταν ή
Λαμπηδούσα. Τα λαμπηδούσικα φεύγανε τις άπο-
»ρηές άπ' το νησί και γυρίζανε το Νοέμβριο,
γι' αυτό μέσα στα χαρούμενα τραγούδια, που
τραγουδούσανε ο φαντίνες στο προβγάλα,
άκουες τότε και ποτε και κ'ίταν άναστεναγμό και
το λυπητερό τραγούδι της άναθεματισμένης
Μπαρμπαριάς.

Το τραγουδούσανε εκείνες που οι άγαπημένοι
τους ήσαν μπακαρισμένοι με τα λαμπηδούσικα.

Μέσ' τη μέση του λιμανιού είταν μιά φυκιάδα.

Η φυκιάδα αυτή είτανε ένα θαλασσινό λι-
βάδι, γιατί είταν γεμάτη χέλια και κωβιού. Κάτι
κωβιοί μαύροι, όχι πολύ μεγάλοι και πολύ
κουτοί.

Τους πιάνανε με το καλάμι πολύ εύκολα. Τους
κωβιούς αυτούς τους λέγαμε «φυκιάδτες».

Και τους λέγαμε έτσι, για να τους ξεχωρί-
σουμε από κάτι άλλους κωβιούς παρδαλούς, που
ήσαν πάντα τρυπωμένοι στα βράχια της άκρο-
γιαλιάς και ήσαν πολύ δειλοί.

Αυτούς τους λέγαμε «πετρίτες» γιατί είταν
πάντα κοντά σε πέτρες.

Κάποτε, κάποτε, θυμούμαι πως πιάνανε και
κανένα κωβιό μεγάλο πολύ άσπριδερό, με χέ-
λια κατακόκκινα. Οι ψαράδες τους λέγανε τους
κωβιούς αυτούς «πελαΐσιους», γιατί ζούσαν στο
πέλαγος και μόνον άμα γενούσαν γύρευαν τα
ήσυχια λιμάνια.

Έτσι οι θαλασσινοί του νησιού μας ήσαν κι
αυτοί Πετρίτες και Φυκιάδτες. Όσοι είταν ψα-
ράδες, τρατάρηδες και παραγαδιάρηδες και χτα-
ποδάδες, τους λέγανε Πετρίτες, γιατί είταν πάντα
στην άκρογιαλιά και είχαν το ένα ποδάρι στη
θάλασσα και το άλλο στη στεριά.

Αυτοί ήταν ύστερα από τους τοπακάδες—που θα πούμε γι' αυτούς παρακάτω—οί πιδ περιφρονήμενοι του νησιού.

Όσοι ταξιδεύανε Ρούμελη και Μπαρμπασιά τους έλεγαν Φυκιάρηδες, γιατί όσο ναίαν σπάνια πλησιάζανε στη στεριά.

Αυτοί είχαν, σαν να πούμε, οί καλοί καλοί του νησιού.

Οί τοπακάδες, που λέτε, ήταν οί μπακάληδες και οί καφετζήδες. Περιφρονήμενοι άνθρωποι. Θεός φυλάξοι κορίτσι του νησιού να πάρει τόπακα! μπορούσε να χτυπάσει από την ντροπή της. Γι' αυτό οί καημένοι οί τοπακάδες γυρεύανε και βρισκαν κορίτσια για να παντρευτούν σ' άλλες χώρες.

Λημονήσα να είπω παραπάνω, πώς το λιμάνι είχε ένα κουσούρι. Τ' ανέρα του δεν σηκώναν μεγάλη μπάρκα. Δεν είχαν πολύ βαθειά γι' αυτό οί θαλασσοί του τόπου δεν είχαν μεγάλη σκάφη! το πολύ ίσαμε δυό χιλιάδες κοιλώ. Έτσι μπορεί να πει κανείς, πώς οί καπιτανοί μας είχαν δυό λογίων φυκιάρηδες και πετρίτες.

Πελαίσιους δεν είχαν παρά μόνον ένα, τον καπετάν Δευτέρη Ασλάνη, ή πιδ καλά τον καπετάν Π. Λάινο, γιατί το παρατσούκλι αυτό τούμινε σε βαθμό που ξεχάστηκε το προγονικό του όνομα.

Η «Ναζαρέτ» έτσι το λέγανε το καράβι του καπετάν Πελαΐσιου—είχανε μιά σκούνα 400 τόνων με δύο αμπουρα, με σταυρωσιές και τὰ δύο και μπακιρωμένη ίσαμε τὰ ίσαλα.

Κανένα μάρκο στο Λεβάντη δεν μπορούσε να παροβεί με τη «Ναζαρέτ» στην όμορφη, στη δύναμη και στο όμορφο.

Ο καπετάν Πελαΐσιος έπηγε ο ίδιος στὰ ρουμάνια της Αττάλειας και διάλεξε τὰ δέντρα, που θά έκοβαν για την ξυλεία του καραβιού του και στον Ταρσαά της Σύμης, που τη σκάρωσε, από την ώρα που μπήκε ή καρένα στη σκάρα ίσαμε που τελείωσε το καράβι και τόνιζε στη θάλασσα, είχανε στο κιόαλι των ματιόρων και ο ίδιος έδινε τὰ σχέδια σε δούλους. Τόσα πόδια φάρδος ή πλώρη, τόσα ή πρύμη. Έδώ θά μπει το πελάριο καϊάρι, εκεί το πρυμνιό και τόσο ύψος θάχει ή κουπαστή.

Ήξερε πολύ καλά ο Πελαΐσιος πώς έπρεπε να είχαν το καράβι που θά δάλαζε τη θάλασσα. Τὰ πανιά της «Ναζαρέτ» τὰ έκοβε και τὰ έρραβε ο ίδιος. Αν καμιά φορά στο πέλαγο, είτε από βροχή είτε από άέρα έξουνιάρει καμιά γάμια ή κανένας φλόκος, ο καπετάν Πελαΐσιος τόνιζε πριν το ιδούν οί άλλοι και άμ'σως κατέβαζε το πανί, το ξύλωνε και το ξανάραβε χωρίς να χασομερήσει καθόλου το καράβι.

Έτσι ή «Ναζαρέτ» ήταν το πιδ γρήγορο μάρκο του Λεβάντη και σαν είχε τον καιρό δευτερόπριμα κουντρεστάρειζε και με βαπόρια.

II.

Από πού είχαν ο καπετάν Πελαΐσιος; Κανείς δεν μπόρεσε να μάθει ποτέ. Μιά φορά δεν είχαν ντόπιος. Ήθελε στο νησί πολύ μικρός και μπροκάρεισε λεβιδόρος σε μιά τράτα. Άμα γένηκε παλληκάρι 18 χρονώ είχανε ο πρώτος παραδοχός του νησιού και σε ηλικία 20 χρονώ γένηκε περιματίζης. Ο καπετανόι έκάνανε σκοτωμό ποιός θά τον πρωτοπάει στο τσουρνο τ' υ γιατί ξέρανε πώς ή ψαρούποια του Δευτέρη, όχι μπουρνία, κατακλυσμός ναίαν πάλι θάρμενιζε.

Σαν γύριζε από το ταξίδι στο νησί, στο έμπασμα της ψαρούποιας του μέσ' σιό λιμάνι χαλούσε ο κόσμος από τις τρομπονιές, και ια κορίτσια του νησιού, άμα τον έβλεπαν ια διαβαίνει στους δρόμους με το σαβάρι το γυαλιστό, με το ταρμπουλού ζωνάρι και με το κοντό κρητικό φεσάκι, χαμηλώνανε τὰ μάτια από λαχτάρα.

Είχανε ζηλέμενος γαμπρός και ο καπετάν Μπαστιάνος, ο πλουσιότερος καπετανίος του νησιού, τον έκαμε πιδι του και τον στεφάνωσε με τη μοναχοκόρη του. τη Ρηνούλα.

Ο Πελαΐσιος αγαπούσε από πολλά χρόνια τη Ρηνούλα. Μά ποτέ οε κανέναν δεν είχε ιον έρωτά του από περηγάνει. Την αγαπούσε βαθειά έσωτερικά και αν ο πατέρας της δεν του την έδινε, ο Πελοΐσιος θά την έπαιρνε με το σπαθί του. Ποτέ δεν της έδωσε θάρρος και ποτέ δεν την άφηκε να του ζητήσει τίποτε, γιατί ή Ρηνούλα δεν είχε ποτέ ανάγκη από τίποτε.

Ο Πελοΐσιος έκατολάβαινε τί θέλει ή αγαπημένη του χωρίς να του το πει.

Μιά φορά, τὰ Χριστούγεννα στην εκκλησιά, ή Ρηνούλα είδε μιάν καπετανίσσα να φορεί ένα λαχουρι δομασκηνό.

— Κοίτα τί όμορφο λαχουρί! Είπε στον άντρα της.

Ο Πελοΐσιος δεν μίλησε, στο ταξίδι του όμως, ύστερα. Άμα γύριζε από την Αιξάνδρα, έχασε 150 μίλια για να πάει στο Μπερούτι μόνο και μόνο για να βρει λαχουρί για τη Ρηνούλα, καλύτερο από κείνο που είδε.

Σαν γύρισε και της το έδωσε της είπε:

— Πάρ'ο! το βρήκα φτηνό και σ'το πήρα.

Άμα παντρεύτηκε ο Πελοΐσιος άφησε την ψαρούποια και έκαμε γκαγκάβα. Σε δυό χρόνια δούλεψε όλη την κοστέρα από την Μαντιρούχα ίσαμε τη Σφάξη. Ύστερα βρεθήκανε στη γκαγκάβα και πήρε μιά τρεχαντήρα και έκανε λαθρεμπόριο.

Κουβαλούσε όπλα από τη Σύρα στους Άραπάδες του Τούνεζι. Τὰ φραγιζέζικα βασιλικά λυσάξαν για να τον πιάσουν, μά που. Μήπως ταξίδευε ποτέ μέρσι; Από το λαθρεμπόριο αυτό πλούτισε πολύ. Έχτισε στο νησί στην άκρια του λιμανιού ένα σπίτι σαν κάστρο και ύστερα σκάρωσε τη «Ναζαρέτ».

— Ούφ! έλεγε στους φίλους τους, δόξα σοι ο Θεός, που θά μπορέσω να ταξιδέψω κορμάι σαν άνθρωπος. Αυτή ή άσπρη θάλασσα, βρέ άδερφέ, είναι σαν λίμνη. Σε κάθε αλλαγμα στη βόλτα, το μπιστούνι του βρισκει τη στεριά. Έ! έ! μωρέ να βγοίμε μιά έξω από τη Τζιμπριάλτα.

Και τὰ μάτια του καπετανίου άστράφταν από χαρά και ύπερηφάνεια. Άμα έτοιμάστηκε ή «Ναζαρέτ» και ήλθε στο νησί, όλοι οί θαλασσοί τριβαν τὰ μάτια των. Άνρες και γυναίκες κατεβήκανε στο λιμάνι για να θαυμάσουν το όρατότατο καράβι, που σαν υπερίφανης άφέντης δεν καταδεχότανε να μπει μέσα, παρά είχαν άρραγμένο στη μπουκα του λιμανιού άντίκρυ στο σπίτι του καπετανίου.

Βάρκες και βαρκοήλες το περιτριγυρίζανε και στην ψυχή των μούτσων ριζώθηκε ή λαχτάρα να μεγαλώσουν πιδ γρήγορα ια μπαρκάρουν με την «Ναζαρέτ».

Η καπετανίσσα έκαμε τηγανίτες και κουραμπιέδες για να φάν οί φιλενάδες της που έχόντανε να της πουν τὰ συγχωρίκια των και ο Πελαΐσιος άνοιξε για τους καπετανίους του νησιού.

μιά βαρέλα κρασί, που την σφράγισε την χρονιά που παντρεύτηκε.

— Καλά ταξίδια, καπετάνιο!

— Καλές θάλασσες!

— Καλά διάφορα!

Οί νέοι ναύτες χάσανε τον ύπνο των. Όλοι παρακαλούσαν το Θεό να τους βοηθήσει να μπαρκάρουν με τη «Ναζαρέτ». Ο καπετάν Πελαΐσιος, στο σημείο αυτό, είχαν πολλή μίξερσι. Έδιάλεξε το πλήρωμά του μέσα από το πιδ καλά παλληκάρια του νησιού.

Έλεγε σ' όσους γυρεύανε ια μπαρκάρουν μαζί του:

— Βρέ Νικολό, καλός είσαι, μά δεν είσαι για τη «Ναζαρέτ». Να φας ακόμα κάμποσα παξιμάδια και βλέπουμε.

— Έσύ, Κωνσταντή μου, φαίνεσαι σαν καλός, μά τὰ μπράτσα σου δεν μου καλαρέσουνε. Καμιά ώρα θά φας καμιά από τη σικότα και άιντε γύρευε.

— Ξέρετε, μωρέ σεις, που θέτε να σάς πάρω ναύτες, τί έχετε να τραβήξετε; Μπας και θαρείτε μωρέ πώς θά ταξιδεύουμε όλο τον Κάβο-Ντόρο και τον Κάβο-Τσιγκιά σας, που μοιάζουνε με σκύλο, που γαυγίζει και δεν δαγκάνει; Έδώ, μωρέ παιδιά μου, έχουμε ια ταξιδεύουμε κανάλια και κανάλια. Το πρώτο μας τοξίδι είναι ια φορτώσουμε σιτάρι από το Ταϊγάνι για την Κρήτη. Από κει θά πάμε στην Αττάλεια και θά φορτώσουμε γλυκόριζα για την Αμέρικα. Ώκεανό σου λέει ο άλλος... Κύματα βουνά, όχι ρέφες του Κάβο-Μαλιά... Κάβο-Μαλιά!... Τουφέκι, που δεν παίρνει φωτιά.

— Οί ναύτες, που θέλω, πρέπει να έχουνε μπράτσα σαν τὰ φτερά του γλάρου δυνατά και ματι άετοϋ και σβελλοσύνη έλαφιού. Άν ος, βαστά όριστε.

— Δίνω διπλή πάγα, μά θέλω και διπλούς άνθρώπους.

Κι έτσι ο καπετάν Πελαΐσιος έκαμε ένα πλήρωμα που δεύτερο δεν είχε κανένα καράβι.

Οί ναύτες της «Ναζαρέτ» ήταν το καμάρι του νησιού. Όταν περπατούσαν στο δρόμο τὰ παιδιά τους έδειχναν το ένα στο άλλο λέγοντας με θαυμασμό:

— Αυτον τον βλέπεις; Μπαρκάρισε με τη «Ναζαρέτ».

Από όλους όμως πιδ πολύ θαύμαζε και καμάρωνε τη «Ναζαρέτ» ο Πελαΐσιος. Την είχε έρωτευθει σαν τη γυναίκα του. Πολλές φορές άνοιγε κουβέντα μαζί της. Της έλεγε λόγια χαϊδευτικά και όταν περνούσε καμιά φορά ή τρικυμία ο Πελαΐσιος γαϊδίευε την κουπαστή του καραβιού σαν που χαϊδεύει το λαϊμό του άλόγου του ο καβαλάρης ύστερα από μεγάλο τρέξιμο. — Μπράβο, «Ναζαρέτ» μπράβο, ογάπη μου. Τὰ κατάφερες μιά όμορφιά.

Μην ήπτε πώς δεν καταλαβαίνουν τὰ καράβια, έχουνε ψυχή κι αυτιά Η «Ναζαρέτ» άμα την κυβερνούσε στο τιμόνι ο Πελαΐσιος, είχε άλλον άέρα. Έκαμάρωνε σαν που χαμαϊώνει το άλογό άμα καταλάβει πώς το καβαλικεύει παλληκάρι καβαλάρης.

Τὰ ταξίδια άρχίσανε. Πλούσια ταξίδια. Μά δύσκολα. Ο Ώκεανός δεν χωρατεύει και ή «Ναζαρέτ» πολλές φορές έκινούνεψε.

Ο Πελαΐσιος άμασε τη θάλασσα.

Όσο φοιτούσαν και αν είχαν ή «Ναζαρέτ» δεν πόδιζε ποτέ. Η τρικυμία ήταν ή μόνη από-

λωση του Πελαΐσιου. Άμα φρεσκάριζε ο καιρός, έπαιρνε στα χέρια τότες ο ίδιος το τιμόνι και είχε το μάτι του πότε στα σύννεφα και πότε στα πανιά του και σαν κανένα κίμα έμπαινε δλόκληρο από τη μιά και έβγαине από την άλλη, ο Πελαΐσιος ξεπούσε στα γέλοια λέγοντας:

— Άντε να χαθήτε, βουβάλες!

Άράπικο άτι ήταν ή «Ναζαρέτ» και έτρεχε από τη μιάν άκρια του Ώκεανού στην άλλη, με την ίδια γρηγοράδα και σβελλοσύνη.

Πολλές φορές έτύχανε να χαλάσει ο μπουσουλας στο πέλαγο από τὰ άστροπελέκια. Ο καπετάν Πελαΐσιος δεν τ'άχανε. Είχε τὰ άστρα. Άν πάλι τὰ σύννεφα σκέπαζαν και τ'άστρα, ο καπετάν Πελαΐσιος έκαταλάβαινε από τη λάμψη της άστραπής το ρότα του.

Στους ναύτες του ήταν άσπρηός άφέντης. Πάντοτε άμίλητος, προ πάντων στη μπουνάτσα. Κανένα δε ρωτούσε ποτέ για τίποτε και κανένας δεν τολμούσε να του πει γνώμη. Άν καμιά φορά ο λοστρόμος του, παλιός καπετανίος κι αυτός έπαιρνε θάρρος και γύρευε να του είπει καμιά συμβουλή, ο καπετάν Πελαΐσιος σούρωνε τὰ φρύδια του και δεν άπαντούσε. Άν είχαν στα καλά του, τούλεγε:

— Έ! λοστρόμο! για πέ μαντάρι! (Μαντάρι είναι το πισινό ξαφτι του καταρτιού.) Άμα έλεγε ο λοστρόμος μαντάρι, ο Πελαΐσιος άπαντούσε: Άλλος κουμαντάρει. Και καλά, εγώ είμαι έδώ καπετάνιος.

Μιά φορά έξω από τη Μαρσίλλια τον έπιασε μιά τρικυμία τρικουβέρτη. Ένα από τὰ φοβερά μιστρόλια. Καράβια και βαπόρια ποδίσανε και τρέχαν για να τρυπώσουν σε κανά λιμάνι.

Η «Ναζαρέτ» πετούσε από το ένα κίμα στο άλλο, σαν γλαρόνι. Τὰ κατάρτια της τριζάνε σαν ια τὰ βαστούσε κανένα τελώνιο και γύρευε να τὰ ξεριζώσει! οί ναύτες τὰ χρειστήκανε τότες και ο λοστρόμος πήγε κοντά στον άγριέμένο από τον πόλεμο Πελαΐσιο:

— Καπετάνιέ μου, θά κάμουμε καμιά ζημιά, δεν ποδίζουμε και μεϊς; Βαπόρια μεγάλα, τὸ βλέπεις πώς τρέχουν στο λιμάνι σαν λαγοί.

Ο Πελαΐσιος γύρισε τότε και του είπε με ένα μάτι περιφρονητικό:

— Μωρέ ναύτες είσαστε σεις, για γυναίκες; Θέτε να ποδίσω; Καλά μά σάς το λέω: Θά ος ξεμπροκάρω όλους και θά τηλεγραφώ κάτω να μου στείλουν άλλο πλήρωμα. Με ξέρετε πώς ο,τι πω το κάνω.

— Όχι, καπετάνιο, δεν ποδίζουμε, φωνάξαν τότες οί νέοι ναύτες τρομαγμένοι από τὰ λόγια του Πελαΐσιου.

— Μπράβο σας, παιδιά, λοστρόμο, κατέβα στην κοκκέτα σου να ξεζολιστείς. Παιδιά, να στρεγγίζουμε. Κάτω το μπαμπαφικό. Κάτω το πλωρίο. Κάτω τὰ πανιά όλα. Να μένουμε μ' ένα φλόκο μοναχά θά τὸ βαστάσουμε το καράβι τραβέσο ίσα με που ια ξεθιμάνει ο καιρός. Αλήθει! Τη σημαία στο σινιάλο πάνω ά σιστεί. Πάντα θά μείνει ένα γαλανό κουρέλι πάνω, για να βλέπουνε οί οί που ποδίζουμε πώς το καράβι αυτό είναι ή «Ναζαρέτ», είναι καράβι έλληνικό.

Ένα μερόνυχτο βάσταζε ή τρομερή φοιτούνα. Ένα μερόνυχτο ή «Ναζαρέτ» έτραβερσάρειζε στο πέλαγο χωρίς πανιά, ξελάσμενη, άτράνταχτη και υπερίφανη και ένα μερόνυχτο ο καπετάν Πελαΐσιος ήταν άκουμπισμένος στην κουπαστή

δίπλα στο τιμόνι και είχε το μάτι του βυθισμένο στο πέλαγος και σιγά σιγά μουρμούριζε στον τιμονιέρη τις διαταγές του.

«Αμα έκοψε ή φουρτούνα, ό Πελαίσιος σήκωσε τούς ώμους του και ψιθύρισε: «Τόσο είτανε».

Και κατεβηκε στην κοκκέα του να κοιμηθί.

Σάν γύριζε από τό ταξίδι όλο τό νησί ζωντάνευε. «Ο καπετάν Πελαίσιος, κόκκινος, με τό τσόχινά του ρούχα, μόλις φουντάριζε, έβγαине πρώτος και πριν πάει στο σπίτι του τραβούσε πρώτα στην έκκλησία του «Αη Νικόλα και πάντα κρομούσε στην εικόνα του κατί. Πότε ένα καράβι άσημενιο, πότε μίαν άγκουρα και πότε καμιά πλούσια κανδήλα. Είταν θρησκός ό καπετάν Πελαίσιος. Πολλές φορές άπ' τό ταξίδι τηλεγραφούσε στην καπετανισσα να λειτουργήσει σε κανά ξωκλήσι ή να κάμει καμιά βάφτιση.

«Όσες μέρες είταν φουνταρισμένη στο λιμάνι ή «Ναζαρέτ» ό Πελαίσιος δεν έβγαине από μέσα. Πάντα καίι θάγε να διορθώσει. Πότε να μπλώσει ένα πανί, πότε να καταρμώσει κανά σχοινί. Τό βράδυ μοναχά έβγαине στο καφενείο να φουμάρει τό ναργιλέ του και να παίξει πάστρα με κατί παλιούς καπεταναίους του και σάν είχε κέφια διηγότανε σ' αυτούς καμιά περίεργη ιστορία από τό μακρινά ταξίδια του.

Αυτός είταν ό καπετάν Πελαίσιος. Αυστηρός στους ναύτες του και γιά τόν κόσμο' πάνω κάτω άκονώνητος. Κατά βάθος όμως καλός, με καρδιά μικρού παιδιού. Τη γυναίκα του την άγαπούσε όσο άγαπούσε τη θάλασσα και τη «Ναζαρέτ». Αυτές είταν οι τρεις άγάπες του, άλλην από αυτές δεν ένοιωσε. Γιατί γονείς δεν έγνώρισε και ό Θεός δεν ιούδωσε παιδιά. Η γυναίκα του είταν νοικοκυρά του σπιτιού του. Η καπετανισσα, άμα έλεγες στο νησί, έφρανε πώς λές για τη γυναίκα του Πελαίσιου. Εύγενικά γυναίκα, παλιά άρχοντοπούλα. Η χαρά της είταν άμα φουντάριζε ή «Ναζαρέτ» ν' ανεβαίνει άμέσως επάνω και να μοιράζει στους ναύτες γλυκά και μυστίχα. Είχε για κάθε ναύτη πάντα ένα καλό λόγο και ένα καλό χαμπάρι.

«Νικολό πώς πάχυνες' φτου νά μη βασκαθείς. Ξέρεις, θά σου κάνω προξενιά με τη Ρηνιώ, του καπετάν Δημήτρη' καλό κορίτσι, πάρτην και βασστήμα με.

«Κωσταντή, τί κάνεις; Μαύρα μάτια έκαμε ή Μαριγούλα σου' κάθε μέρα στο ξεπρόβγαλμα. Άντρες, θά πω του καπετάνιου να σε στεφανώσει πιά.

Και οι ναύτες χαιρετούσαν με σεβασμό την καλή γυναίκα και κάθε ένας άνοιγε την κασέλα του για να δώσει ένα μικρό δώρο στην καπετανισσα του.

Τά χρόνια περνούσαν γρήγορα. «Ο καπετάν Πελαίσιος γερούσε σιγά σιγά, κ' ή «Ναζαρέτ» μαζί του. Μά πάλι δεν τσίβαζε κάτω, ούτε ή γουλέτα, ούτε ό καπετάνιος. Περήφανοι και οι δύο άψηφούσαν τά γηραιά με τόν ίδιον τρόπο, πού άψηφούσαν τις φουρτούνες.

Στό γύρισμα άπ' ένα μακρινό ταξίδι, ό Πελαίσιος έμαθε πώς πέθανε ή γυναίκα του. Τό σπίτι του, κάστρο όλόκληρο, έμεινε κλειστό.

Πάει ή μία άγάπη του Πελαίσιου.

Σάν έμαθε τόν πεθαμό της γυναίκας του, ό

Πελαίσιος εξάρωσε τα φρύδια του. Ένοιωσε μέσα του μία τρικυμία, και με τό ζόρι προσπαθούσε να κρύψει τό μάτι του πού έβούρκασαν.

Πήγε στο μνήμα της' στάθηκε μόνος από πάνω πολλή ώρα και από κει κατ' ευθείαν στη «Ναζαρέτ». Άμα ζύγωσε ή βάρκα στο κάτω-σπρο καράβι, ό Πελαίσιος έμουρμούρησε:

— Πάει ή Ρηνούλα μας, Ναζαρέτ!

Και έβγαψε τό καράβι του και τά πανιά του με κατάμηση μογιά.

Έτσι ή «Ναζαρέτ» δεν είτανε πια τό άσπρο χαρούμενο καράβι. Είτανε ένα μαύρο πουλί πού σκορπούσε ανάμεσα πελάγου τη λύπη τη βαρειά του καπετάν Πελαίσιου.

Σάν συνέφερε ό καπετάν Πελαίσιος από τη θλίψη του, ή «Ναζαρέτ» με όλα τά πανιά άβέρτα ξεκίνησε από τό λιμάνι για τόν «Οκεανό. Τό ταξίδι θά βαστούσε ένα χρόνο και πάνω Θά φόρωνε λιπάσματα από τη Χίλη για τη Νορβηγία, και από κει ξυλεία για ένα έγγλέζικο λιμάνι.

Δέ βρήκε καιρούς. Πολλές φορές από τη μπουνάσσα νόμιζες πώς είνε φουνταρισμένη. «Ο Πελαίσιος όλο γκρίνια. Άνέβαινε κάθε πρωί στο κατάστρωμα και άμα έβλεπε την άσπριλα της θάλασσας, θυμωμένος γυριζε στην κουκέτα του.

Οι ναύτες της «Ναζαρέτ» όμως δεν έχαναν τόν καιρό τους. Έρριχναν τις άπετονιές τους—και τί άπετονιές! σιτζήμι ένα δάχτυλο χοντρό κι άγκίστρια μίαν άλιθαμή τό ένα—και ψαρεύανε σκυλόψαρα, από εκείνα τά μεγάλα πού τρέχουν πάντα πίσω από τά καράβια και τρώνε τ' άποφάγια των.

Νά μην τά πολυλογώ, ή «Ναζαρέτ» πέρασε τά στενά, δεν ξέρω πώς τά λένε, έκει πάνω, γιατί δεν ταξίδεψα ως εκεί άφρησε πίσω της τά έγγλέζικα νησιά κατ' σε δυό τρεις μέρες θάφτανε στο λιμάνι πού θά ξεφόρτωνε.

Οι π.λοιό θαλασσινοί λένε πώς σ' εκείνα τά μέρη κοντά στην κοστέρη της Νορβηγίας, μέσα στον πάτο της θάλασσας είναι ένα μεγάλο σπήλαιο. Τό σπήλαιο αυτό είναι παλάτι πού κάθονταν οι Γοργόνες. Οι Γοργόνες αυτές τόν πού πολλόν καιρό τόν περνούσαν με γλέντια. Άμα είναι μπανάτσα οι Νορβηγέζοι ψαράδες πολλές φορές άκούνε τά τραγούδια και τά γέλια των. Άμα όμως πεινάσουν αυτές οι Γοργόνες, τότε παύουν τά τραγούδια και τά γέλια και αρχίζουν να ροφούν τη θάλασσα και γίνεται τότε ανάμεσα πελάου ένας ποταμός πού μακρύνει από 300 μίλια και φαρδύνει πάνω από δεκαπέντε μίλια, ποταμός δυνατός και άλίμονο αν κανένα καράβι τύχει να πέσει πάνω στο ρέμα του. Δεν έχει γλυτωμό, τό ρέμα τό τραβά κατ' ευθείαν στο σπήλαιο, όπου οι πεινασμένες Γοργόνες περιμένουν άνυπόμονα για να φάνε τό ανθρώπινο κρέας. Αυτό είνε τό φαγητό τους.

Τό λοιπόν, ένα πρωί, εκεί πού ό καπετάν Πελαίσιος λογαρίαζε πώς σε δυό μέρες θά φουντάρει, βλέπει πώς ή «Ναζαρέτ» είχε δρόμο καλό χωρίς να ναι φουσκωμένα τό πανιά.

— Τι διάβολο, είπε δυνατά, ρέματα.

Μά ό νούς του δεν πήγε σε κακό!

Κοιτάζει τό μπουσουλα και βλέπει πώς ή «Ναζαρέτ» είχε άλλη όρτα. Τάβαλε με τόν τιμονιέρη.

— Βάλε στ' άβέντου τό τιμόνι, τού λέει.

Βάλανε τό τιμόνι στ' άβέντου, μά ή «Ναζαρέτ» δεν άκούει τιμόνι πιά! Η πλώρη της δεν άλ-

λάζει γραμμή' έτρεχε σάν άφηνιασμένο άλογο κατά τό ρέμα.

— Μά τί τρέχει; λέει ό καπετάνιος.

Γυρίζει και βλέπει τόν ουρανό. Κατακάθαρος. Άγέρας τίποτε. Βάζει τό σκανιάγιο να μετρήσει τά νερά. Τά νερά άπατα. Βάζει την μπαροκέτα να μετρήσει τό δρόμο και βλέπει πώς ή «Ναζαρέτ» έκανε 14 μίλια.

Κάτι τουρθε στο νού. Γυρίζει άγριεμένος και βλέπει δίπλα του τό λοστρόμο να έχει μιά όφι κίτρινη σάν κερί.

— Τι έχεις, λοστρόμο;

— Καπετάνιε, οι Γοργόνες πεινούν!

Έτριξε τά δόντια του τότε ό καπετάν Πελαίσιος από λύσσα' μά δεν κιντρίνισε καθόλου.

— Μάϊνα τά πανιά! φώναξε.

Σέ λίγο ή «Ναζαρέτ» έμεινε ξυλάρμενη.

— Οι Γοργόνες πεινούν, μά δεν θά τους δώσω εγώ να φάνε. Ρίξτε και τις δύο βάρκες στη θάλασσα, βάλτε τέσσερα κουτιά και τραβάτε ρυμούλκι από σοφράνου να βγάλουμε τό καράβι από τό ρέμα. Πεινάτε, Γοργόνες μου! μά εγώ ό Πελαίσιος σάς λέγω πώς δέ θά φάτε.

Οι βάρκες πέσανε στη θάλασσα δεμένες με χονδρά παλαμάρια και οι τέσσερες ναύτες σε κάθε μιά τροβούσανε κουτί.

Οι σκαρμιοί τρίζανε και τ' άτσάλενια τά χέρια των παλληκαριών βγάζανε φωτιά.

Η «Ναζαρέτ» γύρισε πλώρη. Έπήγαινε όμως μπρός 10 μέτρα και 20 με τη μπάντα. Αυτό βάσταξε ίσαμε τό βράδυ.

«Ο καπετάν Πελαίσιος άγριος, με τά μαλλιά όλόρθα και τά μάτια κατακόκκινα, είταν στο τιμόνι και έδινε με φωνές και με χαρούμενα λόγια θάρρος στους ναύτες, πού ιδρωμένοι τραβούσανε κουπί.

«Ο ήλιος πια είχε βασιλέψει. «Ο καπετάνιος έλογαρίαζε πώς σε δυό ώρες θά βγει από τό ρέμα, όταν ξεαφνα άκούστηκε ένα αορηό κράχ και ή «Ναζαρέτ» έτραντάχτηκε. Έπεσε πάνω σε βράχια.

«Ολη ή κοστέρη εκεί πάνω σε βάθος 50—60 μίλια είναι γεμάτη από βράχια και ξερονήσια. Πάνω σ' ένα τέτοιο ξερονήσι έτριξε τη «Ναζαρέτ» τό φοβερό ρέμα.

Τι να κάνει τότε ό Πελαίσιος; Νά πολεμήσει να ξεκάτσει τη «Ναζαρέτ» θά την έπαιρνε πάλι τό ρέμα. Άπεφάσισε λοιπόν να περιμένει ως τό πρωί. Μπορεί ναχοβε ως τότε τό ρέμα.

Μά κει πούκανε αυτή τη σκέψη άκούει τό μούτσο να τού λέει:

— Καπετάνιο, καλάρουμε νερά!

— Βρε τί λές;

Και τρέχει άμέσως στην πρύμνη για να μετρήσει με τόν μπουργά τόν πύργο. Τι να ιδεί. Δύο πόδια νερό.

— Στην τρούμπα!

Οι κουρασμένοι ναύτες, με μάτια άγριεμένα πιά από τό φόβο, αρχίζουν τη τρούμπα. Αδιαφόρητα. Είχαν φύγει όλόκληρα μαδέρια από κάτω. Η «Ναζαρέτ» γέμιζε ολοένα νερό. Σε λίγο άρχισε να γέρνει. Κατά τά μεσάνυχτα έσπασε τό ένα κατόρτι, ύστερα τό άλλο. Και τό ρέμα τό άχόρταγο χτυπούσε τά πλευρά του καραβιού και κάθε τόσο τού έπαιρνε και από ένα μαδέρτι. «Ο Πελαίσιος άμα είδε πιά πώς δεν γλυτώνει τό καράβι έσταύρωσε τά χέρια του και άφηκε να

κυλήσουν από τά μάτια του δύο χονδρά δάκρυα. Πρώτη φορά έκλαψε στη ζωή του.

Γύρω του οι ναύτες κλαίγανε κι αυτοί και με τό ζόρι πήραν τόν καπετάνιο μέσ' τη βάρκα, πού είταν δεμένη με ένα σχοινί στο βράχο και τόν βγάλανε έξω στο μικρό ξερονήσι.

Τό πρωί άμα έφεξε δεν φαινόταν από τη «Ναζαρέτ» παρά μόνο ή καρίνα της.

«Ο Πελαίσιος γύρισε, την είδε και ψυχρά και άτάραχα είπε στους ναύτες:

— Πάει και ή «Ναζαρέτ».

Τό ρέμα είχε πάψει. Οι Γοργόνες είχαν χοτάσει' πούος ξέρει πόσα ανθρώπινα κορμιά έφάγαγε!

Από τό ξερονήσι, ή κοστέρη είταν μακριά καμιά είκοσαριά μίλια. Οι ναύτες με τις δυό βάρκες την πιάσανε σε 4—5 ώρες. «Ο Πελαίσιος έμοίρασε τη σουμαγιά του στο πλήρωμα και μαζί με δαύτο γύρισε με τό βατόρι στο νησί.

«Ο καπετάν Πελαίσιος γύρισε στην πατρίδα χωρίς τη «Ναζαρέτ». Κλειστήκε στο σπίτι του μόνος και δεν είχε για σύντροφο παρά μονάχα μιά γριά δούλα. Είχε αλλάξει όλος διόλου. Τά μαλλιά του άσπρίσανε μπαμπάκι. Οι καπετάνιοι τού νησιού πηγαινανε να τόν παρηγορήσουν συχνά, μά αυτός τις πού πολλές φορές δεν έβγαине μπροστά τους.

Κάθε πρωί και κάθε βράδυ κατέβαινε στην άκρογιαλιά και καθόταν επάνω σ' ένα μικρό βράχο και άμίλητος είχε καρφωμένο τό μάτι του στο πέλιγο, λές και ήθελε ν' άγναντέψει τη «Ναζαρέτ». Τά κύματα πού γνώριζαν τόν καπετάνιο ξεποδούσαν στο βράχο χολιάρικα σάν νάδελαν να παρηγορήσουν τόν Πελαίσιο, και οι άσπροι μάφροι των πού καθόνταν επάνω στ' άσπρα μαλλιά του και γένεια του μοιάζανε με μαργαριτάρια.

Πολλές φορές ό Πελαίσιος έλεγε στη δούλα του:

— Δεν με νοιάζει τίποτε. Είμαι γέρος πιά, μόνος στον κόσμο και δεν έχω τίποτε να συλλογιστώ μά μούρχεται να τρελαθώ άμα φανταστώ πώς θά πεθάνω και θά με ρίξουν σ' ένα βαθύ λάκκο, και ύστερα, εκείνος ό μπικρούλιακας ό Χούλης ό νεκροθάφτης πρίν με σκεπάσει με χώμα θά καθίσει δίπλα στο λάκκο μου να πει τό κρασί.

Μιά μέρα ό Καπετάν Πελαίσιος έύπνησε με κέφι. Σηκώθηκε από τό κρεβάτι του, νιύηκε, βγήκε έξω και τράβηξε στο καφενείο.

Άμα τόν είδαν οι καπεταναίοι κάμανε τό σταυρό τους.

— Πώς τόπαθες, καπετάνιε, και βγήκες; Καλά έκαμες. Αυτά έχει ό κόσμος.

— Τι να γίνει, βαρέθηκα πιά μέσα. Δεν μού λένε, βρε παιδιά' είναι για ταξίδι καμιά μπρατσέρα;

— Εγώ, καπετάνιε μου.

Είπε ό καπετάν Μικέ, πού έκαμε άλλοτε ναύτης στη «Ναζαρέτ».

— Άυριο την αύγή φεύγω για τη Σκιάθο. Ήθελες τίποτε;... «Ο,τι δές.

— Ήρεις, Μικέ. Λαχτάρησα κορμάτι ταξίδι. Βαρέθηκα τη στεριά! Με παίρνεις μέσα επιβάτη;

— Τι λές, καπετάνιο μου; Ρωτάς; Η «Βαγγελάτσα»—έτσι λέγανε τη μπρατσέρα τού καπετάν Μικέ—είναι δική σου.

— Εύχαριστώ, Μικέ. Τι ώρα θά φύγουμε;

— Μά, την αύγή, αύγή, πριν κόψει ο στερ-
νανός.

— Καλά! θάμαι μέσα την αύγή.

Ύστερα ο καπετάν Πελαίσιος πέρασε τους
καπετανέους, ήπια και ο ίδιος ένα δύο μαστίχες
και σηκώθηκε γελαστός και χαρούμενος και τρά-
βηξε στο σπίτι του, όπου έπεσε και κοιμήθηκε σαν
μικρό παιδί. Την αύγή ξύπνησε, φώναξε τη Μαρία
και της είπε:

— Άκουσε, Μαρία, εγώ πάω ταξίδι. Φεύγω
σήμερα. Πάρε αυτό το γράμμα και να το
πας του Παπαγιώργη. Δεν μπόρεσα να τον ιδώ
από βραδύς. Μά άκουσε: μη βιαστείς και πās
πρωί και τον ξυπιάς τον άνθρωπο. Δεν είναι πολύ
ανάγκη. Άντε, σ' αφήνω γεια. Έχε το νου σου
στο σπίτι. Γρήγορα θίχτετε μαντάτα μου.

Κατέβηκε στη σκάλα όπου τον περίμενε ή βάρκα
του καπετάν Μικέ.

Άμα ανέηκε στο κατάρωμα της «Βαγγελί-
στρας» ο καπετάνιος και οι ναύτες σταθήκανε στην
πρύμνη και εύλαβητικά φιλήσανε το χέρι του με-
γάλου καπετάνιου, που τον είχαν τρομάξει τα
στοιχεία.

Ο καπετάν Μικές παρακάλεσε τον Πελαίσι-
ο—σάν νάνιωθε τον πόθο του—να κυβερνήσει.
Άρπαξε τότε αυτός το δίκι και:

— Σάρτο! εφώνασε.

Το βίντσι άρχισε να δουλεύει.

— Ίσα πάνω το φλόκο. Βιράτε πιο γρήγορα
έσεις από την πλώρη. Άντε γεια σας. Πάνω το
πλωρίο. Μπράβο. Άντε καλό κατιβόδιο.

Κι έκανε το σταυρό του.

Η «Βαγγελίστρα» περήφνη και καμαρωτή,
σάν να καταλάβαινε ποιός την κυβερνά, έγειρε
χαϊδευτικά το κορμί της άπάνω στα ήσυχα απο-
θαλάσσωμενα κύματα και γλιστρώντας βγήκε
σάν χέλι από το λιμάνι.

Τα άκρογιαλία του νησιού μας εΐταν γεμάτα
από έωκκλησία που τάχισαν οι διάφοροι καπε-
τανέοι και τα βαστούσαν όλο άσβεστωμένα και
καθαρά και κάσασπρα, τα κορίτσια των. Από
μακριά τα έκκλησιδάκια αυτά φαίνονται σάν
άσπρες πάπιες, που κολυμπούν στην άκρογιαλιά.

Σε μία ώρα χάθηκε το νησί και ένα ένα και
τα έκκλησιδάκια οβήσανε μέσα στην καταχιά.

Ο καπετάν Πελαίσιος άκουμπημένος στο πισινό
ξάρτι είχε το μάτι του κορφωμένο στ' άκρο-
γιαλία του νησιού και σιγά σιγά χανόντουσαν,
και άμα πειά ή «Βαγγελίστρα» βγήκε στ' άνοιχτό
πέλαγο, ο καπετάν Πελαίσιος γύρισε στον καπε-
τάν Μικέ.

— Έ! τι λέτε: βρε παιδιά, δεν κολατίζουμε
λίγο; Μ' άνοιξε την όρεξη ή θάλασσα. Θάχεις
εσύ, Μικέ, καμιά παπαλίνα Σμυρνιά.

Τρώγοντας ο καπετάν Πελαίσιος εΐταν όλο
κουβέντα. Ρωτούσε για το κάθε τι.

— Τί σαβούρα έχει, Μικέ;

— Μαντέμια. Ένας μεγάλος μπελάς είναι ή
πετροσαβούρα.

— Καλά λές. Είναι μεγάλα τα μαντέμια; Για
πές να φέρουν ένα.

— Μά των πενήντα ομάδων. Στάσου να ιδείς.

Έ, Δημήτρη, φέρτε ένα μαντέμι, πάνω.

Ο ναύτης σήκωσε με κόπο ένα μαντέμι και
τόφερε στην πρύμνη να το ιδεί ο καπετάν Πελα-
ίσιος.

— Χμ! Καλό είναι. Άς το έδω!

Ο καπετάν Μικές, κουβεντιάζοντας φαινόταν
ότι νύσταζε. Εΐχε ξαγρυπνήσει από βραδύς.

Εΐταν νεόπαντρος, βλέπεις.

— Δεν πās να κοιμηθείς λίγο, Μικέ; Έγώ άπόψε
χόρτασα ύπνο.

Άλλο που δεν ήθελε ο Μικές.

Έτσι έμεινε στην πρύμνη ο καπετάν Πελαίσιος
μονάχος του. Οι ναύτες της βάρδιας εΐταν στην
πλώρη. Η «Βαγγελίστρα» ταξίδευε δευτερό-
πρηνια. Ο κάβος είχε χαθεί και άντικρυ άρχί-
σαν να γαλανίζουμε τα βουνά της Μυτιλήνης.

Ο Πελαίσιος είχε δίπλα του το μαντέμι. Έβγαλε
το ζωνάρι του, το έδεσε με τη μιάν άκρη στο
βαρύ σίδερο γερά και την άλλη την έτύλιξε
σε πολλές βόλτες στο λαιμό του. Έσήκωσε ύστερα
σιγά σιγά το μαντέμι, τόβαλε στην κουπαστή
πάω και:

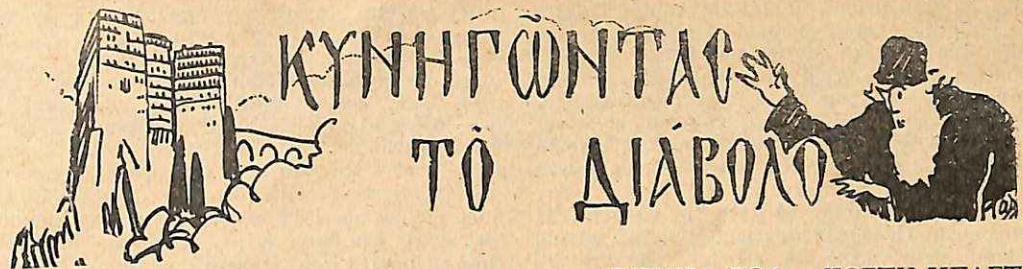
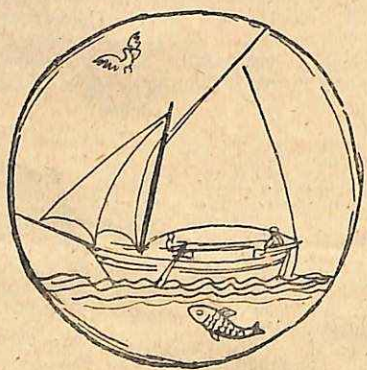
— Παιδιά!—εφώνασε δυνατά— έχετε γεια! Άνά-
βετε ποτε ποτε για με ένα κερί στον Άη-
Νικόλα. Εγώ θα μείνω πάντα με την άγάπημένη
μου τη θάλασσα!

Και έδωσε μία βουτιά μαζί με το βαρύ σίδερο...
Ο καπετάν Πελαίσιος πήγε στον πάτο για
νάβρει το μνημα που ήθελε. Και τί μνημα: Σκε-
πασμένο από κοράλια! Μακριά απ' την άγάπη
και από την κακία των ανθρώπων.

Ο παπα-Γιώργης, ο πρωτόπαπας του νησιού,
άμα διάβασε το γράμμα που του έδωσε ή Μαρία,
βούγκωσε τα μάτια του. Τράβηξε στην έκκλησιά
κατ' ευθείαν και μυστικά διάβασε τη νεκρώσιμη
άκολουθία του καπετάν Πελαίσιου.

Έδώ σταμάτησε την ιστορία του ο γερο-θαλασ-
σινός και με ένα μεγάλο λερωμένο μαντέλι σκού-
πισε τα βρεμένα του μάτια.

Π. ΚΑΨΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ ΤΟΥ Κ. ΚΩΣΤΗ ΜΠΑΣΤΙΑ

Ο Σιγαλός φανέρωσε την επιθυμία του να
τον γνωρίσει, μά οι κολογέροι και ιδιαιτάτα
ο άδερφός του Παφνούτιου ο Γερβάσιος τον
πληροφόρησε πώς από το στόμα του δεν θα
κατάφερνε να πάρει λέξη, γιατί κατά το λέγε-
ντους ο Παφνούτιος φοβόντανε και δεν έλεγε
τίποτα από το περιστατικό που του σιέκονταν
την νύχτα.

— Ίσως σ' αυτό να φταίμε και μεις, είπε ο
Ει. ηναίος. Τον έχουμε βάλει μπροστά και του
λέμε πώς οι όπτασιές και τα όράματά του είναι
καθαρές τρελές. Στην άρχή διαμαρτυρήθηκε,
θέλησε να μās πείσει πώς ή όπτασία του εΐταν
κάτι πραγματικό, αλλά είδε κι άπόειδε κι έτσι
τόρα δεν λέει τίποτα σε κανέναν γιατί φοβάται
τις ειρωνείες.

Ο Σιγαλός τότε κατάλαβε πώς το να πλησι-
άσει και να μιλήσει με το Παφνούτιο για την
κρυφή τραγωδία της ψυχής του δεν εΐταν και
τόσο εύκολο ύστερα μάλιστα από τη δήλωση
των κολογέρων. Έπρεπε όμως να βρεθεί όπως
δήποτε τρόπος να μπορέσει να μιλήσει με τον
Παφνούτιο. Σ' αυτό τον έσπρωχνε ιδιαίτερα ή
πληροφορία που του άδωναν πώς ο μορφωμένος
σαραντάρης καλόγερος ο πάτερ Σισός, που τον
είχε όνομάσει τραπεζορήτορα εΐταν ο μόνος
άνθρωπος μέσα στο μοναστήρι προς τον όποιο
έτρεφε άνεπιφύλακτη έμπιστοσύνη ο μοναχός
Παφνούτιος. Κι οι ίδιες πληροφορίες λέγανε πώς
κι ο Σισός εΐταν ο μόνος άνθρωπος μες το
μοναστήρι που δεν είχε όνομάσει ποτέ του τρελό
τον Παφνούτιο και τον άρέσκονταν να κάνει
παρέα μαζί του και να του συμπεριφέρνεται με
άγάπη κι ευγένεια.

Αυτές οι πληροφορίες του γέννησαν την ύπόνοια
πώς ο Σισός θάχε κάτι ξεχωριστό διακρίνει στον
Παφνούτιο, πράμα που δεν έπρεπε να του ξεφύγει
άφτουνού, γιατί ίσως με τον τρόπο αυτό κατόρ-
θωνε να κερδίσει την έμπιστοσύνη του Σισού.

Μ' άλλα λόγια ο Σισός εΐταν από δω και
μπρός άφορμή στις πράξεις και ρυθμιστής στις
άποφάσεις του Σιγαλού.

Θάταν συχωρεμένος για όλα τα προηγούμενά
του αν την ψυχή του την πλημμύριζε αληθινός
θαυμασμός προς τη δυνατή προσωπικότητα του
πάτερ Σισού. Υπήρχε βέβαια και κάποια δόση
θαυμασμού, μά το πιότερο άφορμή στις ενέργειές
του αυτές στέκονταν ο χτυπημένος εγωϊσμός του,
ή άπόγνωση που ένωθε άμα σκεφτόνταν πώς
ένας άνθρωπος μέσα στο μοναστήρι όχι άλλως
και τυχαία τον όνόμασε, αλλά μπήκε με μία ματιά
στα βάθη του είναι του και ανακάλυψε τον τρα-
πεζορήτορα. Ήξειρε καλά πώς δίπλα του υπήρχαν
δυό μάτια που τον διάβαζαν σάν άπλό άλφαβη-

τάριο. Έβλεπε τον έαυτό του άκάλυπτο, έκτε-
θειμένον μπροστά στο διαπεραστικό βλέμμα του
έρημίτη, και κείνο που ζητούσε εΐταν κάτι που
να κρύβει τη γυμνότητά του, κάτι που να θο-
λώνει γύρω του την ατμόσφαιρα, ώστε να μην
φαίνεται ολοκάθαρα.

Ποιός ξαίρει! Ο Παφνούτιος μπορεί ναίνα μια
τραγωδία, σκεφτόνταν, που ή διάγνωσή της να
τον ύψώσει στα μάτια του Σισού.

Σ' όλες αυτές τις σκέψεις υπήρχε και καλή
πίστη. Ήθελε αληθινά να ύψωθεί, ήθελε νάμοι-
οι του Σισού, ήξειρε όμως καλά τις άδυναμίες του
και είχε έπίγνωση πώς πραγματικά δεν θα ύψώ-
νονταν ως εκεί. Τότε τον άρχούσε να πλησιάζει,
να κερδίσει έμπιστοσύνη και να μην είναι κατα-
φρονεμένος. Αυτό το τελευταίο εΐταν κείνο που
τον πειραζε, που τον σκότωνε αληθινά.

Έτσι του δημιουργήθηκε ή επιθυμία να γνω-
ρίσει καλά την Παφνούτιο να κερδίσει την έμπι-
στοσύνη του κι έτσι να μπορέσει να ξυγώσει
ξανά τον Σισό.

Σκέφτηκε να τον πλησιάσει το ίδιο εκείνο
βραδυ, αλλά έκρινε πώς ή στιγμή δεν εΐταν
κατάλληλη. Άφησε για την άκόλουθη μέρα. Το
πρωί δεν μπόρεσε να τον συναντήσει και μονάχα
το μεσημέρι τον είδε να σκύβει άμυλητος στο
πιάτο του. Τα μάτια του εΐταν βαρειά και κου-
ρασμένα. Μόλι τέλειωσε το φαγητό και προη-
γούμενου του Πάτερ Άκάκιου οι καλόγεροι βγή-
καν κατά σειρά στο λιακάτο για να πάν να ήση-
χάσουν, πλησίασε τον Παφνούτιο. Τούπε πώς
ήθελε να έπισκεφτεί το μικρό χτήμα που καλλι-
εργούσε και τον προσκάλεσε στ' άρχονταρίκι να
του προσφέρει ένα δροσιτικό. Ο Παφνούτιος
τον κοιτάξε και τον άκολούθησε χωρίς να προ-
φέρει λέξη.

Ανεβήκανε στ' άρχονταρίκι. Τον έβγαλε και
κάθισε, άνοιξε ένα κουτί με λουκούμια, τού άδωνε
και πήρε και του γιόμισε ένα ποτήρι κρύο νερό
από το σταμνάκι του.

— Έχετε μεγάλη έπίδοση στα θέα—του είπε
ο Παφνούτιος. Ο Κύριος να σας προφυλάττει από
κάθε κακό. Σήμερα οι νέοι άσεβούν και οι δια-
βασμένοι μάλιστα περιφρονούν τη λατρεία του
Κυρίου. Μά σε τί να πιστεύουν αυτοί οι άνθρωποι;

— Σε τίποτα, Πάτερ Παφνούτι.

— Μά πώς γίνεται τέκνον μου, και έφησυχά-
ζουν οι δυστυχισμένες αυτές ψυχές. Δεν σκε-
φτόνται την ήμερα της κρίσεως;

— Εΐνε πολύ δοσμένοι στα έγόσημα και τους
λείπει ο καιρός για κάποια σοβαρότερη σκέψη.

— Και όμως άγνοούμε τη στιγμή που ο άγγελ-
ος Κυρίου ή ο σατανάς θα κορδίσουν τη θύρα
μας. Τό ποτε και το πώς μās είναι άγνωστο και

πρέπει σὲ κάθε στιγμή νὰ εἶμαστε ἐτοιμοί. Πρέπει τὸ συντομότερο νὰ λυτρωθούμε ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς, ἀπὸ τοὺς βραχνάδες ποὺ μᾶς πνίγουνε καὶ γίνονται ἀφορμὴ ν' ἀναπαύσονται. Καταραμένο πρᾶμα ἡ ἀγανάχηση καὶ ὁ θυμὸς, τέκνον μου. Κακὸ γιὰ τοὺς λαϊκοὺς μὰ πλιότερο κακὸ γιὰ τοὺς ἔχοντες ἀπειρώσει τὴν ψυχὴν τοὺς στὴ λατρεία τοῦ Κυρίου. Κι ὅμως δὲν κατορθώνουμε πάντα νὰ γαληνεύουμε τὴν ψυχὴ μας.

— Ὑπάρχουνε ὁμοίως τὰ μέσα τῆς γαλήνης. Ἡ ἔξομολόγησις, Πάτερ Παφνούτιε, δὲν σκορπᾷ κάποιο βάλαμο στὴν ψυχὴ;

— Ὁ Σιγάλδς ἔφερε στὴ συζήτηση τὸ θέμα τῆς ἔξομολόγησις, γιατί εἶχε σκεφτεῖ νὰ ἔξομολογηθεῖ καὶ στὸν Παφνούτιο καὶ ὕστερα στὸ Σισόη.

Στὸ Σισόη μάλιστα εἶχε σκεφτεῖ νὰ κάμει μιὰ ἀληθινὴ ἔξομολόγησις, νὰ προχωρήσει ὡς ἐναν εἰς τελευτὴν τοῦ ἐαυτοῦ του. Στὸν Παφνούτιο ὅμως ἡ ἔξομολόγησις εἶτανε πλιότερο πρόφασιν γιὰ νὰ κερδίσει ἐμπιστοσύνη καὶ νὰ μπῇ μέσα στὸ ἀπόκρυφο δρᾶμα τῆς ψυχῆς τοῦ μοναχοῦ.

Στὸ ἄκουσμα ὅμως τῆς λέξεως ἔξομολόγησις ὁ Παφνούτιος σάπασε καὶ τὸν κοίταξε κατάματα. Προσπαθοῦσε νὰ μαντέψει τὴν εἰλικρίνεια τῶν λόγων του.

— Ἡ ἔξομολόγησις—τοῦ εἶπε—χμ.... ἔξομολογιέσαι συχνά ἐσὺ, τέκνον μου;

— Ὅταν αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη, Πάτερ Παφνούτιε.

— Κι ἀνακουφίζεσαι; Βρίσκεται πρὸθύμος ἄνθρωπος ν' ἀκούσει τὸν πόνο τῆς ψυχῆς σου;

— Ναί. Ἐνὰς θεοσεβέστατος ἱερομόναχος.

— Εἶναι σπάνιο αὐτὸ ποὺ μοῦ διηγείσαι, τέκνον μου. Νιώθω τᾶπεινωμένον τὸν ἐαυτό μου καὶ πρέπει νὰ μετανοιώσω γιατί εἶμαι πολὺ ἁμαρτωλός. Ἐγὼ δὲν παρηγοριέμαι στὴν ἔξομολόγησις. Δὲν τολμῶ νὰ πῶ τοὺς πόνοὺς μου οὔτε νὰ δείξω τίς πληγές μου. Φοβοῦμαι, τέκνον μου. Φοβοῦμαι πολὺ.

— Μοῦ φαίνεται πὼς κάποιο μυστικὸ κρύβεις μέσα σου, Πάτερ Παφνούτιε. Μὰ νὰ τί θέλει ἡ ἔξομολόγησις. Θάρρος. Ἐγὼ ἔχω ἀπὸ χτές τὴ νύχτα κάτι ποὺ βαραίνει τὴν ψυχὴν μου. Νιώθω ἐπιτακτικὴ τὴν ἀνάγκη τῆς ἔξομολόγησις.

— Σκανδαλιστικές τέκνον μου, μέσα σ' αὐτὸν τὸν οἶκο τοῦ Κυρίου;

— Ὁχι, μὰ τὴ νύχτα μοῦ συνέβηκε ἓνα ἀλλόκοτο περιστατικόν.

— Ὁ Παφνούτιος μοῦρξε ἓνα ζωερὸ βλέμμα καὶ με καταφανέστατη ἀνησυχία με ρώτησε:

— Τί ἐτρεξε, τέκνον μου;

— Ἐδῶ ποὺ ἡσυχάζα στὸ ἀρχονταρῖκι, ἐνῶ κοντοζύγωναν μεσάνυχτα, ἄκουσα δυὸ λογῶν βήματα. Τὰ πρῶτα ποὺ εἶταν βήματα ἀνθρώπων δὲν μ' ἀνησυχίσανε καθόλου. Μὰ σὲ λίγο πλάι στ' ἀνθρώπινα βήματα ἄκουσα καὶ παράξενες πατησιές, κάτι σὰν βήματα ἀεριοῦ.

— Ὁ Παφνούτιος με ἀγωνία καὶ κρατώντας σχεδὸν τὴν ἀνάσα του παρακολουθοῦσε τὰ λόγια τοῦ Σιγάλδου καὶ γιὰ νὰ βεβαιωθεῖ καλύτερα τοῦ λέει:

— Ἀκούς βήματα ἀνθρώπων, μὰ ἐξὸν ἀπ' αὐτὰ ἀκούς καὶ βήματα ἀεριοῦ.

— Καὶ μιὰ βαρεὶά ἀπειλὴ ποὺ ἀντηχᾷ τρομαχτικὴ καὶ ἀναταράζει τὴν ἡσυχία τῆς νύχτας.

— Ἐνὰ μικρὸ χαμόγελο πέρασε ἀπ' τὴν φυσιογνωμία τοῦ Παφνούτιου καὶ ὕστερα γύρισε τὰ μάτια πρὸς τὸν οὐρανὸν σὰν νᾶθελε νὰ εὐχαρι-

στήσει τὸ Θεὸ γιὰ κάποιαν ἀπροσδόκητη ἱκανοποίηση.

— Ὡστε ἀκούς βήματα ἀνθρώπων, μὰ ξεχωρίζεις καὶ καθαρά κάποια βήματα ἀεριοῦ.

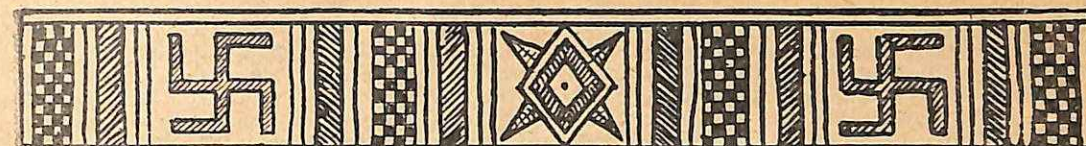
— Ὅπως σοῦ ἰστόρησα Πάτερ Παφνούτιε.

— Δόξα νᾶχει τὸνομα τοῦ Ὑψίστου. Ἡξαίρα καλὰ, τέκνον μου, πὼς δὲν εἰμωνα τρελός. Δεκαπέντε χρόνια τοὺς τὸ λέω ἐδῶ μέσα, δεκαπέντε χρόνων νύχτες κυνηγᾷ τὸν τρισκατάρατο σ' ὅλους τοὺς τοίχους καὶ τοὺς κρυψώνες τοῦ μοναστηριοῦ, καὶ κανεὶς δὲν θέλει νὰ με πιστέψει. Ὅλοι με περιπαίζουνε καὶ ὅλοι με φωνάζουνε τρελὸ. Ἡξαίρα ὅμως πολὺ καλὰ, τῷβλεπα. Γιατί ἂν ἐσὺ ἄκουσες τὰ βήματά του, ἐγὼ τὸν βλέπω ὅπως σὲ βλέπω σέβανε, τὸν βλέπω καὶ τὸν κυνηγᾷ παντοῦ. Χρόνια τώρα με τυραγνεῖ ὁ τρισκατάρατος, μὰ δόξα νᾶχει τὸνομα τοῦ Κυρίου, αὐτὸ ποὺ μοῦπες ἔχουσε βάλαμο στὴν ψυχὴν μου. Εἶμαι πολὺ ἁμαρτωλός, τέκνον μου, καὶ ὁ Κύριος δοκιμάζει τὴν ψυχὴν μου. Πᾶνε χρόνια τώρα ποὺ ἔξομολογήθηκα σ' ὅλους τοὺς γέροντες τῆς μονῆς, στὸν ἡγούμενον, σὲ δυὸ τρεῖς ἀσκητὲς καὶ ἐρημίτες καὶ σ' ἓναν Δεσπότη στὴς Καρυές. Ὅλοι ὅμως γελᾶσανε, ὅλοι χύσανε, ὁ καθένας με τὸν τρόπο του, δηλητήριο στὴς πληγές μου. Κάποιο βράδυ τόσο κολάσθηκα ποὺ εἶπα νὰ μὴ ματαξομολογήθω. Ἐβλεπα γύρω μου κακία. Μὰ μηδὲ εἶχα τὸ δικαίωμα ν' ἀντισταθῶ στὴ δοκιμασίᾳ τοῦ Κυρίου;

ΜΠΟΝΕ

ΓΥΝΑΙΚΑ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΤΗΣ «ΝΕΑΣ ΑΓΩΓΗΣ».—Στὴν πρόκλησι τῶν Ἑλ. Γραμ., οἱ πονηροὶ σωπάσανε οἱ ἄμωλοι ἀπολύθηκαν καὶ βοῖζουν. Κομπολοῖ σπασμένο, οἱ βρισιές τοὺς κυλίσανε χάμω, εἶσι ποὺ δίχως ἀμφιβολία καμιά, οἱ λιγοστοὶ ἀναγνώστες τῆς «Νέας Ἀγωγῆς» κατάλαβαν πὼς οἱ πνευματικοὶ τοὺς ἡγέτες συζητοῦν. Ἡλίθιοι, κακοήθεις, πουλημένα τομάρια, ὑποκριτές, ξεστοί-πωτοι, ἀσυνείδητοι, μοχθηροὶ, συσκοτιστές, κτλ. δὲν εἶναι ὅπως θὰ πιστεῖς ὁ καθένας τὰ δνόματα τῶν συνεργατῶν τῆς «Νέας Ἀγωγῆς» (τὰ δνόματά τους δὲν φαίνονται πουθενά)—εἶναι οἱ τίτλοι ποὺ δίνουν σὲ ὅσους δὲν συμφωνοῦν μαζί τους. Εἶναι τὰ ἐπιχειρήματά τους ἐπιχειρήματα ἀληθινὰ σπουδαῖα, ἀφοῦ νὰ τοὺς ἀπαντήσει κανεὶς δὲν μπορεῖ.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ.—Οἱ φωστῆρες τῆς «Ν. Ἀγωγῆς», ἀπὸ προσοκνηθεῖσα ἐξ ἡμερῶν φαίνεται, ἀφοῦ εἶδαν μέσα ἀπὸ τὸ ὀρθόδοξο μαρξιστικὸ πρίσμα τὰ πάντα καὶ ἀφοῦ ἀνακάλυψαν σωρεία ὄρων κοινωνιολογικῶν καὶ περιορισμένων μορφῶν, μέσα στὴς ὁποῖες ἀγωνίζονται νὰ κλείσουν κατὰ τὸν ἀπλοϊκότερο σχηματικὸ τρόπο τὴ ζωὴ, ἐλασάρισαν τελευταῖα στὴν ἀγορὰ ἓναν νέο ὄρο τὸν ὁποῖο χρησιμοποιοῦν ὡς εἶδος ἐπιθέτου ὅταν προκειται ν' ἀσχοληθοῦν με ὁποιαδήποτε διανοητικὴ κατεύθυνση ποὺ δὲν βλέπει σχηματικὰ τὴ ζωὴ καὶ δὲν ὑποκλίνεται στὴ σοφία καὶ στὴς ἀγνές προθέσεις τῶν ἀνθρώπων τῆς Γ'. Διεθνούς. Πρὸς γνῶση λοιπὸν καὶ συμμόρφωση, ὅσοι δὲν συμφωνοῦν με τὸν κ. Χρονόπουλο τῆς «Ν. Ἀγωγῆς», τὸ σύντροφο Θεὸ τοῦ κοινοβουλίου, τὸν κ. Κορδάτο, καὶ τὸν μετριόφρονα καὶ ἀφιλοκερδῆ ἡθοποιὸν κ. Βέλμον τοῦ «Φραγγελίου», ἀποτελοῦν τὴν «πνευματικὴ ἀντίδραση» τοῦ τόπου. Μὴ χειρότερα!

ΟΠΙΣΘΟΔΡΟΜΙΚΟΙ.—Σύμφωνα με τὸ πάρα πάνω μέτρο, ὁ Αἰσχύλος, ὁ Γκαίτε, ὁ Σαίξπηρ, ὁ Σολωμὸς καὶ πλῆθος ἄλλων δικῶν μας καὶ ξένων ὀνομαστῶν δημιουργῶν ἀποτελοῦν τὴν πνευματικὴ ἀντίδραση ἀπὸ τὴν ὁποία ἔχουν λυτρωθεῖ ὅπως εἴπαμε οἱ κ. κ. Χρονόπουλος, Θεός, Κορδάτος καὶ Βέλμος. Καὶ πάλιν μὴ χειρότερα.

ΚΑΙ Ο ΑΙΣΧΥΛΟΣ.—Κάποιος νεοέλληνας, ἀριστερὸς εἰς τὰς σκέψεις καὶ δεξιὸς εἰς τὴν ζωὴν, ἀνέλαβε νὰ ταξινομήσει τὸν Αἰσχύλο. Καὶ δίχως

πολὺ δυσκολία τὸν ὀνόμασε ἀριστοκράτη μεγαλοαστὸ τῆς ἐποχῆς του. Ἐπειδὴ ὅμως κάθε κουβέντα ποὺ λέγεται πρέπει νὰ ἐξετάζεται ἀπὸ τὴν πρακτικὴ τῆς σημασίας, θὰ ἐρωτήσουμε τὸν ἀριστερὸ κύριο ποῦ τὸ πρακτικὸ ἀποτέλεσμα τῆς ταξινομήσεως αὐτῆς; Μήπως θέλει μ' αὐτὸ ποὺ εἶπε νὰ χαρακτηρίσει τὸν Αἰσχύλο ὀπισθοδρομικόν; Γιατί τότε θὰ εὐχόμεσθε νὰ ὑπάρξουν πολλοὶ ὀπισθοδρομικοὶ σὰν τὸν ἀρχαῖο τραγικὸ ποὺ παρ' ὅλη τὴν ὀπισθοδρομικότητα του (!) ἔζησε δύομιση χιλιάδες χρόνια στὴς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ θεωρεῖται μοναδικὸς πνευματικὸς ἥλιος, ἐνῶ οἱ φωστῆρες τῆς ἀριστερῆς ἐπιστήμης εἶναι ζήτημα ἂν ἀπασχολοῦν κανέναν σοβαρὸν ἄνθρωπο πολὺ καιρὸν ἢ ἂν θὰ ζήσουν δύομιση μέρες μετὰ τὸ θάνατό τους.

ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΔΗΔΩΣΗ.—Ἡ «Νέα Ἀγωγή» στὸ τελευταῖο τῆς φύλλο ἀφιέρωσε ἐξῆς σελίδες—ὁ 1/, τοῦ συνόλου—τῆς διαφήμιση τῶν Ἑλ. Γραμ. πρέπει νὰ βεβαιώσουμε τοὺς ἀναγνώστες μας πὼς ἡ διαφήμιση αὐτὴ δὲν εἶναι πληρωμένη (τουλάχιστον ἀπὸ μᾶς).

ΕΔΡΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ.—Τὸ ζήτημα τῆς Ἑδρας Νεοελληνικῆς, ποὺ ἐκίνησε συνεργάτης τοῦ περιοδικοῦ μας, φαίνεται ὅτι πρόκειται νὰ ἔχει συνέπεια. Ἡ διεύθυνση τῶν «Ἑλληνικῶν Γραμμάτων» με πολλὴ χαρὰ παρατηρεῖ πὼς οἱ εκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ εἶναι ἀρκετὰ γιὰ τοῦτο προετοιμασμένοι, καὶ ὅτι τὸ πρόβλημα ποὺ τὸ ἄρθρον ἐκεῖνο ἐθεῖσε στάθηκε ἄξιο ἀπὸ καιρὸ ν' ἀπασχολῇ τὸ ἐνδιαφέρον τους.

Με τὴν ἐπιφύλαξη νὰ δημοσιεύσουμε τίς κυριότερες ἀπ' ὅσες σχετικὲς ἀπαντήσεις θὰ λάβουμε ἢ θὰ σπουδαιότερα ἀποσπάσματα τους, βεβαιώνομε τὸν διδασκαλικὸ κλάδο ὅτι ἡ «Ἑδρα τῆς νεοελληνικῆς» θὰ ἐξετασθεῖ ἀπ' ὅλες τίς πλευρές, με τρόπον ἀντάξιο τοῦ ἐνδιαφέροντός τους.

ΠΕΙΡΑΜΑ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙ.—Στὴ Γερμανία, στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνα, ἐφειλάνε τὴν ψυχολογία χωρὶς ψυχὴ ἐμεῖς τραβήξαμε πὺλ μπιστότα καὶ κάναμε τὴν «παιδαγωγικὴν χωρὶς παιδί». Τὸ test, τὸ πείραμα, ἡ μέτρηση, δίνουν καὶ παίρνουν στὴν ἐπίσημη παιδαγωγικὴ μας μὰ τὸ ἀσάθημτο ἐκεῖνο στοιχείο, τῆς ψυχῆς τοῦ παιδιοῦ, ποῖος θὰ γυρίσει τέλος πάντων νὰ κοιτάξει; Αὐτὰ ἐξ ἀφορμῆς κάποιας ἐπίδησης ποὺ διαβάσαμε στὴς ἐφημερίδες γιὰ ἴδρυσιν πειραματικοῦ σχολείου προσορμημένου στὸ Πανεπιστήμιον. Με τὸν πῆχυ δὲ μετριέται τὸ παιδί, φίλοι κύριοι.

Η ΣΑΤΥΡΑ ΤΟΥ Κ. ΗΛ. Φ. ΗΛΙΟΥ.—Ο κ. Ηλ. Φ. Ἡλίου τοῦ ὁποῖου δημοσιεύουμε σήμερα μιὰ ἀριστοτεχνικὴν σάτυρα γιὰ τὸν τρόπον πού γράφουν τὰ ποιήματα στὸν τόπο μας ἀνέκει στους ἐλάχιστους Ἕλληνες πού σκέφτονται πραγματικά καὶ μὲ σεβασμὸ ἀντιμετωπίζουν τὰ προβλήματα τῆς τέχνης. Πρωτοφάνηκε σὸ Νομὰ καὶ κατοπιν δημοσίεψε στὴν «Φιλικὴ Ἐταιρεία» τοῦ ἀγαπητοῦ Φώτῃ Κόντογλου μιὰ σάτυρα τῆς Νεοελληνικῆς κριτικῆς μὲ τὸν τίτλο «Γράμματα ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν πὼς γράφεται στὴν Ἑλλάδα ἢ κριτικῇ» καὶ μὲ ὑπογραφὴν «Ἐπαρχιώτης». Ἡ σάτυρα ἐκείνῃ γέννησε πολὺ θόρυβον καὶ ἔκανε πολλοὺς κοσμικοὺς καὶ ἐκ γενετῆς ἐσέτε νὰ θυμώσουν καὶ νὰ βροῦσονται σκληρὸ ἐπαρχιώτη. γιὰ τὴν ἀποκαλύπτειν αὐτὸς ἔκανε. Ὁ κ. Μπασιώτῃς βγήκε τότε μ' ἕνα ἄθροισμα στὴ Δημοκρατίαν καὶ τὸν ὑποστήριξε καὶ ἔδικαίωσε σ' ὅλη τὴν γραμμὴ τῆς σατυρά του. Συνέχεια τῆς μελέτης ἐκείνης πὺν ἀφοροῦσε τὴν κριτικὴν εἰναι ἡ σημερινὴν πον δημοσιεύουμε καὶ πὺν ἀφορᾷ τὴν ποιήσῃ καὶ ἔχει γιὰ τίτλο «συνταγὴ γιὰ ποίηση—συμβουλὲς πρὸς τὸ νεο φίλο μου». Ὅταν τὴ διαβάσουν οἱ ἀναγνώστες μας θὰ διασχεδάσουν μὲ τὴν κατάντια τῶν περισσοτέρων ποιητῶν μας.

Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ.— Ἡ Νέα Ἑστία, μετ' ἐπισημάνσεως αὐτοαποκαλουμένη, «Ὁ Βασιλεὺς τῶν Περιοδικῶν», βυθὸν εἰς τὴν ἐμφάνισίς της. Ὁ Βασιλεὺς τῶν Περιοδικῶν ληισμονεὶ πῶς ἡ ἀκριβεία εἶναι ἡ εὐγένεια καὶ ἡ ἀρετὴ τῶν Βασιλέων ἀπέναντι τῶν ὑπὸ τῶν κατὰ τὴν Περιοδικῶν ἀπέναντι τῶν ἀναγνωστῶν τῶν.

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ Κ. ΔΕΛΜΟΡΙΖΟΥ

Σχετικά με την τελευταία διακήρυξη που έκυκλοφόρησε ο Έκπ. Όμιλος ελαβαμε από τον κ. Δελμούζο το παρα κατω γράμμα.

Φίλς Μπρασιᾶ.

Ἐλαβα, τὴ διακήρυξιν τοῦ νέου σωμα-
τείου πού κληρονόμησε τὸν τίτλο τοῦ «Ἐκπαι-
δευτικοῦ Ὁμίλου», καὶ διαβασα με προσοχὴ καὶ
ἀπόρρησα καὶ τὴ παράκλησίν Σου. Γιατί ὅταν τελειώ-
σω τὰ διαβαστά της, εἶχα τὴν ἴδια διάθεσιν ὡπὼς
καὶ σὴν τελευταία συνεδρίασιν σὺ ἐκλογικὸ
σαλόνι τοῦ Ὁμίλου με τὴν «ψιφρο ἀνοχῆς» καὶ
τὰ παρόμοια. Σε ὅτι γινόταν τότε ἐκεῖ μεσὰ δὲν
εἶχα κομιὰ θέσιν, ἦταν ὁλότελα ἀσχετο καὶ με τὴ
δουλειά μου καὶ με τὸ χαρακτῆρά μου. Τὸ ἴδιον
καὶ τώρα. Γιὰ τὴν ἀπάντησιν πού γυρεύεις ἀπὸ
μένα οἱ μόνοι κατάλληλοι εἶναι οἱ πολιτικοί. Γιατὶ
ὅλη ἡ διακήρυξις, ὅλο τὸ πνεῦμα της, ἐνῶ προσπαθεῖ
νὰ κλονίσῃ καὶ τὴ γνώμην μας πῶς τὸ νέο σωματεῖον
θέλοντας καὶ μὴ *θα γίνῃ* πολιτικόν, δείχνει πῶς
ἔγινε κίολας τέτοιο ἀπὸ τὰ πρῶτα του βήματι.

Γιὰ νὰ μὴ ἔχωμε μάλιστα καριὰ παρέρηγησης, διαλέξω μόνο του καὶ τὸ χαρρακτηριστὸ τίτλο «τοῦ σοσιαλιστοῦ». Ἀντίθετα μὲ τὸν παλιὸ Ἑλαιοδευτικὸ Ὅμιλο, ποὺ ἀρχίζοντας τὴν ἐργασία του ἀπὸ τὸ δημοτικὸ σχολεῖο ἀντιπροσώπευε βέβαια τὸ ἀστικὸ δημοτικιστικὸ ρεύμα, τὸ νέο σωματεῖο

ἀντιπροσωπεύει, όπως λέει, «τις εκπαιδευτικές αρχές του σοσιαλιστικού δημοκρατικού ρεύματος». Θά είναι δηλαδή το εκπαιδευτικό επιτελείο μέσα στο μιὰ πλατιά κοινωνική κίνηση, που θά 'χει αλλόκλητη βάση και δύναμη, αφού θά κλείνει μέσα της όλες τις αδικημένες κοινωνικές τάξεις, τὰ όχτω δέκατα από τὸ ἐθνικό μας σύνολο. Ἄν τώρα ὑπάρχει τέτοια κίνηση ὀργανωμένη γιὰ νὰ ἔχει καὶ τὸ εκπαιδευτικό της τμήμα καὶ νὰ τοῦ δώσει τὴ δύναμη ποὺ χρειάζεται ἢ ἂν ἡ μόνη ὀργανωμένη κίνηση εἶναι τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα κτλ., αὐτὰ εἶνε προβλήματα κοινωνικοπολιτικά, ποὺ θάγει μαζί μὲ τόσα ἄλλα σχετιζὰ νὰ λύσει τὸ εκπαιδευτικὸ αὐτὸ σωματεῖο. Πρέπει π. χ. πρῶτα πρῶτα νὰ βρεῖ τὸ σοσιαλιστικὸ αὐτὸ ρεῦμα. Ἐπειτα ἂν δὲν ἔχει ὀργανωθεί, νὰ τὸ ὀργανώσει πολιτικά, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ πραγματοποιήσει ὅσα γυρεύει. Ὑστερα νὰ κλείσει μέσα του χίλιον εἰδῶν τάξεις μὲ τὰ πιὸ ἀντίθετα συμφέροντα, ἐργάτες, ἀγρότες, μικροσπουτοὺς καὶ κάμποσους ἀστοὺς γιὰ νὰ φτάσει τὰ ὀχτὼ δέκατα ἀπὸ τὸ σύνολο. Καὶ ἐκτός ἀπὸ τ' ἄλλα νὰ βρεῖ σὸ τέλος καὶ τὴν εκπαιδευτικὴ μεταρροϋθμιση γιὰ νὰ τὴν ἐφαρμόσει.

Σ' όλα αυτά τα προβλήματα δὲν μποροῦν, φίλε μου, νὰ βοηθηθῶν ὁλότελα. Τὴ λύση τοὺς μπορεῖ ἴσως νὰ τὴ δώσωιν μερικὸν πολιτικοί, καὶ πὺ πολλὴ ἡ νεώτατη νεοελληνικὴ κοινωνιολογία, ὅπως μᾶς τὴ ζωγράφισαν τὰ « Ἑλληνικὰ Γράμματα » στὴ « Λαχανομενὴ φευγάλα ». Αὐτὴ εἶναι σὲ θέσῃ νὰ δημιουργεῖ ἀπὸ τίποτα ὅτι θέλεις : φεουδαρχικὲς τάξεις, κοινωνικὲς καταστάσεις, συγχρονισμὸ, πρόσοδο κτλ. κτλ. Αὐτὴ ἀκόμα θὰ μπορέσει ἴσως σὲ μιὰ σοσιαλιστικὴ κίνησῃ νὰ μὴ βάλει κανένα « ὄριο πρὸς τ' ἄρισतरα ». Ὡστε ἀν θέλεις καὶ καλὰ ἀπάντησῃ, γύρεψέ τὴν ἀπ' αὐτὴ. Ὅσο γιὰ μένα τὸ μόνο πὺ θὰ μποροῦσα νὰ εἰπῶ εἶναι ὅτι σχετίζεται μὲ τὴ δουλεία μου καὶ ὅτι βγαίνει ἀπο τὴν πολύχρονη πείρα μου. Κι ἀπ' αὐτὴ ξέρω κατὶ πολὺ ἁπλό : Πὼς ἡ πλατύτατη καὶ καθολικὴ μεταρρύθμισῃ, πὺ γυρεθεῖ τόσους δρόμους τὸ νέο σωματεῖο γιὰ νὰ τὴν ἐφαρμόσει, εἶναι λόγια χωρὶς περιεχόμενο - ἂν ἐξαίρεσωμε μόνον τὴ δημοτικὴ γλῶσσα, πὺ δὲ φαίνεται νὰ τὴς δίνει καὶ τόσο μεγάλη σημασίαν, καὶ τὸ νεοελληνικὸν πολιτισμὸν, πὺ καὶ αὐτὸς ὅμως ἐξατμίζεται στὴ διακήρυξῃ ἡ γίνεσθαι στοιχεῖο διακοσμητικὸν. Γιατὶ ὅσα ἀναφέρει γιὰ τὸ ἁμεσώτερον μέλλον - νὰ λειτουργήσῃ κανονικά καὶ ἄνετα ἓνα συγχρονισμὸν ὀχλύχρονον δημοτικὸν σχολεῖο, νὰ γίνῃ υποχρεωτικὴ μετεπαίδευσῃ καὶ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσῃ ὅλων τῶν εἰδῶν, ν' ἀναδιοργανωθεῖ μὲ τίς ἀρχὰς τῆς δημιουργικῆς (:) ἐργασίας ἡ ἀνώτερη παιδεία καὶ μάλιστα ἡ πανεπιστημιακὴ, νὰ εἰσαχθεῖ σὲ ὅλα τὰ εἶδη τῶν σχολειῶν ἡ μέθοδος τοῦ σχολεῖο ἐργασίας » κτλ. κτλ., μποροῦν βέβαια νὰ γίνουν νόμοι, μὰ θὰ μείνουν μονάχα νόμοι καὶ ὀνόματα χωρὶς περιεχόμενο, πὺ θὰ κρύβουν τὴν ἰδίαν κακομοιριά πὺ ἔχομε καὶ τώρα. Καὶ τὸ περιεχόμενο δὲν εἴμαστε σὲ θέσῃ νὰ τὸ δώσωμε ὅχι μόνον οἱ λίγοι εἰδικοί, μὰ οὔτε ὁλόκληρος ὁ τόπος μας, καὶ αὐτὸ ὅχι μόνον γιὰ τώρα μὰ γιὰ χρόνια πολλά. Καὶ δὲ θὰ τὸ δώσωμε ποτε, ὅσο δὲν ἀνοίγωμε τὰ μάτια μας νὰ κοιτάξωμε καλὰ καὶ τὸν ἑαυτὸ μας καὶ γύρω μας μὲ εἰλικρίνεια καὶ πόνο, ὅσο ἡ πρόσοδος δὲ θὰ πηγάζῃ ἀπὸ μέσα μας μὲ ἀδύσκοτον ἀγῶνα, μὰ θὰ τὴ μεταφέρωμε ἀπ' ἐξῶ σὰν ἔτοιμο ἐμπόρευμα, ὅσο τὰ λόγια δὲν παραμερίζουν ἐμπρὸς

στη συστηματική, στην επίμονη δουλειά ἀπάνω
στα δικά μας πράγματα.

Αὐτῶν, φίλε μου, τὰ λίγα λόγια γιὰ τώρα. Ἀρ-
γότερα, ὅταν θὰ εὐκαιρησῶ, θὰ σοῦ στείλω τῆς δυο
ὀμιλίας μου πού ἔγιναν στή τελευταία συλλέουση
τοῦ Ὁμιλοῦ, γιὰ νὰ μποῦν τὰ πράγματα στή
θέση τους. Ὅπως ἀληθινά εἶταν καί εἶναι καί ὅχι
ὅπως τὰ παρουσιάζει ἡ διακήρυξις.

Ζαγορά 5 Σεπτεμβρίου 1927.

Μὲ ἀγάπη

Α. Π. ΔΕΛΜΟΥΖΟΣ

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ Κ. Γ. Ν. ΠΟΛΙΤΗ

Φίλε κ. Μπαστιᾶ,

Ὁ κοινὸς φίλος μας κ. Καρβούνης θαρῶ βιάστηκε κάπως νάπανήσῃ σ' τὸ σημεῖωμα τοῦ προπερυσμένου φύλλου τῶν «Ἑλληνικῶν Γραμμῶν» γιὰ τὴ λέξη *διάνεμα*, ἴσως ἐπειδὴ τὸν πείρωξε ὁ τόνος του, κ' εἶται, πηγαίνοντας νὰ διατυπώσει ἀντίρρησης, ἵπτοι' ἄλλο δὲν καταφέρειν στο βάθος παρά νὰ πιστοποιεῖ μὲ ἄλλα ὁμῶς λογία, ὅσα λεγονταν ἐκεῖ. Κι ὁπόδεῖξῃ: ἐνῶ ἀρχὴ ἀρχὴ σ' τὸ γράμμα του τὴν παρατήρησιν πῶς «μεις οἱ Ρωμιοὶ ἴδωμεν κρυφὸ καμάρι νὰ μὴ σπουδάξωμεν τὴ γλῶσσα μας κ.τ.λ.» τὴ χαρακτηρίζει πῶς «ἐλαϊκὴ ἄδικη καὶ δὲ βυσιάζεται σὲ καμία πρὸς γαίαν ὀψιότητα», τοῦ ξεφεύγει λιγο παρακάτω νὰ πεῖ ὁ ἴδιος πῶς προτιμότερο θὰ εἴταν μὰ ἀσυνήθιστη λέξη «ἀ μὴ βυσισκοταν σ' τὸν τίτλο ἑνὸς διηγήματος, ὥστε ἡ προσοχὴ ἐκείνου ποῦ θὰ τὸ διάβωις νὰ τραβιέται ἐξ ἀρχῆς σ' τὴ *ωσολογία*». Μὰ αὐτὸ ποῦ εἶται γινάδι τ' ὁμοῦζει «γλωσσολογίῳ» ὁ κ. Καρβούνης τι ἄλλο εἶναι παρά ἡ ἀναγνώρισις σ' τὴν ἀναγνώσθη τοῦ δικνωίματος νὰ ἔχει τὴς ἀντίρρησης τινὲς σ' τὴ γλῶσσα ἐνὸς λογοτ-χνικοῦ ἔργου, ὅταν τοῦ ξεφεύγῃ τὸ νόημα μωρικῶν λέξεων; Τέτοια ὁμῶς δικνωίμα πῶς θὰ μπορούσε νὰ τοῦ πάρει εἷας ἀναγνώστης, σὰν δὲν τῷ εἰς κρυφὸ τοῦ κομάρῃ ν' ἀγνοεῖ τὴ γλῶσσα του καὶ νὰ μὴν τὴ σπουδάζῃ; Σὲ ὅποιον ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου ἀναγνωρίσῃ τέτοιον δικνωίματος σ' τὴν ἀναγνώσθη θὰ ἴταν πρῶτα περὰ πάλιν περὶ ἀκατανόητο. Σ. ἦν. Ἀγγλία ἐξοφία— κ' ἐξέπιτηθε ἀντιστρέφω τὸ παράδειγμα τοῦ γιὰ νὰ φανῇ πόσο ἀλλότεια πῆρε ὁ κ. Καρβούνης τὰ γραφόμενα σ' τὸ σημεῖωμα τῶν «Ἑλληνικῶν Γραμμῶν» — σ' τὴν Ἀγγλίαν λοιπὸν κ' ἂν καίνας συγγραφέας εἶχε τὴν ιδέα ἂν μεταμετρίσθαι «κάποιμ λέξη τῆς ἐποχῆς τῆς Ἑλιοβάτης, ποῦ βολικεταί σ' τὸ Σαξέπην τὴ σ' τὴν Ἁγία Γρασίαν, κανενὸς ἂν γνώσῃ τοῦ δὲν θὰ τοῦ περνοῦσε γὰρ ἀπὸ τοῦ νοῦ τὰ τὴν κατηγορήσει γι' αὐτὸ καὶ τὰ τοῦ ἀφ-νηθεῖ το φουσικο τοῦ πῦρ, κ' ἐπαγγιλατικὸ διαι-ωμῃ. Παρὰ θ' ἄνοιγε ἀίλουσιατα τὸ πρῶτο λεξικὸ γιὰ νὰ βρεῖ τὴ σημασία τῆς ἀγωγῆς τοῦ λέξης καὶ ἴα ὁ χωρικοῦτος μάλιστα καὶ χάρι τοῦ συγ-γραφέα ποῦ τὸν ἔμαθε μὰ καινουράκι λέξῃ, Ἐκεῖ, βλεπετε, δὲν τῶχουν κρυφὸ καμάρι νὰ μὴν σπου-δάξουν τὴ γλῶσσα τινος. Τὸ ἔχουν νιώσει πῶς ὁ λ-χιχικὸ πλῆθος εἶναι καθρέφτισμα τοῦ πνευμα-τικιοῦ πλοῦτος.

Μά ο κ. Καρβούνης πέφτει από παρεξήγηση
 σέ παρεξήγηση. "Ετσι δσα λέει για τὸ λαὸ περὶ-
 τεύουν ὁλόκληρα. Στὸ σημεῖωμά εκείνου τῶν «Ελ-
 ληκῶν Γρομμῶν» δὲ γινόταν πουτὶνὰ λόγους
 γιὰ τὸ λαὸ. Κι ἂν δὲν χάωμ' ἐγὼ τώρα λάθος.

τὸ νου ἔχεινου πού ἔγραψε τὶς γραμμὲς ἔχεινες
 εἶπαν μοι ἄχα ἡ τάξι τῶν μορφωμένων, πού ἀπο-
 τελοῦν δα καὶ τὸ νόον ἀναγνωστικὸ κοινό. «Ὡστε
 ἐκεῖνο, πού ὁ κ. Καρβούνης με περισσὸν «ἰόντε
 ἐπιπληχτικῆς ὑπεριχ.» τὸ χαρακτηρίζει «μικρο-
 ψυχῇ προσοχῇ οὐ ἄτομα» ποὺ θειά δὲν τὸ βρι-
 σκω σὸ σημείωμα τῶν «Ἑλληνικῶν Γρυσμά-
 των». Καὶ εἶσι ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ κ. Καρ-
 βούνη νομίζω πῶς μένει ἐξάρθρωτος. Ἀποφω-
 μάλιστα πῶς πέφισε ἀπὸ τὸ νου του οἱ μποροῦσε
 νὰ εἰπωθεῖ σὲ τὸ σημείωμα ἐκεῖνο πῶς ὁ λαὸς δὲν
 ξαίρει τὴ γλῶσσα του καὶ δὲν τὴν σπουδάζει, ἀφοῦ
 αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ λαὸς τὴ φτιάνει καὶ αὐτὸς εἶναι
 ὁ δάσκαλος μας. Οἱ μορφωμένοι τὴν ἀγνοοῦν ἢ,
 πολὺ συχνά, καμῶνται μοι ἄχα πῶς τὴν ἀγνο-
 οῦν, αὐτοὶ πού ξαίρουν ὅμως τὰ φραντσεῖζ κα.
 Ὡστόσο αὐτοὶ οἱ μορφωμένοι ἀναγνώστες ἔχουν
 τὴν ἀπαίτηση νὰ βαζουν φρονιμοὺς καὶ νὰ ρυ-
 θμίζουν τὴ φιλολογικὴ γλῶσσα. Ἐταῖ δὲ βρίσκουν
 καθολοὺ ἀδικιοιολόγητον οὔτε καὶ τὸν τόπο τοῦ
 σημειώματος τῶν «Ἑλληνικῶν Γρυσμάτων.» πού
 τοσο πείραξε τὴν συγκαταβατικὴν μετριότητα
 τοῦ φίλου κ. Καρβούνη. Ἐδὼ σιὸν τόπο μας,
 ὅπου πολὺ συχνὰ βλέπει κανεὶς ἀνθρώπους νὰ
 παίρνουν δικαίωματα πού δὲν τοὺς ἀνήκουν, ἂν
 ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὴ δημιουργία κάποιαι ἱε-
 ραρχίαι, ὅς ὦν, πολλὴ σωστός, μοῦ φαίνεται, εἶναι
 γὰ τὸν κάποιον καὶ ὁ αὐστηρὸς τόνος ἀπέναντί του.
 Καὶ μὲ τὸ σημείωμά σας ἐκεῖνο, ἂν θελήσει καν-
 εὶς νὰ διορθοῖ καίω ἀπὸ τὶς γρυσμὲς, τίποτ'
 ἄλλο δὲν θελοῦσατε πέρα νὰ ὑποστηρίξετε τὸ δι-
 καίωμα τοῦ συγγραφέα νὰ ρυθμίζει οὔτε τὴ φι-
 λολογικὴ γλῶσσα, αὐτὸς πού δουλεῖα του εἶναι
 νὰ τὴ σπουδάζει καὶ νὰ τὴν ἀκούει ἀπὸ τὸ σίγμα
 τοῦ λαοῦ. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ διορθεῖ βη-
 λήσει αὐτὸ τὸ ἀναφαίρετο δικαίωμά του, καὶ πολὺ
 λιγότερο ἐκεῖνο πού «ἰδοῦν κρυφὸ καμάρνι»
 ἀγνοοῦν τὴ γλῶσσα τοὺς».

Ποσο ἄδικο ἔχει ο κ. Καρβούνης νὰ φαντάζε-
ται πὼς ἡ λέξη διά-εμα εἶναι ἄγνωστη σὺν λόγῳ,
φαίνεται κι ἀπὸ τοῦτο· Στὴν Αἴγινα, ὅπου ἔλα-
πάει τώρα τελευτάτα, κανεὶς ἀπ' ὅλους τοὺς ὁμο-
φωτους τοῦ λαοῦ, ὅσους ὠμίτην, δὲ βρεθῆκε νὰ
μὴν τὴν ἐαρεῖ. Οἱ μορφωμένοι δὲν τὴν ξαίρουν,
αὐτοὶ ποὺ ξυμμάχην τὴν γλῶσσαν τοὺς ἐπειδὴ σπου-
δαίαν καὶ ὑψηλὴν τὴν καθάρεισαν.

Με πολλή φιλία
Γ. Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ, ΜΑΡΚΟΥ ΑΥΡΗΛΙΟΥ
ΤΑ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ. ΠΑΡΑΦΡΑΣΗ Σ. ΔΕΛΤΑ.—
Α. ΡΟΛΑΝΔ, ΚΙΝΕΖΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΙ-
ΛΟΣΟΦΙΑ.

Με τὴν μεταφρασὴν τοῦ ὁ κ. Δ. δίνει μιὰ γενναία ἀπάντησιν εἰς τὴν μελέτην τῆς στωικῆς φιλοσοφίας. Δὲν ἔχω ὑπ' ὄψει μου ἐδῶ καμμινὴν ἄλλη μεταφρασὴν τῶν δύο τούτων ἔργων ἐπὶ τῇ γλώσσᾳ μας· μὴ καὶ ἀπόλυτα ἂν κοιτῇ ἡ ἐργασία τοῦ κ. Δ., εἶναι τόσο φροντισμένη ἡ μετάφρασις, τόσο καλὴ καὶ σιὴν κατανόησιν καὶ σιὴν ἀπόδοσιν τοῦ ἀρχαίου κειμένου, πού τῆς ὀφείλει κάθε ἐπαίσιος. Ἡ δημοτικὴ τῆς φράσεως ἔχει πῦρ καὶ ἐντέλως τὴν ποιεῖα καὶ τὸ ρυθμὸν τοῦ ἀρχαίου, ἔτσι πού αὐτὸ ἡ ποιοῦσε νὰ λογιστεῖ ψεγάδι τῆς, γιὰ μερικοὺς φρα-

στικοί της τρόποι δεν είναι καθαρά δημοτικοί· ίσως γι' αυτό ο κ. Δ. παράφραση ονομάζει την εργασία του.

Διγυσελίδος πρόλογος, σαφής κ' ευκολοδιά-
βαστος, προσπαθεί να καταστήσει εκείνους που
θα καταπιαστούν να διαβάσουν τα δυο έργα
«χωρίς να είναι εξοικειωμένοι με τη στωϊκή θεωρία
και με τον χαρακτήρα της εποχής όπου γράφη-
καν οι στοχασμοί του Μάρκου Αὐρηλίου» (σ. 7).
Αὐτὰ λέει ο μεταφραστής· φανερό όμως είναι
πώς με τον πρόλογό του προσπαθεί ιδίως να
δείξει την επικαιρότητα της μετάφρασής του και
βγάζοντας την από τον κύκλο της επιστήμης, να
την τοποθετήσει στη χρήση της καθημερινής
ζωής· ή συνηθισμένη παροβολή της εποχής του
Μ. Αὐρηλίου με τη δική μας γίνεται με λεπτό-
τητα κ' επιτυχία, και θα σταματήσει χρήσιμα
την προσοχή και τον νου του αναγνώστη. Μά
με τον τέτοιο του σκοπό, το βιβλίο του κ. Δ.
έρχεται να πάρει θέση δίπλα στις ποικίλες προ-
σπάθειες διαφόρων ξένων φιλοσόφων, που βλέ-
ποντας την παρακμή και το γκρέμισμα των σύγ-
χρονων ευρωπαϊκών αξιών, προσπαθούν, γυρί-
ζοντας τα μάτια κατά τα φωτεινά σημεία της
ανθρώπινης ιστορίας και γεωγραφίας, να βρουν
έκεί ηγέτες και ισχυρές μορφές ζωής.

Παίρνω άφορμή να πω λίγα λόγια σχετικά,
αφού και άλλο βιβλίο—πολύ άνωισης με τοῦτο
άξιας—του κ. Α. Ρολάνδη, «Κινέζικος πολιτισμός
και φιλοσοφία», δείχνει πως παρόμοια τάση άρχί-
ζει να πιάνει στον τόπο μας.¹

Περνώντας θα παρατηρήσω πως ή τάση αυτή
είναι κοινή σε όλες τις εποχές της παρακμής·
παρόμοια στά χρόνια της ελληνικής παρακμής,
παρόμοια στις ρωμαϊκές, παρόμοια στην εποχή
του Λουδοβίκου του ΧΥ, οι άνθρωποι έστράφη-
καν κατά την αρχαιότητα και την Άσία. Μά
εκείνο που άμφισβητώ είναι ή δυνατότητα επι-
τυχίας μιας τέτοιας προσπάθειας· δεν λέω πως ή
μελέτη περασμένων ή μακρινών πολιτισμών δεν
είναι χρήσιμη για την λύση των συγχρόνων προ-
βλημάτων, μά θαρῶ πως ή χρησιμότητα στα-
ματάει στην αύξηση των δεδομένων και πο-
τώς είναι άδύνατο μιά δποια νοοτροπία να ξανα-
ζωντανέψει και να μεταφτεντεί και να γίνει
κέντρον της δικής μας σύγχρονης ζωής (άγκα-
λιάζω, φυσικά, τον νεοελληνικό πολιτισμό μέσα
στον ευρωπαϊκό). Την μορφή του αύριο θα μάς
την δώσουν μοναχά μερικές φωτεινές διάνοιες,
βοηθημένες από την έμπειρία των περασμένων
και των άλλωτριων, μά βασισμένες αποκλειστικά
στην προσπάθειά τους πάνω στα δεδομένα της
σύγχρονης ψυχοσύνθεσης. Στην περίπτωση μας ή
άπλοποίηση της ζωής μερικῶν ατόμων δεν ήμπο-
ρει ν' αλλάξει την πορεία του κόσμου, όπως δά
δεν την άλλαξε και στην εποχή του Μάρκου
Αὐρηλίου.

Η στωϊκή ήθική δεν είναι ήθική της παρα-
κμής, όπως ελπίστηκε, δεν είναι ήθική διαλεκτική
παλιά ή καινούργια, είναι αυτή ή ίδια ή ήθική
των αρχαίων Έλλήνων λογιικοποιημένη (ratio-
nalisée). Για να φτάσει ή αρχαία φιλοσοφία
στην ήθική των στωϊκών, την παραδομένη ήθική,
δεν έκανε ή ήθική τις άβαρας μά ή φιλοσοφία.

¹ Αυτή ή τάση δεν έχει σχέση με την ξενομανία ή
την άρχαιομανία που χαρακτηρίζουν τους Νεοέ-
λληνες.

Το λέω αυτό για να δείξω πόσο άδύνατο είναι,
μετά το πέραςμα του Ιουδαϊσμού και του χριστι-
ανισμού στην ευρωπαϊκή ζωή, να ξαναζωντανέ-
ψουμε ήν αρχαία ήθική· γιατί αν ήμπορεί όπως
δήποτε μιά φιλοσοφία να υπάρξει έξω τόπου και
χρόνου, μιά ήθική που δεν θα είναι βασισμένη
όχι στις μορφές του λόγου, παρά στις ψυχικές
συνήθειες και απαιτήσεις, είναι μοιραίο να μείνει
στο χαρτί. Έλπίζω μιά μέρα να μπορέσω να μιλήσω
πλατεία γι' αυτό το θέμα· σήμερα θα προσθεσω
μοναχά, αφού το βιβλίο του κ. Δ. μου έδωσε την
άφορμή γι' αυτές τις σκέψεις, πως, καθώς παρα-
τηρούσε ο Guyau, ο άνθρωπος στρέφει τα μάτια
στον διπλανό του, φτιάχνει ήθικά *συστήματα*,
μοναχά άμα κατεβάσει τα μάτια από τον ουρανό,
άμα αφήσει τη ζήτηση του άπολύτου· μά «είναι
παρατηρημένο ότι ή στένωση της αλήθειας, ιδιαι-
τερα αν πρόκειται για μεγάλες μεταφυσικές και
θηρησκευτικές αλήθειες, συνεπιφέρει κανονικά για
τον μέσο όρο ενός πολιτισμού την ήθική αναρχία
και την κατάπτωση των βουλήσεων και μεγάλες
καταστροφές, και πως ή ανάπτυξη των μεγάλων
μεταφυσικών θεωριών είναι συχνά άποτελεσμα-
τικότερη για την αναμόρφωση των ήθων από
τις σωστότερες, τις υγιεινότερες και κοινωνικό-
τερες προτροπές προς την άρετή» (J. Maritain).
Αμπερό σχόλιο στα λόγια του Renouvier: «ο
κόσμος πάσχει από έλλειψη πίστης σε μιά μετα-
φυσική αλήθεια». Θα προσθέσω άκόμη πως οι
μεγαλύτεροι και διαρκέστεροι πολιτισμοί, όπως
ο μεσαιωνικός και ο Ινδικός, είναι πολιτισμοί
βασισμένοι σε μεταφυσικές πεποιθήσεις. Ο κόσμος
έχει ανάγκη σήμερα από το φιλόσοφο· ο ήθικο-
λόγος είναι άδύναμος για να ρυθμίσει τον κόσμο.

Έτσι θα εξηγήσουμε την τάση προς τον μυσι-
κισμό, χαρακτηριστικό γέννημα των χριστιανικών
χρόνων και των δικῶν μας, και που την αναφέρει
ο κ. Δ. δίχως όμως να την ψυχολογεί άρεχτά
βαθεία, αφού πιστεύει πως «ή σημερινή κρίση
για να περάσει, οι δυο μεγάλοι στωϊκοί μπορούν
να συντελέσουν» (σελ. 26). Έπίσης δεν νομίζω
να έχει καταλάβει καλά ο κ. Δ. το πνεύμα της
αρχαίας θρησκείας, μήτε να μελέτησε άρεχτά τις
σχέσεις των φιλοσόφων μ' εκείνην· άλλως δεν
θα του φαινόταν περίεργο μ' εκείνην· άλλως δεν
[ο Μ. Αὐρηλίου] που, όπως είπαν, έχει «θεούς χωρίς
θεολογία και θρησκεία χωρίς έκκλησία» με βάση
την έπιστήμη και την λογική, κατορθώνει να
διατηρεί σεβασμό για τους θεούς της μυθολο-
γίας» (σελ. 20· βλέπε και σημ. 170).

Είναι σπάνιοι ίσα ίσα οι αρχαίοι φιλόσοφοι
στοιούς όποιους να μην υπάρχει ο διχασμός αυτός
ανάμεσα στη θρησκευτική πίστη και τις φιλοσο-
φικές πεποιθήσεις· σχεδόν όλοι οι προσωκρα-
τικοί, οι σοφιστές σχεδόν όλοι, ο Σωκράτης, ο
Άριστοτέλης, οι Έπικούρειοι, οι Στωϊκοί, χαρα-
κτηρίστηκαν απ' αυτόν τον διχασμό, και αν κοιτά-
ξουμε πιο βαθεία, θα βρούμε ίσως πως το πνεύμα
αυτό χαρακτηρίζει όλη την αρχαία φιλοσοφία.
Τά όσα σχετικά λέει ο κ. Δ. δεν είναι σωστά·
δίχως να μπῶ στη συζήτηση μέσα, που θα με
πήγαινε πολύ μακριά, ο αναγνώστης το καταλα-
βαίνει διαβάζοντας την περιεκτική που παραθέτω
και παραβάλλοντας την με τά όνόματα που άρα-
διάζω. (Τούτο είναι το θέμα ενός άρθρου που
έτοιμάζω για την άσέβεια στους αρχαίους.)

Η έκδοση είναι έξαιρετικά φροντισμένη, όπως
δεν μάς έχουν συνηθίσει στην Ελλάδα· πίνακες

και σημειώσεις βοηθούν στην άναγνωση (έδώ
θα ήθελα, αφού πρόκειται για βιβλίο που άπο-
τείνεται σε «ιδιώτες», βιβλιογραφία μ' ένα δυο
ελληνικά βιβλία που να μπορέσει ο καθένας να
κοιτάξει, αν του κινηθεί το ενδιαφέρον για τους
στωϊκούς, όπως θα είτανε φυσικό· π. χ. του Θερε-
ανού το άριστο Διάγραμμα στωϊκής φιλοσοφίας,
του Ρενιέρη ο Βλοχισιος και Διοφάνης· άλλο δεν
θυμούμαι αυτήν την ώρα. Από την άπόσταση
που πήρα για να τά βρω, καταλαβαίνει ο άνα-
γνώστης πόσο μικρά είναι τά ψεγάδια του βιβλίου
—το ίδιο θα είτανε να πούμε πως ψεγάδι κανένα
δεν έχει. Μά όχι, έχει ένα και σπουδαίο· γιατί
ένα τέτοιο βιβλίο, χρήσιμο και καλό, και που
έχει πάντως—στην καλύτερη έννοια—έκλαϊκευ-
τικό χαρακτήρα, τυπώνεται με τέτοια πολυτέλεια,
ώστε και άκριβο πολύ να γίνεται για τους περισ-
σότερους και να μη μπορεί να κυκλοφορήσει στον
άριθμό των αντίτυπων που θα έπρεπε. Δεύτερη
έκδοση σε κοινότερο χαρτί, και ίσως με μικρό-
τερα στο χείρα, είναι άπαραίτητη για να επιτύχει
όπωςδήποτε ο σκοπός που επιδιώκει ο μετα-
φραστής.

ΚΩΝΣΤ.

Η ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΣΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

ΤΟ ΠΟΜΑΝΤΣΟ

Hugette Garnier: «La braconnière». Πρό
όλιγων ετών ή Hugette Garnier εξέδωσε το πρώτο
της ρομάντσο· «Όταν είμαστε δυο»—συγκινητική
ψυχανάλυση μιας γυναίκας, που βλέπει να γλι-
στράει μέσα από τά χέρια της ο έρωτάς της.
Αργότερα έδωσε δυο συλλογές διηγημάτων όπου
άγγιζει στα κατάβαθα την ανθρώπινη ευαισθησία,
με τη διήγηση θλιβερών έπεισοδιών από τη ζωή
των άποκλήρων της μοίρας. Τώρα στο μυθιστό-
ρημά «*La braconnière*» βλέπουμε την Τέχνη
τη· να σταθεροποιείται και παρακολουθούμε μ'
ευχαρίστηση το ώριμασμα του καθαυτού γυναικείου
ταλέντου της·

Η Simone Chautin— ή «λαθροθήρας»—μιά
λιγνή, ψηλή κοπελά, μ' άγχορ πρόσωπο και ψυχή
μελαγχολική μά περιφανή, εί αι σχεδιασμένα σε
κάποιο περιωδικό μοδάς. Το περιβάλλον, που διά-
λεξε για το ρομάντσο της, δίνει στη συγγραφέα
την ευκαιρία να μάς παρουσιάσει με λεπτότητα
και αλήθεια τά παρασκήνια των περιωδικών της
μόδας, που γνωρίζει τόσο καλά (διευθύνει το «Nos
loisirs»), και να μάς δώσει ένα πλήθος τύπων,
παρμένους κατ' ευθείαν από τη ζωή. Άνάμεσα
στους τύπους αυτούς ξεχωρίζουν ή ήρωίδα και ή
φίλη της, μιά ρυταρισμένη δημοσιογράφος. Κ'
οι δυο τους είχαν περάσει τά τριάντα. Σε λίγο ή
νιότη τους θα οβήσει, παίρνοντας μαζί τους και τά
όνειροπολήματα για μιά ευτυχία, που δεν έφτασαν.
Η Simone αισθάνεται μονομιάς τον έαυτό της
κουρασμένο από τη μοναξιά που έχει μεγαλώσει
γύρω της ή λεφτεριά της χειραφέτησης. Το ότι
μπορεί και κάνει ό,τι θέλει χωρίς να ρωτάει κανέ-
να άρχίζει να της φαίνεται άβάσταχτο μαρτύριο.
Δεν έχει στον κόσμο άλλον από την μητέρα της
(μιά έγωίστρια «μορφόγγρα» που τάχει μ' ένα

παιδαρέλι—άξιοπρόσχετο μόνο για τις σπάνιες
γραβάτες του—κ' έχει για μοναδική της άπασχό-
ληση τη διατήρηση της καλλονής της). Από μιά
τέτοια μητέρα είναι φυσικό πως δε μπορεί να
περιμένει τίποτα. Η τρομάρα της για το άδειο
της ζωής της μεγαλώνει σιγά-σιγά και της γίνε-
ται βασανιστήριο. Στην ψυχολογική αυτή στιγμή
εμφανίζεται ένας άντρας, με παιδιά. Άγαπάει τη
Simone, μά δε βρίσκειται πιά στην ήλικία, που θα
μπορούσε να κάνει τρέλες και να καταστρέψει
μ' ένα βίαιο κίνημα την ήρεμη οικογενειακή του
ζωή, που έχτιζε τόσα χρόνια. Η Simone δε θέλει
να υποκύψει στον έρωτά του αυτόν. Η βαθύτερη
έντιμότητά της εξανίσταται και παλεύει μά ή ώρι-
μότητά της πηδαλίζει και της πνίγει την κρίση.
Τού παραδίνεται, χωρίς να θέλσει να τον χωρίσει
για να την παντρευτεί—κι όταν άκόμα έχει στα
χέρια της άναμφισβήτητα σημάδια της άπιστίας
της γυναίκας του. Μένει θεληματικά έρωμένη του,
πρήφανε και θλιμμένη «λαθροθήρας» του έρωτα.

**A. Schollier και H. Lesbros: «Le fiel
du calice».** Έργο περίεργο κι άξιοπρόσχετο με
ήφσα έναν έπαρχιακό άββα, που θυμίζει τον άββα
του Barrage του Henry Bordeaux:

Ο άββας Froment είναι έφημέριος σε μιά
μικρή πολιτεία. Μελαγχολικού ταπεραμέντου,
αισθάνεται θλίψη για τη θρησκευτική άδιαφορία
των χωρικών. Φιλάνθρωπος, δείχνει έξαιρετικό
ένδιαφέρον για μιά χήρα του πολέμου και κατορ-
θώνει να τη σώσει από διάφορα παραστρατή-
ματα. Το ενδιαφέρει του όμως αυτό του στοι-
χίζει ένα σωρό συκοφαντίες και κατατρογμούς,
ώπου στο τέλος πεθαίνει τραγικά, μιά νύχτα
κατακλυσμού, πηγαίνοντας να μεταλάβει με τ'
άχραντα μυστήρια κάποιον φτωχό άρρωστο.

Το έργο είναι γραμμένο με δυνατό ρεαλισμό
και προκαλεί άδιάπτωτο το ενδιαφέρον του ανα-
γνώστη. Έχει όμως και μιά άλλη άρετή· βάζει
πλατύτερα προβλήματα άξια να εξετασθούν.

**Elissa Rhais: «Par la voix de la mu-
sique».** Ο Sid Mouloud άποικιακός υπάλληλος
της Γαλλίας στο Άλγέρι, είναι κατά βάθος καλός
μουσουλμάνος και σπουδάζει τους δυο γυνούς του
σύμφωνα με τις πιο άυστηρές διατάξεις της θρη-
σκείας του, χωρίς μ' αυτό να παρεμβάλλει να
του· διδάξει και τον ευρωπαϊκό πολιτισμό. Χαμέ-
νος κόπος· ο μεγαλύτερος, ο Sid Omar, λεπτός
κι όνειροτόλος, παρακαϊδμένος από τη μητέρα
του, δεν προσδίδει στα γράμματα. Αντί να μελε-
τά· λικνίζει τά όνειροπολήματά του με το λίκνο
ρυθμό της άράπικης μουσικής που λατρεύει, μ'
όλο που ο πατέρας του κοιτάει με κάθε μέσο να
τον προφυλάξει από τον πειρασμό της. Ένα
βράδυ έπειτα από μιά οικογενειακή γιορτή, ο
Sid Omar το σκάει και φεύγει για να γίνει μου-
σικός και να καταλήξει σ' ένα ύποπτο καφενείο,
όπου παίζει το αγαπημένο του βιολί. Έπειτα
από λίγο τον άκολουθεί κι ο δεύτερος γυιός, ο
Μουσταφάς. Και σά να μην έφταναν αυτά τά
δυο θύματα της άράπικης μουσικής, ή Malika, ή
δυο θύματα της άράπικης μουσικής, ή Malika, ή
εξαδέσφη τους, το σκάει κι αυτή με τούς
γάμων της από το νυφικό θάλαμο, πάει και τούς
βρίσκει και γίνεται έρωμένη του Sid Omar.
Μετάει για λίγο καιρό μαζί του ά· ο μου-
σική κι από έρωτα ώπου μιά μέρα—αυτός την
έγκαταλείπει για μιά άλλη. Άπελπισμένη άπο-
φασίζει ν' αυτοκτονήσει και ρίχνεται σ' έναν

καταρράκτη. Ο θάνατος όμως δεν την δέχεται έτσι γρήγορα. Έπειτα από μια μακρόχρονη αργασία λειώνει σιγά-σιγά και πεθαίνει. Ο θάνατος της φαίνεται τα δυο αδέρφια: Ρίχνουν στον καταρράκτη τα βιολιά τους, που σιάνθηκαν ή ατία τώσαν κακών.

Το έργο δεν έχει εξαιρετικά χαρίσματα. Κάποια λυρικήτητα και μια κάποια περιγραφικότητα, άρκετα χλιαρές κι οι δύο, δεν κατορθώνουν να ζωντανέψουν το μύθο και να μās δώσουν ανά-γλυφα τα πρόσωπα.

Pierre-Paul Fournier: «Le dernier amour du colonel Lee». Ο συνταγματάρχης Lee ήταν σπουδαίος δον-ζουάν πριν αποτραβηχτεί στα χτήματα του με μόνη συντροφιά τη γυναίκα του, μια γυναίκοιούλα άσημαντη, ήσυχη, αδιάφορη, που ποτέ δεν του σιάνθηκε εμπόδιο στις κατακτήσεις του. Ο συνταγματάρχης Lee αποφάσισε ν' αποτραβηχτεί στην έξοχή γιατί προσεβλήθη από φθισή, μα η πλήξη άρχισε να τον σκοτώνει. Έξωφρα άρχίζει να παίρνει γράμματα από τη Γαλλία, υπογραμμένα με το μυτηριακό όνομα Winnie. Η Winnie αυτή του γράφει ότι διάβασε τα έργα του κι ότι τον θαυμάζει. Αργότερα του εξομολογείται τον έρωτά της και την αργασία της: είναι κι αυτή καταδικασμένη από τη φθισή. Ο συνταγματάρχης, που βρισκει μια ευχάριστη απασχόληση με τα γράμματα της άγνωστης κατάκτησης του, παίρνει άπάνω του σιγά-σιγά και μ'ά μέρα αποφασιζει να ταξιδίψει στη Γαλλία, για να γνωρίσει από κοντά την άγνωστη γυναίκα που τον λατρεύει. Πριν να φύγει όμως, παίρνει ένα τηλεγράφημα, που του μαθαίνει το θάνατο της Winnie. Αυτό τον αποτελειώνει.

Μετά το θάνατό του η Winnie, που δεν είναι άλλη από τη γυναίκα του, εξομολογείται στο γιατρό το ρόλο που έπαιξε γι' αγάπη του.

Το ρομάντσο αυτό ξεχειλίζει από ρομαντισμό και θυμίζει από πολύ κοντά κάτι άνοια έγγλέ-ζικα μυθιστορήματα των περασμένων ετών. Έχει όμως άρκετά προτερήματα και το κυριότερο είναι γραμμένο με ζωντανότητα και ευγένεια.

Pierre-Jean Jouve: «Le monde désert». Ο ήρωας του έργου είναι ένας τύπος με προτερήματα, ευγενικός, ζητάει το βραίο άν' όχι το καλό, τέλος πάντων ένας τύπος που προσπαθεί να ξεπεράσει τον εαυτό του. Δυστυχώς όταν ελ-ταν μικρός έταβε μια φυσική διαστροφή από τις στενές θυσοκεντρικές άρχες του πατέρα του, πά-στορα στη Γενεύη: έγινε ομοφυλόφιλος. Το βί-τοιο του αυτό πικραίνει τις δυνάμεις του και έκμηδενίζει τη θέληση που έχει να δημιουργή-σει κάτι καλό. Η αγάπη ενός φίλου δε φτάνει να τον αναστηλώσει: νομίζει πως ο φίλος του τον περιφρονεί. Ζητεί τον έρωτα και την έμ-πνευση από μια γυναίκα. Μα αυτή τον εγκατα-λείπει (γιατί βρίσκει πως δεν εξελίσσεται άρκετά φίλου του. Το τελευταίο αυτό χτύπημα είναι τόσο σκληρό για τον εγκαταλειμμένο, που τον φέρνει στην αυτοκτονία. Για να εξαγοράσει το θάνατό του ο φίλος του προσπαθεί να συνδεθεί με τη γυναίκα εκείνη. Άδικο όμως. Ο ένας άπομακρύ-νεται από τον άλλον κάθε μέρα και πιο πολύ. Έκείνη για ν' άπομονωθεί στην ανάμνηση του πεθαμένου και για να μείνει με την ψευδαί-

σθηση ότι εξακολουθεί να μπορεί να παίξει το ρόλο της έμπνευστριάς, εκείνος για να οβήσει μέσα στην καταφρόνια, στην άπογοήτση, στην άρνηση των πάντων, στην τρέλα.

Ο συγγραφέας πετυχαίνει περίφημα να φέρει την ήθικη κρίση στο τελευταίο άκρο της και να εξαντλήσει, τι θλιβερό ύπαρχει μέσα στις ψυχές των ήρώων του, φτιαγμένες, λές, για να υπο-φέρουν.

Louis-Jean Finot: «La chaste infidèle». Η Gine, θελκτική στά σαράντα της χρονία, δι-νεται με πάθος στο βαφτισμικό της. Ο βαφτι-σμός της αυτός για όλον τον κόσμο δεν είναι παρά το θετό παιδί μιας ξαδέφνης της. Η Gine όμως ξαίρει πως ο Zak αυτός είναι φυσικός γιός του άντρός της που σκοτώθηκε στον πόλεμο.

Γύρω από τ' ανάκατα αυτό ο συγγραφέας κατορθώνει να γράψει κάτι καλοστεκούμενο, γιατί μεταχειρίστηκε με αξιοσύνη τις δυσκολίες του θέματός του και γιατί πέτυχε να δώσει κάθε τόσο έξυπνες λύσεις στα άδιεξόδα που δημι-ουργεί.

Jacques Massoulié: «Dans la peau d'Annette». Ένας έβραϊος ραφινισμένος στο πιο έντονο σημείο, ραφινισμένος ως τον έκφυλισμό, αποφασίζει για να δ.ορθώσει το ταμπεραμέντο του να πάρει φιλενάδα μια καλο-θρεμμένη χωριατοπούλα, που να «μυρίζει υγεία». Στην άρχή την παίρνει δια της βίας κ' έπειτα την παίρνει στο Παρίσι. Εκεί η χωριατοπούλα γίνεται γρήγορα παριζιάνα—γρηγορότερα ίσως από το φυσικό—μ'όλο που άπεχθάνεται τα πο-λιτισμένα φερσίματα γίνεται μάλιστα και φιλάν-θρωπος και σπρώχνει τον έραστή της να κάνει έλεημοσύνες, πράμα που του βγαίνει σε κακό γιατί πεθαίνει άνάμεσα στην εργασία. Μετά το θάνατό του, η Αννέτα γυρίζει στο χωριό, άφοδ πρώτα πάει ν' άντλήσει από την έκκλησία την άπαραίτητη έγκριση.

Ομολογώ πως δεν κατάλαβα τί θέλει να πει ο συγγραφέας στο λιγοσέλιδο έργο του. Θέλησε να κάνει σύμβολα; Θέλησε να φτιάξει δικό του είδος φιλοσοφικού ρομάντσου; Το δεύτερο είναι πιο πιθανό αν κρίνει κανένας από τους δρους του φιλοσοφικού λεξιλογίου, που μεταχειρίζεται πυκνά συχνά στη φράση του. Μ'όλο τοίτο το «*Dans la peau d'Annette*» παραμένει για μένα μυστήριο άκαταλαβίστικο.

Henry Bordeaux: «Le barrage». Μια χώ-ρα δεν είναι κατοικήσιμη παρά μόνο όταν έχει νεκρούς, είπε ο Μωρίς Μπαρές. Κι ο Άδγουστος Κόντ ελπε τα υπέροχα αυτά λόγια: «*Η άσθρο-πότητα άποτελείται περισσότερο από τους νε-κρούς παρά από τους ζωντανούς*». Πάνω σ' αυ-τές τις δυο άλήθειες είναι στηριγμένο το «*Le barrage*» του Henry Bordeaux, το δυνατότερο, κατά τη γ'ώμη μου, και το πιο βαθύ από τα ρομάντσα του. Η υπόθεσή του δεν είναι, όπως συνηθίζεται στα ρομάντσα των μυθιστοριογρά-φων της μόδας, ένα ρομαντικό έπεισόδιο έκμε-ταλλευμένο με μια κάποια τέχνη. Με το ρομάν-τσο του αυτό ο συγγραφέας κάνει μια σοβαρή μελέτη της σύγκρουσης που άναδεύει την εποχή μας και που βγαίνει από την άντιθεση της υλι-κής (μηχανικής) προόδου και της βαθύτερα άν-θρωπικής (ήθικης και πνευματικής).

Το μεγάλο αυτό πρόβλημα μās δίνεται κλει-

σμένο σε μικρογραφία κι όχι μόνο δε χάνει στα στενά του όρια, μα με τη συμπύκνωση μās πα-ρουσιάζει το μάζιμουμ του πάθους που μπορεί να προκαλέσει.

Ο συγγραφέας υποθέτει ότι κάποια εταιρία ηλεκτροφωτισμού διάλεξε για τις εγκαταστάσεις της κάποιο μικρό ήρεμο χωριουδάκι στις Άλ-πεις της Σοβοίας. Πραγματικά δεν πρόκειται για εγκαταστάσεις, γιατί η εταιρία θέλει να μεταβά-λει το μέρος όπου είναι χτισμένο το χωριό σε τεχνητή λίμνη για ν' άποχτήσει έτσι την κινητή-ρια δύναμη. Η εταιρία σκέφτεται να χτίσει λίγο μακρότερα ένα καινούργιο χωριό όπου θα μετα-φερθούν οι κάτοικοι του παλιού, χωρίς να έχει ύπ' όψει της την ύπαρξη πνευματικών και ήθι-κών στοιχείων σ' η ζωή του ανθρώπου.

Το ρομάντσο κυριαρχείται από δυο μορφές, ίδια άληθινές, ίδια σωστές, που έχουν κ'ι το συμβολικό χωρίς να είναι άπλοποιηθεί υπερβολικά για να δώσουν το effet του συμβόλου. Από τη μια μεριά είναι ο μηχανικός Μάξ Γκάλ, ο δημι-ουργός των σχεδίων της τεχνητής λίμνης: Χτίζει ένα τεράστιο ύδροφράκτη που σε μια όρισμένη στιγμή θα γίνει η ατία να πνιγί το χωριό. Από την άλλη μεριά ο Νικόλας Χαγκάρ, κυνηγός άγριοκάτσικων, ο άνθρωπος του βουνού, που σέ-βεται τις παραδόσεις και είναι ο μοναδικός μέσα σ'όλο το χωριό, που βλέπει κατακάθαρα την άνεπανάσθητη καταστροφή, που θα φέρει το σχέδιο του μηχανικού. Στη σύγκρουση των δυο αυτών ανθρώπων πλέκεται όλόκληρον το δι'άα. Κι οι δυο έχουν γραφεί από το συγγραφέα με την ίδια καλοσύνη, και μόνο στο τέλος του έρ-γου ο άναγνώστης βιάζει το συμπέρασμα πως ο συναισθηματικός άνθρωπος φτάνει να'χε δικιο, κι αυτό γιατί τον δικαιώνουν τα γεγονότα.

Ένα από τα ωραιότερα μέρη του ρομάντσου είναι η σκηνή του νεκροταφείου, που πλημμυρίζει κι αυτό κοντά στο χωριό. Οι χωρικοί, που δεν είχαν προβλέψει κάτι τέτοιο, βλέπουν την κατα-στροφή, τους πιάνει ένα είδος τρέλας και ζητούν τον υπεύθυνο, χωρίς να καταλαβαίνουν ότι υπεύ-θυνοι είναι αυτοί οι ίδιοι. Μ'όλο που τους πλη-ρώνουν τους νεκρούς τους και που τους χτίζουν ένα καινούργιο νεκροταφείο, αυτοί μένουν άπα-ρηγόρητοι. Ο δήμαρχος κάνει τα έγκαίνια του καινούργιου αυτού νεκροταφείου. Η τελετή γίνε-ται μεγαλοπρεπέστατη. Ο άββας όμως έχει την ιδέα, πως οι νεκροί έχουν όργιστεί, που θα σαπί-ζουν κάτω από το νερό και μπαίνοντας σε μια βάρκα σκορπίζει στον τόπο του παλιού νεκροτα-φείου λουλούδια, εύλογώντας τα μέρη όπου ύψο-νόντουσαν άλλοτε οι ξύλινοι σταυροί. Όλο το χωριό τότε τον ακολουθεί κ' η τελετή των έγκαί-νιών μεταβάλλεται σε μια συγκινητική λιτανεία, που έχει κάτι από τη μεγαλοπρέπεια είδωλολα-τρικής γιορτής.

Στο «*Le Barrage*» πλέκονται έπιδέξια ένα σωρό άλλα έπεισόδια, κι ο έρωτας δε λείπει. Γενικά το βιβλίο αυτό του Henry Bordeaux, που μās έχει δώσει ως τα τώρα μια σ'ιρά από συγκινητικά και βαθιά άνθρωπινα ρομάντσα («*La Maisen*»—«*La robe de laine*» κ. ά.) πρέπει να έμολογηθεί πως στεφανώνει έπείξια τη μέχη σήμερα εργασία του και άνοίγει έναν καινούργιο δρομο στη λεπτεπί-λεπτη διάνοηση του καλού αυτού μυθιστοριο-γράφου.

ΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Jean-R chard Bloch: «Les chasses de Renaut». Το διήγημα που δίνει τον τίτλο στον τόμον αυτό είναι η ιστορία ενός άνθρώπου που βγαίνει με το ντουφέκι του μάν αγγή στην έξοχή για να κυνηγήσει και σε λίγο καταλοβαίνει να τον άποπλίζει το πνεύμα της άνοιξης. Τότε ζητάει να προχωρήσει άοπλος, σ'ά φίλος να καλημερίσει τα ζώα και τα πουλιά που κελαιδούνε. Μα τα που-λιά φεύγουν μπρός στο φιλικό άπλωμα των χειρών όπως και μπρός στη φοβέρα του ντουφουκιού του. Η ά-ωτερότητα άποκλείει τον άνθρωπο από τον Παράδεισο της άπλότητας και της χάρης.

Το διήγημα αυτό άκολουθούν κι άλλα που το καθένος τους είναι κι ένα παρόμοιο κυνήγι. Κυνήγι νοσταλγικό, που, μ'όλη την καλή θέληση που έχει ο κυνηγός, μ'όλη την αγάπη της ζωής, κα-ταλήγει στην πίκρα της άνικανης να μās κάνει ευτυχισμένους υπεροχής μας.

Το βιβλίο αυτό είναι γραμμένο με τέχνη ο πεσομισμός του είναι εξαιρετικά υποβλητικός γωρς ν' άφίνει το πικρό κατακάθι της πλήξης και της στενοχωρίας. Με λίγα λόγια η συλλογή αυτή είναι μια από τις καλύτερες, που φάνηκαν τα τελευταία χρόνια.

Η ΠΟΙΗΣΗ

Noël Bureau: «Musique de chambre». Δυοικες πρόζες. Ένα είδος μονολόγου όπου συντο-νίζονται ένα πλήθος φωνές και άνάμεσα τους ξεχω-ρίζει μια φωνή: η φωνή του ανθρώπου που ζη-τάει να γνωρίσει τον εαυτό του. «*Μουσική δωμα-τίου*» κάπως βιουερή και συγκεχυμένη, περσοέρο έκφραστική παρά διακοσμητική, που δίνει την έντύπωση πνιγμένων κραγών ανθρώπινου, βαθιά ανθρώπινου πόνου.

Henry Dérieux: «L'élégie aux saisons» και «*Les heures égales*». Σ'βυρή άπείριτη ποίηση, που θυμίζει τον Chénier στη μεγαλο-στομία και τον Francis James στη δροσερό-τητα των αισθημάτων.

Lucie Guil et: «Trois amours». Οι τρεις αγάπες: Η υλική στοργή, το μητρικό φίλτρο κι ο έρωτας. Μικρά τραγούδια, φροντισμένα, γραμμένα με πάθος, σε καλομετομημένους εύηχους στίχους και με εικόνες παραστατικότητας. Η ποιήτρια έχει μια γυναικεία άπλότητα έκφράσεως πολλές φορές συγκινητική, πράγμα που άποτελεί το κυρι-ότερο προτέρημα των τραγουδιών της.

Lucie Guille-Goulmassis: «A mi-voix». Ωμαία τραγούδια καλοφτιαγμένα με άνετους, εύλυ-γιστους και εύρυθμους στίχους, προλογισμένα με περισσό πνεύμα από τον Miguel Zamacois. Κάτι λείπει από τα τραγούδια αυ'ά. Ίσως ο ίλιγγος, ίσως η δομή. Ίσως φτερά που «ν' άνοίγονται πλατιά σε τολμηρά πετάγματα».

Ma'ie-Thérèse Gadala: «L'anneau de cristal». Η Helène Vacaresco προλό-γώντας τα τραγούδια αυ'ά κάνει μια ποιητικότερη παρο-μωση: «Το χρυσά λινο βραχιόλι, που πέσασε στο μπράτσο της η M. T. Gadala—γι'άφει— σιγά σιγά μια χλωμή άχτίδα φεγγαριού στην γαλάζια του «anneau de cristal» έχουν άπλότητα και γλυκάδα περίσσειας. Την ποιήτρια, γνωστή από

τόν πρώτο τόμο της. «*La symphonie éternelle*», χαρακτηρίζει πλούσιο αίσθημα και λιτότητα στην έκφραση.

Thérèse Marie de Cour: «*Entre chair et croix*». Έδώ πρόκειται για τραγούδια, που μοιάζουν με άβυσσους έκκλησιαστικούς ψαλμούς. Περισσότερο ρυθμικές πρόζες στη μορφή δὲν ἔχουν τίποτα τὸ κοινὸ μετὰ τὴν τέχνη.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Οἱ ἀξιολογότερες τελευταῖες μεταφράσεις στὸ γαλλικὸ εἶναι:

Ἀπὸ τὰ συνηθισμένα:

«**Dimanche**» τῆς **Est r Stahlberg**, μεταφραστὴς ὁ **Maurice de Goppel**. (Ἡ κ. Esther Stahlberg-γυναίκα τοῦ προέδρου τῆς Φιλανδίας-περιγράφει σὲ ἥρεμο ὕφος οἰκογενειακὲς σκηνές, ἀπλὲς καὶ συγκινητικὲς, πού ζωγραφίζουν τὴν ψυχὴ τῶν ἀνθρώπων τῆς χώρας τῆς.)

Ἀπὸ τὰ κινεζικά:

Cent quatrain de Thanés, μεταφραστὴς ὁ **Tsen Tsouming**. (Μ' ὅλη τὴ δυσκολία τῆς μετάφρασης—τὰ τετράστιχα τοῦ Thanés εἶναι περίφημα γιὰ τὸ ἀνάγλυφο τῶν λέξεών τους—ὁ μεταφραστὴς ἔδωσε στὴ γαλλικὴ γλῶσσα τὴν ἀρχήν τῆς μητρικῆς του ἀριστοτεχνικά. Μεταφράζω ἐδῶ ἕνα ἀπὸ τὰ πρὸ ἀπλά τετράστιχα:

«Μὴ λυπᾶσαι τὸ φουστάνι σου, πού εἶναι κεντη-
[μένο με χρυσάφι]
λυπῆσου πότερον τὸν καιρὸ πού εἶσαι νιά,
Κόψε, κόψε τὰ λουλούδια ὅταν εἶναι ὅσιν ἀνθὸ
[τους.
μὴν περιμένεις νὰ μαραθοῦν στὰ ξερά κλώνια.»)

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΚΑΙ Η ΜΟΥΣΙΚΗ

Gérard d'Houville: «*Je crois que je vous aime...*», μιὰ συλλογὴ μονοπρακτῶν comédies proverbes.

Ἡ πρώτη ἐμφάνιση τοῦ εἰδους, πού ὀνομάζουμε σήμερα comédie-proverbe («σκηνοποιημένο γνωμικὸ» μπόρει νὰ μεταφρασεῖται νῆνκε σὶδ 170 αἰῶνα. Οἱ σύγχρονοι τοῦ Λουδοβίκου 13ου περνοῦσαν τὴν ὥρα τους φτιάχνοντας «κ' τοῦ προ-χειροῦ» μικρὲς σκηνοῦλες πινω σὲ διάφορα γνωμικά ἢ φράσεις, πού εἶχαν πέρσση κείνη τὴν ἐποχὴ. Ἡ κυρία ντὲ Μαντενὸν ἔβριζε κ' ἔγρα-ψαν μερικὰ ἀπὸ τὰ πρόχειρα αὐτὰ σκηνογρα-φήματα Ἀργότερα διέπρεψε στὸ εἶδος αὐτὸ ὁ **Carmentelle** (18ος αἰῶνας, καὶ ὁ **Théodore Leclercq** (19ος). Τὸ «σκηνοποιημένο γνωμικὸ» εἶναι στὴν πρὶ ἀπλή μορφή του, τὸ ζων ἀνεμα ἐνὸς γνωμικοῦ καὶ κατορθώνεται μετὰ τὴ σύνδεση διαφόρων διαλογικῶν σκηνῶν πού καταλήγουν σ' ἕνα ἐπιμύθιο. Ἄν ἡ comédie-proverbe ἔμενε μέσα σ' αὐτὰ τὰ ὅρια, δὲ θὰ μπορούσε βέβαια ν' ἀποχτήσει ἄλλη δόξα, ἀπὸ τὴ δόξα τοῦ διδα-χτικοῦ μονόπρακτου τοῦ σαλονιοῦ. Εὐτυχῶς τὸ εἶδος αὐτὸ εἶχε τὴν τύχη νὰ τὸ χειριστοῦν κ' ἀληθινοὶ ποιητὲς κ' ἔτσι ἐξελιχθηκε γιὰ νὰ πα-ρουσιαστεῖ σήμερα συγχρονισμένω καὶ ζωντανὸ μέσα σὶδ «*Je crois que je vous aime...*» τοῦ d'Houville. Τα μονόπρακτα πού περιέχονται στὴ συλλογὴ αὐτὴ δὲν ἔχουν τίποτε τὸ διδαχτικὸ ἢ τὸ εἰδυλλιακὸ. Ὁ πόθος κ' ὁ θάνατος παίζουν σ' αὐτὰ τὸ μεγαλύτερο ρόλο. Τὸ χαριτωμένο

ντεκὸρ τῶν κήπων καὶ τῶν δασῶν δὲν εἶναι στη-μένο γιὰ νὰ μᾶς κρύψει τὴ θλίβερὴ ἀλήθεια. Ὁ θόρυβος τῶν κρουσταλλένιων νερῶν καὶ τὰ κε-λαϊδήματα τῶν πουλιῶν δὲ μᾶς ἐμποδίζουν ν' ἀκούμε τίς κραυγὲς τοῦ ἀνθρώπινου πόνου. Ἡ εὐθυμία κ' ἡ φανταχτερότητα τῶν μικρῶν κρεο-λῶν, τῶν παραμυθιῶν κοριτσιῶν, τῶν παιδιασσι-κῶν ἀραπάων καὶ τῶν παπαγάλων πού διανθί-ζουμε τὴ δράση, δὲν ἀποστρέφουν τὴ σκέψη μᾶς ἀπὸ τίς ψυχρὲς καὶ τραγικὲς ἀλήθειες, πού υφαί-νουν παίζοντας. Σὲ κάθε μιὰ ὑπόθεση, πού φαί-νεται νὰ ξετυλίγεται ἀγάλια-ἀγάλια καὶ με μονα-δικὸ σκοπὸ νὰ διασκεδάσει τὸν θεατὴ, ὑπάρχουν παρατηρήσεις ἀγριε κ' ἐκλεπτυσμένα τσουχε-ρὲς. Ἀναφέρω στὴν τύχη μερικῶς τίτλους: «*Σα-νὲις δὲ διαφεύγει τὸ μοιοαῖο του*», «*Ἡ νύχτα φέρνει γνώση*» καὶ «*Ἐνα χελιδόνι δὲ φέρνει τὴν ἀνοιξή*».

ΔΙΑΦΟΡΑ

La défense de l' Occident. Ἐνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους ἀντιπροσώπους τῆς «καθολικῆς κινή-σης» στὴ Γαλλία, ὁ **H. Massis**, ἔβγαλε τελευταῖα ἕνα περιποῦδαστο βιβλίο, πού γέννησε λογιῶ-λογιῶ συζητήσεις κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο: «*Ἡ ἀμυνα τῆς Δύσης*».

Σ' ἕνα τελευταῖο τοῦ ἀρθρο στίς «Hochland» ὁ **O. Ebert** θυμίζει τὴν πάρα-κάτω σκηνὴ ἀλῶνα ρο-μάντσο τοῦ **Peladan**: ὁ μάγος **Mérodack** παρα-βρίσκειται σὲ μιὰ σάλα, ὅπου παίζεται μιὰ ἐκφυλ-ῆδονιστικὴ παντομίμα καὶ νιώθει πὼς τὸ κοινὸ γύρω του αἰστάνεται μετὰ τὴν ἐπίδραση τοῦ θεάμα-τος ἕναν δυνατό, ἡδονιστικὸ ἐκμαυλισμό. Γιὰ νὰ διασκεδάσει τὴν ὀλέθρια αὐτὴ ἐπίδραση σηκώ-νεται καὶ φωνάζει στοὺς θεατὲς μ' ὅλη τὴ δύναμη: «*Εἰ! σεῖς οἱ ἄνθρωποι τῆς λατινικῆς φυλῆς. Εἰ! ξυπνήστε.*»

Ἐνα παρόμοιο ξεφωνητὸ κινδύνου εἶναι τὸ «*La défense de l' Occident*» τοῦ **H. Massis**. Στὰ πρῶτα κεφάλαια τοῦ βιβλίου του, ὁ συγγραφεὺς μᾶς δείχνει τὴν Εὐρώπην τσακισμένη ἔπειτα ἀπὸ τὸ μεγάλο σεισμό τοῦ ἀπ' ὁμοῦ πολέμου τῆς. Ἐπειτα τὴν Κεντρικὴ καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Εὐρώπην, πού ἀποστρέφουν τὸ πρόσωπο ἀπὸ τὴ Λύση καὶ ἀγυρίζουν νὰ παρασύρουναι πρὸς τὴν Ἀσία.

Κατὰ τὰ ἔτη τῆς σφοδρᾶς (1918-1922) ἡ Γερμα-νία φαίνεται τσακισμένη ὁμὶ μόνο ἀπὸ τὴν οἰκο-νομικὴν μὰ καὶ ἀπὸ μιὰ ἡθικὴ αὐτὴ ποῦμε ἐξάτληση. Ἄν ὅμως στὴ Γερμανία ὁ «ἀνατολικὸς ἡλιγγος» δὲν κράτησε παρὰ μόνο τὰ χρόνια τῆς σφοδρᾶς τῆς, στὴ Ρωσία ὁ ἀσιατισμὸς εἶναι ριζωμένως βαθύτερος καὶ ἀνέσκει σταθερό. Πίσω ἀπὸ τὴ Ρωσία ἕνα πλῆθος ἀ ατολίτες, πού ὁ λαμπρὸς μὰ ζωῶδικος πολιτισμὸς τῆς Δύσης τοὺς εἶχε μαλ' αἶψα ἢ θαμπώσει γιὰ λίγον καιρὸ, ἀπελευθε-ρῶνονται ἀπὸ τὰ δεσμὰ του καὶ τὸν περιφρονοῦνε. Καὶ σὰ νὰ μὴν ἔφτανε ἡ περιφρόνηση τοῦ δικαιοῦ πολιτισμοῦ μᾶς, οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ ἄρχισαν νὰ διακρίνουν καθαρὰ τὸ σαθρὸ τῶν ἡθικῶν ἀξιών πού ἀποτελοῦσαν ὡς τὴν ὥρα τὴν περηφάνεια τῆς Δύσης. Ὁ πόλεμος φανέρωσε τὴ διπροσωπία καὶ τὴ βία, πού κρύβουμε πίσω ἀπὸ τὸ ἀνθρωπιστικὸ προσωπεῖο, τὸ προσωπεῖο πού φοροῦσαμε γιὰ νὰ χαμογελάσουμε φιλικὰ στὴν Ἀνατολή. Οἱ μισθο-φόροι πού μάζεψαν οἱ ἐμπόλεμοι, τὰ σπύδερα κράτη πού ἀναῆσαν στὸν πόλεμο τῶν συμπε-ρῶντων τους, δὲ βλέπουν πιά τὴν Εὐρώπην σὰν μιὰ οἰκογένεια ἐνωμένη, ὅπως ἄλλοτε, πού τὴ σεβό-

ντουσαν, ἀλλὰ ἕνα κουβάριασμα ἀντίπαλων κρα-τῶν πού δὲν ἀξίζει τίποτ' ἄλλο παρὰ τὸ μῖσος τους καὶ τὴν ἀποστρέφει τὸν.

Ἡ μόνη ἐπικυριαρχία, πού μπορεῖ νὰ διατη-ρηθεῖ εἶναι ἡ ἐπικυριαρχία τοῦ πνεύματος. Ὁ ὕλικὸς δεσποτισμὸς εἶναι παρὰκαιρος πιά. Αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ καταλάβει ἡ Δύση γιὰτὶ γίνεται φανερὸ ἀπὸ μέρα σὲ μέρα καὶ περισσότερο. Ἀπο-δεῖξεις: Ἡ Αἴγυπτος, οἱ Ἰνδίες, ἡ Κίνα. Γιὰ ν' ἀ τοτινάξουν τὸν ἐξευτελιστικὸ ζυγὸ τῆς Δύσης οἱ ἀσιατικοὶ λαοὶ ἐνώνονται. Τὸν Αὐγουστο τοῦ 1926 συγκλήθηκε τὸ πρῶτο συνέδριο τῆς «Πανασια-τικῆς ἑνώσεως». Ἀργότερα ὁ κόμης **Okuma** ἔστειλε ἀ τὴ χώρα τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου μιὰν ἀπειλὴ εἰσβολῆς στὴν Εὐρώπην: «*Ἄν προχωρήσουμε ἐνάντια στὰ Βαλκάνια, στὴ Γαλλία καὶ στὴν Ἰταλία, εἶπε, θα καθυποτάξουμε τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ κόσμου. Ἡ ἀγγλοσαξονικὴ τυραννία πού ἔγραψε τὴν εἰρήνη, ἐξόργισε καὶ τοὺς ἀνθρώ-πους μὰ καὶ τοὺς θεοὺς.*»

Ἡ φοβέρα βέβαια τῆς στρατιωτικῆς εἰσβολῆς δ' ἀργήσει νὰ πραγματοποιηθεῖ. Τὰ γεγονότα ὅμως τοῦ Χαν-Κέου καὶ τοῦ Σαγκ-Χαί μᾶς πι-στοποιοῦν, πὼς ἡ Ἀσία δὲ μπορεῖ νὰ ὑποφέρει πιά τὴν εὐρωπαϊκὴν κηδεμονία. Σὰ νὰ μὴν εἶταν ἀρκετὸ αὐτὸ, ἡ Ἀνατολὴ προσφέρει στὴν κατα-κυλισμένη ἡθικὰ Εὐρώπην, σὰν ἕνα ἀνώτερο ἰδα-νικὸ, τὴ θρησκευτικὴ τῆς φιλοσοφία, τῆς στέλνει τὰ βιβλία τῆς καὶ τοὺς μάγους τῆς. Πρὸς τὸ τέ-λος τοῦ πολέμου ἡ κινεζικὴ θρησκεία τοῦ Ταὸ ξαπλώθηκε καταπληκτικὰ στὴ Γερμανία καὶ γίνθηκε ἐνθουσιαστικὰ δεχτή. Ὁ Ἰνδοῦισμός πα-ρέσυρε ἀκόμα περισσότερο, προπαγανδισμένος ἀπὸ βιβλία, θεοσοφικὲς ἐταιρίες καὶ τοὺς μεν-ά-λους ἀποστόλους του, τὸν Ταγκὸρ καὶ τὸν Γκάν-τι. Ὁ κ. **D. Halévy**, περιέγραψε στὴ *Revue de Genève* (Σεπτέμβριος τοῦ 1921) τὴ διάλεξη πού ἔδωσε ὁ Ταγκὸρ στὸ Παρίσι: «... Μίλησε γιὰ τὸ Πνεῦμα τῆς Ἀνατολῆς, πού εἶναι ὅλη Πνεῦμα. Ἀντιμέτωπη στὸ Πνεῦμα ἔβαλε τὴ Μηχανὴ καὶ τὴν Εὐρώπην πού εἶναι ὅλη Μηχανή... Κι ὁ λόγος του παράσχευε, κ' ἡ ὄψη του εἶταν θεῖα καὶ τὸν ἄκουγαν μετὰ θρησκευτικὴ προσοχή». Οἱ ὁμιλίες πού ἔκανε ὁ Ταγκὸρ συγκίνησαν βα-θεῖα τὴν Εὐρώπην σὲ σημεῖο ὥστε κατόρθωσε νὰ μαζέψει γύρω του στὸ **Santiniketan** πάνω ἀπὸ χίλιους εὐρωπαίους μαθητὲς, πού σχημάτισαν μιὰ μικρὴ πνευματικὴ πολιτεία γύρω του.

Ἐνάντια σ' αὐτὴ τὴν ἐκμηδένιση τῆς Δύσης καὶ τὴν διεσόδση τῆς Ἀνατολῆς διαμαρτύρεται ὁ **H. Massis** στὸ βιβλίο του. Τὰ προβλήματα πού βάζει καὶ ὁ τρόπος πού ἐξετάζει τὴ σύγκρουση τῶν δι-ο πολιτισμῶν ἀντιμέτωπων αὐτὴ τὴ στι-γμὴ κ' ἔτοιμων ν' ἀλληλοκαταστραφοῦνε ἀπὸ τὴ μιὰ, καθὼς κ' ἡ βαθύτερη ἐπικαιρότητα τοῦ βιβλίου τοῦ **Massis** δίνουν στὸ ἔργο του αὐτὸ, δίκαια, μιὰ σφραγίδα ἀνώτερη. Τὸ ἔργο εἶναι γραμ-μένο με ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια καὶ πραγματιστικὸ λυρισμὸ—ἂν ἐπιτρέπεται ἡ ἔκφραση—σὲ τρόπο πού ἀποτελεῖ φαινόμενο διαύγειας καὶ βαθύτητας.

Οἱ Ἕλληνες, πού βρισκόμαστε τόσο κοντὰ στὴν Ἀσία καὶ γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἐνδιαφερόμαστε πρὶο ἅμεσα γιὰ τίς μελλοντικὲς ζυμώσεις καὶ τὰ προ-βλήματα πού ἀνακινεῖ τὸ «*La défense de l' Occident*» θάπρεπε νὰ τὸ μελετήσουμε καὶ νὰ συ-ζητήσουμε κάπως πλατύτερα τὰ συμπεράσματά του.

Τὸ κογκρέσσο τῶν βιβλιοπωλῶν στὴ Γαλ-λία. Στὰ 1924 τὸ συνδικατο τῶν γάλλων βιβλιο-

πωλῶν ἀπεφάσισε τὴν ἐτήσια ὁργάνωση κογκρέ-σου, ὅπου, συγγραφεῖς, ἐκδότες καὶ βιβλιοπῶλες θὰ συζητοῦσαν σχετικὰ μετὰ τὴν ἐξάπλωση τοῦ γαλλικοῦ βιβλίου, σὲ τρῶπο, πού νὰ ἐξασφαλίζε-ται ἡ πρόοδος τῆς ἐκδοτικῆς στὴ Γαλλία.

Ἀπὸ τὰ 1924 τὰ κογκρέσσα γίνθηκαν ταχτικά: Στὴ Νάντη (1924), στὸ Στрасбурго (1925) στὸ Μοντελλιέ (1926). Τὸ φετεινὸ κογκρέσσο γίνθηκε στὸ Reims κ' ἡ ἐπιτυχία του ἂν πιστέψουμε τίς γαλλικὲς ἐφημερίδες ξεπέρασε κάθε προηγούμενη.

Ἀπὸ τοὺς 200 ἀντιπροσώπους πού ἔλαβαν μέ-ρος στὸ κογκρέσσο αὐτὸ ξεχωρίζουμε τὸν **Val-ny Rayss**, ἀντιπρόσωπο τῆς ἐταιρίας τῶν ἄν-θρώπων τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς ἐνώσεως τῶν φιλολογικῶν συντακτῶν, τὸν **Henri Druart** τῆς ἐταιρίας τῶν συγγραφέων τῶν ἐπαρχιῶν, τὸν **Mau-rit Langueureau** τοῦ συνδικατοῦ τῶν ἐκδοτῶν, καὶ τὸν **Krā** τοῦ συνδικατοῦ τῶν ἐκδοτῶν βιβλίων Τέχνης.

Τὸ κογκρέσσο συζήτησε ὅλα τὰ θέματα τῆς ἡμερησίας διατάξης καὶ καθόρισε τελειωτικὰ διά-φορες σχέσεις μετὰ τῶν συγγραφέων, ἐκδοτῶν, βιβλιοπωλῶν καὶ Κράτους (φόροι, μεταφορικά κ.τ.λ.).

ΜΙΚΡΑ—ΜΙΚΡΑ

— Ὁ **Pierre Ladoué**, πού τιμήθηκε ἄλλοτε μετὰ τὸ «βραβεῖο Μπαλζάκ» ἀπὸ τὴν «Ἐταιρία τῶν ἀνθρώπων τῶν Γραμμάτων» πῆρε φέτος τὸ **Prix de Joux** (πού δίνεται ἀπὸ τὴ Γαλλικὴ Ἀκαδημία κάθε δύο χρόνια στὸ καλύτερο ἡθογραφικὸ ἔργο) γιὰ τὸ ρομάντσο του «*Vincent Thariseau*».

— Ὁ **Jean Giraudoux** ἀποφάσισε νὰ δοκιμάσει τὴ συγκίνηση τῆς ράμπας. Ἐγραψε ἕνα θεατρικὸ ἔργο μετὰ τὸν τίτλο «*Siegfried von Kleist*» βγαλμένο ἀπὸ τὸ μυθιστόρημά του «*Siegfried et le Limou-sin*», πού θὰ παιχθεῖ στὴν *Comédie des Champs Elysées* τὸν ἐρχόμενο μῆνα.

— Τὸ σπονδαῖο βιβλίο τοῦ **Gustave Co-chen**: «*Ἱστορία τῆς σκηνοθεσίας στὸ θεατρικὸ γαλλικὸ θέατρο τοῦ Μεσαῖωνα*» πού εἶχε ἐξαντληθεῖ ἐντελῶς (1906) βγήκε σὲ καινούργια ἐκδοσὴ συμπληρωμένη καὶ ἀρτια ντοκουμέντα-ρισμένη.

ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Ὁ **J-O. Curwood** πέθανε. Στὸ Ὄντο-σο, μιὰ μικρὴ πολιτεία τοῦ **Michigan** (Ἡν. Πολιτείες) πέθανε ὁ γνωστότερος ἀπὸ τοὺς σύγχρονους ἀμε-ρικανικοὺς μυθιστοριογράφους ὁ **J-O. Curwood** σὲ ἡλικία 50 ἐτῶν (γεννήθηκε στίς 12 τοῦ Γενάρου στὰ 1878).

Τὰ κυριότερα ρομάντσα του μεταφρασμένα στίς περισσότερες εὐρωπαϊκὲς γλώσσες εἶναι:

«*Οἱ ἀγριότερες καρδιές*», «*Τὰ λυκόσκυλα*», «*Οἱ χρυσοθήρες*», «*Οἱ νομάδες τοῦ Βορᾶ*», «*Ὁ κάμπος τῆς Σιωπῆς*», «*Τὸ τέλος τοῦ ποταμοῦ*».

Ὁ **J-O. Curwood** ἤρθε στὰ 1925 στὴν Εὐρώπην κ' ἐπισκέφτηκε τὴν Ἀγγλία, τὴ Γαλλία καὶ τὴν Ἰταλία. Ὁ θάνατος τὸν βρῆκε τὴ στιγμὴ πού εἶχε ἀρχίσει νὰ γράφει μιὰ σειρά ρομάντσα μετὰ ὑποθέσεις παρμένες ἀπὸ τὴν ἀγγλογαλλικὴ δια-μάχη στὸν Καναδά (18ος αἰῶνας). Τὰ τελευταῖα του χρόνια τὰς ἀπερώσει στὴ μελέτῃ τῶν σχε-τικῶν ντοκουμέντων.

Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ἀλλάν-Πόε.
Ἐπειτα ἀπὸ ἔρευνες πολλῶν ἐτῶν καὶ μετὰ τὴν συνεργασίαν 75 προσώπων ἡ μὲν Mary Philips δημοσίευσε σὲ δύο ὁγκωδέστατους τόμους (1685 σελίδες) πλούσια εἰκονογραφημένους, μιὰ βιογραφία τοῦ μεγάλου ἀμερικανοῦ ποιητῆ, μετὰ λεπτομερείας σ' ὅσα εἶχαν ὡς τὰ σήμερον γνωστὰ γιὰ τὴ ζωὴ ἐντελῶς ἀκατόρθωτη ἡ περιλήψη τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, περιοριζόμενα νὰ συνοψίσουμε σὲ λίγα λόγια ἕνα μόνο κεφάλαιο γρημνένον μετὰ τὴν συνεργασίαν τοῦ δικηγόρου τῆς Βαλτιμόρης ἐντιμοτάτου Gill, σχετικὸν μετὰ τὸ περίφημον τραγούδι τοῦ Πόε «The Bells».

Μιὰ βραδιά ἕνας ἄγνωστος χτύπησε τὴν πόρτα τοῦ δικηγόρου Gill, καὶ ὅταν πῆγε ν' ἀνοίξει, ὁ ἀνθρώπος αὐτοῦ τοῦ εἶπε:

— Μὲ συγγνώμην πού σὰς γίνονται φόρτωμα τέτοιαν ὥρα. Μοῦρταν μερὶς-ἐς-ἰδέες στὸ κεφάλι καὶ πρέπει νὰ τις γράψω κάπου γιὰ νὰ μὴν τις ξεχάσω. Εἶδ'α φῶς στὸ παραθύρο σας καὶ πῆρα τὸ θάρος νὰ χτυπήσω. Μπορεῖτε νὰ μοῦ δώσετε χαρτί καὶ μελάνι;

Ὁ Gill τοῦ παραχώρησε τὸ γραφεῖο του καὶ πῆγε νὰ κοιμηθεῖ. ἀφίνονας καὶ τὸν ὑπρέτη του κονιά στὸν ἄνωστο, μὴν τυχόν καὶ τοῦ χρειάζεσθαι πτοτα. Τὸ πρῶτ' αὐτοῦ ξύπνησε βρῆξε μ' ἐκπληξή του τὸν ξένο στὸ γραφεῖο του, κοιμώμενον πάνω σ' ἕνα σωρὸν χειρόγραφα. Μετὰ τὸ κλείσιμο τῆς πόρτας ὁ ἄγνωστος ξύπνησε, τὸν εὐχαρίστησε καὶ ἔφυγε ἀφίνονας του γι' ἀνάμνηση ἕνα ἀντίγραφο τῆς νυχτερινῆς του ἐργασίας. Ἐἴταν τὸ εἶτατο περίφημον τραγούδι τοῦ Πόε «The Bells» μετὰ τὴν ὑποβλητικὴν συνηχίαν.

Ὁ Πόε πέθανε στίς 7 τοῦ Ὀκτωβρίου σὴν 1849, μιὰ Κυριακὴ πρῶτ' ἐν τῷ νοσοκομείῳ τοῦ Πανεπιστημίου Οὐάσιγκτον. Τὶς τελευταῖες του στιγμὲς τὸν ἄκουσαν νὰ ψιθυρίζει κάτι σὰν προσευχὴ. Ἐἴταν ἕνας σίγῃς τοῦ ἀπὸ τὸν «Ταμερ' ἄν» — τὸ πρῶτον τραγούδι του πού βγήκε σὴν 1827 μετὰ τὸ ψευδώνυμον Α. Bostonian σὲ περιορισμένη ἐκδόσει 40 ἀντιτύπων:

«Θεέ μου! Πιστεύω βαθεῖά. Τὸ ξαίρω».

ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ

Ὁ Hamlet μετὰ σύγχρονα κοσμοῦμικα. Ὁ Barry Jackson, καλλιτεχνικὸς διευθυντὴς τοῦ θιάσου «Birmingham Repertory Theatre» ἔδωσε σὴν Kingsway τοῦ Λονδίνου μιὰ παράστασι τοῦ Hamlet «μετὰ κοστοῦμα τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα». Τὸ τόλμημα αὐτὸ πέτυχε φαίνεται καταπληκτικὰ, ἂν πιστέψουμε τοὺς ὁμόθυμους ἐπαίνους τῆς λονδρέζικης κοιτικῆς.

Ἡ σκηνοθεσία εἴταν ἀπλοῦστατη: Ἕνα φόντο μετὰ ζωγραφισμένα ψηλά, μονοκόμματα παράθρονα καὶ μερικὲς ἀρέκλες σὲ σκοτεινὸ χρωματισμὸ μετὰ λίγες γραμμές, πού θὰ μπορούσαν ν' ἀνέχουν σ' ὅλες τὶς ἐποχές. Τὸ δωμάτιο τῆς βασιλισσῆς φεγγαμένον ἀπὸ χρυσάσπινδα ἀκόρρωτα ριντῶ. Τὸ κοιμητήριον: σὴν πρῶτον πλάνῳ ἕνας λάκκος, ἕνας κουμου' ὡς ἰάφος μετὰ σταυροῦ, σὴν φόντο ἑνὰ-δύο σταυροί. Σ' ὅλες τὶς ἄλλες σκηνὲς μόνο ριντῶ διαφόρων χρωματισμῶν, ἀνάλογον καθὲς φράσιν μετὰ τὰ συναισθήματα πού ἔπρεπε νὰ προκαλέσει καθὲς σκηνή: Βαθυπράσινα σχεδὸν μαύρα, γκριζὰ, ἀνοιχτοπράσινα κ. ο. κ.

Ράμπα δὲν ὑπῆρχε. Ὁ φωτισμὸς ὁμοῦς ἔπαυσε κίτριον ὁλό σ' ὅλο τὸ ἔργο. Ἡ τεχνικὴ φωτοσχίαση προετοίμασε μετὰ ἀριστοτεχνικὴ ὑποβολὴ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ φάσματος.

Καμμιά ὑπερβολὴ μοντερνισμοῦ σὴν ντύσιμο. Φράκα, ὅσο παίρνει πὺδ ἄλ' ἐς τουαλέτες χοροῦ γιὰ τὶς κυρίες, καὶ ἀκαθόριστες στρατιωτικὲς στολές. Τίποτα σὴν ντύσιμο δὲν εἶνε τὴν ἐντύπωση τοῦ αἰθίου. Κι ἄλλη καινοτομία: Τὸ ἔργο παίχτηκε ὁλόκληρον, χωρὶς καὶ ἕνα ψαλιδισμα καὶ μ' ἕνα μόνο διάλειμμα 12 λεπτῶν (ὁ Barry Jackson ἤθελε νὰ το παίξει «μονορούφι» ὅπως σὴν κοινὸ τοῦ Σαίξπηρ, μὰ ἀναγκάστηκε νὰ παραδεχθεῖ ὅτι τὸ σημερινὸ κοινὸ ἔχει ἀνάγκη νὰ ξεκουραστεῖ) καὶ κράτησε τρεῖς ἀκριβοῦς ὥρες.

ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Μιὰ ἐκθεσι τῶν ἔργων τοῦ Monet Ἡ γερμανικὴ «Ἀκαδημία τῶν Τεχνῶν» ἀποφάσισε νὰ διοργανώσει σὴν Βερλίνῳ μιὰ ἐκθεσι τῶν ἔργων τοῦ γάλλου ζωγράφου Claude Monet γι' ἀνταπόδοσι τῆς ἐκθέσεως τῶν ἔργων τοῦ γερμανοῦ ζωγράφου Liebertmann πού θὰ διοργανωθεί αὐτὸν τὸν μῆνα σὴν Παρίσι. Μετὰ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ἡ γερμανικὴ ἐφημερίδα «G. zette de Voss» γράφει: «οὐδέποτε ἀρνηθήκαμε νὰ προσφέρουμε τὴ φιλοξενίαν μας σὲ γάλλους ζωγράφους, πού ἔχουν ταλέντο κ' ἐμένας οἱ πρῶτοι πού ἐπικροτοῦμε τὸ σχέδιο τῆς ὁργάνωσις μιὰ ἐκθέσεως τῶν ἔργων τοῦ Monet Ἡ καλλιτεχνικὴ ἀνταλλαγή, πού ἀρχίζει μ' αὐτὸν τὸν τροπον ἀνάμεσα στίς δύο χώρες πιστεύουμε νὰ σταθεῖ ἕνας ἀπὸ τοὺς πύλ' ἡρώους δεσμούς πού θὰ τις ἐνώσουν μετὰ τὸν καιρὸ».

ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

Mose Tseconi: «Τὸ ἔλεγε τοῦ ἄγνωστο». Βιβλίον μετὰ φιλοσοφικὴν βάσιν. Τὸ ἔλεγε τοῦ ἄγνωστο σὴν πραγματικὴν ἀνὴν εἶναι παρὰ τὸ ἔλεγε τοῦ ἄλ' ὁμοῦς. Ὁ Tseconi περιφρονεῖ τὶς περιττὰς γνώσεις καὶ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἀλήθεια τῆς πραγματικῆς γνώσεως εἶναι ἡ συνείδησις τῆς ἀνίας. Το βιβλίον εἶναι χωρισμένον σ' ἀνεξάρτητα κεφάλαια πού ἔχουν μοναδικὴν συνθεσὴν τὴν κεντρικὴν ἰδέαν. Το ὁρμητικὸν καὶ τὸ ἐκφραστικότερον εἶναι τὸ κεφάλαιον ὅπου ὁ συγγραφεὺς περιγράφει ἕνα κῆπον. Μέσα σὴν κῆπον αὐτό, ἀπελευθερωμένον ἀπὸ κάθε ἐπίδρασι ἀπατηλῆς γνώσεως, π' ἐκπνέει μετὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἰατατινότερα καὶ τὰ πύδ' ὑπέρροχα πράγματα, πού ἡ ἀλυσή τους τὸν ἐξυψώνει, ἀποκαλύπτουσι τὸν μυστήριον τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου.

Τὸ «ἔλεγε τοῦ ἄγνωστο» περιέχει ἕνα πληθὺς φιλοσοφικὰ σκέμματα, ἐντελῶς ἀνεξέλιχτα ὁμοῦς καὶ δοσμένα μετὰ περισσότερον λεγισμὸν παρὰ θάπρεπε.

Μικρὰ θεατρικά. Στὸ ρωμαϊκὸν θέατρο τῆς Ostia, δόθηκαν μετὰ μεγαλὴν ἐπιτυχίαν (καλλιτεχνικὴ δι' ὑπόθεσιν Ρωμαῖοι οἱ «Ἐτὶ ἐπὶ Θήβαις» τοῦ Αἰσχύλου καὶ ἡ «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλέους).

— Στὸ ρωμαϊκὸν θέατρο τῆς Vénice δόθηκαν μεγαλοπρεπέστατες μουσικὲς παραστάσεις μετὰ τὴν «Ἰέρειαν» τοῦ Spontini καὶ τὴν «Αἶδα» τοῦ Verdi. Ἐπίσης δόθηκαν διάφορες συμφωνίαι τοῦ Μπετόβεν.

— Πρὸ μὴνός ἀρχισαν σὴν θέατρο «Πιασίνι»

τοῦ Viareggio οἱ δοκιμαὶς τοῦ θιάσου, πού προετοιμάζεται νὰ παίξει καλλιτεχνικὴν διεύθυνσιν Τζοβακίνο Φορτζάνο) τὰ ἔργα τοῦ Γκαμπριέλε Ντ' Ἀννούντσιο στίς κυριότερας πόλεις τῆς Ἰταλίας. Ἡ πρῶτη παράστασι θὰ δοθεῖ στίς 11 τοῦ Νοέμβριου (8η ἐπέτειος τῆς ἐπίθεσεως τοῦ Φιοῦμε). Τὸ ἔργο θὰ παιχθεῖ χωρὶς ντεκόρ, ἀγνάντια σὴν λιμνὴν καὶ σὴν λόφον. Μόνον 500 θεαταὶ θὰ μπορούσιν νὰ παρακολουθήσουν τὴν παράστασι. Τὰ εἰσιτήρια διατιμήθησαν 1000 λιρέτες τὸ ἄτομον.

ΣΤΗ ΝΟΡΒΗΓΙΑ

Ἕνα βιβλίον γιὰ τὸν Ibsen. Μετὰ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐκατονταετηριδῆς τοῦ Ibsen (πού θὰ γιορταστεῖ τὸν ἐρχόμενον χρόνον) ὁ Sigud Høst, καθηγητὴς σὴν Πανεπιστήμιον τῆς Χριστιανίας, ἐξέδωσε ἕναν τόμον, ὅπου ἐκτελεῖ διεξοδικὰ ὁλόκληρον τὸ ἔργο τοῦ Ibsen. Τὸ βιβλίον αὐτό, πού κυκλοφόρησε σύγχρονα νορβηγικὰ καὶ γαλλικὰ, εἶναι γραμμένον μετὰ μεγαλὴν ἀπλότητα, χωρὶς φούμαρα, σκοτεινὰ ντοκουμέντα ἱστορίας καὶ σοβαροφανὴ σχόλια. Μ' ὅλην ὁμοῦς τὴν ἀπλότητά του, περιέχει σοφώτατες γνώσεις γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Ibsen καὶ ἄγνωστον ἀνεκδοτολογίαν σχετικὴν μετὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς σκέψεως του. Οἱ ἀναλύσεις τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου δραματοῦργοῦ εἶναι σαφέστατες καὶ τακτοποιημένες σὲ τρόπο πού κάνουν εὐληπτό τὸ ἔργο του καὶ σὴν πύδ' ἀνίδεον.

Peter Egge: «Στὸν Βικέντη Ὀστ». Ἐκφράζει ὁμοῦς κατὰ τὴν γνωστὴν ἐκφράσιν πού μεταχειρίζεσθαι ὅταν θέλουμε νὰ χαρακτηρίσουμε τὴν σκανδιναυικὴν τεχνικὴν τροπία — τὸ «Στὸν Βικέντη Ὀστ» ἔχει πολλὰ ἀρετέας. Τὸ ἀφηγηματικὸν τοῦ μέρους εἶναι ἀπλό καὶ λαγαρό. Ὁ ρεαλισμὸς τοῦ δυνατοῦ κ' ἐντυπωσιακός. Ἡ ὑπόθεσι τοῦ ἔργου εἶναι μετὰ λίγα λόγια ἡ ἑξῆς:

Ὁ Βικέντης Ὀστ εἶναι πλούσιος ἔμπορος, πού θεραπεύει πότε-πότε καὶ τὶς Μούσας. Κάποτε ἐβγαλε μάλιστα καὶ κάνα-δύο συλλογὰς νομβέλλας πού εἶχαν ἀρκετὴν ἐπιτυχίαν καὶ πού εἶναι τὸ μοναδικὸν καμάρι του. Γεροντοπαλλήκαρον, ἀφροῦ πέθανε μιὰ γιὰ συγγένισά του πού τοῦ κρατοῦσε

τὸ σπῆτι, ἀποφασίζει νὰ πάρει μιὰ οἰκονόμια καὶ βρῖσκει μιὰ κοπέλλα νέα, μορφωμένη, πού εἶχε μάλιστα ἐμφανισθεῖ μετὰ ἀρκετὴ ἐπιτυχίαν σὴν θέατρο μὰ τὸ παράτησε γιὰτὶ νόμισε πὺδ' ὅτι κατόρθωνε μεγαλὰ πράγματα σὴν σκηνή. Ὁ Ὀστ ἀρχίζει νὰ αἰσθάνεται μιὰ κλίση πρὸς τὴν νέα οἰκονόμια τοῦ μ' ὅλο πού αὐτὴ τοῦ δείχνει καθαρά πὺδ' ὅτι δὲν ἐχτιμάει τὸ φιλολογικὸν τοῦ ἔργου καὶ ἀποφασίζει σὴν τελευταίαν νὰ τῆς προτείνει νὰ παντρευτοῦν. Αὐτὴ ἀναβάλλει τὴν ἀπάντησιν τῆς μέρας μετὰ τὴν ἡμέραν ὡς πού ὁ Ὀστ θυμώνει καὶ ἔπειτα ἀπὸ μιὰ βίαιη σκηνὴ τὴν διώχνει, πράγμα πού τῆς ἔρχεται κουτὶ γιὰτὶ τὴν παντρεύεται ἕνας φίλος του.

Ὁ Peter Egge ἔχει δώσει πρὶν ἀπὸ τὸν «Βικέντη Ὀστ» ἕνα ἄλλο ψυχολογικὸν ρομάντισον, πού εἶχε πολὺ μεγαλὴ ἐπιτυχίαν, τὸ «Hansi Solstad» μεταφρασμένον κίόλας στίς περισσότερας ἐυρωπαϊκὰς γλώσσας.

ΣΤΗΝ ΙΣΠΑΝΙΑ

Ἡ 50ετηριδα τῆς «Ἀτλαντίδας». Στὴ Μαδρίτη ἐορτάστηκε ἡ 50ετηριδα ἀπὸ τὴν πρῶτη ἐκδόσει τῆς «Ἀτλαντίδας», τοῦ ἐπικοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Καταλανοῦ ποιητῆ Jannito Verdagner (τέλος τοῦ XIX αἰῶνα).

Ὁ Verdagner εἴταν εὐσεβέστατος καθολικὸς ἱερέας κ' ἕνας ἀπὸ τοὺς πρωτεργάτας τῆς Ἰσπανίας. Συγκρίνεται μετὰ τὸν Οὐγκώ καὶ τὸν Τέννισον κ' ἔχει γράψει ἐκτός ἀπὸ τὴν «Ἀτλαντίδα» τὸ «Capigo», μεγαλόπνοον ἐπικολυρικό τραγούδι, καὶ πολλὰ ἄλλες ποιητικὲς συλλογὰς μετὰ τῶν ὁποίων τὰ «Δουλοῦδια τοῦ Μαρτυρίου» καὶ «τ' Ὀνειρο τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου».

Μικρὰ ἐκδοτικά. Βγήκε σὲ βιβλίον τὸ πολὺ-κροτο μνησιτόρημα τοῦ Manuel Ayana «El jardin de los frailes» πού εἶχε δημοσιευθεῖ σὴν ἐφημερίδα «La pluma» κ' εἶχε σημειώσει ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν.

— Βγήκε νέα ἐκδόσι τῶν «Divinas Palabras» τοῦ Valle Inclán.

C. I. V

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΣΤΙΣ 29 Αὐγούστου ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Μιχαλακόπουλος ἐφθάσε σὴν Γενεύην συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς κ. κ. Διομήδη Διοικητὴ τῆς Ἑθνικῆς Τραπέζης, Δροσόπουλον συνδιοικητὴ καὶ ἄλλους. Τὴν ἐπομένην ἐφθάσε ὁ κ. Καφαντάρης.

Πρῶτος σκοπὸς τῆς ἀποστολῆς εἴταν ἡ συνεννόησι μετὰ τὴν Δημοσιονομικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἑθνῶν, ἡ ὁποία παρεσκεύασε τὴν ἐργασίαν γιὰ νὰ γίνῃ μετὰ σὴν Συμβούλιον τῆς Κοινωνίας ἡ εἰσήγησι ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ζητήματος.

Ἐπὶ ἀρκετὰς μέρας ἔγιναν οἱ συζητήσεις μετὰ τὸν κ. Καφαντάρη καὶ τῆς Δημοσιονομικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἐπὶ τέλους κατέληξαν σὴν πρωτόκολλον τὸ ὁποῖον θὰ κυρωθεῖ προσεχῶς ἀπὸ τὸ Συμβούλιον τῆς Κ. Τ. Ε., διὰ νὰ ἀποκρίσῃ ἡ Ἑλλάς τὸ δικαίωμα ἐκδόσεως δανείου. Τὸ κείμενον τοῦ πρωτοκόλλου δὲν ἐτηλεγραφήθηκε ἀκόμη, κατὰ τὶς

δηλώσεις ὁμοῦς τοῦ κ. Καφαντάρη «τὰ ἐπιτελεσθέντα παρέχουν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν δυνατότητα καὶ τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐργασθῇ διὰ τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνάπτυξιν».

Τὸ κυριότερον μέρος τοῦ πρωτοκόλλου σχετίζεται μετὰ τὴν ἀνάγκη «ἰσοσκελισμοῦ τοῦ προϋπολογισμοῦ», πρῶτον πού ἡ Κυβέρνησι θὰ ἐπιδιώξῃ σὴν Βουλὴν μετὰ νέα οἰκονομικὰ νομοσχέδια τὰ ὁποῖα πολὺ σύντομα θὰ ὑποβάλῃ.

Ὁ διασμὸς τῆς Ἑθνικῆς Τραπέζης κανονίζεται ἐπίσης ἀπὸ τὸ πρωτόκολλον, καὶ μετὰ ἕνα περὶ τοῦ χρόνου θὰ γίνῃ ἡ «ἐκδοτικὴ» μετὰ ἀπολυτὴν ἀνεξαρτησίαν.

Ὅπως εἶπαμε καὶ πρὶν, μόνον ὅταν φθάσει τὸ κείμενον τοῦ πρωτοκόλλου θὰ ἡμπορεῖ νὰ γίνῃ ἐδῶ λόγος γιὰ τὴν ἀκριβὴν σημασίαν του. Τὸ πρωτόκολλον ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία μέρη, τρεῖς δηλ. συμφωνίαι τοῦ Κράτους μετὰ τὴν Κοινωνίαν τῶν

Εθνών: για τη σταθεροποίηση, την τραπεζική διαίρεση και το προσφυγικό.

Εάν η εφαρμογή του πρωτοκόλλου γεννήσει ποτέ καμία διαφωνία, αρμόδιος να κρίνει θα είναι η Κ. Τ. Ε., αλλά ο κ. Καφαντάρης εξήγησε να μπει και στο κείμενο ότι «οὐδαμῶς ἡ ἔρμηνεία αὐτῆς δύναται νὰ ἀντίκειται πρὸς τὴν ἑλληνικὴν κυριαρχίαν».

Από τις πρώτες μέρες που ἔφθασαν οἱ Ἕλληνες Ὑπουργοὶ στὴ Γενεύη, ἐγράφηκε καὶ στὸν ξένο τύπο καὶ στὸν Ἑλληνικὸν ὅτι ἡ Ἑλλάς υπέβαλε ὑποψηφιότητα γιὰ μόνιμη θέση στὸ Συμβούλιο τῆς Κ. Τ. Ε. καὶ μετεδόθη ἐπίσης ἡ συμπληρωματικὴ πληροφορία ὅτι ἡ θέση αὐτὴ εἶναι προορισμένη γιὰ τὸν κ. Πολίτη.

Ἡ εἰδησὴ ὅμως δὲν εἶταν ἀπολύτως σωστή. Ἐγινε πραγματικὰ τέτοια σκέψη ἐκ μέρους τῆς διπλωματικῆς μας ἀντιπροσωπείας, ἀλλὰ ὕστερα ἐφάνηκε τὸ ζήτημα πρόωρο, ἀφοῦ ἄλλα ζητήματα πρὶν ἐπείγοντα ἀπασχολοῦν τὴν Ἑλλάδα αὐτὴ στιγμὴ καὶ ἀφοῦ ἄλλο κράτος—ἴσως ὁ Καναδὰς—συγκεντρώνει τὶς περισσότερες πιθανότητες γιὰ ἐπιτυχία γιὰ τὴ θέση αὐτή. Ὡς πρὸς τὸ ἑλληνοσερβικὸ ζήτημα, εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ Βουλὴ στὶς τελευταῖες τῆς συνεδριάσεως ἀπέριψε τὴν ἐπὶ τοῦ κ. Παγκάλου γενόμενη μετὰ τὴ Σερβία συνθήκη, καὶ ἡ Κυβέρνηση θὰ ἐπαναλάβει σχετικὰ διαπραγματεύσεις.

Μετὰ τὴν ἀπόρριψη ἐδημοσιεύθηκαν αὐτὲς οἱ δηλώσεις τοῦ Σέρβου ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Μαρίγκοβιτς:

«Αἱ συμβάσεις μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος συνήφθησαν μετὰ μακρὰς διαπραγματεύσεις καὶ, κατὰ τὴν γνώμην μας, πρὸς τὸ συμφέρον ἀμφοτέρων τῶν χωρῶν.

Μετὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ καθεστώτος ἐν Ἑλλάδι, ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις μᾶς ἐπρότεινε ἀπλὴν τροποποίησιν τῶν συνθηκῶν αὐτῶν. Ἐκ μέρους μας ἐπεδείχθη τότε πολὺ καλὴ θέλησις. Δὲν ἠθέλαμε νὰ ἐπιβάλωμεν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἰανδήποτε οὐμῶσιν ἀντίθετον πρὸς τὰ συμφέροντά της.

Ἀλλὰ ἐν τῷ μεταξὺ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐξήγησε πλῆρην τροποποίησιν τῶν συμβάσεων. Ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἐγένετο δεκτὴ ὑφ' ἡμῶν, ἴσως διότι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εὐρισκόμεθα εἰς τεταμέναις σχέσεσι μετ' ἄλλης δυνάμεως. Ἀργότερον τὸ ζήτημα τῶν ἐν λόγω συμβάσεων περιεπλάκη, διότι μεταξὺ τῶν διαφόρων κατηγοριῶν αἰτίαι θὰ διευτυνῶντο κατὰ τοῦ πρώην προέδρου τῆς ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Παγκάλου συμπεριλαμβάνετο καὶ ἡ κατηγορία ἐπὶ τῇ υπογραφῇ τῶν ἑλληνοσερβικῶν συμβάσεων.

Ἡ κυβέρνησις μας εὐρέθη εἰς δύσκολον θέσιν διότι, ἂν ἐδέχτο τὴν πλῆρην ἀναθεώρησιν τῶν συμβάσεων, θὰ ἀνερῶριζεν ὅτι πράγματι ἔφαλεν ὁ κ. Παγκάλος καὶ οὕτω θὰ ἐπεδείκνυν τὴν θέσιν του.

Διὰ λόγους ἀνθρωπισμοῦ καὶ δικαιοσύνης, ἀπεφύγαμεν οἰανδήποτε παραχώρησιν, διότι οἰανδήποτε τοιαύτη παραχώρησις θὰ ἐχαράκηριζετο ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τοῦ κ. Παγκάλου ὡς ἀπόδειξις ἐνοχῆς του.

Ὅλαι ἐν γένει αἱ ὑποχωρήσεις μας ἢ τροποποιήσεις θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμεύουν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ὡς ἀπόδειξις τοῦ

ἰσχυρισμοῦ ὅτι αἱ συναφθεῖσαι συμβάσεις ἔθιξαν πράγματι τὴν ἑλληνικὴν κυριαρχίαν».

Ἀσχετα ὅμως πρὸς αὐτὰ, οἱ συναντήσεις τῶν κ. κ. Μιχαλακοπούλου καὶ Μαρίγκοβιτς στὴ Γενεύη ἔδωσαν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι πρὶν ἀπὸ τὶς νέες σερβικὰς ἐκλογάς, δὲν μπορεῖ νὰ ἀρχίσουν συστηματικὰς μετὰ τὴ Σερβίαν συνεννοήσεις τῆς Ἑλλάδος.

Εἶναι γνωστὴ ἡ διαφορὰ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Γερμανίας γιὰ τὸ θωρηκτὸ «Σαλαμίνια». Τὸ παραγγέλλαμε τὸ 1913 στὸ γερμανικὸν ναυπηγεῖο «Βουλκάν» καὶ ἐγίνε ἡ καθέλκυσις τὸ 1915, κατὰ τὴ διάρκειαν δηλαδὴ τοῦ μεγάλου πολέμου.

Ἡ Ἑλλάς τὸ 1923 ὑποστήριξε πῶς τὸ θωρηκτὸ ἔπαισε νὰ πληροῖ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς νέας πολεμικῆς τέχνης, καὶ ἐξήγησε νὰ ἀκυρωθῇ τὸ συμβόλαιο, ἀφοῦ ἄλλως τε καὶ ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιών ἀπαγορεύει στὴν Γερμανίαν τὴν κατασκευὴ καὶ ἐξαγωγήν πολεμικοῦ ὕλικου.

Σήμερα τὸ ζήτημα βρίσκεται σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο: Ἡ Ἑλλάς τὸ θεωρεῖ ὅτι εἶναι ὑπόθεσις τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, καὶ ἡ Γερμανία τὸ θέλει ὑπόθεσις τοῦ Μικτοῦ Δικαστηρίου.

Υπάρχει ἐλπίς ὅτι τὸ ζήτημα θὰ συζητηθῇ στὴν τωρινὴ συνέλευσιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Ἐνᾶ ἄλλο ἐπίσης σπουδαῖο ζήτημα βρίσκεται στὰ χέρια τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν. Οἱ κ. κ. Καφαντάρης καὶ Μπακάμπασης ὑποστηρίζουν στὴν σχετικὴ ὑποεπιτροπὴ τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν τὴν ἑλληνικὴν ἀποψη γιὰ τὴν τροποποίησιν τοῦ ὁργανισμοῦ τῆς Ἐπιτροπῆς ἀποκαταστάσεως προσφύγων.

Τὴ γνώμη τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως μᾶς ἐκθίτει σαφέστατα ὁ κ. Παπαναστασίου σὲ συνέντευξί του τῆς 4ης τρέχοντος.

Διὰ τὰ ἐννοηθῇ—λέγει—ἡ σημερινὴ διαφορὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπομνησθῇ ὅτι, οἱ ἀρχικῶς κατὰ τὸν παρελθόντα Ἀπρίλιον ἐξητήσαμεν νὰ χρησιμοποιηθοῦν τὰ ἐνεργητικὰ τῆς Ε. Α. Π. χάριν τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, ἡ Ε. Α. Π. δὲν ἐδέχετο τὴν πρότασίν μας ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι τὰ ἐνεργητικὰ ταῦτα, τοιούτων αἱ εἰσπράξεις αὐτῆς, χρησιμοποιοῦνται κατὰ 75 ο/ο τοῦλάχιστον πρὸς ἐκτακτὸν ἀπόρροισιν τοῦ προσφυγικοῦ δανείου σύμφωνα μετὰ τὸ ἄρθρον 18 τῆς συμβάσεως τοῦ δανείου. Ἡμεῖς δὲν ἀπεδέχθημεν τὴν ἀντίληψιν αὕτην τῆς Ε. Α. Π. καὶ διὰ τοῦτο μετέβημεν τὸν Ἰούνιον εἰς Γενεύην.

Ἐκεῖ ἐπρωτάθη πρὸς συμβιβασμόν, ὅπως τυπικῶς διευκολυνθῇ ἡ ὑπόθεσις, νὰ ἐκμισθωθῇ εἰς τὸ Κράτος ἡ εἰσπράξις ὅλων τῶν προσόδων τῆς Ε. Α. Π. ἀν' ἡ ὥρισμένον ποσοστὸν, ἵνα τὸ Κράτος εἴναι εἰς θέσιν νὰ κανονίσῃ τὰ τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἀγροτῶν προσφύγων καὶ ἐν γένει τὰ τῶν ὑποχρεώσεων αὐτῶν. Καὶ ἡ Ε. Α. Π. καὶ ἡμεῖς ἀπεδέχθημεν ὅπως ἡ πρότασις αὕτη ἀποτελέσῃ τὴν βάσιν συμβιβαστικῆς λύσεως τῆς μεταξὺ μας διαφορᾶς. Ἡμεῖς ἐδηλώσαμεν προσέτι ὅτι εἴμεθα πρόθυμοι νὰ καταβάλωμεν ἀντὶ τῆς εἰς τὸ Κράτος ἐκχωρήσεως τῆς εἰσπράξεως ὅλων τῶν προσόδων τῆς Ε. Α. Π. ἐτησίως 61500 λίρας Ἀγγλίας χρησιμοποιοῦμενος πρὸς ἐκτακτὸν ἀπόρροισιν τοῦ προσφυγικοῦ δανείου.

Μετὰ τὴν ἐκ Γενεύης ἐπιστροφὴν ἀνεκίνωσα εἰς τὴν Ε. Α. Π. τὰς γενικὰς γραμμὰς τοῦ σχεδίου τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἀγροτῶν

προσφύγων καὶ τῆς χρησιμοποίησεως τῶν ὑπολοίπων προσόδων τῆς Ε. Α. Π. πρὸς ἴδρυσιν τῆς Γεωργικῆς Τραπεζῆς.

Ἡ Ε. Α. Π. θεωροῦσα ὅτι δὲν ἐδωκεν ἀπὸ τὴν ἐν Γενεύῃ συνφώνησιν μου υπέβαλε τὴν σκέψιν, ὅπως παραχωρηθοῦν εἰς τὸ κράτος δι' ἐκμισθώσεως ὅχι ὅλα τὰ ἐνεργητικὰ τῆς, δηλαδὴ αἱ προσόδοι τῆς, ἀλλὰ μόνον ὅσα μετὰ τὴν χρησιμοποίησιν διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν τῶν πρὸς τὸ κράτος ὀφειλῶν τῶν προσφύγων ἐξ 1500.000 λιρῶν θὰ ἐχρησιάζοντο πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀπαιτουμένου ποσοῦ διὰ τὴν ἀποζημιώσιν τῶν ἀγροτῶν προσφύγων, τὸ ὅποιον ἀνέρχεται εἰς 10.000.000 λίρας περίπου. Καὶ συγκεκριμένως ἐπρωτάθη νὰ ἐκχωρηθοῦν πρὸς τοῦτο εἰς τὸ Κράτος αἱ ἀξίαι τῶν γαιῶν τῶν παραχωρηθεισῶν εἰς τὴν Ε. Α. Π. καὶ τῶν ἀνταλλαξιμῶν οἰκιῶν, καθὼς καὶ ἐκ τῶν ὀφειλῶν προσφύγων ποσὸν 2-3 ἑκατομμυρίων λιρῶν.

Κατὰ τὰς συσκέψεις ταύτας τὸ ὑπόλοιπον ἀπὸ τὸ ἐνεργητικὸν τῆς Ε. Α. Π. θὰ ἔδει νὰ χρησιμοποιηθῇ ἀπὸ τὴν ἰδίαν πρὸς πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν τῆς, διότι σύμφωνα με νεωτέραν ἐρμηνσίαν τοῦ ἀρθρου 18 τῆς συμβάσεως τοῦ δανείου ὑπὲρ τῆς ἐκτάκτου ἀπορρίψεως τοῦ δανείου δέον νὰ διατίθεται μόνον τοῦλάχιστον τὰ 75 ο/ο ἐκ τῶν δόσεων τῶν προσφύγων τῶν ἀπορροσῶν ἀπόρροισιν κεφαλαίων καὶ ὅχι καταβολὴν τόκων.

Ἡμεῖς ἀπεδέχθημεν τὴν νεωτέραν αὕτην ἐρμηνσίαν, ἡ ὁποία περιορίζει τὸ ποσόν, τὸ ὅποιον δέον νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς ἐκτακτὸν ἀπόρροισιν τοῦ δανείου, ἀλλὰ δὲν ἐδέχθημεν τὰς ἄλλας σκέψεις τῆς Ε. Α. Π. διότι:

α) Τεχνικῶς δὲν εἶναι εὐκόλος ἡ ἐκχώρησις εἰσπράξεως μέρους μόνον, ὡς ἐπρωτάθη, τῶν ὀφειλῶν τῶν προσφύγων, ἡμεῖς δὲ δημιουργήσει δυσχερείας εἰς τὴν ἐνέργειαν τῆς ὁποιοῦν ἐκχωρήσεως τῶν προσφύγων.

β) Διότι θὰ ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ παρασχεθῇ ἡ ἐντύπωσις, ὅτι αἱ γαῖαι παρέχονται δωρεάν εἰς τοὺς πρόσφυγας, ὅταν δὲν εἶναι ἐκ τῶν νεωτέρων ἀκριβῶς καθωρισμένην ἡ ἀξία τῶν γαιῶν, ἀλλὰ μόνον κατὰ προσέγγισιν.

γ) Διότι αἱ πρὸς τὸ Κράτος ὀφειλαὶ τῶν προσφύγων δέον νὰ χρησιμοποιηθοῦν πρὸς κάλυψιν τῶν ἰδιαίτερων ὑποχρεώσεων τοῦ Κράτους τῶν πηγαζουσῶν ἐκ τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπολλοτριώσεως μεγάλων κτημάτων.

Ἐως τὴν ὥρᾳ αὕτῃ τὸ ζήτημα τοῦτο συνήνεσε στὴ Γενεύῃ πολλὰς δυσκολίας.

Ὅπως ὁποῖοι οἱ συζητήσεις καταλήγουν σὲ κάποια συμφωνία.

Ὁ προϋπολογισμὸς τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως θὰ εἰσαγεται ὡς προσχέδιο στὴν Κοινωνία τῶν Ἐθνῶν καὶ θὰ μετέχῃ στὴ σχετικὴ συνεδρίαση ἰσότητος ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος.

Ὅσο γιὰ τὴ δεκάτη πού ἐπέβλεπε ἡ κυβέρνησις Παγκάλου στὰ ἀφορολόγητα στρέμματά τῆς Ε. Α. Προσφύγων, ἀπεφάσισε ἡ Δημοσιονομικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Κοινωνίας νὰ εἰσπράττει τὰ χρήματα ἡ Ε. Α. καὶ νὰ τὰ δίδει στὸν Οἰκονομικὸν ἔλεγχον ὁ ὁποῖος θὰ τὰ ἐπιστρέφει στὸ κράτος.

Συνεφώνησαν ἐπίσης τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἑλληνικοῦ κράτος τῶν ἀστικῶν συννοικισμῶν πού ἔδωκε τοῦτο στὴν Ἀποκατάστασιν.

Υπάρχουν ἐλπίδες ὅτι θὰ ἐπιτευχθεῖ συμφωνία καὶ στὸ ἄλλο σημεῖο τοῦ ζητήματος.

Τὰ δασμολογικὰ μέτρα τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Συνασπισμοῦ ἐτέθησαν σὲ ἐφαρμογὴ ἀφοῦ ἡ Βουλὴ ἔδωκε τὴ νομοθετικὴν τὴν ἐξουσιοδότησιν.

Τὸ νομοθετικὸν διάταγμα «περὶ καθορισμοῦ ἀξίας τῆς μεταλλικῆς δραχμῆς διὰ τὴν εἰσπράξιν τῶν εἰσπραγτικῶν τελῶν» ἐφῆρε ὑπερτίμησιν τῶν εἰδῶν τῆς πρώτης ἀνάγκης, ἡ δὲ τιμὴ τοῦ ψωμοῦ ἀνέβηκε κατὰ σαράντα λεπτά.

Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἀκουστή κανε σχετικὰς διαμαρτυρίες.

Ἡ «Ἐθνική»—ὄργανον τοῦ κ. Κονδύλη—γράφει στὸ φύλλον τῆς 5 Σεπτεμβρίου:

«Ὅτιον συνεκροτήθη ἡ διαβόητος ἐκείνη κομματικὴ πεντορχία, ἡ ὁποία παρέλυσεν τὸν χῶρον, διέλυσε τὸν στρατὸν, ἀποσυνέθεσε τὸν σιόλον, αἰματοκύλισεν τοὺς ἐπαγγελματίας, διέσάλευσε τὴν δημοσίαν τάξιν, διὰ τῆς ὑπονομεύσεως τοῦ σώματος τῆς χωροφυλακῆς, ἐβρασε τὴν δημοκρατικὴν ἐνότητά τῶν ἐθνικῶν στελεχῶν, διὰ τῆς ἐπαναφορᾶς τῶν ἀποστάκτων, ἐπέβαλε τὴν δεκάτην, κατήγγειλε τὰς συντάξεις θυμάτων πολέμου, ἠΐσης τὰς θέσεις τῶν ὑπαλλήλων, ἐπέβαλε 1800 ἑκατομμύρια νέον φόρον, ἐπὶ τῶν ἀσθενῶν ἰδίως ὤμων, ἐξηντίλει τὴν Βουλὴν, περιεπαγοῦσα ταύτην εἰς νεκρὸν ὄωμον, κατακυροῦν ἀπλῶς τὰς ἀπεφάσεις τῶν πάντων, ἐφήρμοσε τὴν πλέον ἀλλοπερσάλλον καὶ αὐθαίρετον κυβερνητικὴν δικτατορίαν, προὐκάλεσε τὴν ἐπιβολὴν νέου ἐλέγχου—ὁ κ. Ἀβανὸλ ἐκλήθη ΕΣΩΘΕΝ δὲν ἐπεβλήθη ΕΣΩΘΕΝ—καὶ γενικῶς ἀπεργάσατο τὴν σημερινὴν κατάστασιν.

Χάρις δὲ εἰς τὴν κεκτημένην φορὸν τοῦ διὰ παντός μέσου καλλιεργηθέντος ψεύδους, τοῦ ἀπαραίτητου τῆς Οἰ. οὐμενικῆς καὶ τῶν διήθεν ἀγαθῶν ἀποτελεσμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπέφευεν ἡ κυβέρνησις τῆς Χώρας ἀπο τοὺς «ἡγῆτας», τοὺς «ἀρχηγούς», τοὺς «πολιτικούς ἀδελφούς», ὅπως πομπητικῶς ἀποκαλοῦνται οἱ μικρότατοι αὐτοὶ κομματάρχαι, μετὰ τὴν Οἰκονομικὴν, ἀντὶ τὰς νῦν δεκτῆς ἡ μόνῃ ἐνδοδεγμένη λύσει, ἡ τῶν ἐκλογῶν, ἐγένετο κυβερνήσις τοῦ εὐρύου συνασπισμοῦ, δηλαδὴ τὴν πεντορχίαν διεδέχθη ἡ τεταρτορχία, ἡτις εὐθὺς ἀμέσως ἐσπενσε νὰ μᾶς φιλοδοξήσῃ μετὰ 235 ἑκατομμύρια νέον φόρον, νὰ κάμῃ τὸν τιμάρθρωμον 21 ἀπὸ 19 ὅπου τὸν ἔφευεν εἰς διάστημα 8 μηνῶν ἡ Οἰκονομικὴ, παραλαβοῦσα τοῦτο εἰς τὰ 16 ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν Κονδύλη).

Ὁ δὲ πολιτευτὴς κ. Τσουκαλὰς παρατηρεῖ σὲ σχετικὸν τοῦ δημοσίου ὅτι:

Ἡ ὑπὲρ τὴν ἀνοχὴν τοῦ λαοῦ φορολογικὴ ἐπιβάρυνσις ἀρχεται κυρίως ἀπὸ τοῦ ἐτους 1923 καὶ γίνεαι διαρκὲς ἀξαναμένῃ ἐπενεργούσα τὸ ἐξῆς ἀποτελεσμα:

Ἐνθ' ἐν ἐτει 1922, τὸ ἐμπορικὸν ἔλλειμμα—ἡ διαφορὰ δηλαδὴ μεταξὺ ἐξαγωγῆς καὶ εἰσπραγῆς ἐμπορικοῦ συναλλάγματος—ἀνῆλθε μόλις εἰς 3 ἑκατ. 680 χιλ. λίρας, ποσὸν δηλαδὴ καλυντόμενον εὐχερῶς, ἀπὸ τοῦ ἐτους 1923 ἀρχεται ἀλματωδῶς ἀξαναμένον κατὰ τὸν κάτωθι πίνακα ὃν δίδει ἡ στατιστικὴ ὑπηρεσία τοῦ ἔτους 1923: Ἑθνικῆς Οἰκονομίας.

Ἐτ. 1923	ἐμπ. ἐλ.	10	ἐκ	205	χιλ. λίρ.
» 1924	»	18	ἐκ.	200	»
» 1925	»	22	ἐκ.	100	»

Διὰ τὸ ἔτος 1926 εἶχαμεν τὰ ἀποτελέσματα μόνον δέκα μηνῶν, ἐλλειπόντων τῶν μηνῶν Ἰουνίου καὶ Ἰουλίου. Ἐπειδὴ ὁμοῦ ταῦτα εἶσι οὐδὲν πάντως ὅμοια πρὸς τὰ τοῦ μηνὸς Μαΐου, ἐξάγουμεν κατὰ προσέγγισιν, ὅτι τὸ ἐμπορικὸν ἐλλείμμα τοῦ ἔτους 1926 ἀνέρχεται εἰς 12 ἐκατ. 900 χιλ. λίρας.

Θὰ ἀντίστη τις, ἴσως, διὰ τὸ ἐμπορικὸν ἐλλείμμα κατὰ τὸ ἔτος 1926. Τοῦτο ὁμοῦ ὁφείλεται εἰς τὰ ἑξῆς δύο γεγονότα: Πρῶτον, διὰ τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως ὁ λαὸς στερεῖται τῶν πάντων καὶ προκαλεῖ ἐπομένως καὶ μειώσιν τῆς ἐξαγωγῆς καὶ Βον) διότι τὸ καπνικὸν ἀπόθεμα τοῦ ἔτους 1925, ὡς ἐξαχθέν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο, ἐπωλήθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1926, κατόπιν τῆς ἐπιλόουσης καταστροφῆς τῶν καπνῶν τῆς Τουρκίας καὶ τῆς Βουλγαρίας. Διὰ τοῦτο παρατηροῦμεν αὐξήσιν εἰσαγωγῆς συναλλάγματος κατὰ τοὺς τρεῖς τελευταίους μῆνας τοῦ ἔτους 1926, ὁφειλομένην εἰς τὸ ἔκτακτον ὅπως τοῦτο γεγονός.

Ἡ κυβερνητικὴ πεποίθησις στὸ σημεῖο αὐτὸ εἶναι πῶς μετὰ τὰ νέα φορολογικὰ βάρη συνδυαζόμενα μετ' ἑκείνων κυβερνητικὰ μέτρα θὰ πετύχουμε τὴν σεαυτοποίησιν τῆς δαχμῆς καὶ τὴν ἀνδρόθυον λαϊκῆς καὶ δημοσίας οἰκονομίας.

Ὁ Παγκαλισμὸς ἐξακολουθεῖ νὰ ἀπασχολεῖ τὴν κοινὴ γνώμη, καὶ ὡς ὁργάνωσις πολιτικὴ καὶ ὡς καθεστῶς πού βρίσκεται ὑπὸ κατηγορίαν.

Στις 28 τοῦ περασμένου Αὐγούστου πού ἔγινε στὴ Μητροπόλιν μνημόσυνο τῶν πεσόντων ἐφ' ὧν ἀξιωματικῶν καὶ στρατιωτῶν, οἱ φίλοι τοῦ Στρατηγοῦ Πιγκάλου καταδέσανε ἐκ μέρους τοῦ στέφανο πρὸς τιμὴν τῶν νεκρῶν.

Τὸ ἑβδομαδιαῖον τῶν Παγκαλικῶν ὄργανον — ὁ «Παρατηρητής» — ἐξακολουθεῖ τὴν ἀδιάλλακτὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον ὧν τῶν πολιτικῶν κομμάτων. Ἀλλὰ ἐκεῖς ὧν αὐτῶν ἔχουμε καὶ τὸ ζήτημα τῶν παγκαλικῶν ἀπελάσεων. Ἡ κυβερνητικὴ σύνεσις τριμελὴς ἐπιτροπὴ ἀπελάσεων σύμφωνα μετ' ὁ νόμο περί ληστείας, μετ' ὁ νόμο τὸ Νομάρχου Ἀττικῆς. Καὶ ἀνέθεσε στὴν ἐπιτροπὴ νὰ ἐξετάσει ποιοὶ Παγκαλικοὶ εἶνε ἐπικίνδυνοι. Τὸ μέτρο τοῦτο ἐπροκάλεσε τὶς διαμαρτυρίας ὁρισμένων βασιλικῶν ἐφημερίδων.

Καὶ γράφει τὸ «Σκρίπ» τῆς 26ης Αὐγούστου: «Ἡ Κυβέρνησις μετ' ὁρμήν τὸν κ. Ζαΐτην καὶ ὑπουργὸς τοὺς κ. κ. Μεταξᾶν, Βελέντζαν καὶ Τουρκοβασίλην ἔπαθε πλήρη ἀποβεντίζεσθαι. Μετὰ τὴν ἐκκλήσιν πρὸς τὸν Βενιζέλον νὰ τὴν κηδεμονεύσῃ εἰς Γενεύην, μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ Πολίτου διὰ νὰ ἐνθυμίζῃ, ὅτι εἶνε καὶ αὐτὴ συνέννοχος τῶν τουφεκισμῶν τῶν ἑξ, ἰδοὺ τώρα καὶ τὸ βενιζελικὸν τυραννικὸν σύστημα τῶν ἀπελάσεων! Καθημερινῶς καταρτίζονται κατάλογοι ἀπελάσεων καὶ αἱ νήσοι Θῆρα, Μῆλος, Φολέγανδρος, ἀναγράφονται ὡς τόποι ἐξορίας. Χθὲς ὡμίλουσαν περὶ τεσσαράκοντα προσώπων σήμερα περὶ ἑκατὸν (ἀποθ. 100) καὶ αὐτοὶ ἴσως περὶ διακοσίων! Δὲν μὲντι παρὰ ἡ σύστασις ἐκτάκτων στρατοδικείων, ἡ κήρυξις τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου καὶ ἡ λογοκρισία. Ἐπειτα δὲ—διὰ τὸ ὅχι—καὶ οἱ τουφεκισμοί! Καὶ αὐτὴ λέγεται κοινοβουλευτικὴ κυβερνησις! Καὶ προδέρχεται ἀπὸ ἐκλο-

γὰς! Καὶ ἔχουν μερικὰ μέλη τῆς τὴν ἀναίτησιν νὰ λέγονται ἀντιβενιζελικοί!! Ὁ κ. Σίφης Κούνδουρος καὶ ὁ πολὺς Ζουνοῖδης ἐς ὑπερφηφάνονται. Οἱ κ. κ. Μεταξᾶς, Βελέντζας καὶ Τουρκοβασίλης τοὺς ἀντιγράφουν πιστότατα!»

Προσθῆτει δὲ τῆς 27ης ἡ «Ἑλληνική»:

«Ἀφοῦ ὁμιλοῦν περὶ ἐφαρμογῆς νόμων καὶ ἀφοῦ εἶνε γενναῖοι οἱ κύριοι μεταξικοί καὶ βενιζελικοί, καλοῦνται νὰ δικάσουν τὸ ταχύτερον τὸν κ. Πάγκαλον. Νὰ ἐφαρμόσουν κατ' αὐτοῦ τὸν νόμον ἀμέσως, ἀνεῖ ἀναβολῆς. Καὶ ἂν εἶνε ἔνοχος νὰ καταδικασθῇ. Δεχόμεθα μάλιστα εἰς τὴν περιπτώσειν καταδίκης νὰ προσέλθωμεν καὶ ὡς δῆμιοι ἀκόμη. Ἐμπρὸς ὅθεν, γενναῖοι! Δικάσατε τὸν δικτάτορα. Ἀλλ' αἱ χεῖρες σας τρέμουν καὶ οἱ πόδες σας παραλύουν»

Ἡ ἐπιτροπὴ ὕστερα ἀπὸ ἀρκετὰς συνεδριάσεις, ἐπρότεινε νὰ ἀπελαθῶν σὲ ἓνα νησί τοῦ Αἰγαίου οἱ ἀπόστρατοι ἀξιωματικοὶ κ. κ. Παπαϊωάννου ὑποστράτηγος, Γιαννουκάκος καὶ Μανουδῆς συνταγματάρχαι τῆς χωροφυλακῆς, Βαλαμαράκης συνταγματάρχης τοῦ πεζικοῦ, καὶ Καταράς ταγματάρχης.

Ἡ ἐκτέλεσις αὐτοῦ πού ἐπρότεινε ἡ ἐπιτροπὴ ἐξαριτὰται ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν τοῦ κ. Ζαΐτη ὡς ὑπουργοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν.

Ὡς πρὸς τὸν κ. Πάγκαλον καὶ τοὺς ὑπουργοὺς τοῦ παγκαλικοῦ καθεστῶτος ἀσχολήθηκε ἡ Βουλὴ σὺς τελευταῖες τῆς συνεδριάσεις.

Ἡ Βουλὴ ἐψήφισε τὸν νόμον σύμφωνα μετ' ὁποῖο θὰ δικάσθωσιν οἱ ὑπεύθυνοι τοῦ δικτατορικοῦ καθεστῶτος.

Κατὰ τὴν συζήτησιν αὐτὴ τὸ Λαϊκὸν Κόμμα ἔφερε ἀντιρροήσεις ὡς πρὸς τὴν διατύπωσιν τοῦ νομοσχεδίου ἀλλὰ ὅχι καὶ πρὸς τὴν οὐσίαν τοῦ. Οἱ Λαϊκοὶ βουλευταὶ ἐξέφρασαν τὴν προτίμησιν νὰ δικάσθῃ ὁ παγκαλισμὸς ὅχι ἀπὸ τὴν Βουλὴν ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Ἀρειο Πάγον.

Μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ νόμου ἔγινε ἡ δεκαπενταμελὴς βουλευτικὴ ἐπιτροπὴ ἡ ὁποία ἔχει ἀρμοδιότητα νὰ ἀρχίσει τὶς ἀνακρίσεις.

ἴσως γιὰ τὶς ἀνακρίσεις αὐτὰς μεταφερθεῖ ὁ κ. Πάγκαλος ἀπὸ τὸ Ἰτζεδιν στὴν Ἀθήνα.

Μετὰ τὸ τέλος τῶν συνεδριάσεων τῆς Βουλῆς ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Λαϊκοῦ κόμματος κ. Τσαλδάρης ἀνέχωρησε γιὰ τὸ ἐξωτερικὸν ὅπου θὰ μείνῃ πολὺ ὀλίγον.

Ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀναχώρησός του, ἡ «Καθημερινὴ» ἔγραψε τὴν πληροφορίαν, ὅτι ἀφοῦ γυρίσει θὰ περιοδεύσῃ σὲ ἐπαρχίας γιὰ νὰ πλησιάσῃ καλύτερα τὸ Λαόν, καὶ θὰ ἰδρῶσιν στὴν πρωτεύουσα Πολιτικὸν Γραφεῖο μετ' ὁ πρόγραμμα τὴν εὐρύτητα καὶ συστηματικότερη δράσιν.

Στὸ προηγούμενον δεκαπενθήμερον ἀπὸ τυπογραφικὸν λάθος ἔγινε ἀρκετὴ παραποίηση τῶν ὧν γράφηκαν γιὰ τὸ ἐκκαθαριστικὸ συμβούλιον τὸ ὁποῖο ἐργάσθηκε σύμφωνα μετ' ὁ γενικὸ ψήφισμα τῆς 20 Δεκεμβρίου 1926 «περὶ ἐπαναφορᾶς ἀξιωματικῶν κ.λ.π.»

Τὴν 1η Σεπτεμβρίου τὸ ὑπουργεῖο ἐδημοσίευσεν διάταγμα ὁμοῖον πρὸς τὴν πρότασιν τοῦ συμβουλίου. Ὁ σχετικὸς πίνακας τῶν ἐκκαθαριζομένων εἶναι αὐτός:

Στὸ Στρατό:

Συνταγματάρχαι 6, Ἀντισυνταγματάρχαι 22, Ταγματάρχαι 69, Λοχαγοὶ 82, Ὑπολοχαγοὶ 80, Ἀνθυπολοχαγοὶ 36.

Στὴ Χωροφυλακῇ:

Ἀντισυνταγματάρχαι 4, Ταγματάρχαι 6, Μοίραρχοι 19, Ὑπομοίραρχοι 10, Ἀνθυμοίραρχοι 63.

Τὴν προσοχὴν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου ἀπέσπασε καὶ τὸ ζήτημα τοῦ χωρισμοῦ τοῦ βουλευτοῦ Ἀττικῆς κ. Γ. Πεσμαζόγλου ἀπὸ τὸ κόμμα τοῦ κ. Μεταξᾶ. Τὸ ζήτημα πῆρε ἀρκετὴ γενικότητα καὶ σειρὰ ἀρθρῶν ἐγράφηκε σχετικὰ μετ' ὁ πολιτικὴ δράσιν τοῦ κ. Μεταξᾶ.

Ἡ γενίκευσιν πού πῆρε ἡ συζήτησιν μᾶς ἀναγκάζει νὰ τὴν παρακολουθήσουμε καὶ ἐδῶ.

Ἡ «Πρωτὰ» φύλλο στενότατα συνδεδεμένο μετ' ὁ ἀποχωρήσαντα βουλευτῇ, γράφει στὸ φύλλο τῆς 6 Σεπτεμβρίου:

«Δὲν ἐροῦμεν ὑπαιτιγμούς» ὁμιλήσαμεν σαφῶς καὶ ἐπαναλαμβάνομεν: Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος Ἐλευθεροφρόνων καὶ ὑπονογὸς τῆς Συγκοινωνίας κ. Γ. Μεταξᾶς ἔχει σχέσεις, σχέσεις πολλὰς, στενὰς σχέσεις μετ' ὁ χρηματομεσίτην καὶ ἀντιπροσώπον διαφόρων ἐταιρειῶν ἐνδιαφερομένων διὰ τὰς τελευταῖας ψηφισθείσας συμβάσεις, κ. Δ. Φιλάρτον. Αὐτὸ ἐγράψαμεν ἀπ' ἀρχῆς...»

Καὶ τὰ «Χρονικά», ἐπίσημον μεταξικὸν ὄργανον, ἀπαντοῦν τὴν ἰδίαν μέρα:

Τὴν ΠΡΟΚΑΛΟΥΜΕΝ ΛΟΙΠΟΝ ΕΚ ΝΕΟΥ νὰ δηλώσῃ: Εἰς ποίαν ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΝ ΚΑΙ ΠΩΣ Ο ὙΠΟΥΡΓΟΣ ΤΗΣ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΕΧΑΡΙΣΘΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΝ ΤΗΣ «ΦΑΟΥΝΤΕΣΙΟΝ». Αἰτίαι πάντες οἱ Ἕλληνες γνωρίζουν, ὅτι ἡ μετὰ τῆς «Φαουντέσιον» σύμβασις ΥΠΕΓΓΡΑΦΗ ΤΟ 1925 καὶ ἰσχύει ἔκτοτε, ἀρξαμένων καὶ συνεχιζομένων καὶ τῶν σχετικῶν ἔργων ἐν Μακεδονίᾳ, ἐκυρώθη δὲ παρὰ τῆς βουλῆς πρὸ δεκαήμερον, ὑπερψηφισθείσας καὶ τῆς ἀντιπολιτεύσεως ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς κ. Τσαλδάρη μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου τῶν μελῶν τῆς. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ἡ «Πρωτὰ» ἀλλὰ γνωρίζει περὶ τῆς συμβάσεως αὐτῆς καὶ μάλιστα σκανδαλώδη, ΟΦΕΙΛΕΙ ΝΑ ΤΑ ΚΑΤΑΓΓΕΙΛΗ ΣΑΦΩΣ, ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝ.

Ἡ μονομαχία δι' ὧν τῶν δύο ἐφημερίδων μετέφερε τὴν συζήτησιν καὶ σὲ γεγονότα ὁποσδήποτε ἱστορικά:

Ἡ «Πρωτὰ» τῆς 2ας Σεπτεμβρίου ἔγραψε:

Ἀλλὰ καὶ τὴν ἀντιβενιζελικὴν τοῦ ἰδεολογίαν καὶ τὸν βασιλισμὸν τοῦ ἀπέβαλεν, ὡς πεπαιδευμένα ὑποδήματα, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ ψευδοῦς δημοψηφίσματος, μετ' ὁποῖον ὁ κ. Παπαναστασίου ἠθέλησε νὰ ἐγκαινιάσῃ τὴν ἰδιότυπον δημοκρατίαν του. Εἶχε ἀνάγκη νὰ ἐπανεῖλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ κ. Μεταξᾶς ἀπὸ τὸ Παρίσι ὅπου εἶχε καταφύγει. Δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπομείνῃ τὰς «στερήσεις» τῆς ἐξορίας. Δὲν ἠδύνατο, ὅπως εἶπε, νὰ τρώγῃ «ἄριον καὶ γάλα». Ἐπεθύμει στοιχειώδη εὐδαιμονίαν. Καὶ χάριν τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὸ Νέον Φιλικὸν ἐδέχθη νὰ ὑπονομεύσῃ τὸν βασιλικὸν ἀγῶνα: Τὰ λοιπὰ εἶναι γνωστά. Εἶναι μάλιστα παρὰ πολὺ γνωστά καὶ δύναται ἐπ' αὐτῶν νὰ ὁμιλήσῃ οἱ παλαῖοι συνεργαταὶ τοῦ κ. Μεταξᾶ, —μὴ ἐξαιρουμένων καὶ τοῦ τῶος ὑπαρχηγοῦ τῶν Ἐλευθεροφρόνων κ. Ἀγγελόπουλου. Ἡ ἀναγνώρισις τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ ὑποτίτου δημοψηφίσματος

ὑπῆρξεν ἡ δευτέρα πρᾶξις δειλίας τοῦ κ. Μεταξᾶ. Ἐπειτα ἦλθεν ἡ θεωρία τοῦ πλαισίου, ὁ ἐκβιασμός τοῦ ἀντιβενιζελισμοῦ νὰ μετὰσχῃ εἰς ἐκλογὰς ὑπὸ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ κ. Κονδύλη καὶ μετ' ὁ ἀναλογικὸν σύστημα—ἐκλογὰς αἱ ὁποῖαι κατέστησαν ἀναπόφευκτον τὴν Οἰκουμένην. Ταῦτα δὲ λέγοντες δὲν ὑποστηρίζομεν, ὅτι ὁ ἀντιβενιζελισμὸς δὲν ἔπρεπε νὰ μετὰσχῃ εἰς τὰς ἐκλογὰς ἐκείνας, ἀλλ' ὅτι ἔπρεπε νὰ διαπραγματευθῇ τὴν ἐπὶ ἴσοις ὁροις συμμετοχὴν του..

Ποία δὲ ἦτο ἡ δρᾶσις τοῦ κ. Μεταξᾶ ἐν τῇ Οἰκουμένῃ; Καμμία ἄλλη ἀπὸ τὴν ὑπονομεύσιν τῶν προσπαθειῶν τοῦ κ. Τσαλδάρη. Ὅσακις ὁ τελευταῖος οὗτος ἐδείκνυε διαθέσεις ἀντιτάσεως κατὰ τῶν παρασπονδούντων Βενιζελικῶν ἀρχηγῶν, εἴτε εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἀποτάκτων, εἴτε εἰς τὸ ζήτημα τῆς ἐναντίον ὑπονογῶν κατασκοπείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ, εἴτε εἰς τὸ ζήτημα τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς χωροφυλακῆς, ὁ κ. Μεταξᾶς ἐκάλει λαϊκοὺς βουλευτὰς καὶ τοὺς ἔλεγεν εἰς τὸ οὖς: «Τί κάνει, τί κάνει αὐτὸς ὁ κ. Τσαλδάρης» θὰ τὸν τουφεκίσουν.»

Καὶ κλείνομε τὸ δεκαπενθήμερον μετ' ὁ εἰδήσεις τοῦ τύπου σχετικὰ μετ' ὁ τὴν περιόδιαν πού θάρχισαι σὲ λίγο ὁ κ. Βενιζέλος στὴ Μακεδονία. Ὁ ἀντιβενιζελικὸς τύπος θεωρεῖ τοῦτο δειγμά ὅτι προτίθεται νὰ ἐπανεῖλθῃ στὴν πολιτικὴν, ὅτι δημοκρατικὸς ἀρνέεται αὐτὴν τὴν ἐξήγησιν.

Ν. Π. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΣ

Υ. Γ. Στὸ προηγούμενον δεκαπενθήμερον ἔτυχε νὰ γίνωσιν μερικὰ τυπογραφικὰ λάθη ἀπὸ τὰ ὁποῖα κυριότερα εἶναι τὸ σχετικὸ μετ' ὁ τοὺς «μακροὺς πολιτικούς ἀγῶνας» τοῦ κ. Μερλοπούλου, πού μῆτις κάπως ἀλλαγμένο.

Ν. Π. Α.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ:

«Νέα Ἑστία». Δεκαπενθήμερον Λογοτεχνικόν.— Διευθυντὴς Γρ. Ξενοπούλου.

«Ἀναγέννησις». Μηνιαῖον Κοινωνιολογικόν.— Διευθυντὴς Δ. Γληνός.

«Νέα Ἀγωγή». Παιδαγωγικόν.

«Ἑρμῆς». Μηνιαῖον Λογοτεχνικόν.— Διευθυντὴς Α. Μαρσέλλος.— Ἀλεξάνδρεια.

«Παναγιύπτις». Παιδικόν.— Διευθυντὴς Στέφ. Πάργας.— Ἀλεξάνδρεια.

«Νεοελληνικά Γράμματα». Κρητικόν.— Διευθυντὴς Γιάννης Μουρέλλος. Λογοτεχνικὸν μηνιαῖον.

«Νέα Ζωή». Λογοτεχνικόν.— Διευθυντὴς Κ. Κωνσταντινίδης.— Ἀλεξάνδρεια.

«La Semaine Égyptienne». Organe hebdomadaire illustré de la vie Artistique, Littéraire, Théâtrale, Financière, Sportive en Égypte.— Directeur Stavros Sravrinós.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ & ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡ. 330.000.000

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

*Άγιος Νικόλαος (Κρήτης)	*Αρτα	Θεσσαλονίκη	Κοζάνη	Ναύπακτος	Σέρραι
Αγρίνιον	*Αταλάντη	Θήβαι	Κομοτηνή	Ναύπλιον	Σητεία
*Αθήναι	Βάμος	Θήρα	Κόρινθος	Νιγρίτα	(Κρήτης)
*Υπ)στημα Μητρο- πόλεως 11	Βέροια	*Ιθάκη	Κύθηρα	Ξάνθη	Σόροβις
Π)ρειον Καλλιθέας	Βόλος	*Ιωάννινα	Κύμη	Παξοί	Σούφλιον
Π)ρειον Παγκρατίου	Γρεβενά	Καβάλλα	Κυπαρισσία	Πάτραι	Σπάρτη
Αίγιον	Γύθειον	Καλάβρυτα	Λαμία	Πειραιεύς	Σύρος
*Αλεξανδρούπολις	Διδυμότειχον	Καλάμαι	Λάρισα	Πόρος	Τρίκαλα
*Αλμυρός	Δημητσάνα	Καρδίτσα	Λεβάδεια	Πράβιον	Φλώρινα
*Αμαλιάς	Δράμα	Καρπενήσιον	Λευκάς	Πρέβεζα	Τρίτολις
*Αμφισα	*Εδεσσα	Καστορία	Μεγαλόπολις	Πύλος	Χαλκίς
*Αργοστόλιον	*Ελασσών	Κατερίνη	Μεσολόγγιον	Πύργος	Χανία
	Ζάκυνθος	Κέρκυρα	Μεσσήνη	Ρέθυμνος	Χίος
	*Ηράκλειον	Κιλκίς	Μυτιλήνη	Σάμος	

Πρακτορείον εν Νέα Υόρκη 7 Wall Street

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ:

*Αποκλειστικόν προνόμιον εκδόσεως τραπεζικῶν γραμματίων. — *Εκδοσις τοκοφόρων ὁμολογιῶν. — Καταθέσεις ἐν ὄψει ἁπλῆ καὶ εἰς ἀνοικτὸν λογαριασμὸν — Καταθέσεις διαρκεῖς καὶ ἐπὶ προθεσμίᾳ. — Καταθέσεις Ταμειυτηρίου. — Προεξοφλήσεις. — Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπὶ ὑποθήκῃ. — Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ ἑλληνικῶν τίτλων. — Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ ἐπ' ἐνεχύρῳ πολυτίμων μετάλλων. — Δάνεια ἐπ' ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων, καὶ ἐνεχυρογράφων. — Πιστώσεις ἐναντι φοροτωτικῶν. — Δάνεια πρὸς Δήμους, λιμένας καὶ ἕτερα νομικὰ πρόσωπα. — Συμμετοχὴ εἰς Ἀνωνύμους Ἑλληνικὰς Ἑταιρίας. Χορηγήσεις εἰς γεωργοκτηματίας καὶ συνεταιρισμούς. — Δάνεια πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον. — Ὑπηρεσία Ἑθνικῶν δανείων. — Ὑπηρεσία ἐντόκων Γραμματίων Ἑθνικῆς Ἀμύνης. — Προμήθειαι διὰ λογαριασμὸν τοῦ Δημοσίου. — Ἀγορὰ καὶ πώλησις διαφόρων εἰδῶν διὰ λογαριασμὸν τοῦ Δημοσίου. — Εἰσπραξις δημοσίων προσόδων καὶ πληρωμὴ δημοσίων δαπανῶν. — Ὑπηρεσία Δανείων καὶ Μετοχῶν διαφόρων Ἑταιρειῶν. — Ἀγορὰ καὶ πώλησις ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος, χρυσῶν νομισμάτων καὶ ξένων τραπεζικῶν γραμματίων. — *Εκδοσις καὶ πληρωμὴ πιστωτικῶν ἐπιταγῶν, ἐπιστολῶν καὶ ἐντολῶν πληρωμῆς. — *Εκτέλεσις ἐντολῶν Χρηματιστηρίου. — Εἰσπραξις ἀξιών. — Φύλαξις τίτλων, αὐτουσίῳν χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ ἄλλων πολυτίμων ἀντικειμένων. — Φύλαξις κιβωτίων ἀδήλου περιεχομένου. — Ἑνοικίασις Χρηματοκιβωτίων.

ΣΑΛΟΝ ΦΕΜΙΝΑ

*Ο Κοσ ΛΑΖΑΡΟΣ ΝΤΑ-
ΦΑΣ εἰδοποιεῖ τὰς ἀξιοτί-
μους πελάτιδάς του ὅτι τὸ
Κουμωτήριόν του μετεφέρ-
θη ἐκ τῆς ὁδοῦ Νίκης 10
ἀπὸ τῆς 15 Αὐγούστου εἰς
τὸ Νέον Πολυτελὲς Κατά-
στημα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἑρμού
καὶ ἐπὶ τῆς Στοᾶς Ἑρμείου
ἀριθ. 7.

*Αριθ. Τηλεφ. 163 Νέον

Η ΚΡΕΜΑ

ΡΟΔΑΙΝΗ

ἐν συνδυασμῷ μετὰ τὴν

ΠΟΥΔΡΑ

ΡΟΔΑΙΝΗ

διαληροῦν τὴν Καλλο-
νὴν τοῦ αὐροσώου.

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΛΕΞΙΣ

ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΜΟΔΑΣ

ΣΤΟ ΔΟΜΕΝΙΚΑΣ ΣΥΓΓΡΟΥ ΟΔΟΣ ΚΑΝΙΓΓΟΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ 6

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΠΤΑΙ

ΑΔΕΛΦΟΙ ΛΙΑΚΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 50

ΜΟΔΑ ΥΠΟΔΗΜΑΤΑ ΑΘΗΝΑΙ

ΤΕΧΝΗ ΣΤΑΔΙΟΥ

ΓΟΥΣΤΟ ΣΟΥΠΡΕΜ 4

Προτιμᾶτε τὰ ὀδοντοκαλλυντικὰ

Docteur Pierre

Ζητήσατε εἰς ὅλα τὰ Μυροωλεῖα

τὸ ἄρωμα **FORVIL 5**

ΜΕΓΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ
ΒΑΦΕΙΟΥ ΚΑΘΑΡΙΣΤΗΡΙΟΥ
ΚΑΙ
ΞΕΣΚΟΝΙΣΜΑΤΟΣ ΤΑΠΗΤΩΝ

“ΕΘΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ,”

Διευθυνόμενον ὑπὸ χημικῶν Γερμανῶν

Ἰωάννου Τρουσάκη

Κοδρικτῶνος 52 - 56

Ἐναντὶ Ἀγίου Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν

Ἀναλαμβάνει πᾶσαν ἐργασίαν
τοῦ εἶδους τοῦ με ἐγγύησιν ἐπι-
τυχίας ἀπολύτου.

Ἐπιστημονικὴ εἰδικότης εἰς τὸν
καθαρισμὸν καὶ βαφὴν ἐπὶ κου-
στουμιῶν φορεμάτων καὶ πάσης
φύσεως ὑφασμάτων.

ΠΡΑΤΗΡΙΑ:

Θεμιστοκλέους 9, Κοδρικτῶνος 54,
Στάσις Καλλιθέας, Πλατεῖα Παγκρατίου

Ὁ στόμαχος δὲ
αεροφυλαχθῇ ὥσως
ὁ συλάρνυρος φυ-
λάττει καλῶς τὸ
chrῆμα του διὰ τῆς

τακτικῆς χρήσεως τῆς
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ
Σ. ΠΕΛΛΕΓΡΙΝΟ

ΤΟ ΠΛΕΟΝ ΑΠΟ-
ΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΝ
ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΚΑΘΑΡ-
ΤΙΚΩΝ

ΟΛΟΚΛΗΡΟΝ == ==
ΤΗΝ ΔΙΑΦΗΜΗΣΙΝ
== ΤΗΣ ==
ΕΚΑΒΗΣ

ΕΞΕΤΕΛΕΣΕΝ ΤΟ ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΝ “ΕΔΑΠ.,

ΣΤΟΑ ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ, 2^Α

ΜΥΡΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΕΜ. ΦΛΕΡΙΔΑΝΟΥ

== ΠΛΟΥΣΙΑ ΣΤΛΛΟΓΗ ==
ΑΡΩΜΑΤΩΝ ΚΑΛΥΝΤΙΚΩΝ

◇ ΣΤΟΑ ΕΡΜΕΙΟΥ 6 ◇

ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΠΑΝΤΟΥ ==

ΒΕΡΝΙΚΙ ΟΝΤΧΩΝ “ΡΙΤΤΑ,”

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΠΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

ΘΕΜ. ΚΑΠΕΤΣΩΝΗ

== ΟΔΟΣ ΚΟΡΑΗ 5 ==

== ΠΑΡΕΛΑΒΟΜΕΝ ==

ΟΛΑ ΤΑ ΜΟΔΕΡΝΑ ΥΦΑΣΜΑΤΑ

ΓΙΑ ΚΟΥΣΤΟΥΜΙΑ ΚΑΙ ΠΑΛΤΑ

ΖΗΤΗΣΑΤΕ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ
=ΚΑΛΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ=

KODAK Α.Ε. ΣΤΑΔΙΟΥ 16